ISSN 1302 - 6938 38

GÜNEY

38

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

ekim • kasım • aralık '06
cotmeh • sermawez • kanûn '06
4 ytl • 3 euro

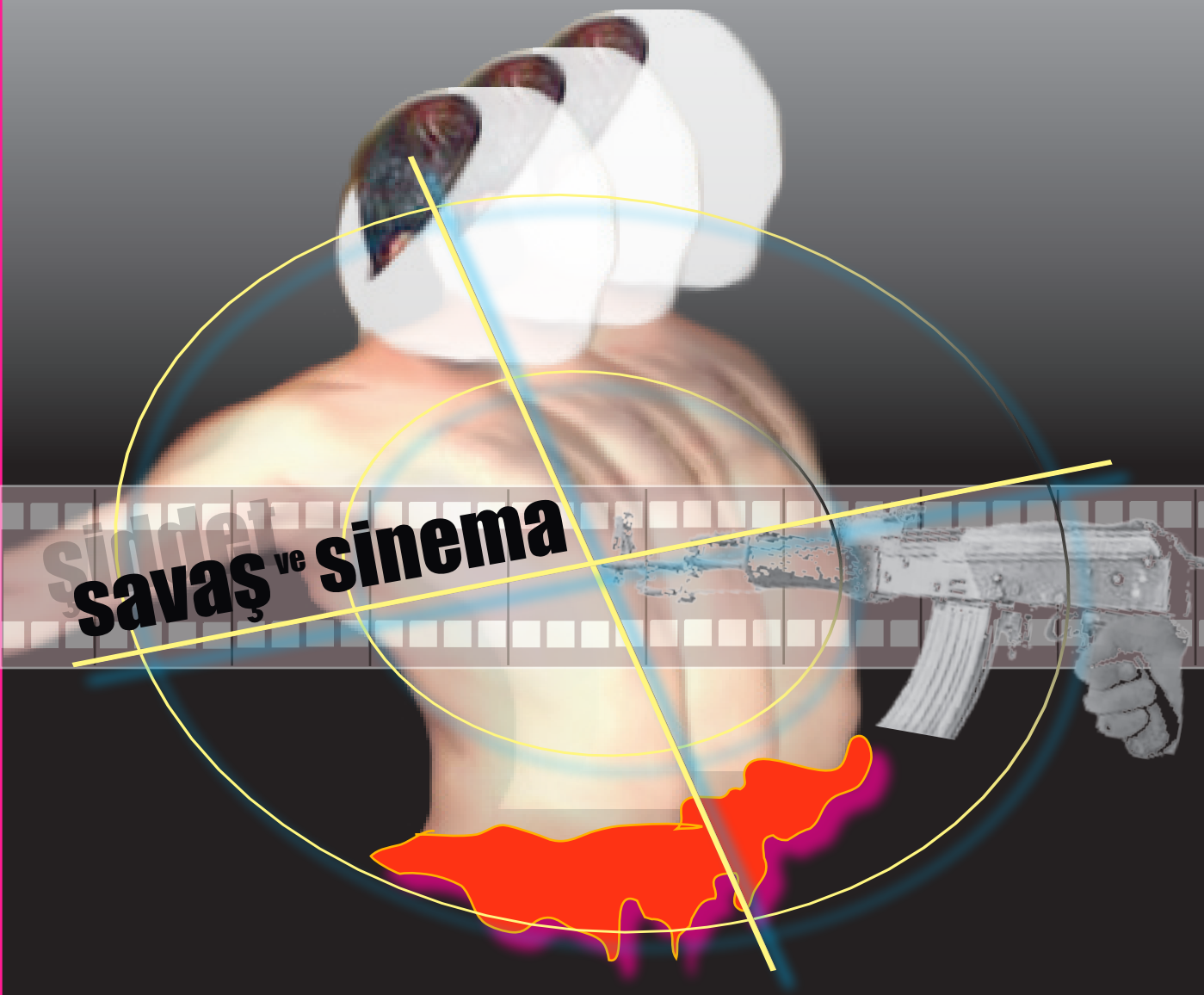

savaş ve sinema

- Abidin Dino'nun 'biçimli elleri'
- Savaş ve sinema
- Direnen tiyatro
- Linç ve linç kültürü
- Ekim Devrimi ve sanat
- Rodin, egemenler ve sanat
- Sinema notları
- 43. Altın Portakal ödülleri

sizi de bekliyoruz...

Tiyatro çalışması, halk oyunları, saz-gitar kursları, şiir dinletileri, müzik dinletileri, film gösterileri, resim dersleri, okuma günleri...

Bu etkinlikleri daha da çeşitlendirmek, kültür alanında kolektif bir üretimde bulunmak için...

GÜNEY
KÜLTÜR MERKEZİ

Doğan Araslı Cad. Yenikent Mah. Burhan Pasajı No: 74, Kat: 4,
Esenyurt / İstanbul Tel / Faks: (0212) 620 67 57

"Sovyet iktidarı, en büyük yazarlar, sanatçılar ve bestekârların katılımıyla, halkı fikren, siyasi ve kültürel olarak eğitmek, edebiyat ve sanatı geliştirmek ve en iyi edebiyat, resim, heykel ve müzik yapıtlarını yaygınlaştırmak için kapsamlı bir program hazırladı. Yeni, proleter bir kültür yaratma sorunu, geçmişin kültür mirasını özümleme göreviyle kopmaz bağ içindeydi. Lenin, kapitalizmin miras bıraktığı tüm kültürü, bilim, teknik ve sanatı, tüm bilgiyi benimseyip, sosyalizmi proleter kültürün kapitalist toplumun zorba egemenliği altında insanlığın yarattığı bilgi birikiminin yasaya uygun gelişmesi olacağı şekilde inşa etmek gerektiğine dikkat çekti.

Görev, insanlığın yarattığı tüm bilgiyi ve tüm sanat ve edebiyat zenginliklerini benimsedikten sonra geçmişin kültür mirasından en değerli şeyleri alarak yeni komünist toplumu inşa etmekti."

kitapçılarda!

GÜNEYKİTAPLIKSANAT
Mahmut Şevket Paşa Mah. İmranlı Sok. No: 8 Şişli - İstanbul (Okmeydanı)
Tel.: (0212) 235 35 70 Fax: (0212) 253 19 27
www.guneydergisi.com, e-mail: mail@guneydergisi.com

GÜNEY
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ

Yayın Türü: Yaygın Süreli
ÇAĞRI Basın Yayın Ltd. Şti. Adına Sahibi:
Aziz Özer
Sorumlu Yazı İleri Müdürü:
İlyas Emir
Yayına Hazırlayan:
Mehmet Bakır
Kapak Tasarımı:
Gülten Örnek, Mehmet Bakır

Yönetim Yeri ve Adresi:
Mahmut Şevket Paşa Mah. İmranlı Sok. No: 8
Şişli - İstanbul (Okmeydanı)
Tel.: (0212) 235 35 70 Faks: (0212) 253 19 27
www.guneydergisi.com
e-mail: mail@guneydergisi.com

Dizgi & Grafik: Güney Dergisi
Baskı: Uğur Matbaacılık (0212) 501 81 09
Dağıtım: Doğan Dağıtım A.Ş.
Banka Hesap Numaraları:
Türkiye İş Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 1022 0 738654
Döviz Hesap No:
Garanti Bankası Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 9006021-1 / EURO (068023875)

Almanya Temsilciliği

Frohlinder Str. 60
44577 Castrop-Rauxel
Tel. : 02305 / 54 28 45
Faks : 02305 / 54 28 45

Allestr.32
42853 Remscheid
Tel. : 02191 / 404 01
Faks : 02191 / 694 64 49
Cep: 0170 / 551 78 87

Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 • BLZ: 340 500 00

Abonelik koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı) 16.- YTL
(+ 4.- YTL posta ücreti)
Almanya: Yıllık (4 sayı) 12.- EURO
Almanya dışı: 16.- EURO
(+4.- EURO posta ücreti)
Aboneliğin başlatılması için;
yıllık abone bedelinin banka
hesap numaralarımıza yatırılması,
ödemenin yapıldığına dair makbuzun
dergimize fakslanması gerekmektedir.

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000.- YTL
1/2 sayfa: 1.000.- YTL

İç sayfalar:
(En fazla yarım sayfa ve siyah beyaz)
1/2 sayfa: 500.- YTL
1/4 sayfa: 250.- YTL

Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.

• • •

Güney dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

merhaba

38. Sayımızla sizlere yeniden merhaba diyoruz.

Elimizdeki sınırlı imkânlarla rağmen dopdolu yeni bir sayıyı daha sizlere sunmanın sevincini yaşıyoruz...

Geçen sayımızdan bu yana yaşanan üç aylık süreç sadece yazın alanında değil, sanat-edebiyatın pratik alanlarında da yoğun geçti bizim açımızdan. Eskiye oranla artık daha çok sanat-edebiyatın doğrudan çalışmaları içinde olacağız.

Yürüttüğümüz, içinde yer aldığımız ve izlediğimiz kimi çalışmalara sayfa sınırı nedeniyle dergi sayfalarımızda istediğimiz oranda yer veremiyoruz. Dergide yer veremediğimiz çalışmaları, haberleri, bize gönderdiğiniz ürünleri internet sitemiz üzerinden yayınlamaya çalışıyoruz.

Son üç aylık süreçte; Ortadoğu'da herkesin gözünün önünde, bir kez daha barbarlık kendisini tüm çıplaklığıyla gösterdi. Emperyalist-gerici dünya sistemi bağnazlığını bir kez daha gösterdi. Barbarlık artık "demokrasi" maskesine bürünmeden işliyor... Barbarlık ayyuka çıktı ve barbarlık hiç olmadığı kadar açık olarak sinemaya da yansıdı.

GÜNEY olarak bizler, okurlarımızla ve dostlarımızla birlikte kültür-sanat çerçevesinde buna karşı durmaya çalıştık, çalışıyoruz.

Önümüzdeki dönemde birlikte daha verimli çalışmalar yürütmek istiyoruz. Daha iyi bir dergi çıkarmak ve işçi-emekçi kitlelerle bütünleşen kültür-sanat çalışmaları yürütmek üzere sizlere buradan çağrıda bulunuyoruz: Gelin güçlerimizi birleştirelim, birlikte güzel şeyler üretelim, diyoruz.

Tiyatro, sinema, şiir, edebiyat, resim ve fotoğraf alanlarında yetenekleri birleştirelim, atelye çalışmaları ve projelerle beklenen çalışmaları yaratmak için birlikte üretelim, diyoruz...

GÜNEY dergisini; yeteneklerin birleştiği ve güzel çalışmaların üretildiği bir zemin yapalım...

Yeni sayımızda, yeni çalışmalarda buluşmak dileğiyle...

GÜNEY

içindekiler

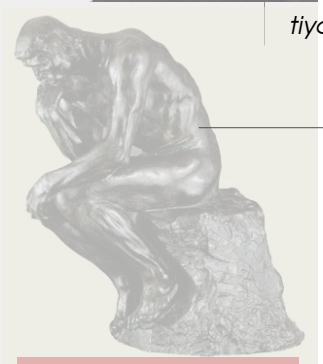

	3	merhaba	GÜNEY
güncel	4	Linç kültürü	DERYA GÜMÜŞ
şiir	7	Çağcıl bir savaş	HAKAN SÜRSAL
tarihten	8	Ekim Devrimi ve sanat	GÜNEY
sergi	10	Auguste Rodin Türkiye'deydi	GÜLTEN ÖRNEK
sergi	12	Egemenlerin `sanat aşkı'	MEHMET BAKIR
haber	14	Piknik haberleri	
tiyatro/haber	15	M. Wekwerth İstanbul'daydı...	MEHMET ESATOĞLU
tiyatro/haber	16	"Hepimiz Tecritteyiz" oyunu...	MEHMET ESATOĞLU
şiir	17	Söz var sözden ileri	A. KARABAĞ
haber	18	Barışa Rock Festivali yapıldı	MEHMET BAKIR
haber	20	Festival içinde tiyatron şenliği	MEHMET ESATOĞLU
haber	22	12 Eylül'ün 26. yıldönümü...	
haber	24	BEKSAV... Arkeoloji	
şiir	24	Mektuplar-45	MASUM ELMAS
yorum	25	Günther Grass'tan geç itiraf	DERYA GÜMÜŞ
anma	26	Mehmet Akan...	MEHMET ESATOĞLU
şiir	27	Düş	GÜLTEN ÖRNEK
yorum	28	Aklandık	A. K. KONUK - İ. EMİR
şiir	28	Bir başına aşı	UYGUR ORHAN
senaryo	29	Hamam	MERAY ÜLGEN
inceleme	30	Direnen Tiyatro	TEMEL DEMİRER
şiir	33	Kayık	SEYİT AKYÜZ
öykü	34	Umut	ASLIHAN AĞAOĞLU
	35	Susmak/Susamak	HASAN ERKUL
şiir	37	Sesim soluğum	RAHİME HENDEN
şiir	37	Her ayrılık bir hüzündür	AKMAN GEDİK
yorum	38	Savaş, şiddet ve sinema	ANUŞ PAZARCIYAN
	42	Birey olmak	TAN DOĞAN
şiir	43	Gözlerim üşüdü	S. KURTOĞLU
şiir	43	Tu çi dibejî	İLHAMİ ÖZER
sinema	44	Altın Portakal Film Festivali	
sinema	45	"Eve Dönüş" Filmi vizyonda	
dosya	46	Abidin Dino	GÜLTEN ÖRNEK
şair/şiir	60	Zafer Ekin Karabay ve...	ADİL OKAY
şiir	61	İstenç	TAN DOĞAN
şiir	62	Kan	MUSTAFA BAKIR
not	62	Yayınlayamadıklarımızın bilgisi	GÜNEY
sinema	63	Sinema notları	ANUŞ PAZARCIYAN
söyleşi	72	Şimdiki çocuklar hala harika	EBRU GÜNEŞ
kitap	74	Unutmamak üzerine	SİBEL ÖZBUDUN
kitap/CD tanıtımları	74	Kitap ve CD'lerden seçtiklerimiz	
karikatür	78		MERAY ÜLGEN

LİNÇ KÜLTÜRÜ

DERYA GÜMÜŞ

Uygarlık, onun son ürünlerini kullanmakla olmuyor. Örneğin cepte son model bir telefon taşımakla uygarlaşmıyor insan...

"Bu da nereden çıktı?" diyenleri duyar gibiyim. Diyebilirler... Hatta daha da ileri gidip beni şiddetli bir şekilde eleştirebilirler de. Hayır, bir yazıya böyle bir giriş yaptığım için değil; diyelim ki başka nedenlerden ötürü... Olabilir. Ben de kendimi savunurum. Amaaa, iş bana karşı şiddete kadar varırsa işin rengi değişir. Hatta linç girişimine varırsa, o zaman iş çığırından çıkmış demektir. Bu noktada uygarlık denilen şeyden ne kadar nasiplenildiği sorgulanmak zorundadır.

***

Türkiye'de son iki yıldır linç girişimlerinde/olaylarında önemli bir artış yaşanıyor. Son olarak İsmailağa Camisi'nde meydana gelen olayda vaaz veren Bayram Ali Öztürk'ü bıçaklayarak öldüren Mustafa Erdal, Camii cemaati tarafından linç edilerek öldürüldü.

Camideki bu linç, Türkiye'de son yıllarda yaşanan bu türden olayların son ve kanlı halkalarından biridir. Son iki yıllık süreçte, daha çok devrimci örgütlerin taraftarları ile Kürt ulusuna mensup işçiler, emekçiler linç girişimlerine maruz kaldılar.

Lincin son yıllarda yaygınlık kazanmasında devletin toplumda yarattığı bölünmüşlüklerin, izlediği ırkçı-şoven politikaların, din ve mezhep kışkırtıcılığının, gericiliğin... önemli bir rolü var. Toplumu-insanları birbirine düşürerek kendi siyasi iktidarlarını garantiye almak isteyenlerin izledikleri siyasetlerin de bir sonucu olarak gittikçe yaygınlaşan linç olayları karşısında egemenlerin tutumları tam anlamıyla ibretlik. "Hukuk devleti" olduğu iddiasında olan bir devletin yetkililerinin linç olayları karşısında sergilediği tavırlar linç kültürünü beslemeye hizmet etmektedir. Kimi örneklere bakalım:

Örneğin, Trabzon'da Vali Hüseyin Yavuzdemir, bu ildeki ilk linç girişiminin (5 Nisan 2005) akabinde yaptığı değerlendirmede "Kentin imajı bozuldu", dedi. İkinci linç girişimi sonrasında ise aynı vali "Huzur bozan cezasını çeker!" diyerek linç girişimine maruz kalanları suçlu gösteriyor, linç girişimini gerçekleştirenleri "huzur bozanların cezasını verenler" olarak aklıyordu.

Örneğin, 2 Kasım 2005 tarihinde Rize'de TA-

Cep telefonuyla çekilen fotoğraf

Linçten sonra kan içinde

Cinayeti işleyen Erdal'ın linç edildiğine dair bir kanıt da olaydan hemen sonra cep telefonuyla çekilen bir fotoğraf oldu. Fotoğrafta Erdal'ın göğsünün kanlar içinde olduğu görüldü.

Mustafa Erdal tarikata girdikten sonra çember sakal bıraktı.

Dalgalanma sonrası

Uygar olmak, ilkel olmak...

Uygarlığın son ürünlerini kullanmakla uygar olunmuyor... Yukarıda kupürde de görüldüğü gibi İsmailağa camisindeki linç olayının bir sahnesi cep telefonu ile fotoğraflanmış... Önce camide linç etmişler, ardından fotoğrafını çekmişler... Şimdi bu cep telefonunu taşıyanlara uygar denilebilir mi?

Elbette hayır...

Cep telefonu taşımakla uygarlaşmıyor insan...

Olsa olsa barbarlıklarını, ilkelliklerini uygarlığın sunduğu araçlarla kanıtlamaya yarıyor.

Yukarıdaki kupürde olduğu gibi...

YAD üyelerinin taşlanması sonrasında Vali Enver Salihoğlu, "Vatandaş tahrik oldu", dedi. Aynı olay bağıntısında Milletvekili Abdülkadir Kart'ın tavrı, "Karadeniz insanı gerekli dersi verdi!" yönündeydi!!! Belediye Başkanı Halil Bakırcı ise "TAYAD'lılar pankart açmaya çalışmış. Onlar olduğunu bilsem, inip ben de vururdum." diyerek linç kültürüne hiç de yabancı olmadığını gösteriyordu...

30 Ağustos'ta İstanbul'da pankart açmak isteyen üniversiteli dört gencin linç edilmek istenmesi sonrasında İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah'ın, "Vatandaşların tepkisi güzeldi!!!" sözleri linç kültürünün teşvikine ibretlik son örneklerden birisiydi.

Yöneticilerin linç girişimlerine ibretlik yaklaşımlarına son örneklerden birisi de Mustafa Erdal'ın İstanbul-Çarşamba'da camide linç edil-

"LİNÇ'İN DAYANILMAZ HAFİFLİĞİ"

1. 6 Nisan 2005: Trabzon'da bildiri dağıtan TAYAD'lı dört genç, "PKK'lılar bayrak yakıyor" söylentisi üzerine linç edilmek istendi. TAYAD'lılar tutuklandı.
2. 10 Nisan 2005: Tutuklanan dört genç için Trabzon'da açıklama yapan TAYAD'lılar yine linç edilmeye çalışıldı.
3. 12 Nisan 2005: Sakarya'da, TAYAD'a yapılan saldırıları protesto etmek için bildiri dağıtan beş genç yüzlerce kişi tarafından linç edilmek istendi.
4. 22 Ağustos: İzmir'de gözaltına alınan Siirt ve Diyarbakırlı beş kişi, ,PKK'lı diye' linç edilmek istendi.
5. 6 Eylül 2005: Öcalan'a destek için Gemlik'teki mitinge katılmak için yola çıkan iki otobüs Bozüyük ilçesinde taşlandı. Olaylarda 144 kişi yaralandı.
6. 10 Ekim 2005: Kayseri'de Ezilenlerin Sosyalist Platformu'nun 15 üyesi basın açıklaması yapınca ,Kan gövdeyi götürür' diyen grup tarafından dövüldü.
7. 2 Kasım 2005: Rize'de TAYAD üyeleri taşlandı.
8. 12 Aralık 2005: Samsun'da bildiri dağıtan Temel Haklar Federasyonu üyesi dört kişi linç edilmek istendi.
9. 31 Aralık 2005: Artvin'de bildiri dağıtan iki genç dövüldü. Dövülen TAYAD'lılar tutuksuz yargılanıyor.
10. 28 Ocak 2006: Ordu'da, gazete satan TKP üyeleri ülkücüler tarafından dövüldü.
11. 25 Şubat 2006: İzmit'te Ülkü Ocağı üyeleri, bayrağı tekmelediğini iddia ettikleri kişiyi linç etmeye kalkıştı.
12. 30 Mart 2006: Sakarya'da, afiş asan iki öğrenci linç edilmek istendi, DTP il örgütü de tahrip edildi.
13. 8 Nisan 2006: Erzincan'da, oturma eylemi yapan Türkiye Gençlik Federasyonu üyesi 15 kişiye sağ görüşlü grup, Türk bayraklarıyla saldırdı.
14. 8 Nisan 2006: Isparta'da, bildiri dağıtan üniversiteliler ,Bunlar PKK'lı' denilerek linç edilmek istendi.
15. 12 Mayıs 2006: Mersin'de, 10 TAYAD'lı bildiri dağıtırken ülkücü grubun saldırısına uğradı.
16. 21 Mayıs 2006: İzmir'de, Ülkü Ocakları 2. Başkanı Sami Ören'in, Bitlisli bir grupla girdiği kavgada ölmesi üzerine 100 kişilik ülkücü grup bayraklı gösteri yaptı, Bitlisli Albayrak ve Candan ailelerinin evlerine saldırıda bulundu. 100 kişilik iki aile bölgeyi terk etti.
17. 20 Temmuz 2006: Kırklareli Kıyıköy'de kamp kuran Temel Haklar ve Özgürlükler Dernekleri Federasyonu üyeleri, aranan iki kişiyi jandarmaya vermeyince olay çıktı. Vize'ye getirilen 61 kişi ,PKK'lılar yakalandı' söylentisi çıkınca linç edilmek istendi.
18. 22 Ağustos 2006: Tokat'a sınav için gelen öğrenci, PKK lehine slogan attığı öne sürülerek dövüldü.
19. 29 Ağustos 2006: Konya Bozkır'da Kürt işçilerle mermer işçileri kavga etti. Kavga, bin kişinin katılmasıyla lince dönüştü. 25 Kürt ilçeden çıkarıldı.
20. 30 Ağustos 2006: Vatan Caddesi'nde Zafer Bayramı kutlamalarında üniversiteli dört genç, pankart açınca linç edilmek istendi.
21. 3 Eylül 2006: İstanbul'da İsmailağa cemaatinin liderlerinden Bayram Ali Öztürk'ü bıçakla öldüren Mustafa Erdal cemaat üyelerince linç edildi."

(İnternetten, 9 Eylül 2006)

mesi sonrasında yaşandı. Polisin linç olayını geçiştirerek "Mustafa Erdal'ın kafasını mihraba vurarak intihar ettiği"ni rapor etti. Bu tavır, karakollarda insanları işkence ile katleden, Emniyet Müdürlüğü binalarından insanları atarak ölümlerine sebebiyet veren polis teşkilatına "yakışan" bir tavırdır.

Gazetelerin yazdığına göre linç olayı cemaatin internet sitesinde itiraf edilmişken Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın polisin verdiği rapor doğrultusunda tavır takınması ve linç olayını gözardı etmesi tam bir ibretliktir.

Evet, Türkiye'de linç olayları gittikçe yaygınlık gösteriyor, gelişiyor. Ama ne gam, "yönetici" kesimler Türkiye'de linç olaylarını görmezden geliyor; linç olaylarını bir çeşit "açıklayarak"(!) olaylara çanak tutuyor, linç eylemine girişenlere cesaret veriyor, kimileri daha da ileri giderek "kendisinin de linç olayına katılamadığına" hayıflanıyor!!!

***

Linç uygarlığa karşı bir edimdir. Linç barbarlıktır. Linç ilkellik kültürünün bir parçasıdır.

Kapitalist sistem ve bu sistemin efendileri, yani modern burjuvazi, tarih sahnesine çıktığında devrimci bir rol oynadı. Gelişme içinde kendisi de kendinden önceki toplumlar gibi sömürü üzerine kurulu bu sistem, tarih sahnesine çıktığında üzerlendiği devrimci rolü sonuna kadar sürdüremedi, sürdüremezdi de... Ancak her ne kadar tarih sahnesine çıktığı dönemdeki devrimciliğini sürdürebilecek yetenekte ve güçte olmasa da, evet, belirli bir noktada gericileşse de, evet, yeni bir barbarlık düzeninin oluşturulmasını, buna uygun dünya çapında modern barbarlığı geliştirse de... kapitalist sistemin ve onların efendilerinin uygarlığın gelişmesine önemli bir katkı sağladığı inkâr edilemez.

Evet, burjuvazi tarih sahnesine çıktığında "devrimci bir rol oynadı" ve ileriyi temsil eden bir güç olarak kendi sistemini yaratma mücadelesini verdi, kendi sistemini kurdu. Burjuvazi, kendi sistemi olan kapitalist sistemin unsurlarından birisi olarak kendi hukuk sistemini de yarattı...

Kendinden önceki toplumlara göre ilerici bir konumda olan kapitalist sistemin kendi hukuku da önceki toplumsal formasyonların hukukundan daha ileriyi temsil ediyordu. Ve bu hukukta linç kültürü –en azından kâğıt üzerinde– yoktu, yoktur. Adalet, çizilen çerçevelerde "bağımsız mahkemeler", yetkili yargı organları üzerinden tecelli ediyor.

Bugün Türkiye'de gittikçe yaygınlık kazanan linç kültürü ise uygarlığın bugün ulaştığı seviyenin çok çok gerisinde açık bir barbarlık örneği olarak gündeme geliyor, getiriliyor, teşvik ediliyor. Modern burjuvazi, hukukunun temel ilkelerini belirleyerek genel olarak kendi hukuk formasyonunun yürümesi için yargı organları oluşturup bunları çalıştırırken bugün Türkiye'de kimileri bunu bir kenara atıyor ve en azından kâğıt üzerinde yazan, tüm toplumun uymakla yükümlü olduğu hukuk kuralları yerine "kendi adaletini" geçiriyor ("self-justice").

Sonuçta herkesin kendi "adaletini" kendisinin belirlediği bir düzene doğru gidiliyor. Bu düzen bir kişinin veya bir zümrenin "beğenmediğinin" öldürülmesi için belirli bir kitlenin kışkırtıldığı, kendisine veya belli bir zümreye karşı çıkanın halledilerek "adaletin sağlandığı" bir düzen! Öylesine tehlikeli bir düzen ki, bu; örneğin ağzı çok iyi laf yapan birisi, bir demagog, çıkarları için kendisine engel olarak gördüğü birilerini devre dışı bırakmak için bu kültüre sarılabilir. Son yıllarda örneklerini sıkça gördüğümüz gelişme böyle bir gelişme…

***

Linç kültürü günümüz Türkiye'sinin gündemindeki maddelerden birisi… Yandaki tablodan da görüldüğü gibi son iki yılda bu yönde önemli bir çıkış yaşanıyor. Kâğıt üzerinde "sosyal bir hukuk devleti" olan Türkiye Cumhuriyeti devletinin yöneticilerinin açıkça çanak tuttuğu, destek verdiği… bir ilkellik kültürü olarak linç kültürüne karşı ne yapmak gerekir?

En azından sol kesimin, devrimci kesimin buna karşı çıkması, buna karşı mücadele etmesi gerekir.

Peki devrimciler buna karşı mücadele edebiliyorlar mı?

Ya da soruyu şöyle soralım: Devrimciler buna karşı yeterli mücadele edebilecek yeteneğe sahipler mi?

Buna, ne yazık ki, "Hayır!" demek durumundayız.

Bunun ama nedenleri var. Ve en önemli neden de, devrimcilerin de bu kültüre şu ya da bu şekilde meyletmeleridir. Devrimci güçlerin kendi aralarındaki sorunları şiddet temelinde çözmeye çalıştıkları, birbirlerine saldırdıkları, birbirlerinden insan öldürdükleri… sır değil.

Daha geçenlerde İstanbul'un bir semtinde devrimci iki örgütün birbirlerine demir çubuklar, döner bıçakları, sopalar vs. ile saldırdıkları, insanların bıçaklandığı, birçoğunun hastanelik olduğu… internet sayfalarına yansıdı.

Bu nedir?

Linç kültürünün bir parçası değil midir bu?

Böyle bir pratik sergileyen devrimci güçlerin linç kültürüne karşı tutarlı mücadele edebilmesi mümkün müdür? Aralarındaki sorunlar ne olursa olsun, bunların çözümünü devrimci olgunluk, ideolojik mücadele, eleştiri-özeleştiri temelinde çözme yeteneğini gösteremeyen devrimciler, en başta da kendilerine, devrimcilere karşı yönelen linç girişimlerine karşı mücadelede başarılı olabilirler mi?

Ne yazık ki, hayır…

Hayır…

Devrimcilerin yapması gereken ilk şey kendi aralarındaki şiddete bir son vermeleridir. Devrimciler kendi içlerinde bu kültürden uzaklaştıkları sürece ancak toplumun diğer kesimleri üzerinde de etkin olabilir, linç kültürüne karşı tutarlı bir mücadele yürütebilirler.

◉

çağcıl bir savaş

HAKAN SÜRSAL

şimdi fosforlu bombalar patlar
ithal balonların festivali gibidir
tüter mi celladımın Küba purosu
zevklensin diye kör sevişmeniz
cesedimin koynuna düşer mi beden

çığlıklar kulağıma sus verirken
savrulurken anamın yanık saçları
sütünün ucuna memesi düşer
külden yanağı öpülmez olur

şimdi fosforlu gazetede gözüm
önümde tozpembe elmas yaşamlar
kırılır kalem olur mu sözün
yamanırken makalen ipek şallara
kömüre yapışık tulumlar vardır

saldırırken kemiğe çelik bir misket
kodaman oyunlar köşemi kapar
dumanlı toplara kovalanırken
şarapnele ebelenir manşet çocuklar

şimdi fosforlu bombalar patlar
kavruk tenin çatırtısı gibidir
kokmamalı etim -sizlere rağmen
yaşım tutarsa günün birinde
ben bir yerlerde ölürüm zaten...

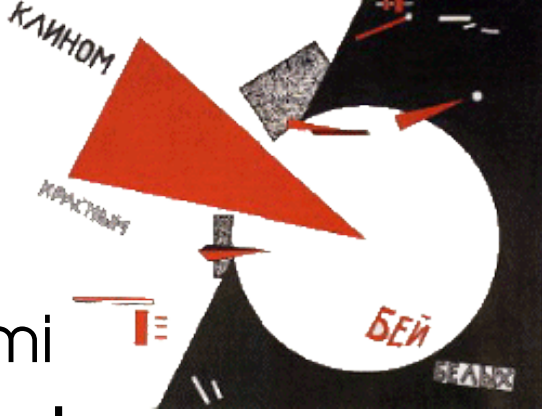

89. yıldönümünde

1917 Büyük Ekim Devrimi

Kültür ve Sanat

Ekim Devrimi ile insanlık tarihinde bir büyük adım atılmıştır...

Lenin'in deyimiyle 'buz kırılmış, yol görülmüş'tür. Ekim Devrimi'nin 1917'den 1937'ye kadar*(*)* başardığı kazanımları bugünkü kapitalist-emperyalist dünya sisteminin 'en ileri', 'en demokratik' ülkeleri bile yakalayabilmiş değildir.

Hangi kazanım yok ki?

İnsanlık için gereken herkese iş ve konut hakkı, eğitim, sağlık... ancak sınıfsız, sömürüsüz, savaşsız bir dünya yaratma düşüncesinin başarabileceği kazanımlar elde edildi. Kültür-sanat-edebiyat alanı da muazzam kazanımların elde edildiği bir alandır.

Tesadüf mü? Hayır, bu da ancak sınıfsız, sömürüsüz, savaşsız bir dünya yaratma düşüncesinin başarabileceği bir kazanımlardı.

Kapitalist-emperyalist dünya sisteminin büyük başları dünyayı sömürüp talan etmesine rağmen; işsizlik, konut, sağlık, eğitim alanlarında ve kültür alanında hala acınası durumdadır.

Burjuvazi her dönöm Ekim Devrimi'ne baldırdı, iftiralarda bulundu. Sol yelpazeden ise Lenin-Stalin döneminin Sovyetler Birliği'ne olur-olmaz, ispatsız, haksız birçok eleştiri getirildi, getirilmektedir. Yapılanlar yadsındığından ya da bilgisizlikten...

Bu yıl, Büyük 1917 Ekim Devrimi'nin 89. yıldönümünde kültür-sanat alanında neler yaptığının *kısa bir özetini* sunarak hatırlamak istiyoruz.

***

Büyük Proleter Ekim Devrimi ile birlikte Sovyetler Birliği'nde sanat ve kültür alanında elde edilen başarılar o zamana kadar eşi görülmemiş bir devrimdir. Yüzyılın başında Rusya'da halkın ancak beşte biri okuyup yazabiliyordu. Bu oran kenar bölgelerde çok daha düşüktü. Okuma yazma oranı Tacikler arasında %3,9, Kazaklar arasında % 2,1,Özbekler arasında %1,6, Türkmenler arasında %0,7. Kırgızlar arasında % 0,6 idi. *[Büyük Sovyet Ansiklopedisi (B.S.A.), Cilt 2, Sayfa 1267](**)*

Eğitim, tamamen sömürücü sınıfların hizmetindeydi. Varolan yüksek okullar Moskova ve Petrograd'ta yoğunlaşmıştı. Beyaz Rusya, Özbekistan, Tacikistan, Kazakistan ve Kırgızistan'da bir tek yüksek okul bile yoktu. Yüzyılın başında, 9 yaşından büyüklerin ancak 1/5'i okuyup yazabilirken, bu oran 1926'da % 51'e 1939'da ise % 81,2 ye yükseltildi. Tacikistan'da % 3,7 diğer Orta Asya Cumhuriyetleri'nde de % 10-15 civarında seyreden okuryazar oranı, 12 yılda % 70 civarında yükseltilmiştir.

Cehaletin esas kurbanları, diğer cumhuriyetlerde olduğu gibi buralarda da kadınlardır. 1926 yılında kadınlar arasındaki okuryazar oranı, erkeklere göre nerdeyse yarı yarıya düşüktür. Bu oran Orta Asya Cumhuriyetleri'nde üçte bire düşmekte ve Tacikistan'da altıda birin altına düşmektedir. 1939 yılında ise, oran açısından kadınlarla erkekler arasında pek büyük bir fark kalmamıştır. Fakat aradan geçen zaman içersinde en büyük atılım kenar bölgelerin kadınları arasında gerçekleştirilmiştir. Örneğin 1926 yılında Tacikistan'da kadınların sadece % 0,8'i okuryazarken bu oran 12 yıl içersinde % 65,2'ye çıkmıştır, yani 80 kat artmıştır. Diğer kenar cumhuriyetlerde de kadınlar arasındaki okuryazar oranı ortalama 8 kattır.

Sovyetler Birliği'nde insanların % 81,2'sinin okuryazar olduğu 1939 yılında ülkemizde insanların % 80 okuma yazma bilmiyordu.

Yüksek okula gitmek de Çarlık zamanında esas olarak sömürücü sınıfların tekelindeydi. Kadınların yüksek okula gitmesi mümkün bile değildi. Kenar cumhuriyetlerin hemen hemen hiç birinde yüksek okul yoktu. Devrimden sonra bu alandaki durumda kökten değişti. O zamana kadar hiç yüksek okula sahip olmayan Beyaz Rusya'da 1939 itibariyle, 15.400 öğrencinin eğitim gördüğü 22 yüksek okul; Azerbaycan'da 12.500 öğrencinin eğitim gördüğü 14 yüksek okul Ermenistan'da 7.400 öğrencinin eğitim gördüğü 9 yüksek okul; Özbekistan'da 20.000 öğrencinin eğitim gördüğü 7 yüksek okul; Kazakistan'da 8.400 öğrencinin eğitim gördüğü 19 yüksek okul ve Kırgızistan'da 2.000 öğrencinin eğitim gördüğü 5 yüksek okul açılmıştır.

Kitap Basımı Okuma yazmadaki büyük artışa paralel olarak Sovyetler Birliği'ndeki basılan kitap sayısında büyük bir artış olmuştur. 1913 yılında Rusça basılan kitap sayısı 80,2 milyon iken bu sayı 1946'da 364,2 milyona ulaşmıştır. Aynı şekilde diğer dillerde basılan kitap sayısı 1913'de 6,5 milyon iken 1946'da 99,5 milyona ulaşmıştır. Rus klasiklerinin Çarlık zamanında toplam basılan kitap sayısı 29 milyon 742 bin toplam çevrildikleri dil sayısı 47'dir.

Aynı yazarların Sovyet döneminde toplam basılan kitap sayısı 167 milyon 742 bin toplam çevrildikleri dil sayısı ise 435'dir. Sovyet yazarları Birinci Birlik Konferansı'nın toplandığı 1934 yılında, Sovyet Birliği'nde edebiyat ürünleri 55, 30'lu yılların sonunda ise tam 110 dilde basılıyordu. *(B.S.A. Cilt 2, sayfa 1545)*

Resim ve Plastik sanatlar alanında o zamana kadar burjuvazinin hizmetinde olan tüm araç ve kurumlar emekçi halkın hizmetine sunulmuştur. Sovyet devleti ilk günden itibaren bir dizi alanda yarışmalar açarak veya doğrudan görev vererek sanatçıların, devrimi ve devrimcileri canlandıran eserler vermelerini teşvik etmiştir. Lenin tarafından hazırlanan 'monumental propaganda' programının kabul *(B.S.A. Cilt 2, sayfa 1574)* edilmesiyle tüm ülke çapında ajitasyon afişleri, dekorasyon çalışmaları, kitle gösterilerinin düzenlemesi, devrimin, bilimin ve sanatın büyük insanları için heykeller yapılması ve amaca yönelik eser alınması için bir komitenin oluşturulması doğrultusunda çalışmalar yapılmıştır.

Mimari de Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ile birlikte tam bir devrim yaşanmıştır. Bundan sonra mimarlar yeteneklerini, emekçi halkın en iyi, en rahat, en sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi ve Sovyet düzeninin bu amaca uygun biçimde işleyebilmesi için kullandılar. Ülke çapında mimari alanda da muazzam bir faaliyet başladı; emekçilerin ihtiyaçlarına her türlü altyapısı hazır olan binalar, okullar, hastaneler, kütüphaneler, spor sahaları, yollar, barajlar, istasyonlar, metrolar yapıldı. Emekçiler ilk defa, kaloriferli, banyolu soğuk/sıcak suyu sürekli akan evlerde oturdular. Hala şu an bile dünyanın en zengin ülkeleri olan ABD, Japonya, Almanya, vb. diğer emperyalist ülkelerde inşa edilen metro istasyonları Moskova'da 70 yıl önce inşa edilen metro istasyonlarının yanında tavuk kümesi gibi kalır.

Tiyatro ve sinemada da Büyük Sosyalist Ekim Devrim'i ile birlikte sömürücülere karşı emekçilerden yana tam bir devrim yaşanmıştır. 1914 yılında Çarlık Rusya'sının sınırları içinde toplam 153 tiyatro salonu vardı, bunların ezici çoğunluğu Moskova, Petersburg gibi Rus metropollerinde yoğunlaşmıştı. Ruslar dışında sadece 9 ulus tiyatroya sahipti.

Tiyatro sayısı daha 1941 yılında 926'ya varmıştır. Halklar tarafından konuşulan 50 değişik dilde oyun oynanıyordu. Devrimden önce 2–3 tiyatro olan Ermenistan'da 1940 yılında 27, devrimden önce 3 tiyatro olan Gürcistan'da 1940 yılında 49, devrimden önce 2 tiyatro olan Azerbaycan'da 1940 yılında 27, devrimden önce 35 tiyatro olan Ukrayna'da 1940 yılında 126 tiyatro vardı. Devrimden önce hiç tiyatroya sahip olmayan bölgelerde ise, Özbekistan'da 1941 yılında 38, Tacikistan'da 19, Türkmenistan'da 7, Başkiristan'da 6, Kazakistan'da 24, Kırgızistan'da 8, Yakutlar'da 3, Burjat-Moğolları'nda ise 2 tiyatro vardı. *(B.S.A. Cilt 2, sayfa 1660)*

1941 yılında sadece çocuk tiyatrolarının sayısı 1624 idi. Bu rakam Çarlık Rusya'sındaki tüm tiyatroların toplamından (153) daha fazladır. *(B.S.A. Cilt 2,sayfa 1665)*

Yeni gelişen sanat dalları arasında özellikle sinemaya devrimden sonra çok önem verildi. Film, Lenin tarafından 'en önemli sanat dalı', Stalin tarafından da 'kitleleri etkilemenin en önemli aracı' olarak tanımlandı. 1924 yılında toplam 450 olan film gösterme makinesi, 5 yıl içinde yaklaşık 10 kat artarak 1929 yılında 4300'e çıktı. Sovyet sineması, geliştirdiği film ve montaj teknikleri sayesinde çok kısa zamanda dünya sinemasının en ön sıralarına geçti. Sovyet filmleri katıldıkları uluslararası yarışmalarda önemli başarılar elde ettiler. Sovyet sinemasının gelişimi tüm dünyada ilgiyle izleniyordu. Eisenstein'ın 1926 yılında, çektiği Potemkim Zırhlısı bugün bir dizi burjuva film eleştirmeni tarafından bile dünyanın gelmiş geçmiş en iyi birkaç filmi arasında gösterilmektedir. Sovyet sineması, sesli (1931) ve renkli filme (1931'de iki renk, daha sonra üç renk) ilk geçen sinemalardandır.

Bütün bu yukarıda anlattığımız 1917 Ekim Devrimi'nden sonra kültür ve sanat alanında hızlı gelişme hiçbir evvelki devrimlerde (köleci toplum, feodal, burjuva) görülmez.

Bunun sebebini Stalin şu sözleriyle açıklamaktadır:

"Ekim Devrimi, bu devrimlerden ilkesinden ayrılmaktadır. O, kendine amaç olarak, bir sömürü biçiminin yerine bir başka sömürü biçimini, bir sömürücüler grubunun yerine başka sömürücüler grubunun getirmeyi değil, insanın insan tarafından her türlü sömürülmesini ortadan kaldırmayı, kim olursa olsun bütün sömürücü grupları ortadan kaldırmayı, proletaryanın diktatörlüğünü kurmayı, bugüne dek var olan bütün ezilen sınıflar arasında en devrimci sınıfın iktidarını kurmayı, yeni bir toplum, sınıfsız, sosyalist bir toplumu örgütlemeyi almaktadır.

İşte bu yüzden Ekim Devrimi'nin zaferi insanlık tarihinde köklü bir dönemeci, dünya kapitalizminin tarihsel kaderinde köklü bir dönemeci, dünya proletaryasının kurtuluş hareketinde köklü bir dönemeci, bütün dünyanın sömürülen yığınlarının mücadele yöntemlerinde ve örgütlenme biçimlerinde, yaşama tarzı ve geleneklerinde kültür ve ideolojilerinde köklü bir dönemeci kaydetmektedir.'"

(Stalin, Leninizmin Sorunları, Sayfa 222- 223)

(*) 1937 yılından sonra Sovyetler Birliği, II. Dünya Savaşı patlak vereceğinden ve Hitler Almanya'sının Sovyetler Birliği'ne saldıracağının görülmesinden dolayı savaş hazırlıklarına girmek zorunda kaldı.

1937 – 1945 savaş yıllarıdır, 1945 – 1953 arası savaşın yaralarının sarılmaya çalışıldığı dönemdir. 1953'te Stalin'nin ölümünden sonrası Sovyetler Birliği'nde geri dönüşün yaşandığı ve geçmişte yapılanların gidirek tüketildiği yıllardır.

(**) Ekim Devrimi ve sanat-edebiyat konusunda daha geniş bilgi için Güney Dergisi Sayı 2 ve 5'e bakabilirsiniz.

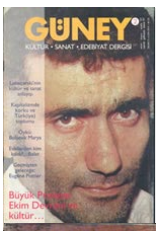

Egemen kültürün İstanbul çıkartması…
Picasso'nun ardından heykelin büyük ustası
AUGUSTE RODİN Türkiye'deydi

"ANLAMAK? ANLAMAK ÖLMEMEKTİR"

AUGUSTE RODİN

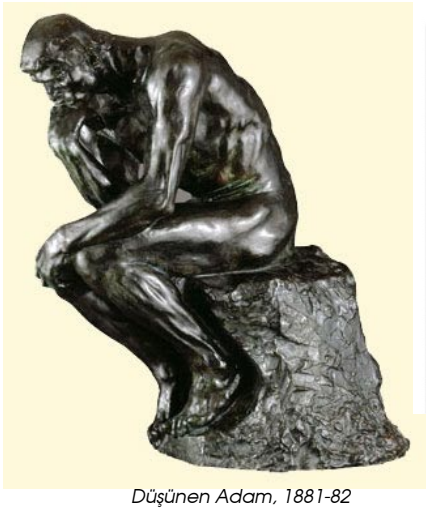

Düşünen Adam, 1881-82

GÜLTEN ÖRNEK

Sabancı Üniversitesi Sakıp Sabancı Müzesi "Heykelin Büyük Ustası Rodin İstanbul'da" başlıklı sergide ünlü heykeltıraşın 203 eserine ev sahipliği yaptı. 13 Haziran - 3 Eylül 2006 tarihleri arasında düzenlenen sergide modern çağın önde gelen sanatçılarından sayılan Rodin'in eserlerini görme imkânını yakalamış olduk.

Çıplak "tunç çağı"

Bir kopyasını da sergide görme imkânı bulduğumuz, yaşamında bir dönüm noktasını oluşturan "tunç çağı" heykeli sanatçının en önemli yapıtlarından sayılır. Amacı insan boyunda bir çıplak çalışması gerçekleştirip, yeteneğinin herkese kanıtlamak olduğu yazılıp çizilse de, İtalya'ya yaptığı yolculuk sonrasında Michelangelo'nun büyüleyici yapıtlarından etkilenerek eserini yaratmış olma savı daha doğru gibidir. Heykelde 'Rönesans Çağı'nın ustalığı görülürken, ışık, gölge ve sakinlik büyük bir incelikle yapıtın üstünde buluşmuş gibidir. Eserini 1877 yılı Ocak ayında Brüksel'de sergiler. Heykel, görenlerde büyük hayranlık uyandırır. Bazı çevreler ise Rodin'i bu heykeli modelden kalıp alarak yapmakla suçlarlar. Bu suçlamalar bir süre devam etse de Rodin'e sahiplenen önemli sanatçıların etkisiyle Güzel Sanatlar Yönetimi, ilk büyük siparişi sayılan "Cehennemin Kapısı" işini vererek, en iyi çalışmalarından birinin doğmasına ön ayak olacaktır. Konu olarak Dante'nin İlahi Komedya'sından esinlenen sanatçı doğaçlama yöntemiyle eserini ölümsüzleştirir. Büyük bir sabırla üstünde çalıştığı yapıtı birden çok figürle yoğurup daha sonra modelleri ayırarak bağımsız birer heykele dönüştürür. "Düşünen adam, öpüşme, ugolino ve çocukları" gibi en iyi çalışmaları bu şekilde doğmuştur.

Rodin'in ilk büyük siparişi olan ve yaşamı boyunca ona eşlik eden "cehennemin kapısı'nı" hiçbir zaman bitirememiştir.

Olgunluk dönemi "Victor Hugo anıtı"

"Tunç çağı ve cehennemin kapısı" siparişi, Rodin'in bir dizi büyük sipariş almasına yol açar. Bunlardan ilki en önemli başyapıtlarından biri olan "calais burjuvaları anıtı" çalışmasıdır. Büyük bir titizlikle hazırladığı çalışma, basın tarafından figürlerin "kahramanca" görülmeyen duruşları bahanesiyle eleştirilere uğrar. Anıt tarzından uzaklaşan kompozisyonun yeniliği de rahatsız edici bulunur. "Calais burjuvaları" sıra dışı beden dili ve figürleri sarmalayan ifade yoğunluğuyla Rodin'in en çarpıcı yapıtlarından birisidir. 1889'da Rodin'e Victor Hugo'nun ölümünden sonra Pantéon için yazarın bir anıtı sipariş edilir. Sergide edindiğim kısa tanıtım kitapçığından, Victor Hugo anıtıyla ilgili bir Güzel Sanatlar Denetçisi'nin 1895'te dile getirdiği gözlem şöyledir: "Sürgün kayalığının üstünde oturan Victor Hugo'nun anatomisinde antik dönem sanatının en güzel ürünlerini çağrıştıran ve Olympus tanrılarını anımsatan bir şeyler vardır." Gerçekten de "Victor Hugo anıtı" etkileyici görkemli bir başyapıttır. Yine aynı dönemde oluşturduğu anıt projelerinden biri de "Claude Lorrain Anıtı"dır. Bu çalışma "Le Lorrain" adıyla tanınan 17. yüzyıl ressamının doğduğu kent Nancy için sipariş edilmiştir. Eser Rodin'in Balzac'la doruğa ulaşan özgürleşme (özgün) döneminden ayıran önemli bir role sahiptir.

Özgürleşme "Balzac"

1891'de edebiyatçılar derneği, başkanı Emile Zola'nın yönlendirmesiyle **Balzac** anıt projesi en son olarak Rodin'e verilir. Uzun ve sancılı çalışmalar sonucunda Balzac'ını 1898 yılında, Ulusal Güzel Sanatlar Derneği Sergisi'nde sergiler. Sonuç skandal olsa da Rodin en önemli heykellerinden birini tamamlamış olur. Basının küçültücü eleştirileri karşısında Rodin geri adım atmaz.

Alaya alınan, yok edilmediği için küçük düşürülmeye çalışan bu yapıt, benim tüm yaşamımın bileşkesi, estetiğimin temel öğesidir" diyen sanatçı eserini kimseye vermeyeceğini açıklar. Ve zaman Balzac'ın 20. yüzyılın modern heykelinin en önemli öncülerden biri olduğunu kabul ettirir. 1899'da ilk monografik sergisini gerçekleştirir. Sergi önce Brüksel'de ve Hollanda'da daha sonrada Paris'teki Alma Meydanı'nda yer alan pavyonda izlenir. 1902'de Prag'daki sergisinde ünlü şair Rainer Maria Rilke ve Isadora Duncan ile tanışır. 1906'da "Düşünen Adam" heykeli Panteon'un önüne yerleştirilir. 1907'de Paris'teki Bernheim Jeune Galerisinde yalnızca desenlerinden oluşan sergi gerçekleştirilir. Daha sonra "Yürüyen Adam" Salon De La Nationale'de izleyicileriyle buluşur.

Rodin çağdaşları tarafından çok üretken bir heykeltıraş olarak kabul görmüş ve bu yaratıcılığını bölüp çoğaltma tekniğine bağlamıştır. Üreten, birleştiren, parçalayan ve yeniden başka bir kompozisyonda bütünleştiren bu yöntem çok yönlü bilgece yapıtlar ortaya çıkarmıştır. Büyük ustanın heykelinde ışık, gölge ve devinim her zaman en ön planda olmuştur. Antik sanata olan düşkünlüğü, araştırmacı ruhu ve yeniyi aramadaki yürekliliği kendisindeki sonraki kuşaklara öncülük hakkını vermiştir. Gotik sanata olan bağımlılığı ise ışık ve formun bağımsızlığıyla birleşen gölgesellik kavramını daha da anlamlı kılmıştır.

Desen

Heykelden sonra beklide en yaratıcı ürünlerini verdiği diğer alan ise desendir. Sanatçının çok sayıda kroki ve taslakları mevcuttur. Kendi deyimiyle "birer tohumudur bunlar" anlatımı eskiz çalışmaların bir yaratımın başlamansın da ne kadar önemli olduğunu bizlere anlatır. Kara desenlerden suluboyaya, suluboyadan saydam estomplara kadar oluşan bu desenler her zaman heykelleri için bir esin kıvılcımı olmuştur.

Yaşlanma ve son

Yıllar yaşlılıkla birlikte sağlık sorunlarını da birlikte getirir. Çalışmadan duramayan usta 1912'de hafif bir beyin kanaması atlatır. 1914 yılında birinci dünya savaşı başlayınca Rose'la birlikte İngiltere'ye daha sonra da Roma'ya geçer. 29 0cak 1917'de Meudon'da Rodin'le Roza Beuret bir törenle evlenirler. Yaşlılık ve yorgunluk ikisine de fazla zaman bırakmaz. Roza 14 Şubat'ta ölür. Aynı yılın 17 Kasım'ında da Rodin yaşamını kaybeder. Bir hafta sonra törenle Villa Des Brillants'ın bahçesine, Rose'un yanına gömülür.

Rodin, 12 Kasım 1840'ta Paris'te, orta halli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir.

Avrupa'da devrimlerin yayıldığı, Fransız monarşisinin sona erdiği 1848 yılında, bir katolik okulunda eğitimine başlar. Küçük yaşta yeteneğini keşfeden sanatçı, on dört yaşında 1854'te la petite Ecole (küçük okul) adında özel çizim ve matematik okuluna yazılır. Küçük, okulda gelecekte en büyük tutkusu olacak olan heykeli keşfeder.

1857'de Ecole Des Beaux-Arts'ta (güzel sanatlar okulu) öğrenim görmek için sınavlara hazırlanır. Fakat birçok kez denemesine rağmen sınavlarda başarılı olamaz. Yaşamını sürdürmek ve ailesine destek olabilmek için Paris'te, süsleme işleri yapan alçı atölyelerinde çalışmaya başlar. Bu dönemde çamura olan ilgi iyiden iyiye artar. İlk yapıtlarından biri olan babasının büstünü yine bu dönemde yirmi yaşındayken yapmıştır. 1862'de aile büyük bir acı yaşar: Rahibe olmak üzere bir manastıra giren kız kardeşi Marie, çiçek hastalığından hayatını kaybeder. Bu felaket sanatçının hayatını altüst eder. Acıdan kıvranan Rodin rahip olmaya karar verir. Kısa bir süreliğine Les Péres Du Trés Saint-Sacrement tarikatına katılır. Tarikatın başrahibi peder Eymard, Rodin'i heykele geri dönmesi konusunda ikna eder.

1864'te Paris'te ilk atölyesini kurar. Dönemin ünlü heykeltıraşı Carrie-Belleuse'ün atölyesinde çalışmaya başlar. Aynı zamanda dekorasyon işlerini devam ettirir. Yine bu dönemde ilk modeli ve sevgilisi sayılan hayatı boyunca ayrılamayacağı, en büyük destekçisi Rosa Beuret'yle tanışır. Yoksulluk içinde geçen bu yıllarda yapılan birçok eseri günümüze kalmazken, en önemli yapıtlarından biri sayılan kırık burunlu adam heykeli bizlere ulaşmayı başarır.

1866'da baba olur. Birçok kaynak evlilik dışı doğan bu çocuğu evlatlığa kabul etmediğini yazar. Ve bir yıl sonra, onbaşı rütbesiyle Ulasal Muhafızlar' a katılır, yalnız gözlerindeki rahatsızlığından (miyop) dolayı çürüğe çıkarılır. 1870'de patlayan Fransa-Prusya savaşı sonrasında Paris'ten Belçika'ya taşınır. Bir yıl sonra da annesini kaybeder. Belçika'da yaşadığı yedi yıl boyunca Brüksel'de borsa binasının yenilenmesi, kraliyet sarayı taht salonunun dekorasyonu gibi bir dizi çalışmalarda bulunur.

Mezarlarının başında bir düşünen adam heykeli dikilir.

Birçok rengi içinde barındıran bu uzun yaşamı, yakın dostu şair Rainer Maria Rilke şöyle özetler:

"Nedir bu adam? Yaşlı bir adam. Ve yaşamı, anlatılır türden değil (...) hiçbir şey bilmiyoruz bu yaşam hakkında... Ne var ki, böylesi bir etkinliğin büyüklüğü ve şaşırtıcı bolluğu ancak böyle bir yaşamdan doğabilirdi; ancak içinde her şeyin her an canlı ve uyanık kaldığı, bitmiş hiçbir yanı olmayan böyle bir yaşam, hep genç ve güçlü kalıp büyük yapıtlara doğru durmadan yükselebilirdi. Bir gün gelecek, bir öykü uyduracağız belki de bu yaşama; entrikaları, önemli olayları ve ayrıntılarıyla."

Yontunun şiiri Camille Claudel

Rodin, 1882'de, ünlü şair Paul Claudel'in kız kardeşi olan Camille Claudel'le tanışır. Bu genç sanatçı Rodin'in önce öğrencisi, sonra modeli ve daha sonra da esin kaynağı ve sevgilisi olacaktır. Bildiğimiz gibi burjuva medyasının üretilen çalışmalardan çok sanatçıları özel hayatıyla gündemde tutarak yozlaştırma çabası Camille Claudel'i Rodin'in 'yasaklı aşkı' olarak ortaya çıkarır. Oysa hayatında Rodin'le yaşadığı duygusal birliktelikten daha önemli unsurlar vardır. Ve bunların başında büyük bir içtenlikle yarattığı şiir gibi heykellerdir. 1890'lar Avrupa'nın birçok ülkesinde olduğu gibi Fransa'da da orta sınıf kadınlara yasal alanda ve çalışma yaşamında bir takım değişiklikler sunar.

Geliştirilen bu değişiklikler yoğunlaşan kadın hareketine karşı Fransız hükümeti tarafından sinsice oluşturulmuştur. Bu toplumsal değişimlerden etkilenen öncü isimlerden biridir Camille Claudel. Sıra dışı yaşamı ve gelenekçi değerlere meydan okuması, erkek dehasının egemenliğini kabul etmemesinden gelir. Fransız burjuva sınıfını tehdit eden yeni kadınlardan biridir Camille Claudel. Bu savaşı yürütmek mermer yontmaktan daha kolay değildir.

Sakuntala, 1886 -1905

Camille Claudel'in kadın-erkek uyumunu anlatan "vals"ı, "olgunluk", Hint efsanesinden esinlendiği "sakuntala"sı kadın dehasının sanat tarihinde ne kadar çok saygıyı hak ettiğini açıkça ortaya koyar.

Her ne kadar ruh sağlığını yitirerek bir akıl hastanesinde hayata veda etse de bizlere bıraktıklarıyla en az Rodin kadar büyük bir sanatçıdır Claudel.

Egemenlerin
`sanat aşkı',
sponsorluğu
ve haklarını satın aldığı
karşıtlarının sanatı...

Hayra mı?

MEHMET BAKIR

Sanat denince ilk akla gelen; bağımsız bireysel yaratıcılık yeteneğidir. Şiir, resim, fotoğraf, edebiyat, heykel bunların bazılarıdır. Bağımsızlık, bireyin yeteneğini açığa çıkarmasında kullandığı kişisel özgürlüktür (ısmarlama sanat-edebiyat bağımsızlığı engelleyen, frenleyen bir etki olabilir). Sanat eserlerinin tanıtımı, anlatımı da genel olarak eser sahibinin bireysel, olağan üstü çabası sonucu, çoğu zaman büyük bedeller ödeyerek yapıla gelmiştir.

Kolektif yanı ağır basan tiyatro, dans, müzik, sinema gibi bağımsız sanat alanları ve yapıtlarında aynı şey söz konusudur. Sanatın-edebiyatın gerçekten bağımsız ve sanat-edebiyat olması onun sermaye gruplarından, para için sanattan uzak olması demektir. İçeriğini ve biçimini belirleyenin sanat-edebiyatçının bağımsız, özgür iradesi olması gerekir. Sanatın aykırılığı, eleştirelliği, toplumsallığı bağımsız-özgür kaldığı noktada mümkündür. Piyasaya, paraya, hiyerarşik burjuva egemen sistemin kurumlarına veya bankalara/holdinglere bağlı işleyen sanat-edebiyat; bunların çizdiği sınırlar kadar 'özgür' olabilir.

Bağımlılık ilişkisi ve kaygısı otosansür, doğrudan sansür, yasak vb. demek olacaktır. Gerçekten paranın egemenliğinden özgür olan bir sanat-edebiyat kendisini ifade edebilir, yasağa karşı ve ona rağmen ortaya çıkabilir, kendisini var edebilir. Bu doğrultuda dünyadan ve ülkemizden sayısız örnekler verilebilir: Nazım Hikmet, Bertolt Brecht, Yılmaz Güney, C. Chaplin, Picasso, Gorki, Tina Modotti, Frida Kahlo, Helene Weigel...

Burjuvazi sanata neden el atıyor?

Bazı burjuvaların özel sanat merakının olması, kişisel koleksiyonlarının olması anlaşılır bir şeydir. Burjuvaların bir müzayede milyon dolarlar verip bir tablo satın alması, müzayedelerde bire alıp üçe-beşe satması durumu değiştirir. Yine de bu, işin esası değil. İşin esası; burjuvazinin sanata toplumsal anlamda el atmasıdır. O kendi kültürünü propaganda ediyor, yayıyor. Bu da şu an üze-

rinde durmak istediğimiz konu değil.

Sermaye grupları bu konuda daha geniş alana yayılıyor.

Burjuvazinin varlık nedeni sömürü ve kârdır. Kâra hizmet eden işlerdir. Üretir-satar; alır-satar ve bunların hepsini 'piyasa'ya göre ama kâr için yapar. 19.yüzyılda sanat-edebiyat burjuvazi için para kazanılacak bir alan olmuştur. En açık örneği sinemadır. Sonra yayınevleri, sanat-edebiyat dergileri gelmektedir. Bunlar üzerinden para kazanmaya, sanat-edebiyatta sınıf egemenliğini yansıtmaya çalıştı.

1970'li yılların başında da Türkiye'de, başta bankalar olmak üzere doğrudan sanata el atmaya başladılar. Akbank, İş Bankası, Yapı Kredi Bankası yayınevleri açmaya, dergi çıkarmaya, galeri açmaya başladılar. Bugün bunların sayısı hayli kabarık…

Özellikle büyük sermaye gurupları birçok 'sanat etkinliği'ne, ki bunlar ticari olduğu için sanat yanı tartışılır, sponsor (destekleyici) olarak el atıyorlar. Hatta Borusan, Efes, Pepsi, CocaCola, İş Bankası, TV ve gazete gibi sermaye gurupları bilmem ne günleri düzenliyorlar.

Bunların hepsi burjuvazi için ya doğrudan para kazanma çabaları, yada 'prestij' (saygınlık/reklâm) için giriştiği çabalardır. Evrensel Kültür dergisinde yapılan bir röportaj bu işlerin reklâm amaçlı yapıldığını göstermektedir:

Soru: *"Bankanın beklentileri nelerdir?"*

Cevap: *"İştiraki olan bir kurumun nitelikli yayınlar yapması, bu yayınların Türk kamuoyunda prestij yapması, giderek daha geniş kitlelere ulaşıyor olması bankanın imajına olumlu puanlar ekleyen unsurlar ibarettir. Bankanın beklentisi prestijdir" (Turhan Ilgaz, Yapı Kredi Bankası Yayınları Genel Müdürü, Evrensel Kültür, Haziran 1992, sayfa 37)*

Ve Picasso, Rodin… sergileri

'İyi ki Sabancı gurubu Picasso ve Rodin sergilerini getirdi, yoksa izleyemezdik' sözü çok mu yersiz? O kadar da değil. Evet, Sabancı/Akbank, Picasso ve Rodin sergilerini getirmeseydi onları yakından ve o kadar kişinin izlemesi, tanıması mümkün olmayacaktı. Bu doğru olmasına doğru da… Bu sanat aşkı(!), bu incelik(!) neden diye sormadan edemeyiz. Sormayan kimse, burjuvazinin edinmek istediği prestiji ona vermiş oluyor. Açlığın, yoksulluğun, sendikasızlığın, işsizliğin, emperyalizme bağımlılığın, enflasyonun, baskıcı-terörcü sistemin sahipleri olan kuruluşların bu kadar sanat aşkı, inceliği yaman bir çelişki olsa gerek. 'Bu işte bir iş var' demenin tam yeri. Bunu göremeyen; sömüren, baskı altına alanların, aç ve yoksul bırakanların, doğayı talan ve katledenlerin; çocuk, yaşlı veya çevre kurumlarına "hayrına" bağışlarda bulunması nasıl sahte ise; sanata el atmaları da o kadar sahtedir. "Allah razı olsun, iyi insanlar. Onlar da olmasa…" dedirtmek istiyorlar. 'Prestij' dedikleri bu ve bu reklâmdır. İşçi-emekçilerden çalıp çırptıklarının ufak bir bölümünü böylesi reklâmlar için kullanmak… Meselenin özü budur.

Devlet (kamu!?) müzelerinin, belediyelerin, kültür dairelerinin yapması gerekeni büyük bankalar ve tekeller yapıyor. En azından Türkiye'de şimdilik böyledir. Batının birçok burjuva devletinde bu işler hâlâ esasta devlet müzelerinin işleri olarak yapılıyor. Burjuva sistemin bir garipliği olsa da böyle…

Burjuvazi karşıtlarına el atıyor

Alman devleti Bertolt Brecht yılı ilan etmişti. Türk devleti Nazım Hikmet yılı ilan etmişti. Bu büyük sanat insanlarını yasaklayan, hapse atan devletlerin son yıllarda onlara sahip çıkması şaşırtıcı görünse de, şaşırtıcı değil aslında. Amaçları/nedenleri irdelendiğinde anlaşılır bir şeydir. Önceki Güney sayılarımızda bu konulara genişçe yer vermiştik. Özeti: İçini boşaltarak sahiplenir görünüp, sistemi sempatik göstermek ve daha ne kadar sahtekârlık varsa…!

Bankalar 1970'li yıllarda kültür-sanata el attıklarında, sol sanata daha çok el attılar. Atmak zorundaydılar, çünkü kültür-sanat denince solcular genel olarak kültür-sanatın omurgasını oluşturuyorlar. Yasaklara ve baskılara rağmen toplumun 'gönlünde taht kurmuş' insanlardır. Okur kesimi geniş, etki alanı geniş kimseler olduklarına göre bankaların/holdinglerin onları da 'kullanması' gerekiyordu. Prestij/reklâm… Kültür sanat yoluyla kurumun nüfuz alanını genişletmek…

"Sanata ve sanatçıya verdiği destek" şeklinde yansıyan yan, sanatçının-edebiyatçının eserlerini 'tehlikeli' yanlarından ayıklayarak sansürlemeye, çok satan eserleri tekeline alarak hapsetmeye dönüşüveriyor. Hayatta olmayan sanatçı-edebiyatçıların mirasyedilerini bağlayarak eserleri satın alarak işi ticarete dökmek… Yapılan bu.

Hayatta olan saygın sanatçıların-edebiyatçıların da eserlerini bir bir kaparak etki alanlarını genişletiyorlar. Yaşar Kemal, Gülten Akın…

Bunlar kaç satar, 'prestij'e ne katar... Meselenin özü budur.

Küçük ve bağımsız, sol yayınevleri bir bir eriyip bankaların, holdinglerin eline geçiyor. Muhalif sanat-edebiyatçılar ise bu ortamda 'iyi para' veren, eserlerinin yaygın tanıtımını/reklâmını yapanları tercih eder hale geliyor. Burjuvazinin kültür-sanatta egemenliği, karşıtları olanların eserleri üzerindeki egemenliğiyle de perçinleşiyor. Paranın gücü büyük oldukça telif hakları üzerindeki tekel tam ticari oluyor.

Kısacası bizim olan Nazım Hikmet, Aziz Nesin vd. telif haklarıyla bankaların/holdinglerin -eserlerinin sahiplenildiği- kimseler haline geldiler.

Bunun neresi iyi?

Böyle gelmiş, böyle gitmez.

Gün gelir, devran döner.

Mutlaka…

Çukurova Güney Dergisi dostları piknikte buluştu

Güney Dergisinin Çukurova bölgesi okurları tarafından 27 Ağustos'ta Adana'nın Aladağ ilçesinde bulunan Eğner Köyü'nde düzenlenen piknikte 50 Güney dostu bir araya geldi. Sabahın erken saatlerinde hareket edilerek şehir merkezine yaklaşık 90 km. uzaklıkta bulunan Eğner Köyü'ne giden Güney dostları burada yapılan bir etkinlik ile eğlendiler. Pikniğe grevde bulunan bir grup SCT Filtre işçisi ile Tarsus ve Mersin'den Güney dostları katıldı. Burada yapılan etkinlikte şiirler okundu, dergimizin genç dostlarının hazırladığı bir tiyatro gösterisi sunuldu ve birlikte türküler söylendi.

Etkinlik öncesi yapılan konuşmada Güney Dergisi pikniğe katılanlara kısaca anlatıldı. Bu konuşmanın ardından Tarsus'ta grevde bulunan SCT Filtre işçilerinden bir kadın arkadaş grevdeki son durumu anlattı ve katılımcılardan yapılacak eylemlere destek olmalarını istedi. Ardından Güney okurları tarafından Nazım Hikmet'in "Akrep Gibisin Kardeşim", "Ellerinize ve Yalana Dair", "Tahir ile Zühre Meselesi" şiirleri ile Pablo Neruda'ya ait olan "Buğdayın Türküsü" şiiri okundu. Sonrasında genç arkadaşlarımızın hazırladığı Yılmaz Erdoğan'ın yazdığı "Sevim Taşan" isimli skeç oynandı. Etkinliğimiz söylenen türküler ve çekilen halaylar ile son buldu.

Etkinliğimiz ardından ise Eğner Köyü'nde bulunan doğal su kaynakları ve mağara hep birlikte gezildi.

Yaza merhaba pikniği

GÜNEY KÜLTÜR MERKEZİ
Doğan Arası Cad. Yenikent Mah. Burhan Pasaji No: 74, Kat: 4, Esenyurt
Tel/Faks: 0212-620 67 57

Güney Kültür Merkezi (GKM), 'yaza merhaba' başlığı altında piknik etkinliğini gerçekleştirdi. Her yıl düzenlenen ve bu yıl İstanbul Kemerburgaz'da dördüncüsü yapılan etkinliğe yediyüzelli kişi katıldı. Piknikte; müzik dinletisi, tiyatro gösterimi, şiir dinletisi yapıldı. Gündemi oluşturan çeşitli sorunların konuşulduğu açık bir kürsü de oluşturuldu.

Ormanın serinliğinde güne GKM'nin açılış konuşmasıyla başlandı. Günümüz yoz kültürüne alternatif olarak işçi sınıfı kültürünün gerekliliği dile getirilirken, GKM' de faaliyet yürüten tiyatro, bağlama, gitar, halk oyunları, resim gibi atölyeler temelinde gençlerin doğru sanat arayışına yönelmeleri konusunda çağrıda bulunuldu. Daha sonra etkinlik, Grup Yel ve Hasan Sağlam'ın müzik dinletisiyle devam etti. Ardından Ortadirek Tiyatrosu'nun Hacivat ile Karagöz isimli oyunu ve illüzyon gösterimi izleyenlere keyifli dakikalar yaşattı. Ve Tiyatro Simurg 1993'te Sivas'ta katledilen edebiyatçı Asım Bezirci'nin şiirlerinden derlenen kısa bir gösteriyle yaşanan karanlığa ışık tuttu. Maske Tiyatro Topluluğu ise bağlama ve gitar eşliğinde, başta Ahmet Arif olmak üzere birçok şairimizin dizelerinden oluşan bir şiir dinletisi gerçekleştirdi. Tiyatro Güney oyuncuları 'Bir Cemil-Bir İshak' ve kavuşamayan aşıkları anlatan, Ege yöresine ait 'Aşuk ile Maşuk' adlı oyunlar beğeni topladı.

Oluşturulan açık kürsüde, Kürt sorunu, işyerinde çalışma şartlarının zorluğu ve kitle örgütlerinin iletişim kopukluğuna dair çeşitli fikirler sunuldu, çözüme dair öneriler üzerinde duruldu. GKM'nin her zaman yanında yer alıp, iyi bir dayanışma örneği sergileyen Grup Saltık/Gökçen Kahraman'ın müzik dinletisi sonrasında, işçi ve şair Aslan bir şiir dinletisi gerçekleştirdi. GKM'nin bünyesinde oluşturulan müzik grubu Özgürlük Korosu'nun seslendirdiği marşlar ve halaylarla etkinlik son buldu.

Bertolt Brecht'in 50. ölüm yıldönümünde

Brecht, Wekwerth ve Richter'le İstanbul'a geldi

MEHMET ESATOĞLU

Alman yazar, kuramcı ve yönetmen Bertolt Brecht'in 50. ölüm yıldönümü başta Avrupa olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde gerçekleştirilen etkinliklerle anılıyor. İstanbul Goethe Enstitüsü de bu nedenle Mimar Sinan Üniversitesi ve Beşiktaş Belediyesi'nin katkılarıyla üç gün süren bir dizi etkinlik düzenledi.

Bu etkinlikler çerçevesinde Brecht'in asistanı, yönetmen Manfred Wekwerth ve oyuncu Renate Richter ülkemize geldiler.

Wekwerth, 1949'da Brecht öncülüğünde kurulan Berliner Ensamble Tiyatrosu pratiğini yaşamış, dünyada tiyatro alanında önde gelen isimlerden biri. Renate Richter ise Brecht'in "Üç Kuruşluk Opera"dan "Mutlu Son"a bir dolu oyununda önde gelen figürleri başarıyla sahnelemiş, Almanya'nın önemli oyuncuları arasında yer etmiş bir sanatçı.

Wekwerth, Richter ve piyanist Syman 22 Eylül günü İstanbul'a indiler. Havalimanında Amatör Tiyatrolar Çevresi'nden oyuncular ellerinde Wekwerth, Richter resimleri ve Brecht oyunlarından şarkılarla karşıladı onları.

50. yıl etkinlikleri çerçevesinde ilk gece, Brecht'in "Mutlu Son" oyunundan uyarlanan bir film gösterildi. İzleyicilerin bir bölümünün ayakta izlediği film, banka soyguncusu çete reisiyle ile tarikat rahibesinin ilişkisini kapitalizmin kurumlarıyla ve ilişkileriyle palazlandığı Chicago kentinin ortamında anlatıyordu. Wekwerth'in yönettiği '80'de çekilen film, 1981 yılında Venedik film Festivali'nde ödül almış bir yapımdı.

İkinci gün ise "Brecht Şarkıları Akşamı" vardı. Wekwerth ve Richter oyuncu Zeliha Berksoy'un katılımıyla Brecht'in değişik oyunlarından, şarkılar seslendirdiler ve onun çeşitli metinlerini okudular. Beyoğlu'ndaki Teutonia binasındaki akşama beşyüzün üzerinde izleyici katıldı. Brecht'in özdeyişler kitabı Me-Ti'deki bir temayı çeşitli yanlarıyla işleyen akşam "İnsanın Yazgısı İnsandır" başlığını taşıyordu. Richter'in özellikle "Üç Kuruşluk Opera" yorumlarıyla parladığı gösterinin finalinde Berksoy ve Richter'in birlikte söylediği "Moldau" şarkısı izleyicilerinden büyük alkış aldı.

Konserden sonra verilen kokteylde duygusal anlar yaşandı. Ülkemizin profesyonel ve amatör oyuncularıyla tanışan Wekwerth ve Richter onların gösterdikleri içtenlikten etkilendiler. Özellikle amatör oyuncuların halk müziğinden ve Haldun Taner oyunlarından seslendirdikleri türkü ve şarkıları ilgiyle izleyen Richter, bir ara göz yaşlarına engel olamadı.

"Brecht'e Göre Tiyatro" başlıklı seminer ise üçüncü günün etkinliği oldu. Mimar Sinan Üniversitesi Devlet Konservatuvarı'nda gerçekleşen seminerin açış konuşmasında Zeliha Berksoy, Wekwerth gibi dünyanın önde gelen bir kültür adamını konuk etmekten duydukları mutluluğu dile getirdi. Yaklaşık 6 saat süren, öğretim üyesi Hasibe Kalkan Kocabay ve yazar Yalçın Baykul'un çevirisiyle gerçekleşen seminerde Wekwerth Brecht'in dünya tiyatrosundaki önemini ve getirdiği kuramın özelliklerini anlattı. Brecht'in değişik dönemlerde sahneye konmuş "Cesaret Ana ve Çocukları" "Coriolan", "3. Richard" ve "Arturo Ui'nin Önlenebilir Yükselişi" adlı yapıtlarının da video aracılığıyla gösterildiği seminer, Wekwerth'in Brecht'le tanışma öyküsünü anlatmasıyla başladı.

Almanya'da küçük bir kasabada 50'li yıllarda amatör tiyatro yapan ve bir topluluk kuran Wekwerth, sahneledikleri Brecht'in "Carrar Ana'nın Silahları" adlı oyununu yazara seyrettirme çabasına girişirler. Savaş ve yıkıntılar içindeki Almanya'nın o günkü koşullarında Brecht'e ulaşamayan topluluk elemanları hazırladıkları oyun ilanının altına ilk gösterime Brecht'in de geleceğini ilan etmekten geri durmazlar. Brecht gösterime gelmez ama bir süre sonra onlara iki otobüs yollayarak tüm ekibi ve dekorlarını aldırarak Berlin'e getirtir. Burada oyunu sergileyen amatör topluluğun duruşunu bir "cahil cesareti" olarak tanımlayan Wekwerth oyunun finalinde bulduğu çözüm için de Brecht'le tartışır. "Onca savaşı yaşamış bir ülkede oyunun finalinde alın silahları savaşa gidelim demek içimizden gelmedi. Bunun yerine Brecht'in o günlerde dilden dile dolaşan şiirindeki " Silaha sarılmayın ey insanlar, sarılın malaya!, Silahın üstüne koymasaydınız her şeyi/ şimdi bir çatı altında olacaktınız" dizelerini koyduk ama Brecht bunu böyle yapmamızın saçma olduğunu söyledi".

Bu sürecin sonunda Berliner Berliner Ensamble'a katılan Wekwerth, Brecht'in ölümünden sonra eşi oyuncu Weigel'le yaptığı çalışmaları anlattı. 1971 de Weigel'in ölümüyle topluluğun genel sanat yönetmeni olan Wekwerth bu toplulukta Brecht'in "Cesaret Ana ve Çocukları" ndan "Galilei'nin Yaşamı"na bir dolu oyunlarını sahneliyor ve bu

oyunlarla dünyanın dört bir yanına turneler düzenliyor.

Konuşmasında Brecht oyunlarındaki yabancılaştırma ögesinin süreç içindeki gelişmelerini de anlatan Wekwerth bunun sahnede kullanımı konusunda toplulukta çıkan tartışmaları da aktardı. Savaş yıkıntısı ortasındaki Avrupa'da savaşı ve insanların bundan ders çıkaramayışını konu alan "Cesaret Ana ve Çocukları" oyununu sergilemeleri sırasındaki bir tartışmayı Wekwerth şöyle anlattı:

"Oyun savaştan çıkarı olan bir tüccar kadının serüvenini anlatıyordu. Oyunun finalinde tüm çocuklarını savaşta yitiren kadın "lanet olsun savaşa" deyince iki dünya savaşından ders çıkarmadan onu sonuna dek desteklemiş, savaşı çıkaran Hitler'e yüzde 99 oy vermiş Alman izleyici de bunu coşkuyla alkışlıyordu. Bu durum bizi rahatsız etti. Zira bizi alkışlayan insanlar bu desteği de veren kişilerdi. Halbuki bizim bu oyunu sergilememizin amacı onların ders çıkarmayan tutumlarını onlara anlatmaktı. Bunun üzerine oyunun finaline bir yandan savaşı lanetleyen öte yandan malının mülkünün derdine düşmüş bir kadın figürü koymanın daha doğru olacağına karar verdik."

Wekwerth etkinliklerin son gününde bir imza gününe konuk oldu. Harbiye'deki Getronagan Okulu'nun cep tiyatrosunda düzenlenen güne onlarca izleyici geldi. Yalçın Baykul'un dilimize kazandırdığı Wekwerth'in son çalışması "Brecht'le Havana'da" kitabı üzerine kısa bir konuşma yapan Wekwerth, izleyicilerin de Brecht kuramı ve kendi sanat yaşamı üzerine soruları yanıtladı.

Brecht'in 50. ölüm yıldönümü etkinliklerinin en görkemlilerinden biri de ülkemizde kutlandı. Yılın başından bu yana Goethe Enstitüsü yöneticilerinden yazar Yalçın Baykul'un çabalarıyla örgütlenen çalışmalar özellikle Enstitü Müdürü Claudia Haanraabe'nin İstanbul'a atanmasıyla hızlandı. Etkinlikler bitiminde katılan tüm tiyatro insanları bu ikiliyi çabalarından ötürü kutladılar.

"Hepimiz Tecritteyiz" oyunu, İstanbul ve İzmir'den sonra

Tecriti uygulayanların kenti Ankara'daydı

MEHMET ESATOĞLU

Hepimiz Tecritteyiz adli canlandirma bu kez Ankara'da oynandı. 7 Ekim Cumartesi günü saat 13.00'de bir basın toplantısı ile başlayan oyuna yaklaşık 100 kişi katıldı.

Ankara Barosu Eğitim Merkezinde oynanan oyunun açılış konuşmasını ÇHD Genel Sekreteri ve Tecrite Karşı dayanışma Komitesi üyesi **Av. Selçuk Kozağaçlı** yaptı. Kozağaçlı tecriti birebir yaşadıklarını, F-tiplerini hedeflerinin neler olduğunu vurgulayarak artık hapishane isminin dahi kullanılmadığını, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı Sincan İnfaz Kampusu olarak adlandırıldığını vurguladı. Artık bir hapishaneler (Sincan'da 11 tane hapishane yapılmış) kenti inşa edilmeye başladığını ve tecritin sadece içerisiyle sınırlı kalmadığını belirtikten sonra sözü oyunun yazarı Bilgesu Erenus'a verdi.

Bilgesu Erenus *"bu oyunun kurallarını ben koymadım, bu kurallar yaşamımızın her alanında bize dayatılan kurallardır. Diyerek tecritin yaşamımızın her alanında varlığını sürdürdüğünü bu nedenle tecriti hapishanelerle sınırlamanın yanlış olduğunu vurguladı. Ardından "Hepimiz Tecritteyiz" oyununda giyilin önlükleri başbakan, bakan ve parti başkanlarına gönderip oyuna davet edildiğini anlatan Erenus, önlükleri oyuna gelen dinleyicilere göstererek "umarız davetimizi kabul edip gelirler"* dedi.

Şair-Fotoğraf sanatçı **Mehmet Özer** ise basının sansürle tecriti nasıl koyulaştırdığını üstünde durdu. *"Her ne olursa olsun direnenler daima kazanır"* dedi.

Mehmet Özer'den sonra oyunun yönetmeni Mehmet Esatoğlu, Behiç Aşçı'nın durumunun ilişkin kaygılarını dile getirdi. Direnişin yedinci yılında olduğunu ve bedellerinin ağır olduğunu, halla da bedel ödendiğini vurguladı. Oyunun kurallarını anlattıktan sonra tecrite girecek olan aydın ve sanatçılara oyun önlükleri giydirilip alt katta bulunan tecrit hücrelerine indirildi. Gardiyanların "her şey vatan için" sloganlarıyla tutukluları hücrelere götürüldü.

söz var sözden ileri

(tartıya kalan düşler)

A. KARABAĞ
abdullahkarabag@hotmail.com

I.
Zorun siyasal ve silahlı örgütlenmeleri
sürdüğü sürece şiirsel adalet duygusu,
yüreğimizi iğneleyip belleğimizi canlı
tutmaktan vazgeçmez.

II.
Ne doğduğum yere yerinirim, ne varacağım
güne karamsarım. içler acısı özlemli gidişleri
ismimle renklendirerek mutluluğu ararım.

III.
Renkler ve zevkler tartışılmaz diyen ilkin
rengi ve zevkleri tartışılmalı; ilkin sadeliğini,
açığa çıkarabilen, ilkel güdülerine içirmelidir.

IV.
Doğanın insanla koklaşan her rengi, rengimle
hoş bakışır. Ama her rengin kendince dikenine
katlanmak, ona ifade hakkı tanımak
erdem işidir.

V.
Tarihin sanata karşı zaferi yoktur fakat zamanın
vardır; bu söz büyük şairi, ölümsüz şiiri de
kapsar. Sorun, iyi şiir yazmak değil,
ölümsüz şiirin şairi olabilmektir.

VI.
Zor... Renkler... Zevkler... Haklar.... Şiir!
Çok renkli görünen zor bile içinde bir haksızlığı
taşır; öyleyse zora, hayır deme hakkı düşünsel,
ilkeli bir olgunluktur.

10 Temmuz 2006

Ankara Barosu Eğitim Merkezi'nin girişinden başlayarak ikinci kata kadar **Mehmet Aslan**'ın karikatür sergisi bulunuyordu. Gelen izleyicilerin ilgiyle izledikleri bir sergide oyunu tamamlayan bir başka yandı.

Yaklaşık 7 saat süren oyuna sanatçılar, aydınlar, çocukları tecrit altında tutulan aileler katıldı. Oyunda zaman zaman gergin zaman zaman duygulu anlar yaşandı. Oyunun yönetmeni zaman zaman bunun bir oyun olduğu uyarısında bulunmak zorunda kaldı.

Oyundan sonra oyuna katılan ve oyunda yer alanların düşüncelerini yazdıkları deftere duygularını şöyle dile getirdiler:

"Beş dakikalık şakadan/oyundan bir tecrite dahi dayanmak mümkün, terledim, gerildim, ense kökümdeki tüyler dikildi, beynimin içinde sıcak bir basınç ve burada yarım saat nasıl geçer diye bir tereddüt ve hayalime başvurdum, kendimi uçak otobüs yolculuğunda hayal ettim, yine tıkandım, müzik çıldırtıyordu, gardiyan gerçek gardiyan, oyun diye girdim ama arkadaşım olan oyunu düzenleyenlerden nefret etmeye başladım. Allah yardımcıları olsun. Vahşet. Ölümü tercih ederim. Söz. Gücüm oldukça tecrite karşı insanlık yazarlık görevini yapmaya daha çok çalışacağım. Bu kadar pis oyun görmedim. Nihat Genç - Yazar"

"Bir oyun da olsa (ki gerçek) eşimi evimi, sivil giysili insanları özledim.

İnsan türü varolduğundan bu yana, insani yönü ile, hayvani yönü hep çelişe, çatışa gelmiş. Bu bir süreç, inanıyorum ki insanlık kazanacak. Bir çok şeyi unutuyoruz. Biz unuttukça da onlar anımsatıyor Ali Balkız - Yazar."

"Bir tiyatro bölümü öğrencisi olarak deneyim kazandım.

Gardiyan olarak zevk aldım. İnsan olarak acı çektim. Velican Demirel – Öğrenci"

"Bu performansta kısa bir süre kalmak bile şu anda F Tipi hapishanelerde bulunan muhaliflerin ne kadar ağır koşullar içinde yaşamak zorunda bırakıldıklarını çok iyi anlatıyor.

İşkence, 12 Mart - 12 Eylül darbelerinden sonra daha da geliştirilmiş. F-Tiplerindeki koşulların muhakkak değişmesi gerekiyor. Oktay Etiman – Çevirmen"

"Tecritteydim, …dim çünkü şimdi çıktım. Gerçekten dayak yemedim, gerçekten işkence görmedim. Çünkü …miş gibi yapıyorduk. Sanaldı her şey. Dışarı çıkacağımı bildiğim halde sanki gerçekten cezaevindeymişim gibi hissettim bir süre sonra.

Her şeye dilekçe yazmak, dilekçelerin sonucunu alamamak, arkadaşlarında konuşamamak, en kötüsü türküler yoktu. İğrenç müzikler dinlettiler saatlerce. Bir süre sonra dışarı çıkmak tek amacınız oluyor. Tahliye edeceğiz diyorlar, oyalıyorlar. Kimse sizi duymuyor. Bir arkadaşımdan duymuştum. Sanırım Hallac-ı Mansur'un sözü: "Cehennem acı çektiğiniz yer değil.

Acı çektiğinizi kimsenin duymadığı yerdir" Acun Karadağ - Eğitim-Sen"

Toplam 7 saat süren oyuna aralarında Esat Yarar, İsmail Beşikçi, Nihat Genç, Ali Yılmaz (Ekin Sanat Merkezi), Acun Karadağ (Eğitim-Sen), Kevser Çalışkan (BES 1 Nolu Şube), Mahzuni Akbağ (Eğitim Sen), Fatma Borakoças (BES 1 Nolu Şube), Hasan Çağlar (Eğitim-Sen), Dinçer Öztürk (Eğitim-Sen 2 Nolu Şube), Mehmet Toğan (Eğitim-Sen 1 Nolu Şube), Resul Tuna (Eğitim-Sen 4 Nolu Şube), Kani Beko (Genel-İş Genel Sekreteri), Erol Ekici (Genel-İş, GYK Üyesi) İbrahim Dağlı (Eğitim Sen), Mehmet Aydın (Eğitim-Sen), Oktay Etiman (çevirmen), Ali Balkız (Yazar), Mehmet Özer (fotoğraf sanatçısı, şair), Mustafa Özarslan (Müzisyen), Sezai Kaya (Tarım Okam-Sen Genel Başkanı), ÇHD'li Avukatlar, Tecrite Karşı Dayanışma Komitesi üyeleri, TAYAD'lı Aileler, Ankara Temel Halklar Derneği, Halkevleri, İdil Can Müzik Topluluğu, Gençlik Derneği üyeleri, ATO temsilcisinin de bulunduğu 100 kişi katıldı.

Karşı Festivali

Büyük bir katılımla yapıldı

MEHMET BAKIR

Nasıl, neye karşı bir festival?

Aylardır hazırlıkları yapılan Barışarock Karşı Festivali 26-27 Ağustos'ta İstanbul'da yapıldı. 25 Ağustos'tan itibaren katılımcıların alana gelmesiyle başlayan yoğunlaşma 26 Ağustos sabahı binlerce izleyiciyle doruğa çıktı. Geçen yıl otuz bin kişi katılırken bu yıl katılım dört katı kadar arttı. İki günde 132 bin izleyici İstanbul Sarıyer'deki Mehmet Akif Piknik Alanı'na giriş yaptı.

Barışarock İnisiyatifi'nin ilan ettiği gibi; "Evimiz Dünya" ve "Şarkılarımız Yeryüzüne" dedikten sonra "Karşı Festival" alt başlığını kullanan BarışaRock savaşa, işgale, hayatların tahakküm altına alınmasına, tektipleşmeye, müziğin alınıp satılmasına, cinsiyetçiliğe, homofobiye, militarizme, otoriteye, nükleere, GDO'lara, milliyetçiliğe, rekabete, kapitalizmin tüm baskı araçlarına karşı olan, rahatsız olan, bu amaçla harekete geçmek ve başka bir dünyayı inşa etmek isteyen herkese yapılmış bir çağrı temelinde yapılan bir festival oldu.

Tiyatro, sinema, sanat atölyeleri, oyunlar ve söyleşileri de bünyesinde barındıran festival bu yıl ilk kez bu alanlardaki örgütlenlenmelerin meyvesi olan Barışarock-Disiplinler Arası Sanat Buluşması'na, alternatif-amatör-muhalif Tiyatrolar Şenliği'ne; nükleersiz, bombasız, askersiz bir İncirlik için "Barışa Pedal" çevirenlere de ev sahipliği yaptı.

Bir ana sahnenin, film gösterimleri sahnesinin, söyleşi alanının, yüze yakın değişik demokratik kitle örgütlerine ait stantların ve kampanya çadırlarının olduğu festival alanında bu yıl bir de tiyatro sahnesi vardı. Geçen yıl Irak işgali festivalin ana konusunun oluşturuyordu. Bu yılki yine Barışarock'ın ana konusu da Ortadoğu'da yürütülen emperyalist savaş ve işgaldi. Ayrıca "derdi olan" herkesin kendisini ifade ettiği bir karşı festival oldu.

Nasıl örgütlendi?

2003 senesinde Coca Cola şirketinin Rock'n Coke adıyla gerçekleştirdiği festivale tepki olarak doğan Barışarock, 4 yıldır tamamen müzisyenler, savaş ve işgal karşıtı eylemcilerin inisiyatifiyle örgütlenen iki günlük bir müzik-karşı festival eylemidir. "Rock şişede durmaz" sloganıyla başladığı yolculuğunda küresel barış ve adalet hareketinin bir parçası olma niyetinde yurtiçi ve yurtdışından müzik grupları, örgütler, sendikalar, odalar, kampanyalar ve kitle kuruluşlarının desteğiyle üçüncü yılında otuz bini aşkın katılımcıyla savaşa, işgale ve kapitalizme karşı sesin yükseldiği bir platform haline geldi.

Festivali örgütleyenler çeşitli kesimlerden ve meslek guruplarından gönüllülerin Barışarock İnisiyatifi adını alarak örgütledi. Genel olarak önerisini getiren işi yapan durumunda oldu. Festivalin en önemli başarılarından biri de katılanların, destek verenlerin kendisini festivalin bir parçası olarak görülmesinin sağlanmasıdır. Bu sayede festivali düzenleyenler para kazanma ilişkisinden uzak durmayı başardı. Bu sayede sponsorsuz bir festival yapılabildi. Bu sayede festivalin büyük bir parasal sorunu çözüldü. Yer kirası, ses düzeni, ışık ve güvenlik gibi para gerektiren konular yiyecek ve içecek satışı karşılığında çözülebildi. Barışarock'un duyuru ve tanıtım çalışmaları için gereken masraflar gönüllü katkı sunan kuruluşlarca paylaşıldı. Bu sayede festivalin girişi ücretsiz yapılabildi. Devasa emperyalist kuruluş olan Coca Cola'nın devasa bütçesine rağmen Rock'nCock 120 bin YTL' ye varan giriş bileti ücreti almasına karşı Barışarock Karşı Festivali'n ücretsiz giriş ile başarılması, gerçekten bir başarı. Başka türlü de yapılabilir, olur dedirten bir başarı. Katılımcılar arasında amaca uygun olarak büyük bir dayanışma sağlandı.

Güney Dergisi ve Tiyatro Güney olarak bizler de bu festivalin örgütlenmesinde gönüllü olarak yer alan kurumlardandık. Festivalde başka şeylerin yanı sıra özellikle tiyatroların tiyatro şenliği düzenlenmesini üzerlendik. Güney Dergisi festivalde kendi standını açtı, eski Güney sayılarını ücretsiz olarak dağıttı.

Festivalde öne çıkanlar

Ana sahnede yer alan müzik grupları yer aldığında alan tamamen dolu geçiyordu. Savaşa karşı konuşmalar, gösteriler, şarkılar sahnenin ayrılmaz parçasıydı.

Çeşitli kampanyalar düzenleyen kurumlar nükleer enerjiye/atom santrallerine, özelleştirme ve sendikasızlaştırmaya vb. karşı stant ve çadırlarıyla yer aldı. Disk ve Birleşik Metal-İş sendikası da bunlar arasındaydı. Disk ve Birleşik Metal-İş alanda savaşa ve sendikasızlaştırmaya gibi konularda

uzun bir kortej oluşturarak bir yürüyüş yaptı.

Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu (BAK) da alanda savaş ve işgal karşıtı bir yürüyüş düzenledi.

Festivalde şimdiye kadar birbirini tanımayan, ilişki içinde olmayan kuruluşlar, kurumlar birbirini tanıma ve ilişki kurma fırsatını yakalamış oldu.

Barışarock'a katılanlar kurumlar

- 78'liler Vakfı Girişimi
- Anti-Nükleer Cephe
- Anarşist Blok
- Amargi
- Birarada Yaşamı Savunalım Kampanyası
- Birgün Gazetesi
- Birleşik Metal-İş Sendikası
- Cumhuriyet Gazetesi
- Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma, Uygulama ve Uygulamaları İzleme Derneği
- Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK)
- Diyarbakır Tabip Odası
- Doğayı Hayvanları Koruma Derneği (DOHAYKO) Adana
- Dünya Yalnız Bizim Değil Platformu
- Edirne Roman Derneği
- Evrensel Gazetesi
- Express Dergisi
- Fanzin Standları
- Feminist Kadın Çevreleri
- Gelecek Dergisi
- Gökkuşağı Vosvosları
- Güney Dergisi

Barışarock'ta söyleşiler

- Askeri üsler çocuk parkı olur mu?
- Başka bir eğitim mümkün mü?
- Genel Sağlık Sigortası ne getiriyor?
- Gerçek, Adalet ve Gelecek
- İran Irak olmasın
- Küresel Barış, Küresel Adalet
- Müzik endüstrisi
- Nükleer santral istemiyoruz
- Ortadoğu'da çözüm ne?

Festival'de sahne alan müzik toplulukları

Anima, Aylin Aslım, Bulutsuzluk Özlemi, Catafalque, Çamur, Çilekeş, Deli, Demirhan Baylan, Demir Demirkan, Erdal Bayrakoğlu, False in Truth, Gevende, Işığın Yansıması, Kara Güneş, Kara Kedi, Kardeş Türküler, Kurtalan Ekspres, Koma Revşen, Moğollar, Mor ve Ötesi, Nidal (Suriye), Pinhani, Redd, Soulitary, The Blow Ups (İngiltere), Turgut Berkes, Yaşar Kurt, Yolgezer, Zardanadam.

Barışarock'taki Atölye çalışmaları

Hint Kınası, Kukla Atelyesi, Fotoğraf Atelyesi, Video Atelyesi, Uçurtma Atelyesi, Anı Tepesi, Dilek Ağacı, Oyunlar, Disiplinler Arası Sanat Buluşması

Barışarock'ta yer alan tiyatro toplulukları

Tiyatro Güney (Esenyurt-İstanbul), Tiyatro Simurg (Beyoğlu- İstanbul), Alternatif Tiyatro Oyuncuları (Bağcılar- İstanbul), Maske Tiyatro Topluluğu (Gazi Mah.- İstanbul), Ortadirek Tiyatrosu (Avcılar- İstanbul), Bakırköy Oyuncuları (Bakırköy-İstanbul), Doğu Oyuncuları (İstanbul), Değişim Atölyesi Oyuncuları (Kadıköy- İstanbul), Özgür Tiyatro (Ankara), Dans (İstanbul-Adalet Çavdar), Tiyatro Boyalı Kuş ve Yeşiller Nükleer Karşıtı Oyunlar (Forum Tiyatrosu)

BARIŞAROCK KARŞI FESTİVAL Festivali içinde bir tür festival: Tiyatro Şenliği

MEHMET ESATOĞLU

Barışarock İnisiyatifi adına Güney Dergisi ve Güney Kültür Merkezi'nin çağrısıyla toplanan 14 tiyatro topluluğu alanın girişinde yer alan sahnede gün boyu oyunlar sergilediler.

Girişte bir sahne hemen yanı başında Amatör Tiyatrolar Çevresi (ATÇ) pankartının yer aldığı tiyatro alanı sahnelerimize emek harcamış yaşayan ve yaşamayan tiyatro sanatçılarımızın fotoğraflarıyla süslenmişti.

Shakespeare'den Çehov'a, Vasıf Öngören'den, Nuran Oktar, Tomris İncer, Celile Toyon ve Oktay Sözbir'e, Gülü Agop'tan Haldun Taner'e sanatçılarımızın yer aldığı serginin yanında savaşın acılarını anlatan bir başka fotoğraf sergisi daha vardı.

Maskeler takarak ve kostümlerle yapılan bir yürüyüşle başlayan festivalin tiyatro etkinliklerinde sanatçılar katılma nedenlerini şöyle açıkladılar:

"Sahneye çıkıyoruz. Oyun oynuyoruz. Tam yanı başımızdan kan akıyor. Kulislerden sesi geliyor kulağımıza acının. Sahnedeki dikkatimizi paramparça ediyor bir bombanın sesi.

Oyun bitiyor. Eve dönüyoruz. Masa başında bir

lokma ekmek elimizde kalakalıyoruz çünkü televizyon ekranlarında bombalar patlıyor, kan akıyor.

Sabah uyanıyoruz. Gazete sayfasında, bilgisayar ekranında hep kan izleri.

Her gün yeni baştan soruyoruz kendi kendimize. İnsan ne yaptı da hak etti bunca kanatılmayı, öldürülmeyi, yok edilmeyi.

ABD emperyalizmi kendi çıkarları için dünyayı kana buluyor. Bu cinayetleri işlerken İsrail ve Avrupalı devletler de yanında onunla birlikte vuruyor. Hepsinin elleri kan içinde.

Karşımızda katiller çetesi, öbür yanda mazlum halklar. Dün Irak'ta başlayan kanlı oyun adım adım yayılıyor.

Biz oyuncuyuz!

İlk gününden bu yana karşı durduk kanın akmasına. Emperyalist katillere hayır dedik. Çünkü tam 50 yıl önce yitirdiğimiz büyük ustamız Brecht önümüze şu hedefi koymuştu. Oyuncunun en önemli işlevi aynı zamanda yaşama sanatına katkı yapmaktır.

Şimdi insan tehdit altında. Şimdi yaşam tehdit altında. Bir lokma ekmek, bebelerin sütü, yarınlarımız tehdit altında.

Emperyalizm ya da ölüm sarıyor dört bir yanımızı. Dün Irak, bugün Lübnan, yarın belki İran, yarın belki Türkiye…

Oyuncular yeryüzünün dört bir yanında ayaktalar, koşuyorlar. Haykırıyorlar tüm soluklarıyla. Susmuyorlar, susmayacaklar da. Bu sesler emperyalizmin ölüm oyununu bozmak içindir.

Şimdi Barışarock için buradan yükseliyor. Yeryüzündeki tüm barış seslerine karışmak için"!

Festivalin tiyatro etkinliklerinin açış konuşmasını Barışarock İnisiyatifi adına Güney Dergisi'nden Mehmet Bakır yaptı. Barışarock'ın sadece bir müzik festivali olmadığını vurguladı. Bu yıl ilk defa tiyatro sahnesi açmanın festivalin boyutlarını genişletme amacını taşıdığını vurgulayan Bakır hiçbir ön koşul ileri sürmeden katılan topluluklara teşekkür etti.

Amatör Tiyatrolar Çevresi (ATÇ) adına söz alan İstanbul Sahnesi yönetmeni Mehmet Esatoğlu ise sponsorlara dayanmadan yalnızca gençliğin ve halkın gücüne dayalı bir festival yapmanın önemine değindi. Holdinglerin para vurgunu amacıyla yaptıkları etkinlikler yerine bu türden buluşmaların ezilenlerin gücünü ortaya koyduğunu anlatan Esatoğlu Barışarock'un diğer sanatsal disiplinlerin de katılarak büyüyeceği görkemli bir sanat festivali olmasını diledi.

Festival'in ilk gösterisini Tiyatro Simurg yaptı. Shakespeare, Aristofanes- Metin Balay, Anatole France, Lorca ve Haldun Taner'in değişik metinlerinden

oluşan ve tiyatronun öyküsünü anlatan bir oyun sergileyen topluluğun gösterisi coşkulu alkışlarla izlendi. Bu gösterinin ardından Bakırköy Oyuncuları Haldun Taner'in "Sarhoş" adlı kabare oyununu sundu. Yolları ayrı düşmüş iki eski arkadaşın karşılaşmasını anlatan oyun kabarenin ince tekniklerini başarıyla sergiledi.

Ankara'dan Özgür Tiyatro festivale Nazım Hikmet'in "Şeyh Beddreddin Destanı" ile katıldı. Özgür Başkaya'nın okuyarak ve oynayarak müzik eşliğinde sunduğu gösteri büyük beğeni topladı.

Güney Kültür Merkezi tiyatro topluluğu Tiyatro Güney ise Osman Genç'in "Yedi bölge bir evrensel" adlı müzikli danslı gösterisiyle sahne aldı. Kadınların zorlu yaşam koşullarında duruşunu şiirsel bir dil ve dans kullanarak anlatan oyun etkinliğin bir başka rengini oluşturdu

Tiyatro Boyalı Kuş ülkemizde örnekleri yeni yeni yaygınlaşan Forum Tiyatrosu'ndan bir örnekle etkinlikte yer aldı. Nükleer enerjiyi sorgulayan oyun izleyicinin de yoğun katılımıyla coşkulu bir biçimde sergilendi.

Etkinliğin ilerleyen saatlerinde Ortadirek Tiyatrosu illüzyon gösterisi ve "Şansız Yönetmen" adlı gösterisini sergilerken Dansçı Adalet Çavdar Orta doğuda ki akan kanı vurgulayan bir dans gösterisini görüntüler eşliğinde sundu. Değişim Atölyesi Oyuncuları ise şenliğe Dario Fo'nun "Ulrike Meinhoff" adlı kısa oyununu taşıdılar. "F" tipi cezaevlerinin acımasızlığına ve Almanya'daki polis devletinin tutumuna göndermeler yapan oyun nitelikli oyunculuğuyla da beğeni topladı.

Barışarock Festivali'nin ilk günü Gazi Mahallesi'nden etkinliğe katılan Maske Tiyatro Topluluğu'nun "Açık Oturum" adlı komedi gösterisiyle son buldu.

Gösterilerin ikinci günü oyunlar ve bir de söyleşi vardı. Tiyatro Güney, Ortadirek Tiyatrosu, Bakırköy Oyuncuları, Maske Tiyatro topluluğu ve Tiyatro Simurg'un oyunlar sergilediği etkinlikler duyarlı bir izleyici topluluğu ile buluştu. İkinci günün açılışı Ortadirek Tiyatrosu'nun "Hacivat Karagöz" gösterisiyle oldu. Günümüzün aniden ortaya çıkan ve şöhret olanlarına ince göndermeler yapan bu oyunun ardından Maske Tiyatro Topluluğu "Kadınlık Bizde Kalsın" oyunundan kısa bir bölüm sahneledi. Kadının günümüzdeki ezik durumunu anlatan bu gösteriyi, Tiyatro Simurg'un "Cindy Savaşa Kafa Tutuyor" adlı oyunu izledi. Irak savaşında oğlunu yitiren Cindy Sheean'ı konu alan oyun, finalindeki "Analar Ağlamasın" şarkısıyla izleyiciye duygulu anlar yaşattı.

Tiyatro Güney ise "Bir İshak, Bir Cemil" adlı oyunu sundu. İki ayrı dünyadan insanı bir karakol hücresinde buluşturan oyun çarpıcı tartışmaları gündeme getirdi. İkinci günün etkinliklerinin ilk bölümü Bakırköy Oyuncuları'nın sunduğu Aziz Nesin'in "Toros Canavarı" adlı gösterisiyle son buldu.

Etkinliğin söyleşi bölümünde "Savaş ve Savaşa Karşı Sanatçının Tutumu" başlıklı söyleşi vardı.

Güney Kültür Merkezi, İstanbul Sahnesi, Ortadirek Tiyatrosu, Bakırköy Oyuncuları, Maske Tiyatro Topluluğu'ndan konuşmacıların yer aldığı söyleşide sanatın ve sanatçının genelde sistem içindeki duruşu ve savaş koşullarında yapması gerekenler ele alındı.

İçinde bulunduğumuz günlerde genelde sisteme özelde ise savaş koşullarına karşı durmak ve ekonomik olarak ayakta kalabilmek savaşımının iç içe geçtiğine dikkati çeken konuşmacılar sanatçının da ağır bedeller ödemekle karşı karşıya olduğuna dikkati çektiler.

Sanatçının kaynak olarak sermaye sınıfını değil kendi izleyicisini ve çevresini seçmesi gerektiğini vurgulayan konuşmacılar kendi gücüyle yaratmanın en iyi örneklerinden biri olan Barışarock Festivali'nin önemine değindiler.

Etkinliğin gece bölümünde yine oyun gösterileri vardı. Maske Tiyatro Topluluğu "Açık Oturum" adlı gösterisini sunarken Tiyatro Güney "Savaşın Acı Sözü" adlı protest oyunla sahne aldı.

Etkinliğin bitiminde ise Tiyatro Simurg "Çok Yaşa Tiyatro" adlı oyunu sergiledi. Shakespeare, Lorca ve Haldun Taner'in çeşitli oyunlardan bölümlerin yer aldığı gösterinin finalinde 8 Temmuz 2006 da yitirdiğimiz Mehmet Akan'a bir selamlama yapıldı. Mehmet Akan'ın anısına "Analık Davası" oyununu sergileyen oyuncular finalde onun görüntülerinden oluşan bir sinevizyon gösterisiyle şenliği bitirdiler.

Şenlik bitiminde bir konuşma yapan Güney Kültür Sanat Edebiyat Dergisi'nden Mehmet Bakır Barışarock tiyatro etkinliklerinin örnek bir dayanışma içersinde gerçekleştiğini bu yıl 14 tiyatro topluluğu ile gerçekleşen bu etkinliğin gelecek yıl daha kitlesel bir katılımla gerçekleşebilmesi için çaba harcanacağını bunun içinde tüm amatör tiyatro topluluklarının dayanışmasına gereksinim olduğunu söyledi.

12 Eylül'ün
26. Yıldönümünde

"Türkiye Tanık!" etkinlikleri yapıldı

78'liler Girişimi 12 Eylül 26. Yıldönümü dolayısıyla çeşitli etkinlikler düzenledi.

10 Eylül Pazar günü 800 kadar kişinin Galatasaray Lisesi önünde 12 Eylül Cuntasını kınayan basın açıklaması yapıldı. '('liler Girişimi adına Celalettin Can ve Nimet Tanrıkulu açıklamada bulundu. *"Gün gelecek, devran dönecek, darbeciler yargılanacak!"* sloganı eşliğinde ortak açıklamaya imza atan kuruluşlar birer kısa konuşma yaptı. Konuşmaların bitiminde Dolmabahçe Sarayı önüne kadar yürüme izni alınmasına rağmen, polisin keyfi tutumuyla orada izin verilmeyerek engellendi.

Etkinliklerin en önemlisi 12 Eylül günü Bilgi Üniversitesi Dolapdere Kampüsü'nde "Türkiye Tanık!" ana başlığıyla farklı meslek gruplarından katılımcılarla atelye çalışmaları düzenledi.

İkiyüzelli kişiyi aşan bir katılımla önce tüm atelye bileşenleri saat 10.00'da tek salonda biraraya geldiler. Orada basın açıklaması yapıldı ve her bir atelyenin sözcüleri atelyeleri hakkında bilgi verdiler. Daha sonra da her atelye çalışmasının yapılacağı salonlara geçildi. Atelye çalışmaları yaklaşık yedişer saat sürdü.

Atelye çalışmalarının ardından saat 18.45'de tekrar biraraya gelindi ve atelyelerin sonuç bildirgeleri açıklandı.

Yapılan tüm bu çalışmalar önümüzdeki dönemde kitaplaştırılarak kalıcı hale getirilecek, video çekimlerinden belgesel görseller oluşturulacak.

Bu atelye çalışmalarının dışında bu üç haftayı bulan başka bir çok etkinlik düzenlendi.

Atelye çalışmaları şu alanları kapsıyordu:

1) "Gerçekler Tanık!- Araştırma ve Adalet Komisyonu"
2) "İşçiler Tanık!- 12 Eylül, İşçi ve Sendika Hareketi"
3) "Köylüler Tanık!- 12 Eylül ve Tarım"
4) "Gençlik Tanık!- 12 Eylül ve Gençlik"
5) "Kadınlar Tanık!- 12 Eylül ve Kadınlar"
6) "Mimarlar Tanık!- 12 Eylül, Mimari ve İstanbul"
7) "Mizahçılar Tanık!- 12 Eylül ve Mizah"
8) "Şairler Tanık!- 12 Eylül ve Şiir"
9) "Tiyatrocular Tanık!- 12 Eylül ve Tiyatro"
10) "Sinemacılar Tanık!- 12 Eylül ve Sinema"
11) "Ressam Tanık!- 12 Eylül ve Plastik Sanatlar"
12) "Gazeteciler Tanık!- 12 Eylül ve Gazeteciler"
13) "Müzisyenler Tanık!- 12 Eylül ve Müzik"

Diğer etkinlikler:

- 70'li ve 80'li Yılların, Karşılaştırmalı Resim Sergisi.
Tarih-Saat: 8-24 Eylül
Yer: Karşı Sanat Çalışmaları
Fotoğraf Sergisi: "Bu Senin Hikâyen..."
- Karikatür Sergisi: "Karikatürlerle 12 Eylül..."
Tarih-Saat: 11- 24 Eylül
Yer: Tünel Meydanı, Beyoğlu
- Cezaevi Sergisi: "Duvardan Kalanlar..."
Tarih-Saat: 14- 20 Eylül
Yer: BASAT Kültür Merkezi Sergi Salonu
- Gösterilen Filmler: Hoşçakal Yarın, Uçurtmayı Vurmasınlar, Babam ve Oğlum.
Tarih-Saat: 18 Eylül - 21 Eylül
Yer: Yeşilçam Sineması, Barış Manço Kültür Merkezi
- Atelye Çalışmaları
"Yetmişlerden Günümüze Kentsel Değişim."
Tarih-Saat: 17 Eylül 2006
Yer: Sivas Boğazören Derneği Toplantı Salonu, Ümraniye.
- 19 - 30 Eylül 2006 tarihleri arasında Tophane Tütün Deposu'nda Karikatür Sergisi, Fotoğraf Sergisi, Resim Sergisi, Cezaevi Sergisi; ayrıca on bir (11) gün boyunca, çeşitli temalarda stantlar, ücretsiz film gösterimleri, tiyatro gösterileri, söyleşiler vb. etkinlikler gerçekleştirildi.
- Gösterilen belgeseller:
"12 Eylül ve Kadınlara Yönelik Tanıklıklar Belgeseli."
"12 Eylül ve Çocuklara Yönelik Tanıklıklar Belgeseli."

Toplantıdan kısa bilgi

Mehmet Bakır ve Mehmet Esatoğlu 78'liler Girişimi ardına yaptıkları kısa açış konuşmasından sonra Tiyatro Simurg'dan Bilgesu Ataman küçük bir tiyatro gösterisi sundu. Ardından belirlenen gündem temelinde konuşmalara geçildi.

Gerek sinema, gerek tiyatro alanında 12 Eylül'ün yarattığı tahribatlar tek tek ele alınmaya çalışıldı. Sıklıkla 12 Eylül öncesiyle sonrası karşılaştırılarak aradaki farklar ortaya konmaya, dersler çıkarılmaya çalışıldı:

Tiyatrocular/Sinemacılar Tanık Atelyesi:

Konu alt başlıkları:
- 12 Eylül ve oyun yazarlığı
- 12 Eylül ve tiyatro, sinema kurumları
- 12 Eylül sonrası oyuculuğun durumu
- 12 Eylül sonrası ortaya çıkan teatral biçimler ve eğilimler
- 12 Eylül sonrası izleyicinin durumu ve tutumu
- 12 Eylül öncesi ve tiyatro/sinema insanlarının duruşu ve tavrı
- 12 Eylül öncesi ve sonrası tiyatro/sinema eğitimi

Atelye çalışmasını yöneten:
Mehmet Esatoğlu
(Tiyatrocu, Tiyatro Simurg)
Mehmet Bakır
(Gazeteci, GÜNEY Kültür Sanat Edebiyat Dergisi)

Katılımcı ve konuşmacılar:
- Enver Akan (tiyatro oyuncusu, Ankara)
- Adnan Tönel (tiyatro oyuncusu, eğitmen, Haliç Üniversitesi)
- Ersan Uysal (tiyatro oyuncusu, eğitmen, İstanbul Şehir Tiyatroları'ndan emekli)
- Orhan Aydın (tiyatro oyuncusu, eğitmen, NHKM Tiyatro Birimi Başkanı)
- Orhan Kazbek (tiyatro oyuncusu)
- Özgür Başkaya (tiyatro oyuncusu, Özgür Tiyatro-Ankara)
- Sabahattin Mutluer (tiyatro oyuncusu, HEM)
- Yakup Kadri (tiyatro oyuncusu, Alternetif Tiyatro Oyuncuları)
- Ulvi Alacakaptan (tiyatro oyuncusu, Birlik Sahnesi)
- Cuma Boynukara (tiyatro oyun yazarı)
- Osman Genç (tiyatro oyuncusu/yönetmeni, Ortadirek Tiyatrosu)
- Ali Kırkar (tiyatro eğitmeni, Beşiktaş Anadolu Lisesi Tiy. Kolu Bşk.)
- Deniz Kaya (tiyatro oyuncusu, Maske Tiyatro Topluluğu)
- Ferhat Karaçak (tiyatro oyuncusu/yönetmeni)
- Reis Çelik (Sinema Yönetmeni)
- Tarık Akan (Sinema Oyuncusu)
- Tuncel Kurtiz (Sinema/Tiyatro Oyuncusu)

"Tiyatro Sanatçıları Tanık!" 12 Eylül ve Tiyatro Sonuç Bildirgesi

12 Eylül her alanın olduğu gibi genelde kültür-sanat alanının, özelde tiyatronun darbelendiği, dağıtıldığı, sermayenin çıkarları doğrultusunda yeniden düzenlediği bir dönem olmuştur.

12 Eylül öncesi 30'ların birikimiyle hareketlenen tiyatro alanımız 60'lı yıllarda yazarlar, oyuncular ve tiyatro insanları yetiştirerek kendi toplumu ve sorunlarıyla yüzleşmiş ve geniş kitlelerle buluşmayı başarmıştır.

70'li yıllarda da bir önceki dönemin canlılığı sürmüş, politik estetik olarak geniş bir yelpazeye ulaşan tiyatromuz yazarından, oyuncusundan, yönetmenine ve teknik insanlarına bir dolu sahne emekçisi yetiştirmiş ve onların büyük çabası birbirinden görkemli toplulukları ve oyunları ortaya koymuştur.

12 Eylül 1980 darbesi oyun yasaklamaları, oyuncuların dönemin devlet teröründen nasibini alışı, ideolojik tavizler ve gerilemeler tiyatro ortamımızı olumsuz etkiledi.

Yeni yetişen oyun yazarlarının umutlu girişimlerine karşı toplumsal durumla yürekli bir biçimde hesaplaşamamaları, yaratılan korku ortamı ve medyanın parasal çekiciliği ortamı olumsuz etkilemiş ve çürümeyi yaygınlaştırmıştır.

Politik ve sanatsal, estetik olarak 26 yıl boyunca kimi profesyonel ve amatör tiyatro kurumlarının ve insanlarının yürekli çıkışların dışında 12 Eylül ve onun sonuçlarıyla hesaplaşılamamıştır.

26 yıl sonra bu hesaplaşma için bir araya gelmek, yeni ve önemli bir adımdır. Önemli ve işlevli olan bu adımı bu çatının dışına yaşamın içine taşıyabilmektir.

Durumun tesbiti ve köklü bir hesaplaşmanın yapılabilmesi bu duruma karşı olan tüm kurum, siyasal parti, sanat örgütü ve sanat insanlarının önünde bir görev olarak durmaktadır.

Son söz:

BİZ TİYATRO SANATÇILARI 12 EYLÜL FAŞİST DİKTATÖRLÜĞÜ İLE HESAPLAŞMAK İÇİN YAPILACAK HER TÜR ETKİNLİĞE SANATSAL KATKIYI KOYMAYA HAZIRIZ!

1930'ların birikimiyle 12 Eylül öncesi hareketlenen tiyatro (ve sinema) kitlelerin içinde bulundukları durum ve mücadele ortamıyla sıkı bağ içinde gelişmiştir. 1960'lı yılların genel hareketliliği yazarları, oyuncuları yetiştirerek sonraki yılların toplumsal sorunlarıyla yakından ilgilenmelerini sağlamıştır.

'80 öncesi kitle hareketlerinin canlılığı sanat emekçisini yetiştirmiş ve ürünler ortaya konmuştur. 12 Eylül Cuntası işkence, hapis, işten atma, yasaklama, sansür, örgütlenmeyi engelleme gibi alanlarda sanatsal gelişimi, öncesine göre, sekteye uğratmıştır.

Yenilginin bu denli ağır olmasında ve açılan tahribatın sarılmasının bu kadar uzun sürmesinde, elbette kendi alanında uğraş veren insanların da sorumluluğu var.

26 yıl sonra da olsa bu alanda hesaplaşmak için bir araya gelinmesi, yeni ve önemli bir adımdır. Görev, bu adımı bu çatının dışına, yaşamın içine taşıyıp 12 Eylül'le hesaplaşmayı tamamlamaktır.

Öğlen arasından sonra hiç ara verilmemesine rağmen, belirlenen süre konuşmacılara yetmedi. Son oturumlarda sürenin yetmeyeceği belli olduğundan onar dakikalık süre ile konuşmalar sınırlanmak zorunda kalındı.

Toplantının sonuna doğru orada hazırlanıp okunan "Sonuç Bildirgesi" oybirliğiyle sonuçlandırıldı.

BEKSAV, Kardelen Kültür Merkezi ve diğer kuruluşlara yapılan bakılar durdurulmalı, gözaltına alınanlar serbest bırakılmalıdır!

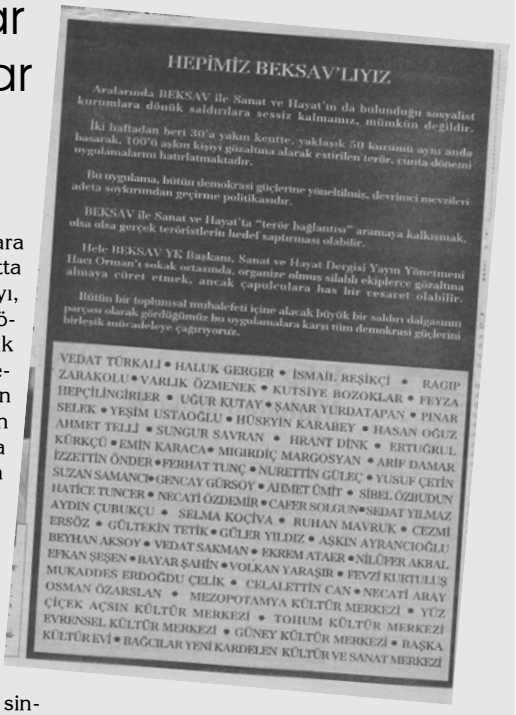

HEPİMİZ BEKSAV'LIYIZ

Aralarında BEKSAV ile Sanat ve Hayat'ın da bulunduğu sosyalist kurumlara dönük saldırılara sessiz kalmamız, mümkün değildir.

İki haftadan beri 30'a yakın kentte, yaklaşık 50 kurumu aynı anda basarak, 100'ü aşkın kişiyi gözaltına alarak estirilen terör, cunta dönemi uygulamalarını hatırlatmaktadır.

Bu uygulama, bütün demokrasi güçlerine yöneltilmiş, devrimci mevzileri adeta soykırımdan geçirme politikasıdır.

BEKSAV ile Sanat ve Hayat'ta "terör bağlantısı" aramaya kalkışmak, olsa olsa gerçek teröristlerin hedef saptırması olabilir.

Hele BEKSAV YK Başkanı, Sanat ve Hayat Dergisi Yayın Yönetmeni Hacı Orman'ı sokak ortasında, organize olmuş silahlı ekiplerce gözaltına almaya cüret etmek, ancak çapulculara has bir cesaret olabilir.

Bütün bir toplumsal muhalefeti içine alacak büyük bir saldırı dalgasının parçası olarak gördüğümüz bu uygulamalara karşı tüm demokrasi güçlerini birleşik mücadeleye çağırıyoruz.

VEDAT TÜRKALİ • HALUK GERGER • İSMAİL BEŞİKÇİ • RAGIP ZARAKOLU • VARLIK ÖZMENEK • KUTSİYE BOZOKLAR • FEYZA HEPÇİLİNGİRLER • UĞUR KUTAY • ŞANAR YURDATAPAN • PINAR SELEK • YEŞİM USTAOĞLU • HÜSEYİN KARABEY • HASAN OĞUZ AHMET TELLİ • SUNGUR SAVRAN • HRANT DİNK • ERTUĞRUL KÜRKÇÜ • EMİN KARACA • MIGIRDİÇ MARGOSYAN • ARİF DAMAR İZZETTİN ÖNDER • FERHAT TUNÇ • NURETTİN GÜLEÇ • YUSUF ÇETİN SUZAN SAMANCI • GENCAY GÜRSOY • AHMET ÜMİT • SİBEL ÖZBUDUN HATİCE TUNCER • NECATİ ÖZDEMİR • CAFER SOLGUN • SEDAT YILMAZ AYDIN ÇUBUKÇU • SELMA KOÇİVA • RUHAN MAVRUK • CEZMİ ERSÖZ • GÜLTEKİN TETİK • GÜLER YILDIZ • AŞKIN AYRANCIOĞLU BEYHAN AKSOY • VEDAT SAKMAN • EKREM ATAER • NİLÜFER AKBAL EFKAN ŞEŞEN • BAYAR ŞAHİN • VOLKAN YARAŞIR • FEVZİ KURTULUŞ MUKADDES ERDOĞDU ÇELİK • CELALETTİN CAN • NECATİ ARAY OSMAN ÖZARSLAN • MEZOPOTAMYA KÜLTÜR MERKEZİ • YÜZ ÇİÇEK AÇSIN KÜLTÜR MERKEZİ • TOHUM KÜLTÜR MERKEZİ EVRENSEL KÜLTÜR MERKEZİ • GÜNEY KÜLTÜR MERKEZİ • BAŞKA KÜLTÜR EVİ • BAĞCILAR YENİ KARDELEN KÜLTÜR VE SANAT MERKEZİ

Eylül ayı içinde Bilim Eğitim Estetik Ve Sanat Vakfı (BEKSAV), Sanat ve Hayat dergisi, Atılım gazetesi, Özgür Radyo'nun da aralarında bulunduğu birçok kuruluşa eşzamanlı olarak yapılan baskılarda "terör" arandı(!). Bu kuruluşlarda, sokakta, evlerinden gözaltına alınan 122 kişiden 43'ü tutuklandı. 'Gerekçe' hazır: "MLKP operasyonu"ymuş!

İstanbul Bağcılar'da bulunan Kardelen Kültür Merkezi de polis, ülkücü faşistler, maliye ve sigorta şirketi tarafından baskı ve saldırıya uğruyor. 'Gerekçe' hazır: "Orası PKK'lilerin yeri"ymiş!

Egemenlerin devlet güçleri, gerçeği yansıtmasa da, çeşitli dönemlerde bir sebep bularak, "gerekçeler" bularak kimi yasal kuruluşlar üzerinde devlet şiddetini gündemde tuttu. Kendi yasalarını da hiçe sayan saldırılarda bulunmayı "demokrasiye" sığdırdı!

Burjuvazi yakın veya uzak tehlike olarak gördüğü sol, devrimci kuruluşlara saldırmayı, onları sindirmeyi, onlara para cezası vermeyi, hatta bazı kişilerini kaçırmayı, öldürmeyi kendisine dönemsel bir görev olarak gördü, görüyor. Sadece Türkiye'de değil, en demokratik görünen diğer ülkelerin burjuva devletlerinde de bilinen bir durumdur: Sistemine muhalif kesimleri 'cezalandımak' onun varlığının ayrılmaz bir parçası olagelmiştir.

Bu saldırılar amacına ulaşır mı, baskılara karşı sessiz kalınır mı?

Elbette bu baskı ve sindirmeler amacına ulaşamaz, baskılara karşı sessiz kalınamaz.

Yandaki gazete ilanından görüleceği gibi, sessiz kalınmayacaktır.

Yorumsuz

Arkeoloji Müzesi Sit Alanına İnşaat Yapma Raporu Verirse...

Foça kazı Başkanı Prof. Dr. Ömer Özyiğit'in bütün itirazlarına karşılık, İzmir Arkeoloji Müzesi'nin raporu, Koruma Kurulu kararı ve Foça Belediyesi'nin verdiği ruhsatla, ikinci derece arkeolojik sit alanı olan arazide, 1 Eylül'den itibaren inşaat başlayacaktı.

Prof. Özyiğit son çare olarak sabah herkes uyurken kırk öğrencisiyle sit alanına giderek kazıya başladılar. Özyiğit ve ekibi arsa sahibi gelmeden iki saat içinde Helenistik döneme ait beş Lahit çıkardılar. Arazi sahibi geldiğinde olaya tepki göstererek savcılığa şikâyette bulundu. Savcılık şikâyeti ret ederek kazıya devam kararı verdi. Beş gün içinde Helenistik döneme ait oniki Lahit ile arkaik dönem yapı kalıntıları ve Roma dönemi seramik depozitlerine rastlandı.

Koruma kurulu 13 Eylül'de toplanarak daha önce almış olduğu inşaat kararının iptal edilmesine ve Prof. Dr. Özyiğit'in konuya ilişkin görüşlerinin alınmasına karar verdi. Özyiğit kurulun almış olduğu karar için şöyle konuşmuş:

"Ben Koruma Kurulu'na daha önce defalarca araziyle ilgili raporlar sundum. Bunları değerlendirmek yerine yeniden görüşme başvurmaları ilginç. Burası nekrapol alanı olduğu gibi, arkaik dönem yapılarla dolu bir alandır. Birinci derece arkeolojik sit kapsamında değerlendirilmelidir."

mektuplar-45

MASUM ELMAS

Resmimiz buz çölü
Çizildikçe eriyoruz
Donuyoruz yandıkça
Ve büyüyor aramızdaki karalar

Cehennem ortasında buz çölüyüz
Göstermiyor aslımızı hiçbir mevsim
Gök mavi buz
Karmakarışık yağmur doluyuz
Nereye aksak önümüzde kara sular

Ne zaman kurur sular
Suçlarımız ne zaman donar
Ne zaman erişiriz
Dünya ne zaman barışır

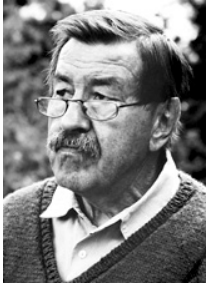

Günther Grass'tan geç itiraf!

DERYA GÜMÜŞ

Almanya Nobel ödüllü yazar Günther Grass'ın 61 yıl gizlemeyi başardığı "Waffen SS" üyeliğini konuşuyor... Almanya Günther Grass'ın yenice piyasaya sürdüğü "Soğanı Soyarken" adlı otobiyografik romanında yapmış olduğu geç –hatta çok geç!– itirafını konuşuyor...

Romanını piyasaya sürerken eş zamanlı olarak medyaya 17 yaşındayken Alman Nazi askeri birliği "Waffen SS"te (doğrudan Adolf Hitler'e bağlı Schutzstaffel) görev yaptığını açıklaması kamuoyunda bir şok etkisi yaptı ve çok hızlı bir şekilde gerçekleşen bir kamplaşmaya neden oldu.

Günther Grass'ın itirafının büyük tepkiler alması ve özellikle sol ve antifaşist kesimin büyük hayal kırıklığına uğramış olması gayet anlaşılırdır.

Günther Grass edebiyatı ve siyasi kimliğiyle en az kırk yıldır Almanya'nın Nazi geçmişiyle "hesaplaşması"ndaki burjuva ikiyüzlülüğün amansızca üstüne giden "halkların vicdanı" unvanını kazanmış biriydi. O haklı olarak, geçmişten tam kopuşun gerçekleşmesi için savaş sonrası Alman neslinin geçmişe yönelik suskunluğunu aşması kişisel ve kolektif sorumluluğun bilincinde geçmiş konumlarını sorgulamalarını talep eden biriydi. Almanya'daki savaş sonrası politikaların, ırkçılığın ve yeniden büyük güç olma ve dünyanın paylaşımı için savaşlarda da yer alma heveslerinin geçmişle bağını kurduğu ve sözünü esirgemeden konuştuğu noktada o faşizme, ırkçılığa ve savaşa karşı olanların beğenisini toplayan bir kişiydi. Ve en önemlisi de konuştuğu dinlenen ve gerçeklerin açığa vurulduğu noktada karşıtlarının deyim yerindeyse "kuyruklarını kısmak" zorunda kaldıkları güçte bir kişilikti. Başkalarının geçmişteki "kara leke"lerini böyle dobra dobra ortaya koyan, kendi geçmişleriyle yüzleşmeye çağıran birinin kendi geçmişinin "temiz" olması gerektiğine inanmıştı herkes haliyle... Günther Grass'ın 61 yıl boyunca Hitler Almanya'sında ne yaptığına ilişkin yalan söylediği, kamuoyunu bile bile aldattığı!... Bu itirafı üzerine kendisini aldatılmış görenlerin ateş püskürmesine, tepki vermesine de 'kırılıyor', kişi olarak yıkılmak istendiğini vb. söylüyor, nerdeyse mağduru oynuyor.

Ama onun yardımına koşan da çok...

Hem Almanya'dan hem de uluslararası alandan bir dizi edebiyatçı-yazar-gazeteci-siyasetçi Günther Grass'ın savunuculuğuna soyundu, ona 'yanındayız dostumuz' mesajını iletti. Bunlardan birisi de Türkiye'den Yaşar Kemal'di. Yaşar Kemal, yazdığı açık mektubunda Almanya'nın "16-17 yaşında bir çocukla uğraştığını" vb. yazıyor. Hayır! Günther Grass'ın itirafından sonra tepkilerini yükseltenler "17 yaşındaki çocuk"la uğraşmıyorlar. 17 yaşındaki Günther Grass'ın Almanya'nın o günkü ortamında Waffen SS'te görev almış olması tabii ki üzücüdür; fakat Alman toplumunun gerçekten ancak çok küçük bir bölümünün Hitler faşizmine karşı direnebilmiş olduğu gerçeğini bilincimize çıkardığımızda buna, demek ki Günther Grass da o büyük çoğunluğa karşı duramamış demekten öte bir şey gelmez. 17 yaşındadır, o günün ortamında o da kendisini kaptırmıştır, falan fişman... Ancak, uğraşılan olay bu değil ki! Bugün Almanya 17 yaşındaki bir gencin değil, (GG çocuk değil gençtir! Savaşın bitmesine yakın bir zamanda gönüllü olarak askere alınmak isteyen fakat "şanssızlığından" Waffen SS'e alınan bir genç!!!) yetişkin Günther Grass'ın tavrını sorguluyor. Herkesten geçmişin hesabını isteme hakkını kendisinde gören Günther Grass'ın neden bu kadar yıl sustuğunun hesabını soruyor. Bir dizisi Günther Grass'ın geçmişine ilişkin bu gerçeği kamuoyu önünde açıklamak için birçok fırsatının olduğunu, onun bu fırsatları neden kullanmadığını anlamadıklarını söylüyor ve GG'nin bir yandan "ahlak/vicdan bekçiliği" yapıp, diğer yandan bu şekilde susmuş olmasını haklı olarak affedilmez değerlendiriyorlar. Kimileri 1985 Nisan'ında Ronald Reagan'in Almanya ziyareti sırasında dönemin başbakanı Helmut Kohl ile birlikte SS askerlerinin de bulunduğu "şehitler mezarlığına" ziyaretiyle yürüyen hararetli tartışmada Günther Grass'ın itirafta bulunması gerektiğini; kendisine ilişkin susan Grass'ın Helmut Kohl mezarlığa gitti diye kıyameti kopardığını ileri sürüyor... Bu tür lafları söyleyenlerin bir çoğu da sağcılar, şüphesiz şimdi intikam almaya çalışıyorlar... Fakat şurası da açık ki, bu noktada –ama sadece bu noktada– söylediklerinde haklılar ve ne yazık ki onlara bu fırsatı veren bizzat GG'nin tavrı olmuştur. Almanya'nın Nazi geçmişini unutturmak isteyen, 'her ulusun tarihinde vardır böyle şeyler, geçelim' vari tavırlarıyla sağcıların, sistem savunucularının ağzı elbette ki kapatılmak zorundadır.

Fakat, şimdi Günther Grass'ı korumak adına onun yanında saf tutan kimi dostlarının yaptığı gibi de değil. Günther Grass'ın medya üzerinden kamuoyuna yapmış olduğu açıklamalar ne yazık ki doyurucu değildir. O bu kadar yıl neden sustuğunu doğru düzgün açıklamamaktadır, geçmişine ilişkin gerçek bir özeleştirel tavır göstermemektedir. Onun tavrı ne yazık ki, kamuoyuna karşı sorumluluk duyan bir aydın tavrı olmaktan oldukça uzaktır.

Yaşar Kemal, dostu GG'ye yazdığı mektupta tam da bunu es geçerek, dahası "Anlatacaklarının sırasını gene yazarı bilir, hiçbir çıkar, hiçbir başka sebep gözetmeksizin kendi zamanını bekler. O zamanı da yazar kendisi tayin eder. Buna hiç kimse karışamaz." dediği noktada GG'nin yanlış, sorumsuz tavrına düpedüz arka çıkmaktadır.

Yazarların ne yazacaklarını, ne zaman yazacaklarına kendilerinin karar vereceği bu bağlamda, bu geç gelen itiraf bağlamında hiç de yerini bulmayan hatta abes kaçan bir laftır. Günther Grass'ı şimdi kamuoyu önünde tartışma konusu eden şey, onun kişiliğini tartışma konusu eden şey "yazar özgürlüğü" ile açıklanamayacak kadar ciddi, onun iç içe geçmiş edebi ve siyasi kişiliğiyle ilgili bir şeydir. Ve ne yazık ki, Yaşar Kemal'in atfettiğinin tersine bu noktada GG "sağlam bir kişilik" konusunda zaaf göstermektedir. Yaşar Kemal ve diğer GG dostları, dostlarına sahip çıkacaksa eğer, onun yanlışlarına sarılmaktan, onu her ne pahasına olursa olsun savunmaktan vazgeçmeli ve onu en azından olayın vahametini kavramış olduğunu gösterir, kamuoyuna karşı sorumluluğunu kavramış olduğunu gösterir bir özeleştiriye çağırmalıdırlar. Aydın sorumluluğu bu noktada burjuva/küçük burjuva kibirin ne ölçüde aşıldığıyla ölçülebilmeyi gerektirir. Günther Grass'tan geç itiraf!

Mehmet Akan'la Bir Yaz Bahçesi Buluşması

MEHMET ESATOĞLU

Geçtiğimiz Temmuz ayında yitirdiğimiz yazar, yönetmen, koreograf ve oyuncu Mehmet Akan'ı anmak için dostları, oyuncular, yazarlar, dansçılar, sinemacılar 13 Ağustos akşamı Kadıköy Nâzım Hikmet Kültür Merkezi'nin bahçesinde bir araya geldiler.

Akan'ın değişik dönemlerde birlikte çalıştığı sanat insanlarının ona dair düşüncelerini ve anılarını anlattığı ve sahne gösterilerinin yapıldığı toplantının açış konuşmasını tiyatro sanatçısı Orhan Aydın yaptı.

Geçtiğimiz günlerde 8 sanat insanını peş peşe yitirdiğimizi anımsatan Aydın, onların yarattığı değerlere sahip çıkılacağını Mehmet Akan'ı anmak için düzenlenen "Hasad Zamanı" adlı etkinliğin de böyle bir hedefi olduğunu vurguladı.

11 sanatçının konuşma yaptığı toplantıda ilk konuşmayı tiyatro yönetmeni Mehmet Esatoğlu yaptı.

Akan'ın sanat yaşamındaki değişik dönemleri anlatan Esatoğlu, Akan hakkında şu tespitleri yaptı:

"50'li yıllardan bu yana sanat alanımız için onca güzellik üreten bir usta sanatçıyı yitirdik, kaybımız büyüktür. Mehmet Akan 60'ların güzel insanlarından biriydi. Neydi bu "güzel" insanların ortak özelliği. Bu insanlar öncelikle yurtsever insanlardı. Ülkelerini gerçekten severlerdi. Bu sevgi öyle kuru kuruya bir sevgi değildi. Kafa patlatırlardı ülkelerindeki politika, insan yaşamı ve üretilen sanat üstüne. Bunu yapabilmek için de okurlardı, yazarlardı, düşünürlerdi ve çözümler üretirlerdi. Örgütlenmeler yaratırlardı." dedi.

Akan'ın 50 yıllık dostu Arif Erkin ise, onu anlatmanın kolay olmadığını onunla üretim ve kafa birliği içinde olduğundan bunun kendini anlatmak gibi zor bir şey olduğunu ifade etti.

Oyuncu Zeliha Berksoy ise ilk kez 70'li yıllarda tanıştığı Akan'la 36 yıllık bir dostluk sürdürdüğünü, yaşamının ve sanat üretiminin her aşamasında onun sezgilerinin ve sağduyusunun kendisine yol gösterici olduğunu ifade etti. Edward Bond'un *"Yaz" adlı oyununda kendisiyle sahnede karşılıklı oynadığını anlatan Berksoy, her oyunda onun 25 dakika süren tiradını dinlemenin kendisine büyük bir keyif verdiğini"* söyledi.

Oyun yazarı Atila Alpöge 50'li yılların sonunda Genç Oyuncular'ın da birlikte tiyatro yaptığı Akan'ın topluluğa katılış sürecini anlattı. Oyuncu Ergün Köknar'ın köprü üstünde giderken birdenbire Akan'ın topluluğa katılmasını önerdiğini bunun aralarında yanlış anlaşmadan ötürü bir tartışmaya da yol açtığını söyleyen Alpöge, onu aralarına almak için iki yıl beklettiklerinin öyküsünü anlattı. Akan'ın o genç yaşına rağmen topluluğun bu kararına saygıyla uyduğunu söyleyen Alpöge, ona en yakışan tanımlamanın mütevazılık olduğunu belirtti.

Dekoratör Metin Deniz ise, dekor ve renkler konusunda sürekli tartışmalar yaşadığı Akan'ı, üretirken hep yanı başında bulduğunu, onun ince bir beğeniye sahip olduğunu söyledi.

Yaklaşık 30 yıl birlikte sahnede oyun ürettiği oyuncu Macit Koper ise, onunla yaptıkları turnelerin unutulmaz anılarla dolu olduğunu belirterek Bursa'da yaşadıkları traji-komik bir kazayı anlattı.

Dostlar Tiyatrosu ve ardından televizyonda "Bizimkiler" dizisinde birlikte çalıştığı oyuncu Meral Çetinkaya, sahnede ve televizyonda desteğini hep yanında bulduğu bir insan olarak tanımladığı Akan'ı anlattı. Onu "çok duyarlı", "alçakgönüllü" bir insan olarak tanımlayan Çetinkaya, Akan'ın yaşam içinde de çok sıcak bir dost olduğunu ifade etti.

Mehmet Akan'ı düşündükçe hep güzel şeyleri anımsadığını söyleyerek konuşmasına başlayan oyuncu Genco Erkal ise, 46 yıllık bir sanat serüvenini Akan'la paylaştığını anlattı. Genç Oyuncular, Gülriz Sururi-Engin Cezzar Tiyatrosu'yla başladıkları yürüyüşlerini birlikte kurdukları Dostlar Tiyatrosu çatısı altında sürdürdüklerini anlatan Erkal şunları söyledi:

"Gençtik, inanıyorduk ve yaptığımız her şeyde kafa, yürek birliğimiz vardı. Dünyaya ve insana bakışımız ortaktı. Bütün günümüzü uyku saatleri dışında tiyatroda yaşardık. Gündüz üretir. Akşamları oturur muhasebesini yapardık. Çok büyük bir aşkla bağlıydık yaptığımız işe. Tiyatro bizler için sadece bir iş, uğraş değildi. Tiyatro yaşamın kendisiydi, en önemli parçasıydı. Kanımızla, canımızla, yüreğimizle, aklımızla tiyatro için vardık biz. Bu yüzden çektiğimiz onca sıkıntıya rağmen çok mutluyduk."

Müzikçi Esin Afşar 80'li yılların başında ürettikleri Bilgesu Erenus'un oyunu "Kelaynaklar"ın üretim sürecini anlattı. Oyunu sıkıyönetim denetiminden büyük bir çabayla kurtardıklarını anlatan Afşar, provalar sürecinde Akan'ın tiyatro ve folklorik bilgisiyle tanıştığını ifade etti.

Etkinliğe Bursa'dan gelerek katılan Uludağ Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Nurhan Tekerek, Mehmet Akan'ın yazdığı *"Midirfillik" oyununda öngördüğü tüm yozlaşmaların ve kokuşmanın ülkede adım adım yayıldığına dikkati çekerek öğrencilerine Akan'ı ve onun sanatsal tutumunu öğrettiğini bundan sonra da öğretmeye devam edeceğini belirtti. Tekerek daha sonra Akan'ın cenaze töreninde yaşanan kimi yanlışları anlatan Oyun Yazarları ve Çevirmenleri Derneği'nin bildirisini okudu. Bildiride şu görüşlere yer verildi; "Sosyalist düşünce ve ahlakın temsilcilerinden, devrimci bir tiyatro adamı Mehmet Akan, ciddiyetsiz basında seksen darbesi sonrası bir televizyon dizisinin figürlerinden biri, Sabri Bey'le özdeşleştirilerek gömülmek istendi."* Mehmet Akan'ın cenaze törenini "seksen darbesiyle toplumumuza biçilen hayat tarzının bir özeti" olarak niteleyen bildirinin son bölümü *"bundan böyle, yaşarken ve ölümünde hiçbir meslektaşımızı "Kimlik Hırsızları"na teslim etmeyeceğiz. Gücümüz birlikteliğimizden geliyor. Mehmet Akan, seni esirgeyemedik. Bizi bağışla."* sözleriyle son buldu.

Oyun yazarı Haşmet Zeybek ise,Akan'ın ölüm haberini aldığı andan itibaren içindeki Akan'ı arayıp sorguladığını ve onunla ne kadar zenginleştiğinin farkına vardığını söyledi. Zeybek, Akan'la tanışıp buluştuğu Dostlar Tiyatrosu'nun bir zamanlar evi olduğunu orada yirmi dört saat yaşadığını, sanat adına birikiminin önemli bir bölümümü başta Akan olmak üzere oradaki sanat insanlarından aldığını anlattı.

Toplantının son konuşmacısı bir zamanlar onunla yaşamını da paylaşmış olan dansçı Alev Akçin'di. 70'li yıllarda Dostlar Tiyatrosu bünyesinde oluşturulan Dostlar Hasad'a katılmak için başvurduğunu orada Akan'ın kendisini zorlu bir sınavdan geçirdiğini anlatan Akçin son çalışmaları Bedreddin oyununda onun yaratıcılığına bir kez daha tanık olduğunu belirtti

Toplantının ikinci bölümünde sahne gösterileri vardı. İlk gösteriyi Akan'ın sahnelediği Kelaynaklar oyunundan iki şarkıyı müzikçi Renan Bilek eşliğinde seslendiren Esin Afşar yaptı. Akan'ın kendini ve değişik dönemlerini anlattığı kısa görüntülerin ardından Tiyatro Simurg'dan Bilgesu Ataman, Gizem Taştan, Çağdaş Ataman ve Gülhan Saraçoğlu Akan'ın "Analık Davası" adlı oyunundan kısa bir bölüm sergilediler.

(...)

13.08.2006

düş

GÜLTEN ÖRNEK

İlerlemeyen darmadağın bir zaman
Öyle ki
Toprağa aşılanan kan
Yıldızları alıp götürdü başucumuzdan
Rüzgârlar vahşi
Balıklar camdan
İzinsiz iniyor bulutlar yeryüzüne
Aniden yükseliyor sular
Dereler yok oluyor
Şarıl şarıl akan dereler
Başımı bir hokkabazın göğsüne yaslıyorum
Dilenciler üşüşüyor yaşadığım cehenneme
Nerede olduğumuzu bilen yok
Oysa burası bir cennet diyor güvensiz yüzler
Az ötede
Çelikten bebekler doğuruyor kadınlar
Ağlamayan acıkmayan bebekler
Sonsuzluğun eşiğinde oturan güneş
Çekirdek kırıyor doyumsuz bir hazla
Başıboş caddelerde
Tıka basa mermi sesleriyle doluyor kulaklarım
Kaçmak istiyorum
Ne kaçabilecek bir yer
Ne de kaçabilecek ayaklarım var
Bir yanılsama belki
Karanlık suların dalgalarında buluyorum bakışlarımı
Yalvarıyorum güneşe
İlerlet zamanı bitsin bu kâbus
Saçları yolunmuş şişman bir peri kızı geçiyor gözlerinim önünden
Tekrarlıyor sözlerimi
İlerlet zamanı bitsin bu kâbus
Hışırtıların arasında duyamıyorum söylenenleri

Uyanmak istiyorum
Sadece uyanmak

Mehmet Akan'ın Ardından...

Derneğimiz Oyun Yazarları ve Çevirmenleri, OYÇED'in kuruluş çalışmaları, bir meslektaşımız, Mehmet Akan'ın, yaşamın kıyısında verdiği savaşım günlerine rastladı.

Gideni ve geleni, öleni ve doğanı, biteni ve başlayanı, sevinci ve hüznü aynı günlerde yaşadık. Sosyalist düşünce ve ahlakın temsilcilerinden, devrimci bir tiyatro adamı Mehmet Akan, ciddiyetsiz basında seksen darbesi sonrası bir televizyon dizisinin figürlerinden biri, Sabri Bey'le özdeşleştirilerek gömülmek istendi. İtiraz edenler olsa da, yaygınlaştırılamadı. İki yıl önce, kendi yazdığı Şeyh Bedrettin oyununun sahnelediği D.T. Taksim Sahnesi'ndeki törende, onu sahneye taşıyanlar arasında sarıklı bir hoca da vardı. Sahnede konuşma isteği, Mehmet Akan'ın bir yakınınca engellense de, hoca efendi, cami ve mezarlıktaki görevleriyle yetinmeyerek, Devlet Tiyatrosu'nun en ön sırasını kendine uygun gördü ve asli görevlerine tören izlemeyi de ekledi.

Dine saygılı, ancak dinin iktidarlarca kitlelerin afyonu olarak kullanıldığını bilen Mehmet Akan'a, Kültür Bakanı ve ANAP Genel Başkanı birer mesaj yollamıştı. Mesajın geldiğinin anonsuyla yetinileceği yerde, Mehmet Akan'ın kimliğine yönelik izler taşımayan, aramızdan herhangi birine de yönelik olabilecek bu iki mesajın dinsellik taşan cümleleri sahneden sonuna dek okundu.

Halkların kardeşliğine özlemi ömrünce duyup, yaşayan Mehmet Akan, cenaze hazırlıkçılarınca Türk bayrağına sarılmıştı. Kurtuluş Savaşı'ndan bu yana şehitleri kucaklayan bayrağımız, bir süredir popüler ünün örtüsü olarak algılanmakta...

Törende, camide, mezarlıkta, kimse "neden?" diye sormadı. Kimileri kendi kendilerine sormuş olabilirler, ancak duyulmadı. OYÇED kuruluş aşamasındayken Mehmet Akan'ın uğurlanması, seksen darbesiyle toplumumuza biçilen hayat tarzının bir özetiydi sanki: Her alanda ölçüsüz bir din dayatması sonucu edilgenlik, soru sorma ve akıl yürütmenin tüm toplumsal değerlerimizle birlikte yitip gidişi, demokrasi aldatmacasının sonucu, sürüleşme...

Örgütlü mücadelenin önemine her zaman inanmış Mehmet Akan'a, ne yazık ki, kuruluş müjdemizi veremedik.

Şöylesi bir sözü ise verebiliyoruz:

Bundan böyle, yaşarken ve ölümünde hiçbir meslektaşımızı "Kimlik Hırsızları"na teslim etmeyeceğiz. Gücümüz birlikteliğimizden geliyor. Mehmet Akan, seni esirgeyemedik.

Bizi bağışla.

Oyun Yazarları ve Çevirmenleri Derneği (OYCED)

Aklandık

A. KADİR KONUK - İ. EMİR

Biz zaten aktık, alacamız yoktu, içimiz temiz, niyetimiz berraktı; ama birileri bize iftira etti. İftira gitti sahibini buldu, biz aklandık.

Bildiğiniz gibi bundan iki yıl önce Güney'de, İKRA isimli bir öykü A. Kadir Konuk imzasıyla yayımlandı ve hemen İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı "Bu adam ve derginin Genel Yayın Yönetmeni İlyas Emir Allaha, dine, peygamberlere, kutsal kitaplara hakaret ediyorlar, kelleleri vurula" diye dava açtı.

"İkra" oku anlamına gelir. Başsavcı okumak yerine "Dokuma"yı tercih ettiğinden memleketin mahkemeleri iki yıl boyunca bizimle uğraşmak zorunda kaldı. Ayrıca Başsavcı bana ve İlyas Emir'e işlemediğimiz bir suçu yükleyerek, islamın cehennemle cezalandırdığı bir suçu işledi, üzerimize iftira attı.

"... Onlardan (iftiranın) büyüğünü yüklenene ise büyük bir azap vardır." (24/11)

"*Kim bir hata veya günah kazanır da sonra bunu bir suçsuza yüklerse gerçekten o böyle bir yalan (bühtan)ı ve apaçık bir günahı yüklenmiştir.*" (4/112)

"Kitabın anası (temeli) olan bir kısım ayetler muhkem'dir; diğerleri ise müteşabihtir. Kalplerinde bir kayma olanlar, fitne çıkarmak ve olmadık yorumlarını yapmak için ondan müteşabih olanına uyarlar. Oysa onun tevilini Allah'tan başkası bilmez." (3/7)

Kutsal kitap böyle buyurduğuna göre başsavcı iftira suçundan yargılanmalıdır. Çünkü memleketin bir başka cumhuriyet savcısı iddiayla ilgili aynen şunları söylemiştir:

"Allaha, dinlere ve bu dinlerin peygamberlerine, kutsal kitaplara yayın yolu ile hakaret edildiğinden bahisle... Cezalandırılması istemi ile kamu davası açılmış ise de, bilirkişi raporundan anlaşılacağı üzere bahsi geçen yazının bütün olarak ele alınıp değerlendirildiğinde dini değerleri aşağılamaya yönelik olmayıp yazı içeriğinin kamu barışını bozmaya elverişli nitelikte olmadığı anlaşılmakla, unsurları oluşmayan ATILI suçtan sanığın beraatına karar verilmesi kamu adına talep ve mütalaa olunur..."

"ATILI suç" iftira demektir. Suçsuz birini, hem de kamu adına suçlu konumuna sokmak onun insan olarak kişilik haklarına saldırıyı içerdiğinden suç oluşturur.

Sayın hakim Sevim Efendiler bizi beraat ettirirken aslında Cumhuriyet Baş savcısını da mahkum etmiştir. Sayın katip Fatma Hayri bu kararı yazarken bir iftirayı belgelemiştir. Sayın bilirkişiler Doç. Dr. Yener Ünver, Doç. Dr. Ayşe Nuhoğlu, Yard. Doç. Dr. Ali Kemal Yıldız, yazıyı inceledikten sonra yaptıkları açıklamada *"Sonuç olarak davaya konu yazıdaki ifadelerin eleştiri hakkı hukuka uygunluk nedeni kapsamında olan, dini değerleri aşağılamaya yönelik olmayan ve bu anlamda kamu barışını bozmaya elverişli olmayan açıklamalar"* diyerek bizleri aklarken üzerimize iftira atanları cezalandırmışlardır.

Ülkede her gün birileri "Gâvur, Ermeni, kafir" sözleriyle başka inançlara sövüp sayarken, İsa'dan "Piç" diye söz edenler karşısında sessiz kalan savcı Kur'an ayetlerinin içinde yer aldığı bir yazıyı, hem de tamamını okumadan suç unsuru olarak ele almış ve hem bizleri hem de mahkemeleri oyalayarak ayrıca kamuya karşı suç işlemiştir.

Biz beraat ettik, tamam; ama bize iftira eden savcı hangi cezaya çarptırıldı? Başsavcı bey avukatlarımızın ücretini, mahkeme masraflarını kendi cebinden ödemek zorundadır! Başsavcı Bey attığı iftiradan dolayı bizlerden özür dilemek zorundadır! Başsavcı bey kamunun parasını, zamanını israf ettiğinden ayrıca kamuoyundan da özür dilemeli, bir daha dava açacağı zaman yüzde yüz haklılığını kanıtlayabilmelidir.

Dileğimiz insanlara resmi kanallardan iftira atılmaması, atılan iftiraların da cezalandırılmasıdır. Değilse bu tür keyfi davalar kamunun mahkemelerini oyalamaya devam edecek, bu arada "Geç gelen adalet adalet değildir" sözü yaşama geçecek, davaları yıllarca süren birçok insan resmen mağdur edilecektir.

Biz aktık, içimizde alacamız yoktu. Bilirkişiler akladı bizi bir daha.

Teşekkür ediyoruz.

bir başına aşı

UYGUR ORHAN

Bir başınayım iki kişilik yalnızlığımla.
Düğmelerimi ilikledim içeri girmesin diye.
Gözün gözlerimi kaplayınca,
bir kitap düştü masaldan.
Çekici bir fısıltı yürüyor
uçsuz bucaksız merdivende
sapsarı.
Bir kadının göğsü kabardı.
Kapkara bir aynaya baktı.
Aynada çırpınırken
bir sözcüğe düştü dudağı.
Melodisini hiç mırıldanamamışlar
hırpaladı içini.
Bir kertenkele gibiydi son kertede,
özyaşam öykümüz.

Bu sayımızdan itibaren mümkün olduğunca sizlerden gelen, gelecek olan yeni bir konuya; 'senaryo' metinlerine yer vermek istiyoruz.
Meray Ülgen'in yazdığı senaryonun ilk bölümünü bu sayıda yayınlıyoruz – GÜNEY

HAMAM…

MERAY ÜLGEN

GÜNDÜZ

Bir hamamın önü. Kapıya yakın büyük çöp bidonları. Bir genç büyük torbalı çöp arabasıyla bidonlara yaklaşır. İçinden plastik su şişelerini toplar. Hamamın içinden bir çift göz onu gözetlemektedir. Delikanlı işini bitirip tam gidecekken onu gözetleyen tellak, hamam kapısının önüne çıkar. Delikanlıya seslenir:

— Hey! Baksana!

Delikanlı başını çevirir, bana mı söylüyorsun gibilerinden, bakar.

Tellak:

— Sana söylüyorum, gel biraz!

Delikanlı arabasını bırakır, tellağa yaklaşır.

Tellak.

—İçeride de bir sürü su şişesi birikti. Hepsini çıkaramadım. Gece gel de hepsini alıver. Şu anda müşteriler var olmaz. Hem gece bedavadan da yıkanırsın, işe karşılık.

Delikanlı olur gibilerden başını sallar.

— Gece on, on bir gibi iyi mi?

— Hayır, on ikiden sonra olsun.

— Peki.

Delikanlı çöp arabasıyla uzaklaşırken, tellak onun peşinden bakar sonra hamama girer.

GECE

Çöp arabalı genç hamamın kapısına gelir. Arabasını bırakıp hamamın kapısını açmak için elini uzatır. Kapı aniden açılır, tellak kapıdadır.

Tellak:

— İyi fazla bekletmedin. Arabanı al şu tarafa gel.

Tellak önde delikanlı arkada hamamın bir yan kapısına giderler. Tellak kapıyı açar. İçerisi plastik şişe doludur. Genç yüklemeğe başlar.

Tellak, gence:

— İşin bitince kapıyı iyice kilitleyip gel.

Der yürür. Hamamın ana giriş kapısından içeri girer.

GÜNDÜZ

Çöp toplayan ikinci bir delikanlı, torbalı çöp arabasıyla hamama yaklaşır. Çöp bidonlarından plastik şişeleri arabasının torbasına atar. Tellak içerden onu izlemektedir. Delikanlı işini bitirip tam gidecekken tellak dışarı çıkar.

— Baksana

— Bana mı dedin?

— Ha, sana! Yaklaş!

Delikanlı yaklaşır.

— Ne oldu?

Buraya ara sıra uğrayan biri vardı, senin gibi çöpleri karıştıran. Bilmem tanır mısın? Geçen gün de arabasını şişelerle doldurdu, "yarın gelir alırım" dedi, bir daha da uğramadı. Görürsen haber ver gelip alsın arabasını. Bu gün de gelmezse arabasını sokağa atacağım. Haberi olsun…

Hamamdan içeri girecekmiş gibi hamle yapar, döner.

— En iyisi bu gece gel, o almamışsa al götür arabayı, ister senin olsun, istersen

ona verirsin.

Genç:

— Olur.

Genç uzaklaşırken. Tellak arkasından bakar.

GECE

İkinci genç hamamın kapısındadır. Tellak kapıyı açar.

— Gel içeri. Hazır gelmişken bir de yıkan istersen.

Genç duraklar.

— Para pul istemez, gel. Patron gitti nasıl olsa.

Teklif gencin hoşuna gitmiştir, girer. Tellak kapıyı kapatırken kapıda asılı olan levhanın 'kapalı' yazan tarafı dışarı gelecek şekilde çevirir. Kapıyı kilitler. Genç bunu fark etmemiştir.

— Yoruldum. Bütün gün onu yıka bunu yıka. Üç kuruş bahşişe talim et dur. Seninki de iş değil ya, çöplerden para kazan. Neyse önce soğuk bir şeyler içelim. Sonra girer yıkanırsın. Al sana peştamal. Aslında istemez ya, son müşteri de az önce gitti. Gene de olsun, al. Bakarsın cenabetin birisi gelir, tutturur yıkanacağım diye.

Tellak peştamalı gence atar. Buzdolabına gider. Genç soyunurken. İki bardağa iki ayrı şişeden iki ayrı içecek koyar. Gencin yanına gider. İçerler.

— Hadi sen yıkanmana bak. Ben de ayaklarımı uzatayım biraz.

Delikanlı hamama girer. Tellak biraz bekler, yerinden doğrulup etrafı dinler.

Kalkar büroya gider. Telefondan bir yeri arar.

Genç göbek taşına gider, peştamalı serer, üzerine uzanır.

Hamamın kapısında ellerinde çantalarla iki kişi belirir. Tellak kapıyı açar.

Tellak önde diğerleri arkada yavaşça hamama girerler. Genç göbek taşında

sırt üstü yatmakta, derin, derin solumaktadır. Baygındır. Adamlar çantalarını

açarlar. Seyyar bir ameliyat için gerekli aletler ortaya çıkar. Biri çantasından

çıkardığı şırıngayla gencin damarına ilaç şırınga eder. Ameliyat başlar.

Gençten çıkardıkları organları içinden dumanlar çıkan buz kutularına koyarlar.

Biri telefon eder:

— Siparişiniz geldi efendim. Tamamdır. Teslim edebiliriz. Yirmi dakika içinde oradayız. Parayı hazırlayın!

Diğeri tellağa bir tomar para verir. Çıkarlar. Hızla uzaklaşırlar.

Tellak dışardan gencin çöp arabasını getirir. Torbaya gencin cesedini koyar.

Arabayı hamamın külhanına götürür atar. İyi yanması için birkaç odun atar.

Dışardan bacadan çıkan siyah duman ortalığa yayılır.

GÜNDÜZ

Çöp toplayıcı bir başka genç hamamın çöp bidonlarının başındadır.

Hamamın penceresinden bir çift göz onu gözetler.

(devam edecek)

DİRENEN TİYATRO

"Tiyatro bir direnişi yaşıyor."[1]

TEMEL DEMİRER

Henri Matisse'in, "Bir şey çirkinse gerçekten onu görmüyorsunuzdur," saptamasındaki üzere görülmeyen" şeylerin çoğaldığı/çoğaltıldığı bir duyarsızlaştırma kesitinde, kendini küllerinden yaratma savaşımında tiyatro insan(lık) için yine ve yeniden bir direniş mevzisi...

İster Hacivat/Karagözlü "gölge oyunları"yla, ister "meddah"lıkla ya da benzeri ne varsa onunla ilişkilendirin; ancak Türkiye'den söz edecekseniz Muhsin Ertuğrul'la "başlamak" zorunda olduğunuz bu hikâyede boylu boyunca insan, siyaset ve hayat vardır...

Tıpkı Dünya Tiyatro Günü Uluslararası Bildirisi'nde, oyun yazarı ve Meksika Yazarlar Birliği Başkanı Hugo Rascian Banda'nın dediği gibi:

"Tiyatro hareketlendirir, aydınlatır, endişelendirir, rahatsız eder, yüceltir, ifşa eder, kışkırtır ve gelenekleri ihlâl eder. O, toplumla paylaşılan bir sohbettir. Tiyatro, boşluğa, ere ve suskunluğa, replikleri uçuşturmak, hareketlendirmek, aydınlatmak ve hayatı galeyana getirme için karşı duran ilk sanattır.

Tiyatro, yaratıldıkça kendim yok eden, yaşayan bir varlıktır, fakat hep küllerinden yeniden doğar. O, insanların bir şeyler aldığı ve verdiği böylece biçim değiştirdikleri sihirli bir iletişimdir.

Tiyatro insanlığın varoluş acısını yansıtır ve insanın durumuna açıklık getirir. Tiyatroda, yaratıcılar oyunun geçtiği dönemin toplumu konuşur..."[2]

Gerçekten de 27 Mart Dünya 2006 Tiyatro Günü (Türkiye) bildirisini hazırlayan Prof. Dr. Talat Halman, tiyatronun insan varlığının tümünü yansıtan, yaratan, yaşatan sanat olduğunu belirterek, *"Sahne erliği yaşamsal bir zorunluluktur" vurgusuyla ekler: "Tiyatro ise insanın ta kendisi, bedeniyle ve ruhuyla, manevi her yönüyle, aklı ve aşkıyla, dili ve duygularıyla, yüzüyle, yaşantılarıyla... Yeryüzünde dramatik için tiyatro erlerinin harekete geçirilmesi gerekiyor..."*[3]

*

Elbette, öncesiyle Brecht'den, Augusto Boal'in sorunlara çözüm arayışı içinde olan katılımcı tiyatrosuna[4] dek...

Evet, evet Macide Tanır'ın, *"Yaşamını tiyatroya endekseleyemezsen 'tiyatrocu' değilsindir. Eğer bunu endekseleyemiyorsanız lütfen sahneleri işgal etmeyin,"*[5] diye betimlediği tiyatro deyip geçemezsiniz...

Bu konuda "29 Eylül 2005'de Atina Üniversitesi tarafından düzenlenen XXI. Yüzyılda Tiyatro ve Tiyatro Çalışmaları Birinci Uluslararası Konferansı'nın açılış konuşmasında, Tiyatro Bölümü Başkanı Prof. - Puchner, 'Soru sormalıyız', diyordu. 'Her zaman tiyatroya ilişkin sorular sormalıyız. Yeni bir yüzyılın ve tiyatroda yeni bir dönemin başındayız. Cevapları bilmiyor olabiliriz, ama sorularımızı dikkatle oluşturmalıyız ki zaman içinde cevapları da bulabilelim. Doğru soruyu sormak onu cevaplamaktan çok daha zordur..."[6]

"Almanya'da, Bayreuth Üniversitesi'nde Karşılaştırmalı Edebiyat Profesörü olan Dr. Erika Fischer-Lichte, 1990 yılında yayımlanan ve bilim çevrelerinde büyük yankı uyandıran 'Drama'nın Tarihi-Antikçağ'dan Günümüze Tiyatroda Kimliğin Evreleri' başlıklı iki ciltlik eserinde tiyatroyu, başlangıcından günümüze uzanan içersinde toplumların kimlik arayışlarıyla hesaplaşan bir tür olarak ele alır.

Eserinin hemen başında, tiyatronun, seyirci kitlesinin varlığından ötürü, hem bir toplumsal kurum, hem sanatsal biçim niteliğini taşıdığını belirten yazar, tiyatronun toplumsal kurum niteliğinin başkaca her isal kurumdan çok farklı olduğunu vurguladıktan sonra, şöyle devam eder: 'Tiyatroda sadece toplumun inin oyuncular ve seyirciler diye ikiye ayrılması söz konusu değildir. Bu sanatsal kurumda toplum da, in toplamını temsilen bedensel ve dilsel eylemleriyle bir şeyleri betimleyenler ve yine söz konusu bütünü temsilen onları seyredenler diye ikiye ayrılır. Her iki gruba girenler, tiyatro mekânındaki bedensel varlıklarıyla -bir bölümü eylemde bulunan, öteki bölümü de seyreden kimlikleriyle- hep toplumun üyelerinin bütününü temsil ederler.'

Erika Fischer-Lichte, açıklamalarının bu noktasında tiyatro-toplum ilişkisi bakımından şu temel eki sonuca varır: 'Demek ki tiyatroda toplum, aslında kendi kendisini eylemde bulunurkenki haliyle seyretmektedir. Bu olayı gözümüzde somutlaştırmanın belki de en iyi yolu, toplumu bir kişi varsaymaktır: Bu kişi eylemde bulunan olarak aynı zamanda kendi kendisinin yanında durmakta, tüm söylediklerini ve arını yine kendisi olarak izlemektedir. O, eylemde bulunan olarak bir eylemin içersindedir, seyirci olarak eylemle arasına belli bir mesafe koyar. Bireyin bu kendisiyle ilişki kurma, arasına mesafe koyma yetisi, o 'humana'nın (insanlık durumunun) ta kendisidir. İnsan, bir başkası üzerinden veya aracılığıyla kendi kendisiy-

le ilişki kurmaktadır. Aynada kendisine bir başkası olarak ya da başkasının aynasında bakarak kendi hakkında bir fikre varmaktadır...

Tiyatroda oyuncular, seyircilere kendi resimlerini bir başkası diye yansıtan bir ayna işlevini yerine getirirler. Seyirciler de kendi açılarından bu resmi yansıtma yoluyla kendi kendileriyle bir ilişkiye girmiş Oyuncuların eylemleri ve oynadıkları roller aracılığıyla sahnelenen bakış açıları ve nedenler, toplumun ileri ve üyeleri olmalarından ötürü seyirciler için temel önem taşır. Bu bakımdan tiyatro, bir toplumun kendisini betimleme ve yansıtma eylemi olarak anlaşılmalıdır'..."[7]

Bu konuda diyeceklerimizi Münir Özkul'un, "Sersem Kocanın Kurnaz Karısı"ndaki o ölümsüz tiradıyla yalım: "Zaten aktör dediğin nedir ki? Oynarken varızdır. Yok olunca da sesimiz bu boş kubbede bir hoş arak kalır. Bir zaman sonra da unutulur gider. Olsa olsa eski program dergilerinde soluk birer hayal olur... Birazdan teatro bomboş kalacak. Ama teatro işte o zaman yaşamaya başlar. Çünkü Satenik'in bir şu perdelerden birine takılmıştır. Benim bir tiradım şu pervaza sinmiştir. Hıranuş'la Virjinya'nın bir diyalogu eski kostümlerin birinin yırtığına sığınmıştır. İşte bu hatıralar o sessizlikte saklandıkları yerden çıkar, bir fısıltı hâlinde yine sahneye dökülürler. Artık kendimiz yoğuz. Seyircilerimiz de kalmadı. Ama repliklerimiz fısıldaşır durur sabaha kadar. Gün ağarır, temizleyiciler gelir, replikler yerlerine kaçışır. Perde..."[8]

*

Şimdi burada durup, "Yaşamlarını tiyatro için, tiyatroyla birlikte ve hep tiyatro içinde düşünmeleri ve neleri"[9] konusunda bir örnek olan Muhsin Ertuğrul'a, "Değerli Hocam (Muhsin Ertuğrul), 'bugün', 'bu saat', 'bu an' memleketimizi baştan başa saran şey, tiyatro sevgisi, sanat aşkı, hatta memleket davası değil, şöhret ve para sevgisi, hatta kara sevdası... Tiyatro da, sinema da, televizyon da, hatta daha komiğini söyleyim, kitap yazmak da, roman yazmak da kendi içinde bir amaç değil artık,"[10] diye haykıran "şikâyet"'in olduğunun altı özenle çizilmek zorundadır...

Her şeyin medyatikleştirilip, insana ait özünün boşaltılarak "sınırsız" bir yabancılaşmaya tahvil edildiği koordinatlarda Murat Bölük'ün, "Günümüzde televizyon, kitlesel iletişimin en önemli silahı undadır. İnsanlar onun sayesinde bilemedikleri, göremedikleri dünyaları kavrama fırsatı bulur. Kuşkusuz/on bir bilgi aktarıcı olduğu kadar, eğlence görevini de üstlenen sihirli bir kutudur. Buraya kadar her şey normal, fakat işin bir de ticari yönü var. Televizyon kanalları çarklarını döndürebilmek için program aralarına reklâm alırlar. Bu bilinen bir şey ancak, televizyoncu amcalar bu aralar dara düşmüş olacaklar ki televizyonlarımızda reklâm izlemekten program yüzü göremez olduk. Eskiden takip iz film yıldızları, dizi oyuncuları vardı. Şimdi ise reklâm yıldızlarını izliyoruz..."[11] Noel Coward'ın, "Televizyon çıkmak içindir, izlemek için değil..."

Bruno Bettelheim'ın, "Günün çoğunu TV ekranından yönetilen o sıcacık sözlü iletişime kulak kabartmaya ya da TV yıldızı olarak nitelendirilen kişilerin duygusal davranışlarını izlemeye koşullandırılmış çocuklar, gerçek yaşamda başarı kazanamazlar; çevrelerinde o yıldızlar gibi ilgi göremezler çünkü. Daha da gerçek dünyadan öğrenmeleri gerekeni öğrenemezler, bu yeteneklerini zamanla yitirirler; yaşam, iki yaşamdan çok daha karmaşıktır. En sonda da biri çıkagelip her şeyi açıklamaz. 'TV çocuğu' karşılaştığı olayların anlamlarını kavramakta zorlanır, umutsuzluğa kapılır. Bu sorun zamanında giderilemezse, çocukta TV karşısında başlayan 'anneden duygusal kopma' başka boyutlara ulaşır. TV'nin yarattığı asıl tehlike budur. İnsanın edilgenliğe yönelmesi ve tek başına yaşamla karşı karşıya kalamama korkusunun yerleşmesi..." dediği kara medya gerçeği tiyatroyu da etkilemiştir...

Medya kuşatması yanında AKP'nin saldırısına da maruz kalan tiyatro, tüm sıkıntı ve sorunlarıyla şimdi bir isyan eşiğindedir...

Küresel çapta yeniden yükselmeye başlayan halk muhalefeti, tiyatroya eski(meyen) o müthiş rolünü yeniden iade etmek üzeredir...

Bu eşikte şimdi yeniden eski(meyen) defterleri kurcalama zamanıdır...

*

Örneğin *"Dünyada tam mutluluk yoktur; her mutluluk kendi içinde bir zehir taşır veya dışarıdan gelen zehirlenmiştir"* diyen Anton Çehov'u...

"1860'da Rusya'nın Taganrog kentinde dünyaya gelen Anton Çehov, 15 Temmuz 1904'te hayata gözlerini yumduğunda arkasında yüzlerce öykü ve tiyatro dünyasını derinden etkileyecek oyunlar bırakmıştı...

Italo Calvino'nun deyimiyle 'Okuruna söyleyeceklerinin tümünü hiçbir zaman tüketmemiş bir yazar' Çehov, şiirsel anlatımını gerçekçiliğe ustalıkla yedirebilmiş, çizdiği karakterlerin psikolojilerini çok iyi koymayı başarmış bir yazardı.

Devrim öncesi Rusya'sında yaşanan taşra/şehir gerilimini ve bunun bireyler üzerindeki etkilerini açıklıkla ortaya koymayı başaran Çehov, buna bağlı olarak eski ve yeni arasında sıkışmışlığı da gözler önüne serer. Eserlerini tarif ederken, 'Her şey basit olmalıdır, tümüyle basit' diyen Çehov'un sergilediği de aslında insanın 'en yalın' hâlleridir..."[12]

Yine hatırlatmakta yarar var: Anton Çehov'un sırrı *"Her şey basit olmalıdır"* cümlesinde yatar...

*

Sonra Carlos Fuentes'in *"Bizi gerçekliği aldatmaca olarak algılamaya -dönüşümden sonraki ikinci silahı budur- ve yazarın yapıtı boyunca olağandışı sonuçlar yaratacak şekilde kullandığı tuhaflık, yabancılık duygusuyla dürtülerek uyanmaya çağırır, " diye betimlediği Nikolay Gogol...*

"Ölü Canlar"..."Mayıs Gecesi"... "Müfettiş"...

Ve *"Bir Delinin Hatıra Defteri"* deyince onu onamak mümkün mü?

"Gogol'ün anlatılanlarında insanı yalnızlaştıran, sığındığı yerden çıkaran ironide; gülümserken

düşündüren, zaman zaman sizi öfkeye boğan, 'Bu kadarı da olmaz' dedirten bir bakışla yüzleşirsiniz.

Gogol'ün anlatısının asıl dönüşüm noktası da budur işte.

Roman ve öykülerinde beliren 'halk yaşamı'ndan kesitlerde eleştirel olurken insanın iç dünyasına yi öncelediği anlatılarında humoru elden bırakmaz.

İnsanı, çatışma odağındaki durumlarda anlatır. Oradan topluma, onun içsel gerçekliğine yönelir..."[13]

*

Ve Nobel dahil birçok ödül kazanan Harold Pinter...

O; *"29 Allah'ın cezası oyun yazdım, yetmez mi?"* sorusuyla ekler: *"Oyuncuların ve seyircilerin zaman belli bir anı paylaşmaları gerçeği, sahne ve sahne ile salon arasında geçen hayatın yoğunluğu başka hiçbir şeye benzemez. Dolayısıyla evet, tiyatro için hâlâ inancım var..."*[14]

Görmezden gelinemez: Pinter'in oyunları "bir siyasal bilinçlenme çağrısıdır..."[15]

Gerçekten de *"Harold Pinter, son 50 yılda oyun yazarlığını yeniden biçimlendirdi: Güncel diyaloglardan bir şiir yaratmıştı. Bellekleri tazelemiş, ama aynı zamanda belleği sorgulamaktan hiç vazgeçmemişti. Oyun kişilerini ve olayları açık uçlu bırakarak izleyiciye yorum özgürlüğü sağlamıştı. Bir başka deyişle, izleyiciye farlı okuma katmanları sunuyordu. Ancak bu 'tiyatrocu şairin' yaşamı ve eserleri haksızlığa karşı ahlâki bir öfkeye bilenmişti ve karşı duruşu eşsiz bir örnekti..."*[16]

*

Ve "bize" dönersek, Haldun Taner...

Tohumlarını attığı İÜ Edebiyat Fakültesi Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü"nden başka kabare tiyatrosunun da kurucusu olan Taner, bu tarzın da ilk örnekleri verdi. 1967 yılında Zeki Alasya, Metin ir ve Ahmet Gülhan'la birlikte Türk tiyatrosunun ilk kabare tiyatrosu olan Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nu kurdu. Bütün oyunları yüzlerce defa sahnelendi. 1969 yılında Münir Özkul'la birlikte Bizim Tiyatro'yu kurdu. Yazdığı 'Keşanlı Ali Destanı', Türkiye'de olduğu gibi diğer ülkelerde de ilgi gördü.

Günümüzde usta sayılan birçok tiyatro adamını yetiştirdi. Taner'in edebiyatla, tiyatroyla geçen ömrü 7 Mayıs tarihinde İstanbul'da "son" buldu...

O yani *"Taner, gerek hikâyelerinde gerek oyun ve fıkralarında eleştiri mekanizmasını mizahla bütünleştirerek kullanır. Sıradan gibi görünen hayatların içine girer. Herkesin hikâyesinin iyi işlendiğinde ilginç olabileceğini gösterir. Hikâyelerinde oldukça insancıldır. Kişilerine karşı merhametlidir. Sanki yolculuktan dönmüştür ve size anlatacakları vardır..."*[17]

"Taner'in oyunlarında üç karşıtlık söz konusuydu. Bunlar 'gerçek ve istek', 'eski ve yeni', 'ezen ve ezilen şeklindeki çatışkılardı..."[18]

Ve nihayet *"Taner'in, ince mizahının, insan sevgisinin, çelebi zekâsının ürünü olan hikâyelerle oyunlar halen bizimle birliktedir..."*[19]

Ve çok erken yitirdiğimiz Erkan Yücel...

"12 Mart 'in 'apoletti kâbusu' tüm ülkenin üzerine çökmüştü. Gözaltılardan, işkenceli sorgulardan, toplu infazlardan geçen bir korku tüneli açılmıştır koca ülkede. İşte o günlerin karanlığına inat kararım verir: Hitler Rejimi'nin Korku ve Sefaleti'ni oynayacağız.' Asuman Çiyiltepe, *'Yasak değil mi bu oyun?' diye sorar. Üç oyun da olsa oynayacağız'* der, *'Bu, bizim sorumluluğumuz.'* Yılmaz Onay'a göre bu oyun 12 Martçıları açmaza sokmaktadır*: "Eğer oyun yasaklanırsa bu 12 Mart yönetiminin 'Ben faşistim' itirafnamesi olacaktır. 'En fazla altı oyun dayanır muhtıracılar ve oyunu yasaklar. Ankara Sanat Tiyatrosu'nun yöneticisi Erkan Yücel'i de içeri atarlar..."*

O bir umut ve neşe insanıydı.

Tiyatro İşçileri Sendikası'nı (TİSEN)'i arkadaşlarıyla birlikte kurmuş ve AST'de grev yapmışlardı. 1969 yılıydı, Çetin Öner, Salih Kalyon, Erol Demiröz'le birlikte Aydınlık dergisinin bürosuna gelmeye başladılar. Erkan, devrimciliğe de tıpkı oyunculuğa sarıldığı gibi sarıldı.

Erkan askeri darbe döneminde gözaltına alındı, çok ağır işkencelerden geçti. Fatmagül Berktay, gözaltında sorgudayken Erkan'ın hücresinin önünden geçmiş ve Filistin askısında, işkence altındaki Erkan'ı görmüştü.

Erkan, Fatmagül'ü görünce o ağır koşullarda maymun taklidi yaparak Fatmagül'ün yüreğine su serpmişti.'Direnin ben konuşmadım, bak en kötü koşullarda bile oyun oynamaya devam ediyorum' demek istemişti.

Erkan, Mamak askeri cezaevini de bir tiyatro sahnesi gibi kullanırdı. O zor koşullarda çeşitli tipler yaratır ve oyunlar oynardı. 1974 affıyla cezaevinden çıktıktan sonra Maksim Gorki'nin ünlü 'Ana' oyununda Pavel rolüyle bir kez daha kendini gösterdi. Yine muhteşemdi. Meral Niron'la oluşturdukları ikili, unutulmayacak güzellikteydi.

AST'den ayrıldı ve devrimci arkadaşlarıyla birlikte Halk Tiyatrosu'nu kurdu. Tarihte belki de ilk kez köy köy, kasaba kasaba dolaşan bir tiyatro yaratılmıştı. Yüzlerce köyde köylülere hayatlarında ilk kez tiyatro yordu. Bu oyunlar sırasında yasaklamalar, gözaltına alınmalar eksik değildi. Bir keresinde İzmir'de yalnızca Erkan Yücel 'in oynaması yasaklanmıştı.

Erkan Yücel, üç filmde oynadı. Yılmaz Güney' in tutuklandığı için sürdüremediği 'Endişe' filminde O'nun rolünü Erkan devraldı. Bu filmdeki rolüyle Antalya Film Festivalinde ve belki de tarihimizde ilk bir uluslararası festivalde, San Remo Film Festivalinde en iyi erkek oyuncu ödüllerini kazandı. Orhan Kemal'in 'Bereketli Topraklar Üzerinde' adlı romanından uyarlanan filmde çok başarılıydı. 'Hakkâri'de Bir Mevsim'e uluslararası alanda ödüller kazandı.

Kemal Tahir, 'Yorgun Savaşçı' romanından uyarlanan dizi filmde 'Kör Musa' rolüyle yine üstün oyunculuğu göstermişti. Film 12 Eylül cuntacıları tarafından yasaklandı ve yakıldı. 'Ayna' filminde Hanna Schygulla ile Almanya'da oynayacaktı. Pasaport alamadı.

Filmin çekimi sırasında Selçuk-Kuşadası arasında bir trafik kazasında onu yitirdiğimizde daha 41 yaşındaydı...[21]

*

Ve bizi bırakıp gidenlerden biri daha:
Mehmet Ulusoy...

Hani, Nazım Hikmet'in, "Benerci Kendini Niçin Öldürdü "deki, "O büyük bir ışık gibi dövüştü...// Çan çalmıyoruz / Çan çalmıyoruz./ Yok sala veren!/ Bu giden, bir biten şarkı değildir..." dizelerini hak eden yaşantısıyla Mehmet Ulusoy...

''Ulusoy'un tiyatrosu, belli bir dönemde dünya tiyatrosuna damgasını vurmuştu... Sahnede yarattığı görsel, sözel ve hareket bütünlüğü, kültürlerarası ilişki, şiirsel, düşsel ve gerçekçi yolculuk, kendinden sonrakileri büyük ölçüde etkilemişti. Tiyatroyu, yaşamla iç içe bir şenliğe dönüştürmüştü..."[22]

*

Şimdi yeniden ve bir kez daha birçok şeyin eşiğindeyken, Onları anımsamalıyız... Hem de Bertolt Brecht 'in şu dizeleri yüksek sesle haykırarak: *"Atmayın yabana, iyi aklınızda tutun / İnanıp doğruluğuna eskilerin şu sözünün:/ Her şey onu en iyi kılanındır:/ Çocuk, yetişsin diye onu sevmesini bilenin / Araba onu en usta sürenindir / Yolda devrilip kalmamak için./ Kim susuz komazsa odur sahibi düzlüğün / Topraktan en iyisi fışkırsın diye ürünün..."*

◉

Dipnotlar:

[1] Metin Boran, "Tiyatro Bir Direnişi Yaşıyor", Evrensel, 23 Mart 2006, s.13.

[2] Victor Hugo Rascian Banda, "Tiyatroda Bir Umut Işığı", Cumhuriyet, 27 Mart 2006, s. 14.

[3] "Dünya Tiyatro Günü Bildirisi: 'Sahne Seferberliği Yaşamsal Bir Zorunluluktur'...", Cumhuriyet, 21 Mart 2006, s.15.

[4] "Augusto Boal'in dünyayı değiştiremese bile, kafaları değiştirebilecek gizilgücü taşıyan katılımcı tiyatrosu Bertolt Brecht'in tiyatrosundan etkilenmiş. Aradaki tek fark Brecht'de katılımcılığın düşünsellikle sınırlanması, bu açıdan da daha entelektüel kalması. Burada ise izleyicinin de sahneye çıkmasıyla birlikte, yaşam ve tiyatro arasındaki sınır ortadan kalkıyor." (Zehra İpşiroğlu, "Ezilenlerin Tiyatrosu", Cumhuriyet, 22 Ağustos 2005, s. 15.)

[5] Gamze Akdemir, "Gün 24 Saat Tiyatro...", Cumhuriyet, 27 Mart 2006, s.15.

[6] Dikmen Gürün, "Atina'da Tiyatro Toplantısı", Cumhuriyet, 4 Ekim 2005, s.14.

[7] Ahmet Cemal, "Bir 'Türk Tiyatrosu' Ne Zaman Olur? (1)", Cumhuriyet, 22 Eylül 2005, s.15.

[8] Aktör Dediğin Nedir ki? Münir Özkul Kitabı, Yayına hazırlayan: Kurtuluş Özyazıcı, Dost Kitapevi Y.& Ankara Sinema Derneği, 2006.

[9] Ayşe Emel Mesci, "Nerede Yanlış Yaptık?", Cumhuriyet, 20 Mart 2006, s.15.

[10] Ayşe Emel Mesci, "Tufan Deyip Geçmeyin Hocam", Cumhuriyet, 9 Ocak 2006, s.15.

[11] Murat Bölük, "Bu Bir Reklâmdır", Radikal İki, 3 Temmuz 2005, ***s.9.***

[12] Kıvanç Koçak, "Basitliğin Güzelliği", Radikal Kitap, Yıl:4, No:226, 15 Temmuz 2005, s.14–15...

[13] Feridun Andaç, "Gogol'den Ayrı Düşmemek", Cumhuriyet, 2 Ocak 2006, s.15.

[14] Artık Sadece Şiir Yazıyor", Radikal, 20 Mart 2006, s.23.

[15] Hasan Anamur, "Pinter Eyleme Çağırıyor", Radikal, 25 Mart 2006, s.22.

[16] Zeynep Oral, "Avrupa Tiyatro Ödülü ve Harold Pinter", Cumhuriyet, 19 Mart 2006, s.15.

[17] Abidin Parıltı, "Doksanında Bir Delikanlı", Radikal Kitap, Yıl:4, No:224, l Temmuz 2005, s. 14–15.

[18] "Bir Politik Güldürü Ustası...", Evrensel, 19 Kasım 2005, s.13.

[19] Sevin Okyay, "Haldun Taner'siz 20 Yıl", Radikal, 22 Kasım 2005, s.25.

[20] Celal Başlangıç, "Zaman, Mekân, insan: Erkan Yücel Geçti Buradan", Radikal, 31 Ekim 2005, s.7.

[21] Oral Çalışlar, "20 Yıl Sonra Erkan Yücel", Cumhuriyet, 17 Ekim 2005, s.4.

[22] Zeynep Oral, "Mehmet Ulusoy Paris'te Unutulmadı", Cumhuriyet, 10 Aralık 2005, s.15

kayık

SEYİT AKYÜZ

Beşiri sorarsan milyoner oldu
Hayatı sorarsan bir kayık daha aldı
Borç Hasibin boğazında kaldı
Yine en karlısı Bayram oldu

Ne ettin Mevlüdüm kayığı ne ettin
Sende Kertik gibi tarlayı ipotek ettin
Başını alıp el arabası sürmeye gittin
Kayık almak senin fikrin Mustafam

Bu senede Çoktur Mevlüdümün zararı
Sultan vermişti kayık Almaya kararı
Topal Hacıdan aldığın paranın hec olmadı yararı
Kayık almak senin fikrin Mustafam

Kertik Musatafam Hanifiden pir ket aldın içindemi oturdun
Bir kırık kayık aldın onuda eve getirdin
Bu senede tarla alıkoymadın bitirdin
Kayık almak senin fikrin Kemalım

Kertik Musatafam Bonun gününe az kaldı
Rasim Helmiyle haber saldı
Bir tarlada Dede Bağlıda kaldı
Kayık almak senin fikrin Kemalım

Kooparatiften elli bin Lira Para çekti
Bekârlık Bekiri'min boynunu büktü
Tarlalar Hüsnemin ciğerini yaktı
Kayık almak senin fikrin Kemalım

Köyde yoktur Mustafamın harcı
Para gönderiyor artık Ademine Hacı
Tarlayı ipotek verdi kalmadı borcu
Kayık almak senin fikrin Kemalım

Kiraz denizin kıyısında hastalandı kaldı
Hayri solugunu Ankarada aldı
Sepetler Ramazanın üstüne kaldı
Kayık almak senin fikrindi Turgudum
Senin ortaklar kayıkdan beziyor
Hasan Aga'da oglu Mehmete kızıyor
Akyüz Seyit'te sair olmus hallerini yazıyor
Kayık almak senin fikrindi Ellezim

UMUT

ASLIHAN AĞAOĞLU

"Bir hiçim" dedi ha taştı ha taşacak gözlerle… "Okyanusta damla bile değilim. Koca bir sıfırım ben."

Ve hemen ardından damla damla taştı…

Anlatamadım ona, diyemedim, ben "sıfır" olabilmek için ömrümü harcadım diye. Söyleyemedim, damla kadar var olamayanların acısını, anlatamadım.

Öylece oturdum yanında, ben de onla ağladım.

Hâlbuki sırf umuttuk biz. Çağlayan, aşan coşan, kabına sığmayan bir "umut"tuk biz. Hem de öyle lafta değil, elle tutulabilir umuttuk biz.

Hâlbuki inançtık biz. Öğle boyunda asılı sallanan inanç değil, gönle kazılmış, buram buram aşk kokan inançtık biz.

Hâlbuki saçmalıktık biz. Etrafa saça saça bitiremediğimiz, saçma-lık fikirlerimiz vardı bizim… Olmadığımız yerde inancımızı ve umudumuzu yaşatacak, dünyaya saçtığımız, saçma-lık fikirler…

Güneş, hafifçe başını yasladığı omzumdan kafasını kaldırdı, kan çanağı gözlerini dikti gözlerime ve "hadi anlat" dedi, "o eski hikâyemizi anlat lütfen"

Hiç eskimez mi bu hikâye? Küçücüktü herhalde, bir gün yatılı okulun soğuk odasında, yapayalnızken, dünya ona o kadar zor, karanlık, başa çıkılmaz ve umutsuz göründü ki birden bire, dayanamadı ağlamaya başladı. Sabah ezanı okunmaya başladığında onu hâlâ susturamamış olduğum için paniklemiş durumda olan ben, onu sakinleştirmek adına, artık elimdeki her çare tükendiğinden, bir hikâye anlatmaya başlamıştım.

Güneş'in hikâyesini…

İşte o gün bu gün, ne zaman yapışsa örümceğin ağına, bu hikâyeye tutunarak kurtulmaya çalışır. Şimdi yine yalvarıyor iri kahverengileriyle... Hiç kıramam onu, ben de başlıyorum anlatmaya…

Bir varmış, bir yokmuş… Evvel zaman içinde, zaman anın içinde, bir kız varmış Güneş diye. Güneş bir yıldız da yaşarmış, milyarlarca yıldız Güneş'in içinde. Bu yıldız öğle bir yıldızmış ki, herkes burada yaşayamazmış. Konuşmak zorunlu değilmiş; ama kim ki, düşündüğünün aksini söyler, aklı dile gelir, onu ele verirmiş. Hissetmek zorunda değilmiş; ama kim ki, ne hissettiğini söylemez, gönlü hemen dile gelir, onu ele verirmiş. Bu nedenle, insanoğlu işte, düşündüğünü söylemeye korktuğu için düşünemez, hissettiğini söylemeye korktuğu için hissedemez olmuş.

Zamanla, konuşmaya konuşmaya, kelimeler unutulmuş. Kelimelere ruh veren duygular, hissedilmeye hissedilmeye paslanmış, çürümüş.

Güneş'in gezegeni cehenneme dönmüş.

Sonra günlerden bir gün, bir yabancı düşmüş Güneş'in yıldızına. Ne kimse bir şey düşünmüş bu yabancı hakkında, ne de bir şey hissetmişler onun hakkında.

Yabancı ise, çok şaşırmış bu duruma. Dolaşırken orayı burayı yıldızda, Güneşe rastlamış… Yalnız başına oturmuş Güneş, gökyüzünü seyrediyormuş, içinde hani şu tanıdık his, bir şey unuttum; ama neydi hatırlayamıyorum…

Yabancı yavaşça Güneş'in yanına yaklaşmış, yanına oturup oturamayacağını sormuş… Uzun zamandır hiç soru duymayan Güneş, şaşkınlıkla bakıp, bu konuda herhangi bir fikri olmadığını söylemiş… Yabancı oturduğu yerden Güneş'e bakmış ve tekrar sormuş: "Siz hiç konuşmaz mısınız bu yıldızda?"

İyice afallayan Güneş, yabancıya kısaca başlarından geçenleri anlatır, neden konuşmadıklarını veya hissetmediklerini anlatır. "Böylesi hem daha güvenli, hem daha kolay."

"Anlıyorum" der yabancı… "Benim geldiğim yer, yani Dünya'da bir zamanlar böyleymiş… Çok zaman önce insanlar kaybetmiş kelimelerini ve onların anlamlarını. Fakat sonra, kelimelerle birlikte bakmışlar ki her şey yok oluyor. Tüm inançları, umutları, hayalleri, hayatları… Oturup, ne yapacaklarına karar vermeleri gerekmiş, en sonunda, her ne kadar insanlar bazen düşündüklerinin aksini söyleyecek olsalar da, düşünmelerine, hissettiklerinin aksini söyleyecek olsalar da hissetmeye karar vermişler."

Güneş kulaklarına inanamayarak dinlediği yabancıya merakla sormuş: "Eee, peki sonra ne olmuş?"

Hafifçe gülen yabancı, "ne olacak" demiş, "şimdi dünyada insanların çoğu yalancı, ikiyüzlü ve sahtekâr. Ama böyle de olsa, hep bir arada yaşamayı asırlardır başarıyorlar."

"Ama nasıl? Nasıl başarıyorlar bunu?"

"Tam olarak ben de bilemiyorum… Aslında tam olarak hiç kimse bilemiyor. Ama sanırsam ki, yalan dolan içinde de olsa, sahtekârlık paçalarımızdan da aksa, ikinci yüzümüz bizim en yakın ahbabımız da olsa, insanlar hiç bir şey hissetmedikleri bir hayatı, yaşamaktansa, bu şekilde yaşamayı tercih ediyorlar benim yerde."

Güneş o tanıdık hissin, unutmuşluk, unutulmuşluk hissinin yavaş yavaş eridiğini hissetti. Aynı anda ensesinden kulaklarına yayılan ateş, kalbine ulaşarak ona atması için başka bir güç verdi.

"Hatırlıyorum!" diye haykırdı Güneş, "bunun adı, "umut'tu!"

"Ne olur yabancı, beni de götür dünyana. Beni burada siyah bir boşluğun içinde, hissizlikten hissizliğe uçmaya bırakma."

"Uyarmam lâzım seni" demiş yabancı, "dünyada çekeceklerinin çoğu keder, özlem, hüzün, acı."

"Ama bunun yanında, sana verilmiş sınırsız bir dayanma gücü var. Ne zaman bu hislerin girdabına kapılırsan ona sarılıp kurtulabilirsin. Umuttur onun adı!"

Hep böyle olur zaten…

Hep yetişemeden hikâyenin sonuna, dinleyemeden bir türlü, duyamadan sorduğu soruların cevaplarını dalar gider, teslim eder kendini rüyalara.

Kafası kucağımda, fısıldıyorum kulağına: "Sözcüklerin bittiği, umutların tükendi yerler vardır, hiç gitme emi oralara…"

Gerçeğin en ölü ve isyankâr hali SUSMAK / SUSAMAK

HASAN ERKUL

Su ve Felsefe

'Felsefe aktık gerekli değil'!

'Ömrümüzü nasıl sürdüreceğimize dair dünya görüşü sahibi olmak gerekli değil'!

Israrla bunları tekrarlayanlar, her ne hikmetse söylediklerine inanmıyorlar. Felsefe ve dünya görüşü gerekli değil diyenler, bu önermeleri gözü kapalı kabul etmemizi bekliyorlar. Diyelim ki kabul ettik, kestirme yoldan söyleyecek olursam, o zaman hayatın kendisine otoban kenarında müşteri beklemek ya da rekabetçi bir anlatımla müşteri tavlamak kalır. Müşteri mi yoksa 'uluslar üstü bir mega patron' mu bekleneceği 'ince ve uzak bir mesele' olsa da neye itiraz ettiğimizi sezmeli, ne yapmak 'zorunda' olduğumuzu hissetmeli, 'nasıl yapmalı'lılara kafa yormalıyız.

Aslında felsefe, burjuvazinin dönemsel siyasetlerine ve özelde neoliberalizme hizmete arada sırada da olsa davet ediliyor. Davete katılabilmenin koşulu ise felsefenin, sınıflar üstü bir 'alan'a veya yöntem sorununa indirgenmesi...

Felsefeciliğini sağdan besleyen, kitle kültürü alanlarında kendine bir aktör olarak yer arayan 'birey' ve akımlar için bu durum ciddi bir sıkıntı yaratmıyor. Doğaları ya da tercihleri gereği ezenlerin ezebilmesi sayesinde var oluyorlar çünkü... Öte yandan 'sol' akımlar, tarihi başarılarını sıralasa da günümüzün bu felsefesizliğine ne yazık ki geçmişe dair ve doğal olarak gecikmiş yanıtlar veriyorlar. Sonuç: Kısır bir döngü: Yön, yönelme, hedef, amacı yönetmek gibi unsurlar genel, derin ve devrimci bir içerik kazanmadan belirsizleşmekte, doğarken erimekte ya da sağa sola savrulan çakıl taşı olarak kalmaktadır. Sonrası kum, çölleşme, yorgunluk ve serap...

Bu durumda *su ve susmak,* sessizliği ve akma yeteneğini sezenler için neyi anlatır? *Su ve susamak*, kimin için ve ne zaman kaçınılmazdır?

Felsefeyle imgelem ilişkisine parmak basmayı sürdürerek bu örnekleri çoğaltabiliriz. Bilindiği gibi su aktığı kadarıyla ulaşır. Zaten susayınca arar, tadını umar ve içimize akıtırız. İçe akarken susulsa bile, bir öz olarak felsefe, eyleyeni ile buluşur; bir güç olarak halini duyurur.

Nem, buz, buhar, dolu, yağmur... Söz konusu olan 'su'dur.

Dolayısıyla büyük ve uzun suskunluk dönemlerine karşın kapkaranlığın içinden fiilen ve hatta en deli halleriyle kendi aşkınlığı olarak kendisine doğar gerçek. Sanırım bu yüzden susmak ve susamak, 'gerçek'in en ölü ve isyankâr halidir.

Felsefe, Şiir ve Dil

Düşer kalkar, tutunur sürünür, yürü durur... ama kendini dil aracılığıyla da ortaya koyar gerçek! Öte yandan hiçbir dil'e sığamaz. Dil ise kendini aşıp katmanlaşıp incelip güçlenirken, gerçeği de aşındırır. Bu aşma/aşınma sarmalında uykuya dalan, imgelerle sevişen, imgelerle düşmanlaşan, hatta kaderi ve insanlığı dölleyen şey özünde şiirdir. Sığmayan ama dilin bağrında susaya kalan! Sözcükleri ardı sıra sürükleyen ve felsefeyle kıskanışan...

Derinlemesine ve aniden geçmişe saplanmalı şimdi!

Neolitik insanlar yaşayan dillerden hangisini kendilerine yakın sayarlardı acaba? Anadilim Türkçe olduğuna göre, neolitik insan Türkçeyi kendine yakın hissetmeli diye umabilirim. Bu sayede bundan onbin yıl önceye ait ve zorunluluktan dolayı 'eşitlikçi' olan bir toplumla yakınlık kurmuş olurum. Keza bu sayede 'güneş dil teorisini' bükerek 'tarihsel akrabalık'tan dolayımlanan bir 'eşitlik', 'üstünlük' anlayışına ulaşırım. Ama ne yazık ki faşist ideoloji her alanda böyle bir ironiyle kolayca bükülemiyor.

Ya sonra!?

Neolitik insan benin dediğimi, ben de onun dediğini anlamasak da katıla-katıla, güle/ağlaya böylece kalıveririz! Buna da fantezi kurma özgürlüğü diyelim ve dilerse reklâmcılar kullanabilir...

İnsanlığın düşünme sistematiği içinde Türkçe dilinin yerini ve kendi başına düşündürme yeteneğinin ne kadar ve nasıl olduğunu bir bilgi olarak kamuya mal etmek günümüzde iki nedenle pek kolay gözükmüyor: birincisi henüz 'bir Türk'ün dünyaya bedel' olamamasıyken, ikinci neden Türkçe ile felsefe arasındaki ilintinin bilimsellik yerine 'siyasi gerçeklere, siyasi gerekçelere' göre inşa edilmesidir. Oysa zor olan, Türkçe diline dair uzun yolculukları öznellikten arınarak yapmak, metinler çatmak, karşılıklı ve kuşkulu tartışma-konuşma ve araştırmalar içinden çoğalmaktır. Kuşkusuz duvardaki bir tuğla olmak yerine, çölde kum tanesi olmayı göze alanlar felsefeyi ana dilleriyle buluştururlar.

Bu buluşma yeterli mi? Gerçeğin peşine düşme yerine serap görme cazibesinden insanı kurtaracak olan nedir? Kişi, aynaya baktığında kendi kaşından, gözünden kuşkulanıyor ve 'öteki' diye 'huy' kapıyorsa; öte yandan diğeri aynaya bakınca, burnum ve kulaklarım aslına mı benziyor diyorsa o ana dille felsefenin buluşması şovenizmle/inkârcılık arasında hala gidip geliyor demektir. Diğerini ve hatta kendini somurmak yerine, her özün kendinden menkul olması, kapitalizmin şafağındaki kadar olanaklı görünmüyor artık. Asi-

milasyon, nesnel ve trajik bir eğilim... Kendi halinde olma ve gelişebilme özelliğine karşın dönemimizde anadillerin özgürlüğü ve özgürleşme süreci giderek sosyal şovenizme ve sosyal inkârcılığa evriliyor gibi!...

Rüyamızı hangi dilde görüyorsak felsefemizi de o dil üzerinden ifade edebilmeliyiz. Kuşkusuz bu, insani bir zenginlik. Günlük hayatın, dünya görüşümüzün anadille sürdürülebilmesinin garantisi ve sırrı da burada yatıyor. Bunu kendimiz için isterken herkes için de istemeliyiz ki 'milli gurur'lar felsefeleşebilen rüyalarımız sayesinde de korunmuş olsun. Ütopya sayılabilecek bu sözler, pazar-sermaye-aydınlanma vb. burjuva kategorilerini aşıp birey bazında da emekçilerin enternasyonalizmini savunmak ve güvence altına almaktan başka bir şey değil aslında.

Sesli düşünmenin bir yolu olarak son sorumu okuyucuyla paylaşıp yeni bir başlığa geçeceğim. Soru şu: sınıf mücadelesinde Türkçe dili emekçilere ve devrime hangi olanakları sunmaktadır?

Gerçek ve felsefe

'Gerçek'e ilişkin nesnelle öznel arasındaki farkı aza indirmenin aktörü olarak felsefe, konu özgürlük olduğunda doğal olarak toplumsal olanı, tümel olanı ele alır. Toplumsal yaslar kendini sınıflar mücadelesi olarak ortaya koyduğu sürece, felsefe, somut süreçlere dayanarak önermelerini sunar. Koşulların bir parçası haline gelerek aynı zamanda kendini sınar, kendini elden geçirir. Bu sayede felsefe, tarih yapıcısı haline gelir. Bunun en soyut ve somut ifadesi, *kitlelerin kendileri için maddi güç haline gelmesidir.*

Bu noktada yakın tarihe, kendiliğindenlik ve kendisi içinlik aralığından baktığımızda durum nedir?

Marx ve Engels kendi dönemlerinde 'devrim, işçi sınıfının eseri olacaktır' dediler. Bu önermenin tezahürleri; pratik olarak Paris Komünü ve umut olarak kıta Avrupa'sındaki devrim beklentisidir. Ayrıca 'mutlakıyete ve monarşiye' karşı egemenler arasındaki çelişkileri çözümlemek, değerlendirmek ve burjuvazinin hala tüketmesi gereken 'devrimci barut'udur.

'Kendisi için'likle ilgili Lenin döneminde, öncüye yapılan vurgu öne çıkar. Emperyalizmin zayıf halkası, bunun bir alt başlığı olarak devrimci durum ve taktikler, gerçeklerin öncü tarafından durmadan ve ısrarla açıklanması ve anlatılması sayesinde kitlelerin kendiliğinden gelme hareketinin kendisi için öz siyasi deneyime dönüşmesi, meclisler, ikili iktidar, 1917 Ekim Devrimi, iç savaş...

Şaşıran ancak 1929 Büyük Bunalımı ile birlikte kendi geleceği için 'bir inceden akıllanmaya başlayan' burjuvazi kitlelerin kendiliğinden gelme hareketini kapitalizmin yeni sermayesi saymalı artık. Bu sermayeleştirme kendi dışındakileri öteki ve aşağılık sayarak önce faşizm oluyor. Sonra, II. Dünya Savaşı ve ardından kitle kültürü siyasetine doğrudan ve dünya genelinde ulaşmaya çalışan burjuvaziyle karşılaşırız. Hem kitleleri hem kendini avutma zamanıdır. Sermayenin yoğunlaşması ve azami kar yasası, sermayenin merkezileşmesiyle acayip sulandırılarak kırılan kolların yen içinde kalacağı ve bu sayede kapitalizmin sürdürülebilmesi için çaptan düşen burjuva kesimlerinin de halkla birlikte yığınlaşması bir gereklilik olarak kabul ediliyor.

Unutmamak gerekir. Arada Mao Zedung'un şahsında kitlelerden kitlelere diye tanımlanan devrimci bir dilim var. Zaten dünyada kitlelerin kendisi için, kendi adına devrimcileştiği, devrimin emekçi kitlelerinin eseri olduğuna dair neredeyse son büyük örnek de budur.

Evet! II. Dünya Savaşı'ndan sonra daha sistematik uygulanan kitle kültürü politikaları sayesinde 'kitlelerin öz siyasi deneyimi' kar ve kapitalist iktidarlar lehine yönlendirilerek, tarihsel bilinçle ilişkilenecek eylemli bir hal olmaktan uzak tutuluyor.

Öz siyasi deneyim denilen şey, artık farklı sınıflara ait kitlelerin farklı zaman aralıklarında gerçeğin bir parçasında buluşmasıdır. Sınıfsal aidiyetler yerine gurup aidiyetlerinin geçirilmesidir.

Bir gurup ne kadar yığınsallık kazanırsa kazansın, gerçeğin yalnızca bir parçasıyla ilgiliyse, algılama ve düşünme biçimlerinden başlayarak, tikel bir eyleyen olma özelliğinden arınmak zorundadır. Batılı halklar için geçerli olduğu kadar ezilen halklar için de geçerli bir zorunluluktur bu.

Özellikle 1960'lardan sonraki dönemde 'gelişmişlik-az gelişmişlik farklılığı' kitle kültürü siyasetinin temel ekseni olarak neoliberalizm tarafından gündemleştirildi. 'Kar'a, sermayeye, modernliğe göre gerçek ne ise az gelişmişlerce de bu benimsenmeliydi. Artık 'kitlelerden kitlelere' mekanizması ters işlemeye başlamıştı.

Günümüzde Latin Amerika ülkelerinde arada sırada ve kısa süreli oluşan zayıf ve örtük ikili iktidar biçimlerini saymazsak dünyada kitle kültürü politikası, 'gelişmiş kitleler'den 'az gelişmiş kitle'lere doğru somut talepler yerine sanal ve soyut gerçeğin ihracı şeklinde işlemektedir. Emperyalizme karşı İslam sığınmaya ve İslam'dan güç almaya çalışan kitleler ise kitle kültürü siyaseti karşısında iki arada bir derede kalmış durumdalar.

Karşıdevrimle kitle kültürü arasındaki birbirini olumlayan işleyişte Çin'in durumu hayli ilginç! Çin'deki emek gücünün aşırı ucuzluğu ve Çin devletinin batıya yatırdığı dolarlar, yani Çin halkının canlı ve ölü aktüel emeği, tek tek ülkeleri ve dünya halklarını ve proletaryasını, ekonomik alanda derinden baskılayarak kitle kültürü politikasının sürdürülmesine madden hizmet ediyor.

Gelişmişine yetişmeye uğraşan az gelişmişlik, ister sınıfa karşı sınıf tutumuyla ister sınıf işbirliğiyle ele alınsın sonuçta modernizmin sınırları içinde kalıyor.

Ver-kaç mı, Dokunmak mı?

Sürece, sonuçlarına bakıldığında, kitle kültürünün çok merkezli ve ne gariptir ki gayet uyumlu geliştiğini görürüz. Bu duruma, tek bir elden cevap verilemediği ve verilemeyeceği de diğer bir gerçek. Emperyalizmin dünya düzleminde yığınları yönetmesinde enikonu tarihsel bir durumla karşı karşıyayız. Zayıf halkasını önceden saptayacağımız bir zincir yerine halkaların ağ oluşturduğu ve ağdaki delinmelerin, açık ve gizli darbe ve işgaller ve esasta kitle kültürü ile örülüp yamandığı bir hal söz konusu. Bu yüzden ve böylece devrimcilerin bilinç taşıma, ajitprop gibi gerçeğin doğru algılanmasını ve tabanda kavranmasını sağlayabilen araçları ve hatta üsten siyaset geliştirmeleri bile genel bir kuşatma ile dar alana sıkışmış oluyor. Belki de sol'un iktidardan ve hatta kazanılacak alt iktidarlardan uzak durmasının nedeni böyle bir atmosferde gizli. Elindekini yitiren, atağa zaten geçemeyen, kapitalizme karşı kendini anti'lerle, 'kahrolsun'larla ortaya koyan, sonuçta rahatlamaya yönelik verkaçlar, devrimci pratiğin önünü açmaya yetmiyor.

Ne yana dönse gidemeyen yollar
Yeminli yeminsiz ışıklar
Soğuk ve kan karası mühürler, hepsi emekçilerden uzak olsun!

Felsefe, rüyalarımız, anadiller ve şiir, her biri birbirinden daha gerekli. Kitle kültüründen beslenmek yerine, artık ve ancak kitlelerin kendilerine ve birbirine dokunma vaktidir. Zaman, zaman olduğundan beri, teatral olan yerine, hiç bu kadar gerçek'e dokunmayı akrep ve yelkovanıyla tam göstermemişti

Öte yandan her tanrı tanrılığına karşın kendi gerçeği de dahil ya gerçeklerle yüzleşecek ya da yeni maskelerini bile boyayamayacak.

sesim soluğum

RAHİME HENDEN

I

Bir dolu hasretimsin
yitirip yitirip bulduğum.
Yıldızlara ulaşan
sesim soluğum.
Seni düşlerim
çam kozalağında,
menekşenin morunda.

II

Eyy… sevdiğim!
saçlarının kıvrımında
unuttuğum ellerim.
İsyankâr düşüm
uzun soluğum.
Sabır taşım, yarim.
Doğurgan coşkusu doğanın.
Delişmen usum.
Kalbimde sızım.
Sazımın incecik teli.
Seni söylerim göçmen kuşlara.
Işıtırım geceyi
kavuşmak için ışıyan güne.

08.07.2005

her ayrılık bir hüzündür

AKMAN GEDİK

her ayrılık bir hüzündür
fırtınalı yürek kabarmasıdır
mazerettir bazen
eski albümlerde kalan
sararmış fotoğraftaki anıdır
her ayrılık dönüşü olmayan
yolculuktur
soranı özleyeni olmayan
gemici fenerlerinde bile hayır yok
yönü bulunmaz yollar sürükler seni
git gidebilirsen
tek avuntun
hayalinde öptüğün kızlardır
her ayrılık bir hatırlanıştır
kendini tanımadır uzaklaşırken
gözlerin buğusunda bile
dudakta eksilmeyen gülüştür
her ayrılık yanıtı alınmamış
sorudur
gizi kendi içinde
aranan ask mı, sevgi mi?
onlar nadasa bırakılmış yüreklerde
her ayrılık bazen ölümdür
acısı kendinden
geriye bir çığlık kalır
gecenin orta yerinden

Hostel'den tanıdık bir sahne!

şiddet ve Sinema

savaş ya da gerici savaşı, işkenceyi, sapık şiddeti "normal"leştirme aracı olarak sinema...

ANUŞ PAZARCIYAN

Uzun süredir sinemada gözlemlediğim bir olgu, sinemada şiddetin artması, hep giderek daha sapık biçimlere bürünmesi olgusu üzerine yazmak istiyordum. Geçen hafta elime Almanya'da yayımlanan Der Spiegel dergisinde yayınlanan bir yazı geçti. Var olan durumu tanımlama açısından gayet iyi bulduğum bu yazıyı Güney okuyucusuna olduğu gibi sunmayı yararlı görüyorum.

Lars Olav-Baier'in yazısını Der Spiegel "Mezbahada Ölümüne Eğlence" başlığı altında yayınlamış. Alt başlıkta *"Hep artan sayıda heyecan filmi izleyiciyi kaba işkence sahneleriyle karşı karşıya getiriyor. Tom Cruise, Kiefer Sutherland gibi yıldızlar bile kahraman rollerinde düşmanlarına işkence yapıyor. Yönetmenler kalleş bir yaratıcılıkta birbirleri ile yarışıyor ve başkalarının acısından duyulan zevke hizmet sunuyorlar."* deniliyor.

Yazının tam metni şöyle:

"Zincirlere vurulmuş bir adam bir masa üzerinde yatıyor. Belden aşağısı çıplak. Genç bir kadın elindeki bıçağı kontrol ediyor. Kadın masada bağlı olarak yatan adamın bir çocuğun ırzına geçtiğinden yola çıkıyor ve adamı itirafa zorluyor. İtiraf etmemesi halinde onun cinsel organını keseceği tehdidini yapıyor. Adam yalvarıp, yakarıyor; fakat kadın insaf tanımıyor, bıçağı adamın cinsel organını kesmek üzere dayıyor. "Hard Candy" filminde bu noktada kamera başka bir yöne dönüyor. Fakat et kesen bıçağın sesi en dayanıklı seyircinin bile tüylerinin diken diken olmasına yetiyor.

Avustralya'nın taşrasında turistleri kaçırıp onlara eziyet eden orta yaşlarda bir adamın elinde yeni kurbanı olarak bir genç kadın vardır. Kadın yerlerde sürünmektedir. Kendine eziyet eden adamdan korunmak için elindeki bıçağı ona doğrultmuştur. Adam kadına acıyarak bakar, kocaman bir maçete çeker ve söylenir: "Bak, bıçak diye buna denir." Sonra maçete ile yürür kadının üzerine, maçeteyi kaldırır ve "Wolf Creek" filmi, kadının koparak yere düşen parmaklarını detayda gösterir.

Şimdilerde beyaz perdede oldukça çok kesilip, biçilip doğranılıyor. O kadar ki, bazen kahramanlarımız kesilen kafaları olursa bundan memnun bile olabilirler, çünkü o zaman uzun süre eziyet çekmek zorunda kalmayacaklardır. Sinema tarihinde şimdiye dek hiçbir dönemde bu kadar çok yönetmen, bu kadar açık ve kaba işkence sahnesi çekip filmine koymamıştı. Şimdi Almanya'da vizyona giren "Hard Candy" isimli heyecan filmi ve "Wolf Creek" isimli yol filmi, aslında koca kan denizi içinde yalnızca birer damla.

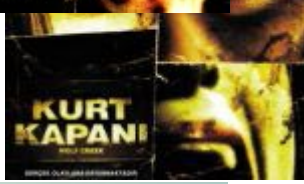

Amerikan korku filmleri "Hostel", "Testere" (SAW) ve onun devamı olan "Testere 2" gibi filmlerde bir baldıra dönerek gömülen elektrikli matkap ucu, bir kaynak makinesi ateşi ile yakılan bir kadın yüzü, bir fırında diri diri yakılan bir adam, daha büyük bir eziyetten kurtulmak için kendi bacağını kendi eliyle kör bir testereyle kesen bir adam resimlerini görüyorsunuz.

Bu gibi resimler şimdiye dek aslında kendi seyircilerine geleneksel olarak çok daha büyük ölçüde vahşet resimleri sunan uzak Asya korku filmle-

rinin özelliği idi. Fakat görünen o ki, şimdilerde giderek artan ölçüde Avrupa ve ABD'deki seyirciler de bu aşırı eziyet resimlerini görmekten zevk alır hale geliyor: "Hostel" filmi, dünya çapında 80 milyon dolar hasılat elde etti ki bu filmin üretim giderlerinin 17 misli bir gelir anlamına geliyor. Artık Almanya'da da işkence filmleri azınlık programına ait filmler değil:" SAW 2"'yi bu ülkede gören seyirci sayısı nerdeyse 1 milyon.

Film yapımcıları şimdi paranın mezbahada yattığını biliyorlar.

George Clooney'in işkence altında tırnakları sökülen bir CIA ajanını oynadığı siyasi heyecan filmi "Syriana"da, ya da "C.S.I.- Faillerin Peşinde" isimli çok izlenen TV dizisinde bile, Quentin Tarantino'nun çektiği "Mezar Sessizliği" bölümünde diri diri gömülen bir polis memurunun çektiği eziyetin göstertildiği sahnelerde olduğu gibi, seyirci alışılmıştan çok daha sert, korkunç resimlerle karşı karşıya getiriliyor.

"Birkaç güzel saat geçirmek için sinemaya git!". Bu, bir zamanlar Alman sinemacılarının sloganlarından biriydi. Peki, ama şimdi seyirciyi kitleler halinde itici eziyet, işkence resimlerini izlemeye iten ne? Bu acaba bir geç ergenlik cesaret denemesi midir? Ya da başka insanların eziyet çekmesinin dikizlenmesinden alınan bir zevk midir? Yoksa Irak'ta gerçekten yapılan işkencenin yayınlanan resimleri, TV'lerde gösterilen amatör asker filmlerinin bulanık resimleri, şimdi bu gibi resimlerin detayları ile ve bütün berraklığı içinde görünmesi yönünde bir ihtiyaç mı doğurmuştur?

Her halde, Hollywood filmlerinde işkence sahnelerinin, Abu Garip'te Iraklı esirlere -en başta ABD kadın askeri Lynndie England tarafından- yapılan işkencenin resimlerinin bütün dünyada yayımlanmasından sonra, iyice sıklaşmış ve artmış olması tesadüf olamaz. Guantanamo'daki esirlerin tutukluluk şartları üzerine tartışmalar, daha büyük felaketleri önlemek için teröristlere işkence yapılmasının meşru olup olmadığı tartışmaları sinema ve TV filmlerinde yansımalarını buluyor. 70'li yıllarda da bu rüya fabrikaları Vietnam Savaşı ve bu savaşta ABD askerlerinin uğradığı ve kendi yaptıkları vahşeti yansıtan onlarca ürün yaratmıştı. Amerikalılar savaşta kendi vatandaşlarının, eğer bunlar başta insanların kaderini belirleyecek duruma gelirlerse, neler yapabileceğini, normal vatandaşları cinayet işlemek, işkence yapmak ve benzerinden alıkoyan uygarlık koruyucu tabakasının ne kadar ince olduğunu öğrenmişlerdi. Hollywood da bu dersi üzerlenmiş, kendi malı haline getirmişti.

John Boorman'ın heyecan filmi "Ölürken Herkes İlktir" (1972) filminde Georgia'nın ıssız bölgesinde nehir gezintisine çıkan bir grup normal, orta sınıf vatandaşının, görünürde hiç sebepsiz yere nasıl eziyete uğradığı, kadınların ırzlarına geçildiği, birer birer öldürüldüğü anlatılır; Wes Craven'in "Soldaki Son Ev" (1972) isimli filminde ise ergenlik çağında iki genç kız serseriler tarafından eziyet edilerek öldürülür. Bu filmler, vahşetin şehrin hemen kenarında başladığını öğretir.

Başkalarının çektiği eziyet ve acılardan zevk alma kendini en başta "Splatter" filmlerinde (işkence ve eziyetin her türünün gösterildiği, uzuvların kırılması, kesilmesinin adeta zevkle gösterildiği kan içinde boğulan filmler.-bn) yansıtır ki, bunlar bu dönemde insan doğasının habis bir uru gibi hızla çoğalır. Çoğunlukla bastırılan ve fakat Vietnam Savaşı'nın bir kez daha altını çizdiği gerçeği, insanın herhalde hemcinslerine eziyet ederken bundan zevk de alabilen tek canlı olduğu gerçeğini korku filmi büyük bir keyifle sömürdü.

Hatta bazen Hollywood seyircilerine işkencenin uygarlığın bir ifadesi –her ne kadar sapık bir ifadesi de olsa- olabileceğini gösterecek kadar ileri gitti. John Schlesinger'in heyecan filmi "Maratoncu"da (1976) New York'lu bir öğrenciyi oynayan Dustin Hoffman, çok iyi eğitimli ve gayet nazik bir eski temerküz kampı doktorunu oynayan Laurence Olivier tarafından onun muayenehanesinde bir dişçi matkabı ile işkenceye uğratılır.

Fakat ister gözünü kan bürümüşlük içinde yapılmış olsun, isterse gayet soğukkanlı planlı işkence olsun, '70'li yılların filmleri yine de işkence kurbanları ile birlikte acı çekiyor ve dünyayı en çirkin yüzünden gösteriyorlardı: Tobe Hooper'in Splatter klasiği "Teksas Elektrikli Testere Katliamı"(1974) filminin yeşilimsi renkleri bütün film sanki seyircinin gözlerinin önünde çürüyormuş hissi veriyordu.

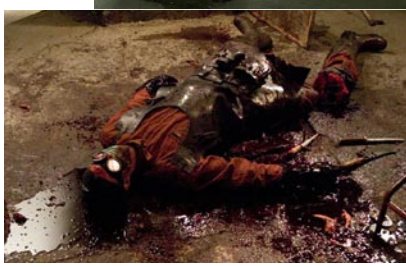

Bugünün işkence fiğleri ve 2003'de çekilen Hooper'in kan banyosunun ikinci baskısı eziyetleri stilize edip, vahşetin sanat eserleri haline getirerek seyirciyi saf değiştirmeye, sınırları aşmaya teşvik ediyorlar. Robert Rodriguez'in filme çektiği Frank Miller'in resimli romanı "Sin City"de, sadist

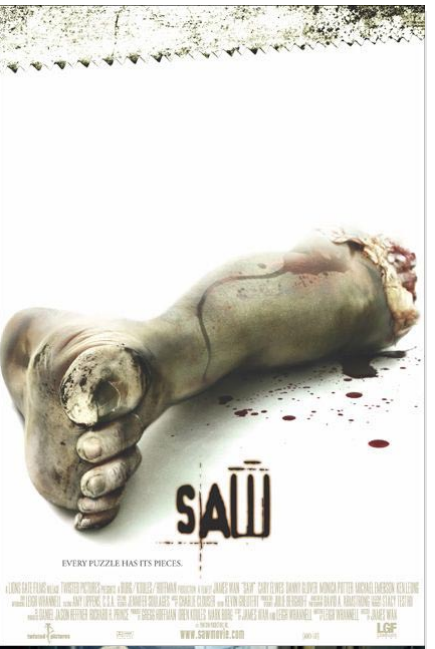

katil Kevin (Elijah Wood), kaba saba kahramanımız Marv (Mickey Rourke) tarafından yakalanır. Marv, Kevin'i bir ağaca bağlar, onun bacaklarını balta ile keser, sonra kurtların gelmesini bekler.

Bu sahneyi bu durumda dayanılabilir kılan tek şey, onun siyah beyaz çekilmiş olmasıdır. Bu, sahneye gerçeğin üzerini örten bir şıklık, nerdeyse klinik bir temizlik katar. Kolaylaştırılmış-daha güzel işkence:

Görünen budur. Büyük acılar içinde ölen katil de kaderini en küçük bir mimiksiz ve jestsiz kabullenip, çektiğinden, seyirci burada kendine rahatlıkla vahşi bir kötü kişinin hak ettiği cezayı bulup bulmadığını sorabilir.

"Sin City" veya "SAW 2" gibi filmler işkenceyi estetik veya entelektüel bir uyarıma dönüştürüp, ahlaki olarak nötralize etmekte, kabul edilebilir hale getirmektedir.

Seyirciler işkenceye uğrayanlar için acıma duyguları geliştirme pozisyonundan, fantezi dolu işkenceci faillere hayranlık duyguları geliştirme pozisyonuna çekilmektedir.

"SAW 2"nin giriş sahnelerinde, boynunda demirden bir tuzak bulunan bir adam görünür. Söz konusu demir düzenek/tuzak kısa süre sonra çalışacak, adamın kafatası ve beyni parçalanacaktır. Düzeneği bir anahtarla açmak, tuzaktan kurtulmak mümkündür. Fakat işkenceci fail kurtarıcı anahtarı bir ameliyatla kurbanın göz bebeğinin arkasına yerleştirmiştir. Kurtulmak için kurbanın kendi eliyle kendi gözünü çıkarması gerekmektedir. Kurban ne yapacağı konusunda kararsızlık ve dehşet içindedir. O karar verene dek düzenek çalışır. Film kurtulmak için gözünü çıkaracak cesareti bulamayan kurbana bakmak için bir an bile harcamaz.

"SAW" filmleri seyirciyi işkencecinin hayal/düşünce dünyasına girmeye ve onun sapık fantezilerini ilerletmeye davet etmektedir. Bu filmler, hiçbir şeyden haberi olmayan insanları bir mekâna hapsedip bir işkence parkuruna çıkaran bir sadistin öyküsünü anlatmaktadır. "SAW2" de fail, kurbanlarına onların kaçmasına yarayacak bilgiler vermekte, ama her birini bu bilgiler temelinde yeni tuzaklarla karşı karşıya getirmektedir. Sinema seyircisi bir deney laboratuarında deney farelerini izler gibi izlemektedir filmi.

Tutsak kurban bir kapıyı anahtarla açmaya çalışmaktadır, hâlbuki daha önce kapıyı açmayı denememesi için uyarılmıştır fail tarafından. Anahtarı çevirip kapıyı açması ile birlikte bir otomatik silah düzeneği aktif hale gelmekte ve açanın beyni kurşunla dağılmaktadır. Seyirci kurbanın kendi kabahati ile öldüğünden emindir. O kadar salak olmasaydı. Uyarılmamış mıydı? Filmin başında seyirci sadist oyun kuralları ile tanıştırılır, böylece tutsak kurbanlara göre bir bilgi fazlasına sahip olur. Bu şekilde film seyirciyi işkencecinin iktidarına ortak eder.

Bugüne dek etki araştırmacıları sinema ve TV'deki şiddet resimlerinin seyirciler üzerindeki etkisinin ne olduğu konusunda kavga ediyorlar. Bir bölümü bu resimlerin şiddeti özendirici olduğunu savunurken, bir bölümü tersine itici olduğunu savunuyor; bir bölümü bu resimlerin saldırganlığı azalttığını savunurken, bir bölümü bunların insanlarda saldırganlık eşiğini aşağıya çektiğini savunuyor. Fakat bu tartışmadan bağımsız olarak yeni işkence filmleri ahlaki temel ilkeleri geçersiz hale getiriyor, insan onuru denen şeyi yok sayıyor, acımasızlık ideolojisini propaganda ediyor ve seyircilerin acıdan zevk almaktan dolayı vicdan azabı çekmesini engelliyor; çünkü bu filmler bazı insanların işkence görmeyi hak ettiğini açıkça savunuyor.

İçindeki aşırı şiddet sahneleri dolayısıyla çok tartışılan "Hostel" isimli filmde üç Amerikan öğrenci Slovakya'nın başkenti Bratislava'da bir dehşet pansiyon/oteline gidiyorlar. Her türlü cinsel fanteziyi tatmin edecek istekli kadın beklentisi ve sözüyle bu mekâna giden gençler, 'fitness stüdyosu' yerine işkence haneye giden sapık tüccarların eline düşüyorlar.

Fakat kurbanlar o kadar tek boyutlu, seks manyağı, salak kişiler ki, seyircinin bunlara acıması mümkün değil. Bunlar kadınlara egemen olmak için, onları istedikleri gibi kullanmak için gelmişlerdir, fakat şimdi başka erkekler onlara egemendir, onları kullanmaktadır. İçlerinden filmin sonunda kurtulan tek kişi de, insanın insanın kurdu olduğu bir dünya için çelikleşmiş, kurtlaşmış olarak çıkar bu maceradan.

İşkence yapan, -en azandan bazı durumlardagünah işlememektedir. Bu artık yalnızca korku filmlerinin azınlık köşesinde böyle değildir. "Göre-

vimiz Tehlike III"de gizli ajan Ethan Hunt'ı oynayan Tom Cruise, sistemli olarak işkence yapan bir silah tüccarı Philip Seymour Hoffman'nın peşindedir. Hunt, söz konusu silah tüccarını ele geçirdiğinde, onu iskemleye bağlı olarak başağı uçan bir uçaktan aşağı sarkıtır. Bugünden itibaren işkencecilere işkence yapılacaktır!

"Siz sonuç görmek istiyorsunuz, fakat bu arada da ellerinizi kirletmekten çakınıyorsunuz!"

diyerek küçümsüyor "24" isimli dizide gizli ajan Jack Bauer'i oynayan Kiefer Sutherland meslektaşlarını ve bilgi edinmek için ele geçirdiği 'kötü adam'ları işkenceden geçiriyor. Pop filozof Slavoj Zizek İngiliz gazetesi The Guardian için yazdığı bir makalede Jack Bauer figürünü hatta Heinrich Himmler ve Adolf Eichman'a benzetiyor, bilindiği gibi onlar da kahramanca kimi "pis işler"i yapmak zorunda kaldıklarını iddia etmişlerdi.

ABD'de bu arada bu dizide gösterilen sorgu yöntemleri üzerine bir tartışma başladı: Eleştirmenler dizinin yapımcılarına "torture porn", işkence pornografisi yaptığı suçlamasını getiriyorlar. Gerçekten de senaryo yazarları, bazı politikacıların yüksek devlet çıkarları uğruna işkenceyi meşru göstermeye çalıştıkları korku senaryolarını büyük bir zevkle süsleyip püsleyip sonuna kadar götürüyorlar.

Dizinin ikinci bölümünde ABD güvenlik güçleri teröristlerin Los Angeles'te bir atom bombası gizledikleri ve bunu yakında patlatacakları bilgisine ulaşıyorlar. Gizli polis teşkilatı bunun üzerine yüz binlerce insanın hayatını kurtarmak için her şeyi deniyor. Bu her şey içinde gerekirse işkence de var. İyi amaç için her türlü araç mubah gösteriliyor.

Bu saatli bomba örneğini daha 1992'de Alman sosyolog Niklas Luhman işkencenin meşru olabileceği durumlar olup olmadığı provokatif sorusunu tartışırken kullanmıştı. ABD'li hukukcu Alan Dershowitz'de 11 Eylül 2001 sonrasında, ulusal güvenlik gerektirdiğinde işkenceyi mümkün kılan bir yasa çıkarılmasını önermişti.

Fakat bu beyin jimnastikleri de aynı "24" serisinin öyküsünde olduğu gibi kendi kurgularını sonuna dek ilerleten soruları sormuyorlar: Terörist bombanın yerini işkence altında söylemediği zaman, onun gözü önünde bu kez karısını işkenceden geçirmek doğru mu olacaktır? Bu yapıldığında, terörist buna rağmen susuyorsa, bu kez örneğin küçük bebeklerini işkenceden geçirmek mi gündeme gelecektir? Mesela bebeği şöyle güzel, temiz bir Amerikan mikrodalga fırının içine koyup, sonra saati çalıştırmak nasıl olur?

Şimdi Almanya'da da kimi hukukçular ve politikacılar yüksek sesle polis teşkilatının olağanüstü durumlarda kullanabileceği "sertleştirilmiş tedbirler katalogu" üzerine düşünmeye başladılar. ABD'de hatta işkenceleri videoya çekerek, işkence aracını kullanan devlet güçlerinin "kontrol"ünün sağlanması üzerine tartışılıyor.

Bu videolar sonra TV'lerde gösterilebilir, böylece normal vatandaşlar da kendi adlarına ve haklı bir dava için nasıl işkence yapıldığını izleyip, denetleyebilirler, canlı yayında ve renkli olarak!" (Der Spiegel, sayı 30/2006, sayfa 128–130)

Sinema ve daha çok da –özellikle kitle etkisi açısından– TV var olan gerçekleri resmetme adına ve yanında gerçekleri şekillendiriyorlar da. İnsanlar örneğin nokta atışları ile bir video oyununda olduğu gibi vurulan hedefler üzerinden savaş resimleri gördüğünde, aslında gayet temiz bir savaşın mümkün olduğunu düşünüyor, bu gibi savaş resimleri insanları fazla etkilemiyor, daha doğrusu böyle "temiz" savaşlar yönünde eğitiyor. Buna karşı şimdi örneğin Lübnan'dan gelen resimlerde olduğu gibi, yıkıntılar arasından çıkartılan çocuk resimleri üzerinden evlere taşınan savaş, insanları bu savaşa karşı tavır almaya götürüyor, emperyalistler timsah gözyaşları dökmek, İsrail lafta da olsa, sivil kayıplar, ölü çocuklar vb. nedeniyle özür dilemek zorunda kalıyor. Resimler gerçeği etkiliyor, şekillendiriyor. Son dönemde sinemada TV'de artan şiddet, her biçimiyle kuşkusuz bir yandan gerçek hayatta artan şiddetin bir yansımasıdır, ama diğer yandan emperyalistler arası artan, estetize edilen şiddet resimleri, hegemonya dalaşında kitleleri savaşın, işkencenin, şiddetin her türünün kullanımına alıştıran, örneğin işkenceyi "normal"leştiren, gerçek hayatta şiddetin artmasına karşı kitleleri duyarsızlaştırarak, şiddetin daha da artması için ideolojik hazırlık işlevini görüyorlar.

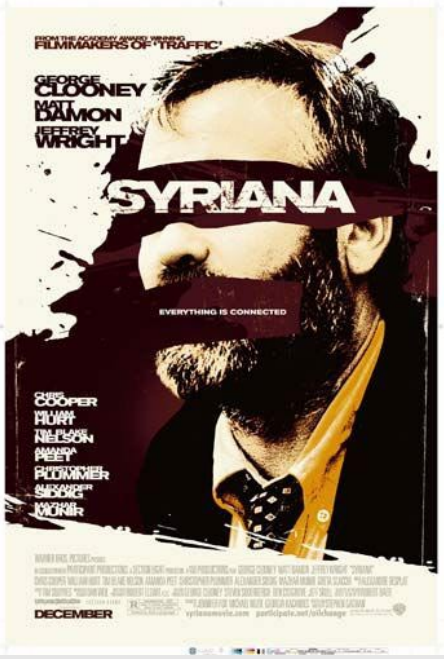

Birey Olmak

TAN DOĞAN
tandogan61@mynet.com

Erek

Birey olamamış insanların yeryuvarında, ***insanca bir yaşam*** sürmek olası mı? Kendini oluşturamamış, var olmaktan ***varoluş***a dönüşememiş, ***varlık nedeni***ni yanıtlayamamışların ***erk*** olduğu bir yeryuvar, ***mutluluk*** getirebilir mi insanlığa? Siyasal konumlarını yitirmemek tek ereği olmuş, amaç için her aracı geçerli saymayı ilke edinmiş yöneticilerin yeryuvarında, ***erek*** olabilir mi ***insan*** ?...

Değer

"İnsan, her şeyin ölçüsüdür" derken ***Protagoras*** (M.Ö. 480—410), ***"birey"*** olmanın ötesinde bir başka olgudan söz açmamış; her insanın, ayrı bir dünya (microcosmos) olduğunun ***bilinc***ine ulaşmasının kaçınılmazlığını vurgulamıştır. ***"Kendi olma"***nın ayırdına varamayanların, kendince bir bakış açısına, eleştirel/sorgusal değerlendirmeye ulaşamayanların, öznel düşünüş ve davranış sürecinden geçmeyi yaşayamayanların, *birey* olamayacağını imlemiştir. Kişiselliğin (bencilliğin değil, benciliğin) ve kişilikliliğin değerini vurgulamış, seçmenin ve karar vermenin ***değer***ini önemsemiştir (benci olamayan bireysel, bireysel olamayan toplumsal, toplumsal olamayan da evrensel olabilir mi?...).

Bil

Atina'da *Delphi*'li bilicilerin eski bir sözünü (*Gnothi Seauton/Kendini Tanı)* benimseyen ***Sokrates*** (M.Ö.469–399), ***"kendini bil"*** derken, bir ***at sineği*** olup, yeryuvar değil, öncelikle ***kendimiz üzerine düşme***mizin gereğini kendimizin duymasını (annesi denli kendi de ebeymiş; biri çocuk, diğeri düşünce doğurturmuş) dilemiş ve bu yüzden, *Atinalılar*ca ölümüne karar verilmiş (***Öğretmenlerin öğretmeni*** de, ***"baldıranı ballandırıp banmış..."***) Soru şu (ki ***felsefe*** de bir anlamda soru sormaksa...): İnsanlık, ***kendini bil***en bir konuma ulaştı mı?

Savaş

Sartre *(1905–1980),* ***"yeryuvara atılmış"*** (fırlatılmış/bırakılmış) bir varlık olarak görmüştür insanı. Bu, ***var olmak*** demektir. Oysa insan, yeryuvara gelişini kendi belirlememesine karşın, ***"savaşarak" (Ephesoslu / Efesli Herakleitos***'a -M.Ö.540-480- göre ***"savaş her şeyin babasıdır"), var olmak***tan ***varoluş***a ***kendini dönüştürebilir; kendiyle savaşmak***sa bunun önkoşuludur. Bu önkoşul, inaksal (kalıpsal/dogmatik), sıradan, dayatmacı düşünceler ve yanlış/yersiz gelenek-göreneklerden sıyrılmayı gerekli kılmaktadır. Yine ***Sartre***, bir başkası gibi, ona özenerek, onun yerinde olmak ya da onun gibi duyup, düşünüp, yaşamak yerine, insanın *kendi olma*sı gereğini, ***"başkası cehennemdir"*** sözüyle vurgulamıştır.

Kitap

Kendini oluşturmak, kendini yeni baştan yapmak, kendini biçimlendirmek ve biçemlendirmek; özce *kendi olmak*, insanın ***"bilinçlenmesi"***yle gerçekleşebilir. Bu süreçse, davranışbilimcilerin *erken çocukluk* dedikleri dönemde başlamaktadır. ***Bilgi***, bilinçlenmenin önkoşuluysa, ***"kitap"*** da, bilgilenmenin önkoşulu olmaktadır. ***Okuma serüveni***ne çocukluk yıllarında başlamış olanlar, *bilinçlenme* ve *kendi olma* sürecine 1–0 yengiyle ya da artı değerle katılacak olanlardır.

Yolculuk

Salt ***kitapla buluşma*** ve ***okuyarak yolda olma*** yetmez. Öncelikle okunanlar üzerine, sonrasında da bireysel olarak ***düşünme*** koşul. Bir sonraki aşama ***dilleme*** ve doruk ***yazma***dır. *Okuma serüveni,* zaman içinde, yazmayla daha da anlamlaşma evresine gelse bile, **yaşam yolculuğu**nun bir bölümcesidir (ama çok değerli ve önemli bir bölümce...).

Sanat

İnsanın kendisiyle, insanlarla, toplumla, yeryuvarla ve evrenle ***savaşma***sı, belki de sanatların en zorudur: ***Yaşama sanatı...*** ***Değerler dizgesi***nin cenderesi altında ister-istemez (*fırlatılmış*lığından ötürü) ezilerek yaşama başlayan insan, seçme olasılığının olmadığı bir ailede, bir ülkede, bir eğitim-öğretim ortamında, gelenek ve göreneklerle inançsal yaşamların on ikisinde soluk almaya çabalarken, ***"birey olma uğraşı"***na yönelecek ***bilinc***e ve ***özgür istenc***e iye değilse; iyi bir alt yapısı yoksa ya da olan *yapıyı geliştirme-değiştirme-dönüştürme gereksinimi* duymuyorsa; ***kendinin ve yaşamanın ayırdına varma gücü***nden yoksunsa, *yaşama savaş*ında utkularla yol alması olası değildir. Bu *büyük savaş*, azımsanamayacak/küçümsenemeyecek savaşımlar hiçlenerek gerçekleşemez. ***Karşıtlar savaşımı*** (iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru-yanlış vb.), *varoluş süreci*nden geçme yanlısı olamayan içinse, hiçbir zaman yengiyle son bulamayacaktır...

Zaman

Zaman geçtikçe ***(Herakleitosça, "Her şey akar / Panta rei")*** ve yüz yılların gerisine düştükçe *insanlık*; *savaşlar ve açlık* yeryüzünden silinmedikçe; ***insan insanın kurdu*** olup, *büyük kemir-*

gözlerim üşüdü

SABAHATTİN KURTOĞLU
sabahittin-kurtoglu@web.de

gözlerim üşüdü

ışıklarını içtim güneşin
güneş tutuldu
dolunayın altındaydım
yüzüme yıldızlar düştü
saçlarında düşe yattım
bekledim rüzgarı
içimde fırtınalar koptu
lodos geldi
kasırga
samyeli üşüdü
ölüdeniz`deydim
kıvırcık saçlı dokuz yaşında
Filistinli bir çocukla
suya girdim
bulutlar yanıyordu
sarıldım sıcaklığına
gözlerim üşüdü
tuttum elini o yaşta
Musevi bir çocuk güldü
ben güldüm o güldü Filistinli güldü
verdim öteki elimi
deniz güldü balıklar güldü
yüreğim üşüdü
mevsimler değişti
kış yaza döndü
nisan mayıs geldi
şubat üşüdü
mart üşüdü

tu çi dibêjî

İLHAMİ ÖZER

ez dıbêjım her dan her roj
ez bıbım qulpık tu bışkoj
an jı her hefte
em her du nolî qufl û mıfte
dı hembêza hev û dın de rûnın
mîna du kurmên hevrîşîm
bı stran û helbestan
tevna şarezahıya evînê bıhonın
tu çı dıbêjî
heke tu bıhêlî
ez dê bıbm wêne
tu jî bıbe hêlî û awêne
em lı hemberî hev
dîlaneke bı heft def û zırne
û şahıyeke bı govend û hıne pêk bînın
ekl û çêja lıhevşabûna wan şevan
bı ken û ramûsanan bıxemılînın
tu çı dıbêjî
were dırêj an kın
em peymanek bê xêtere çê bıkın
mîna du marên reş lı hev bıpıçıkın

hılbıkışın qatên ezmanên heftan
em her yek lı yalekî
nola kılekî
xwe bıkşînın bıne çavê stêrkekî
an jî bıbın du keskesorên rengîn
bı hemî teyr û tû û rengên xemgîn re
bı coş û peroş bıpeyîvın û bılîzın
bıla navê mınê lı ezmanan bıbe mem yê te zîn
tu çı dıbêjî

6 Tırmeh 2006

gen olarak yaşam sürdürdükçe ve sömürü ve yayılmacılık ve anamalcılık yaşamı yokluğa yolcu kıldıkça, doğaldır ki, insan türü de yok olacaktır.

Düşülkü

İnsanın, *birey* olamadıkça, hiçbir insandan, hiçbir ***erk***ten, hiçbir yöneticiden; hiçbir yönetim dizelgesinden, hiçbir siyasadan... yakınması söz konusu olmamalıdır. *Kendi olma*yı başaramamış biri, nasıl olur da yöresel, oradan toplumsal, ardından ulusal ve dahası evrensel olabilir?! Türesini (hak) ve tüzesini(hukuk) yerine getirememiş birinin, ***insanlığın türe ve tüzesini savunma***sı düşülkü (ütopya) bile olamaz.

Oluş

Yeryuvara gelmemizin rastlantısal ya da bizim bilinçdışılığımızla gerçekleşmiş olması, kendimizden, yaşamımızdan, insanlıktan yana umudumuzu yitirmemizi gerekli kılabilir mi? ***Yaşama doğdu insan, ölüme değil...*** Ve savaşımlar sonucunda kendi varoluşuna dönüşerek, yüz yıllar boyunca sürdü / sürmekte yolunu... Güzellikler denli, kötülükler de yarattı: Yıldırdı, kıydı, acı çektiri; yaktı, giyotine vurdu, ipe çekti; sürgüne gönderdi, dört duvarlara tutsak kıldı, çürüttü; aç, yoksul ve yoksun bıraktı türünü ve öldürdü / öldürmekte... Geriye kalan seçimse şu: Ya yok oluş ya *varoluş*; ya sömürülme ya özgürlük; ya *birey* olma ya da bir başka *şey*...

Sonuç

Sonuçsa; insan, ya yeryuvardan türünü kazıyacak böyle giderse ya da insanca bir yaşam ve **mutlu insanlık** (*belki, bir umut*...) er-geç gelecek...

43. ANTALYA ALTIN PORTAKAL FİLM FESTİVALİ
2. ULUSLARARASI AVRASYA FİLM FESTİVALİ
16-23 EYLÜL 2006

Altın Portakal Film Festivali yapıldı

Bu yıl 43'üncü Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde büyük ödül Zeki Demirkubuz'un yönettiği *'Kader'* isimli filmin oldu. En iyi yönetmen ödülü '*İklimler*'le Nuri Bilge Ceylan'a verilirken Erkan Can '*Takva*'yla en iyi erkek oyuncu, Sibel Kekilli de *'Eve Dönüş*'le en iyi kadın oyuncu seçildi.

Festivalde ayrıca 75 filmin Türkiye prömiyeri yapıldı. Festivalde Türkiye'de henüz vizyona girmemiş filmlerin ilk gösterimleri de yapıldı. Festivalde Cannes, Berlin, Venedik, Toronto ve Sundance gibi önemli film festivallerinde gösterilen filmlerden seçmeler ve ödüllü filmler yer aldı.

Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde jüri başkanlığı yapan Şerif Gören 12 Eylül'den sonra askeri cunta döneminde yaşananları konu edinip eleştiren 'Eve Dönüş' filminin en iyi film seçilmeini hak ettiğini düşündüğünden çelişme ve 'kriz' de yaşandı.

Ulusal Yarışma

En İyi Film Ödülü: 'Kader' (Yönetmen Zeki Demirkubuz)
En İyi Erkek Oyuncu: Erkan Can *(Takva).*
En İyi Kadın Oyuncu: Sibel Kekilli *(Eve Dönüş)*
En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu Ödülü: Nazan Kesal *(İklimler)*
En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu Ödülü: Civan Canova *(Eve Dönüş)*
En İyi Yönetmen: Nuri Bilge Ceylan *(İkimler)*
En İyi Senaryo: Önder Çakar *(Takva)*
En İyi Görüntü Yönetmeni: Soykut Turan *(Takva)*
En İyi Sanat Yönetmeni: Erol Taştan *(Takva)*
En İyi Müzik: Gökçe Akçelik *(Takva)*
En İyi Ses Makyaj: İsmail Karataş *(İklimler)*
En İyi Kotsum Tasarımı: Ayten Şenyurt *(Takva)*

Ulusal Belgesel Film Yarışması

En İyi Film: 'Gündelikçi' (kadın temizlik işçilerini konu ediniyor)
Özel Ödül: 'Eve Gel' (mültecilerin trajedilerini konu ediniyor).

43. Altın Portakal Ödülleri Uluslararası Yarışma

Film: Hirtia Va Fi Albastra *(Kâğıt Mavi Olacak)*
Yönetmen: György Palfi *(Taxidermia)*
Eleştirmenler Ödülü: 12.08 East Of Burcharest *(12.08 Bükreş'in Doğusu)*

Avrupa ve Asya'dan 10 film katılmıştı

1. 'Fauteuils d'Orchestre' (Ön Sıralar): Daniele Thompson
2. 'Taxidermia': György Palfi
3. 'The Boy on a Galloping Horse' (Çocuk ve Koşan At): Adam Guzinski
4. 'Frozen City' (Donmuş Kent): Aku Louhimies
5. 'Bliss' (Mutluluk): Sheng Zhimin
6. 'Time' (Zaman): Kim Ki Duk
7. 'Climates' (İklimler): Nuri Bilge Ceylan
8. 'Ober' (Garson): Alex van Warmerdam
9. 'The Paper will be Blue' (Kağıt Mavi Olacak): Radu Muntean
10. 'The Valley of Flowers' (Çiçekler Vadisi): Pan Nali

"EVE DÖNÜŞ" filmi vizyona giriyor

Yönetmen/Senaryo:
ÖMER UĞUR
Oyuncular:
MEMET ALİ ALABORA, SİBEL KEKİLLİ,
ALTAN ERKEKLİ, SAVAŞ DİNÇEL,
PERİHAN SAVAŞ , CİVAN CANOVA,
ERDAL TOSUN, CENGİZ KÜÇÜKAYVAZ

Tür: Drama
Süre: 101 dakika

"EVE DÖNÜŞ", bundan yaklaşık dokuz yıl önce, filmin aynı zamanda yönetmenliğini yapan Ömer Uğur tarafından kaleme alındı.

3 Kasım'da filmin vizyona girmesi planlandı. İşlediği konu bakımından doğrudan 12 Eylül'ü işleyen, sorguluyan bir film özelliğiyle öne çıkıyor.

12 Eylül 1980 askeri cuntasının, sıradan yaşamlar üzerinde yarattığı yıkıcı etkiyi, kendi mizahi ve duygulu yorumuyla ele alan Ömer Uğur, filmin senaryosuyla önce Yunus Nadi, ardından Montpellier Film Festivali'nde Avrupa'nın "En İyi Film Senaryosu" ödülünü aldı.

Beyaz perdeye kimsenin taşımaya cesaret edemediği "Eve Dönüş" projesine toplumsal sorumluluk bilinciyle yaklaşan yapımcı Hayri Aslan, "Birilerinin artık bu öyküleri anlatması gerekiyordu" diyerek filmin yapımcılığını üstlendi.

Hiçbir siyasi kimliği, görüşü ve bilgisi olmayan sıradan bir fabrika işçisinin, cunta yıllarında yaşadığı traji-komik öyküsünün en önemli karakteri Mustafa için yapımcı ve yönetmenin oyuncu seçmelerinde üzerinde durduğu farklı erkek oyuncularla da görüşmeler gerçekleştirildi.

Memet Ali Alabora "Bu filmde yer almak çok önemli. Dahası bu benim için bir sorumluluk" diyor.

Aydın Sayman'ın başkanlık ettiği, tarihsel araştırma grubunun çalışmalarıyla filmin, o yıllardaki güncel dokusu, sokakta ve siyasette görünen fotoğrafı, karakterlerin psikolojik profili netleşerek belirmeye başladı.

Beykoz'da Sümerbank Eski Kundura fabrikasında yaklaşık üç ay süren profesyonel bir teknik ve sanat çalışmasıyla büyük bir film platosu kuruldu. 45 gün süren film çekimleri ağırlıklı olarak bu platolarda gerçekleştirildi.

Çekimler boyunca polis arabası, silah, kostüm gibi lojistik desteği İstanbul Emniyet Müdürlüğü sağlarken, 78'liler Vakfı Girişimi de döneme ilişkin ayrıntılarda yapıma katkıda bulundu.

12 Eylül 1980-1983 yıllarından bazı rakamlar:

- TBMM kapatıldı, Anayasa iptal edildi, siyasi partiler, dernek ve sendikalar yasaklandı.
- 650.000 kişi gözaltına alındı
- 230.000 kişi yargılandı
- 50 kişi idam edildi
- 171 kişi işkenceden öldü
- 299 kişi cezaevlerinde yaşamını yitirdi
- 95 kişi "çatışmada" öldü
- 937 sinema filmi "sakıncalı" bulunarak yasaklandı.

12 Eylül 1980'de ülke yönetimine el koyan generaller hazırlattıkları Anayasa'ya yargılanmalarını engelleyen ve geçici olmayan "Geçici 15. Madde" eklediler. Türkiye hala bu Anayasa ile yönetilmektedir

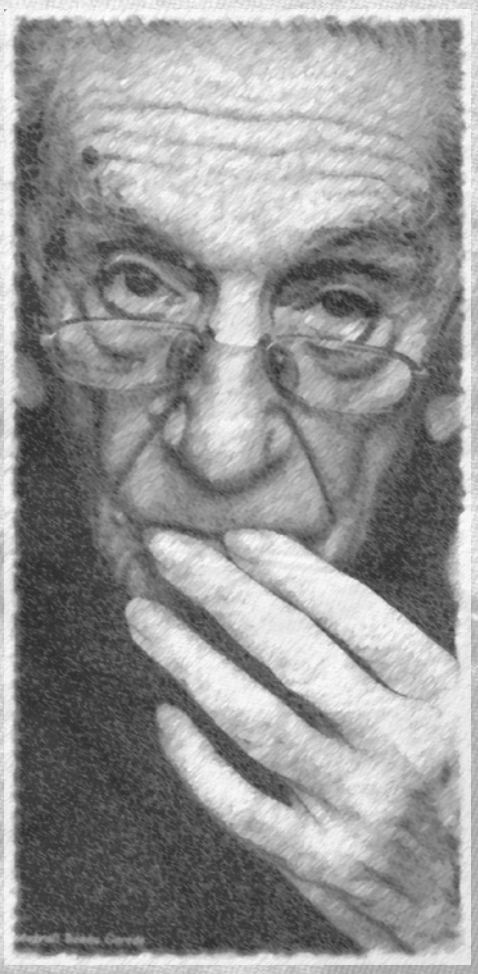

ABİDİN DİNO

Biçimli ellerde yaratılan bir dünya

GÜLTEN ÖRNEK

Ne mutlu sana, mutluluğun resmini yapan adam!

Abidin (Celal) Dino Kimdir?

Abidin bu hafta Paris'te Villejuif Hastanesi'nde öldü. Sesini yitirdikten, konuşamayacak hale geldikten üç gün sonra…
Ona ait aklıma gelen imgelerin hepsi ister istemez yollar, kervansaraylar, yolculuklarla ilgili. Gezginlerin tetikte olma hali vardı onda… Stüdyosundaki küçük kitaplığın ya da geceleri kaldırdığı portatif şövalesinin önünde durmadan yolculuklara çıkardı.
Gezegenlere dönüşen kadın resimleri yapardı… Sonra çiçek resimleri yapardı, onların boyunları, aşka giden Boğaziçi geçitlerini… Acaba şimdi yeni bir yolculuğa mı çıktı?…

J. Berger *(1)*

Ünlü İngiliz sanat eleştirmeni John Berger, büyük dostu Abidin Dino'yu 1993'te bu dizelerle uğurlar.

Daha çok resim çalışmalarıyla tanınan; çok yönlü bir sanat ve kültür insanı olan Abidin Dino, 23 Mart 1913'te İstanbul'da doğar. Ailenin beşinci çocuğudur. Annesi Saffet Hanım, babası Rasih Bey'dir. Üç ağabeyi ve bir ablası vardır. Çocukluğu Cenevre ve Paris'te gençliği ise İstanbul'da geçer. Ve 1933'te beş sanatçı arkadaşıyla birlikte, "*Türkiye'de ilk avant-garde anlayış*" olarak nitelenen *D Grubu'nu* kurar. 1934'ten 1937'ye kadar, davet edildiği Sovyetler Birliği'nde, Lenflim stüdyolarında dekoratör ve ressam olarak, öncü Sovyet yönetmenleriyle film çekimlerine katılır. 1937'de Paris'te sanat çevreleriyle tanışır. İstanbul'a döndükten sonra *Yeni Ses, Yeni Adam, Servet-i Fünun, Yeni Edebiyat* dergilerinin biçimlenmesinde ve içeriğinde ciddi katkılarda bulunur. 1939'da genç ressamlarla birlikte Liman Grubu'nun kuruluşuna katılır.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle keskinleşen siyasal ortamda ırkçılığa, fanatizme ve Turancılığa karşı demokratik özgürlükten yana, ilerici sanat ve düşün insanlarıyla aynı saflarda yer alır. Bu tutumundan dolayı yönetim tarafından cezalandırılıp, 1941 yılında Anadolu'ya sürgüne gönderilir. Sürgün yaşamı Mecitözü ve Adana'da geçer. Adana'da resim çalışmalarının yanı sıra *Türk Sözü* gazetesinin yazı işlerini yürütür. 1943'yılında Adana'da Güzin Dikel ile evlenir. 1946'da Ankara'ya yerleşmesine, 1951'de yurt dışına çıkmasına izin verilir. Bir yıl Roma'da kaldıktan sonra Paris'e taşınır.

Türkiye'ye ilk kez, 1969'da açılan İstanbul gözler kapalı sergisi nedeniyle gelir. Daha sonra Türkiye'yi birkaç kez ziyaret edip, 1990'dan sonra yaz aylarını Türkiye'de geçirir. Resimleri, başta Paris ve İstanbul'da olmak üzere, dünyanın birçok kentinde kişisel ve toplu sergilerde tanınıp, müzelere ve özel koleksiyonlara alınır. Öyküler, piyesler, senaryolar, denemeler, eleştiriler, yazar; karikatür, afiş, dekor, belgesel film, seramik ve heykel çalışmalarında bulunur. Başta Yaşar Kemal ve Nazım Hikmet olmak üzere, birçok Türkiyeli ve yabancı yazar ve ozanın kitaplarını resimler. Ve ünlü sanatçı 7 Aralık 1993' Paris'te hayata gözlerini kapar.

Abidin Dino'nun resimleri

"Bir sabah, uyku mahmuru, penceremden baktım:
Abidin'in bir resmiydi boğaz."
Ferit Edgü (2)

Türk resim tarihinin en önemli tema ressamlarındandır Abidin Dino. Yaşama karşı taşıdığı coşku ve duyarlılık çizgisinin gücüne güç katarken birçok çağdaşı gibi toplumsal görevleri fark etmeyi başaran çok yönlü bir öğretmendir. Sanatın ancak üst sınıflarca anlaşılabileceği ve yaratıcısıyla dış dünya arasına pek az kişinin girebileceğini savunan eski dar anlayışa kafa tutan renkli bir çığlık. Ve bu çığlık düşünce ve amaçlarını anlaşılır bir şekilde anlatmasını bilen dünyanın dört bir yanına yayılan çarpıcı bir yankı gibidir. Resimlerindeki doğallık ve tutku içsel derinliğini gösterirken, hayata karşı olan algıları kalıcı gerçekleri anlatır.

Abidin'in 1955'te, Galeri Klebert'deki sergisinin çağrısını kaleme alan ünlü ozan Philippe Soupault şöyle der: *"…siz de benim gibi, en güzel rengin kan rengi olduğunu mu düşünürsünüz? Dökülen kana olan tiksintiyi Abidin'in resimleri kadar bana anımsatan pek az resim biliyorum. Abidin, çağdaş ressamların birçoğunun bize resmetmekten kaçındığı bir şeyi veriyor: Çağımızla ilişkiyi. Ve bunu, ressam olmaktan bir an için olsun uzaklaşmadan, sözcüğün en gerçek anlamında başarıyor."(1)*

Philippe Soupault'a katılmamak elde değildir, gelecekten yana olan bir sanatçının resimleri ancak bu kadar sıcak olabilir.

Çalışmalarında en belirgin özelliklerden biri ise, ele aldığı temaların sürekli değişip dönüşmesidir. Kendini sanatından ödün vermeden yenilemeyi bilen yaratıcı bir dehaya sahiptir. Bu öyle bir dehadır ki, dünyaya bakarken insanıyla, aşkıyla, ölümüyle bütün hissedişlerini eserlerinde iç içe geçirir.

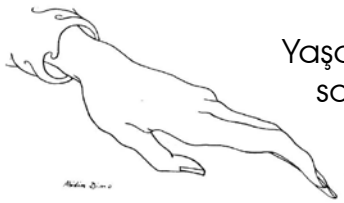

Yaşamının sonuna değin süren bir tutku: eller

"Büyük eller
Küçük eller
Parmaklar
Kenetlenen eller
Avuçlar
Birleşen eller
Konuşan parmaklar
Unutan parmaklar
Yadırgayıcı parmaklar
Susan avuçlar
Acı çeken eller
Düş gören eller
Anlatan parmaklar
Kısa, uzun, küt parmaklar
Kemikli boğumlu parmaklar
Kendini ve başkalarını yazan,
çizen eller, eller, eller, eller..."(1)

Abidin'in yaşamı boyunca hiç vazgeçmediği, çok genç yaşlarda başlayarak ilgilendiği konuların başında eller gelir. Yağlıboya, suluboya, akrilik ve birçok teknikte el desenleri çizip sergilemiştir. Desenlerin yanı sıra birçok küçük el heykelleri de yapmıştır. Abidin, 1989'da eller başlıklı Fransızca bir metin kaleme almıştır. Bu metin sanatçının desenleriyle zenginleştirilerek, Fata Morgana, (Paris) – Ada Yayınları, (İstanbul) tarafından Fransızca ve Türkçe olarak yayınlanmıştır.

Sanat eseri için, çağının ve çoğunlukla da duyguların kaynağı olduğu söylenir. Abidin'de her dönem kendini tekrarlamadan, düşlerine özgü eller meydana getirmiştir. Bu anlamlı avuçlar, anılarında, gençliği ve ailesi kadar çok yer tutar. *"(...) annemin, ağabeylerimin ve kız kardeşimin, olağanüstü güzellikte elleri vardı. Acaba parmak ve el desenleri saplantımın nedeni bu muydu?"* Kim bilir sanatçının çizdiği o olağanüstü güzellikteki eller belki de en büyük gücü kendi biçimli parmaklarından alır. Sanatçı aynı zamanda, eli, kendine özgü bir kişilik olarak görür ve tanımlar. Çizdiği, boyadığı, heykellerini yaptığı eller, yumuşak, kararlı, asi ve anlayışlı bir yaşamı anlatır.

İngiliz edebiyatı profesörü Mina Urgan anılarında Abidin Dino'yu şöyle anlatır:

"...Herkesi büyüleyen, çok şaşırtıcı bir insandı. Şaşırtıcı olmasının birinci nedeni, genellikle benimsenen ölçülere göre çirkin sayılması gerekirken, güzel sayılmasıydı. Alnı açıktı, ağzı neredeyse bir kulağından ötekine varırdı, teni delik deşik gibiydi. Ama kara gözleri, olağanüstü bir çekicilik verirdi yüzüne. Hele elini yüzüne dayayınca, bütün güzellik kuralları darmadağın olurdu. Çünkü Abidin'in elleri, benim bugüne değin gördüğüm en güzel erkek elleriydi. (...) Abidin Dino'nun çok şaşırtıcı olmasının ikinci nedeni, hiç öğrenim görmediği, ortaokul diploması bile almadığı halde, tanıdığım en bilgili insanlardan biri olmasıydı..."(3)

Abidin'in elleri, sarmaş dolaş, yaşamla ölüm arasında sürekli çoğalıp, özgürce bölünen bilgeliğin cömertçe paylaşımı gibi.

Kalabalık yüzler

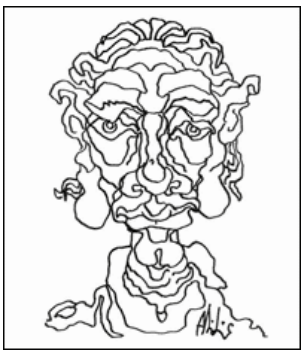

Abidin Dino resimlerindeki yüzleri, özellikle yaşamının son yıllarında daha yoğun işlense de bu tema çalışmalarında önemli bir yer tutar. İlk yüzler konulu sergi 1992'de Paris'te Galerie Vieille Du Temple'da *Visages-Pile Ou Face* adıyla açılır. Yaşamında nice ayrılıklar, sürgünler, mahpuslar gören sanatçı binlerce yüzü öyle ustalıkla çizer ki, hangi birine baksanız hüznün ve acının bin türlü farklı rengiyle tanışır gibi olursunuz. İç içe geçen, alışılmadık, karmaşık, birbirini doğuran, birbirini besleyen, dingin veya heyecanlı yüzler. 1992'de Mehmet Basutcu ile yaptığı bir söyleşide, yüzlerin ve kalabalıkların resmindeki yerini şöyle anlatır:

"Kalabalık konusu beni oldum olası uğraştıran bir konudur. İstanbul'un kaynaşması, kalabalıkları kavrama isteğini uyandırıyor insanda. (...) Bir hayli erken yıllardan başlayarak o kalabalığı çizmeye koyuldum. Yan yana suratlar beni çok ilgilendirir oldum olası. (...) Sokakta resim çizdim. 68 olayları bunun bir örneği ama ondan önce de, sonrada insan kalabalıkları çizdim; Fakat bu son sergide, daha soyutlaşmış, bir çeşit yüzler dizisi ortaya çıkıyor. (...) Ben de suratları tutturdum. Niçin tutturduğumu da çok açık seçik söyleyemeyeceğim. Bu içimden gelen bir istek; yani mantık sonucu değil, bir ihtiyaç. Niçin o kadar çok suratı yan yana getirmek ihtiyacını duydum? Belki de kalabalıkları sevdiğimden böyledir..."(1)

İlk yüzler konulu sergiden sonra, Fata Morgana yayınevi aynı adla bir kitap yayınlar. Kitapta Abidin'in yüz desenleriyle birlikte Yaşar Kemal ile yaptığı bir söyleşide yer alır. *"...Ne çok insan yüzü gördük bir ömür boyu, bre Yaşar!"* diye başlar Abidin söze:

"Çukurova'dan başlayarak, ne çok insan!.." diye sürdürür Yaşar Kemal. Kitabın ilerleyen sayfalarında

sanatsal üretimde benzerlik kavramı üzerinde durur.

"…Bir de ressamların, sanatçıların benzetme sorunu var. (…) ama şu sırada kalabalığın benzerliği, yan yana gelmiş suratların benzerliğini yakalamak istiyorum. Toptan bir benzeyiş… Meşhur hikâyedir, bilirsin, papa Michelangelo'nun yaptığı heykeli kendine benzetememiş, kızmış, bana hiç benzemiyor, demiş. Michelangelo gülmüş, er geç bu heykele benzeyeceksiniz" demiş…"(4)

Sanatta, temel bir gerçeğe dayanan görünüm benzerliği uygarlığın kültürel gelişim sürecinde hep var olmuştur. Yalnız içsel eğilimler, duygular ve ideallerdeki benzeşimler, bir dönemden diğerine geçerken ilk anda birbirine çok yakın dursalar da, daha sonra bu benzerlik kaybolacak ve geleceğe daha donanımlı sanat ürünleri kalacaktır. Söyleşinin sonlarına doğru kafasını kurcalayan iki Osmanlı dizesiyle devam eder.

"(…) Bunlar onlar ki gelip gittiler
Gelüben işbu cihanda nettiler
Felaketler kırbaçlıyorsa yaratıcılığı, çağımız yaman sanat ürünlerine gebe olmalı. Sanatçının işi bitmişe benzemiyor." (4)

Özünde devrimci nitelikleri barındıran sanatçı, toplumcu sanatı savunan bir duyarlılık içinde yaşadığı dünyayı bütün korkunçluğuyla hissederken yarınlara olan umudunu kaybetmiyor. Ve toplumun sosyal sorunlarını ele alırken, yepyeni tatlar, yepyeni renkler sunuyor bizlere.

Abidin Dino'nun çiçekleri

"Abidin su nilüfergillerin yorumcusu değil, daha çok güneşe dönüp yönelen çiçeklerin sözcüsü"
M.Conil Lacoste (1)

Hafif, canlı ve nazlı çiçekler, onları tanımlamak belki çok zor; ama kararlı bir elin çizebileceği en güzel incelik. İncelik diyorum çünkü, uçuk renkleriyle dokunsanız kırılacak gibidirler. Büyük ozan Hasan Hüseyin'in *"Akarsuya bırakılan mektup"* isimli şiirinde yazdığı satırlar Abidin'in nazlı çiçeklerini özetler gibi.

"İncecikti
Gül dalıydı
Dokunsam kırılacaktı
Dokunmadım kurudu."(5)

Sanatçının yaptığı çiçek motifleri var olandan farklıdır. Duygu dünyasında özümseyip beslediği kendine has çiçeklerdir. Desenlerinde kullandığı resim dilini düşündüğümüzde, çiçek serisi ilk bakışta kimliği olmayan, ama daha sonra birçok kimliği içinde barındırıp, imgesel bir zenginliğe dönüşür. Ya da simgeler dünyasına açılan evrensel bir kapıya benzer. Ve Çiçek teması, çizgisel niteliğinden çok imgesel dönüşüme yatkınlığıyla ön plana çıkar. Görüntünün ardındaki anlam, bir rüya gibi sizi sürükler. Durup dinlenmeden, sürekli didinip farklı bedenler yaratır.

Abidin, çiçeği, yaşanmışlıkları anlatmak için seçmiş. Ve tükenmeyen çeşitliliğiyle tarih öncesi çağlardan beri insan beğenisinin üzerindeki yaratıcı etkisini fark etmiştir. İşte bu fark ediş, doğanın ruhunu renklerinde pişirir. Değişik evreleri birbirine bağlayan ve sürekli farklı bir bakış açısıyla yorumlanan desenler, belki de bu yüzden insana özgü iyiyi, kötüyü, felaketi, şiddeti, güzeli ve aşkı sıcacık bir dokunuşla içimize ulaştırır. Ya da bizi yormaz, içimizdeki tutkuları canlandırır aynı bir düş gibi.

Enis Batur *"Abidin Dino'nun kurşun çiçeği üzerine duygu"* isimli şirinde ne güzel anlatır bu güneş gülüşlü çiçekleri:

"Tedirgin mor rengin de rengi vardır, kaçınılmaz
(…)
Kut çiçeği çevirdiği tuğrada çoğalır durur:
Küstümotu Abidin, küpeçiçeği, haşhaş ve
Ölmezotu
Abidin
Unutma beni Abidin.
Saltık durakta saptığım renk
Nasıl unutsun kadife gözüm seni?
Kimliğini aramakta ve bir ayırtıdan
Ötekine kimliğini aralık vermeden bulmakta
Olan sis çiçeği, sonsuz araştırması, su falı
Artık insana eklenmiş bir güzelliktir elin
Tedirgin bir mor,
Daha dün koparttığım serinlikte
Yüzüme vuran
Sürgün düşü
Abidin unutulmaz – unutulmaz çiçeğin"(1)

Abidin daha çok suluboyayla resmettiği çiçeklerle, olağanüstü iç dünyasını yansıtırken, belki de çok sevdiği kalabalıklar için sembolik bir alfabe yaratmıştır.

İşkence ve uzun yürüyüşler

Abidin Dino'nun "1951 Tevkifatı" adıyla tarihe geçen dönemde yaşadığı tutuklamalar ve işkenceler bazı desenlerine konu olur. Yaşamı boyunca toplumların özgürlüğü için mücadele eden sanatçı, sanatsal kimliğini de eserlerinede özgürce işlemiştir. Dünyaya bakışı, çağdaş sanatın kuramı ve öncüleriyle iç içe olmasına rağmen, egemen resim dili yerine kendi dilini geliştirmesine ön ayak olmuştur. Tabi aynı zamanda, Anadolu halk

edebiyatıyla, doğu kültürüyle, hat sanatıyla, minyatür sanatıyla ve Çin sanatıyla kurduğu bilinçli ilişkide kendi rengini bulmasında iyi bir yol göstericidir.

1951'de resmettiği ve Paris'te Cezayir savaşı sonrasında uygulanan işkenceleri de resimleyen Abidin'in bu çalışmaları ölümünden sonra 1994'te Ankara Galeri Nev'de sergilenir ve daha sonra Türkiye İnsan Hakları Vakfı tarafından kitaplaştırılır.

"Bunlar büyük bir yüzeyde hareket eden ya da etmeyen ufacık figürlerden oluşuyordu. Bu diziye ***uzun yürüyüş*** *adını vermiştim."(2)* diyen sanatçı, 1956'da Paris'te La Demeure Galerisi'nde sergilediği tuvaller, yine Paris'te açılan ikinci sergisinin bir parçasıdır.

Çarpıcı bir özgünlüğü içinde taşıyan bu eserler, insana sonsuz stepleri anımsatır. Bazen karşıt, bazen soğuk ve bazen de silik renklerle dramatik yapıyı ön plana çıkarır. İster yağlıboya ve ister Lavi (mürekkepli) çalışmasında olsun, Abidin'in bütün kompozisyonlarında dünyanın gerçekleriyle karşı karşıya kaldığınızı hissedersiniz. Ve özellikle uzun yürüyüş resimlerinde, yoğun bir yalınlık, şiirsel bir bakış ve bütüne hâkim olan geniş bir devinim dikkat çekicidir.

André Verdet'in, 14 Nisan 1955'te Octaban Galerisi'nin davetiyesinde, Abidin'in uzun yürüyüş resimleri hakkında yazdığı satırlar etkileyicidir.

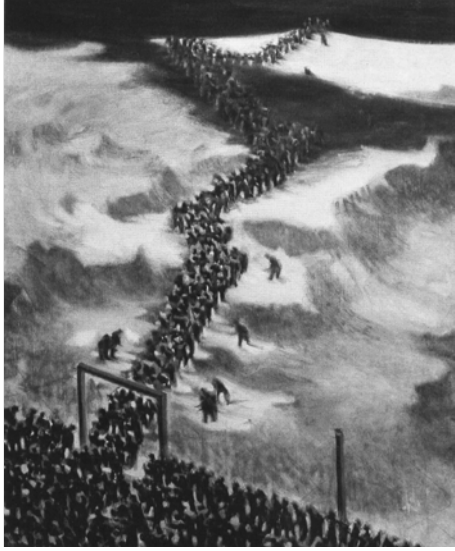

"Abidin'in savaş lirizmi, uzun yürüyüş adı altında toplanmış resimlerinde, özellikle trajik ve suçlayıcı 'Ana' adlı yapıtında ve öteki nefis lavilerinde anlamlı doruklara varıyor

Bu dizinin karşısında insan kendini, Song, Yuan ya da Ming gibi büyük sanatkârların canlı bir sonsuzlukta yüzen sayısız manzaralarıyla Odesseia'dan bir bölümün karşısındaymış gibi hissediyor.

Abidin burada doğu ikliminin getirdiği görkemli bir konunun destansal üslubunu bulmuş."(1)

Uzay resimleri

"yıldızlı uzaylar ve adalar gördüm" Rimbaut (2)

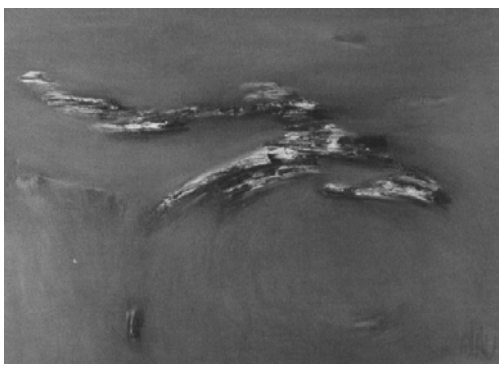

Abidin'in uzay konulu 1959'da Paris'in Miromesnil Sokağı'da, Galerie Schoeller'de açtığı sergi büyük yankı uyandırır. Bu kozmik yağlıboya tablolar sanatçının düş dünyasının ne kadar gelişkin olduğunu gösterirken, kullandığı renklerdeki derinlik ve denge izleyicisine huzur verir.

Abidin, Ruslar uzaya gitmeden birkaç ay önce büyük boy, yağlıboya bir resim yapar.

Bu resim de uzayı anlatmaktadır. Rus astronot Gagarin, uzaya çıktığında Abidin ondan önce uzayı görüp resimlediğini söyleyerek sevinir. Ve tablo Galeria Nev (Ankara) kanalıyla Merkez Bankası'na satılır.

1959'da Paris'te düzenlenen sergiyi izleyen şair Philippe Soupault, Abidin'in uzay resimlerini belki de en iyi betimleyendir:

"(...) Abidin'in tablolarını gidip görün.

Bilgi ve sanat garip yankılarla birbirine karışıyor,

Bu karmanın içinde sessizlik neredeyse patlıyor. Herhalde insanı susmaya zorluyor.

Resimler önce bir 'bunalım' yaratıyor.

Bu duygu geçince onlara 'yerleşmek' isteği beliriyor, çünkü bu resimler insancıllıktan, özünden hiçbir şey kaybetmemişler, evrensele bağlılıkları yüzünden."(1)

Pencereler – açılar ve ak la ka ra

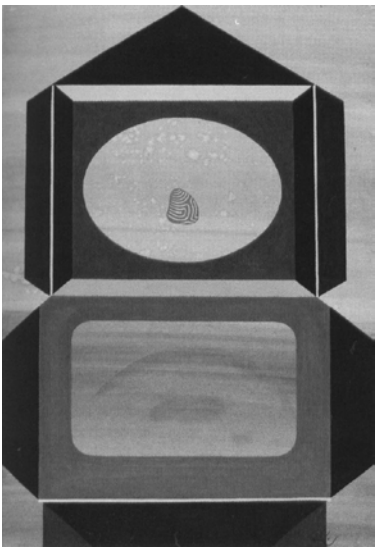

Abidin'in büyük çoğunluğunu guvaş tekniğiyle oluşturduğu pencereler ve açılar serisi.

Soyut çalışmaların içinde en dikkat çekenidir. Kompozisyonlarında farklı nesnelerin yol açtığı derinlik formlara içsel bir anlam ve ruhsal bir ritim kazandırır. Kullanılan renkler de yoğunluk, geometrik formlarda, ise bir sistem vardır. Ve bu eserlerde tamamıyla düşüncenin soyutlandığınatanıkoluruz. Çalışmalarındaki formlar tamamen soyut ve geometrik olmasına rağmen bir daire, bir kare veya bir eşkenar üçgenin kendine has bir dille bizlimle konuştuğunu hisseder gibi oluruz. Bana göre uyumun ve dengenin en güzel örneklerini oluşturan bu çalışmalar, yaratıcısı tarafından şöyle dillendirilir:

"(…) bir ölçüde belki tümüyle soyut olmasa bile, daha çok soyut sayılabilecek resimler yapıyordum. Ama bu resimlerimde, sanıyorum, benim ve dünyanın, açık seçik olmasa da, bir dışa vurumu vardı. Daha doğrusu benimle dünya arasındaki ilişkinin. Dekoratif diye nitelenecek soyut bir resim söz konusu değildi benim için." (1)

Yaşamımızdaki her formun bir anlamının olduğunu düşünürsek Abidin'in pencerelerindeki formların da sanatsal bir karakterin ifadesi olduğunu kolaylıkla söyleyebiliriz. Soyut resmin yaratıcısı olarak kabul edilen ünlü Rus ressam Wassily Kandinsky, resmin hizmetinde olan iki büyük silahtan bahseder; bunlardan birinin, renk diğerinin ise, form olduğunu açıklar. Ve büyük sanatsal yaratımların, ancak bu temel taşlara basarak ilerleyeceğini ekler. Yaşamı boyunca elinden fırçasını düşürmeyen Abidin, *Pencereler ve Açılar,* serisinde bu iki temel öğeyi büyük bir ustalıkla işlemiştir. Kompozisyonlarında, yumuşak ve derin renkleri (örneğin, lacivert ve sarı), yuvarlak şekillere, nötrü olmayan keskin hatlı, sivri uçlu (üçgen, dikdörtgen) şekillere ise, keskin ve kirli renkler (siyah, kırmızı ve kahverengi) kullanmıştır. Rengin ve formun bu uyumlu birleşimi Abidin'i düşlediği dünyanın bahçesinde hiç aksatmadan ilerletir. Şiirsel bir yolculuk gibi…

Sanatçı bu çalışmalarını, 1976 – 1977 yılları arasında gerçekleştirir. Ve resimler ilkin 1977'de Paris'te Scriptorium Galerisi'nde, daha sonra da 1989'da, İstanbul'da Galeri MD'de, katalogunda Ferit Edgü'nün metinleri eşliğinde sergilenir.

Ömrü boyu kendini yenileyen bir duyarlılık Abidin Dino. Ve bu duyarlılık Çernobil'deki nükleer patlamadan sonra yalnızca siyah-beyaz renkler kullanarak yaptığı bir dizi akrilik (ak la ka ra isimli) tabloların sergi kitapçığında yaşadığımız felaketler çağını bakın nasıl dile getiriyor.

"Birkaç aydır dünyaya ardı ardına çökmüş felaketlerin etkisinden sıyrılamıyorum galiba… Hangi felaketlerden mi söz ediyorum? Amerika'da, Hindistan'da, Fransa'da, Rusya'da İsviçre'de, gün geçtikçe çapı irileşen, kimi kimyasal, kimi atomsal, teknolojik kazalardan, afetlerden, tehditlerden…

Türkiye'de içilen çay, Fransa'nın güneyinde koparılan kekik, Kanada'da eti zehirli sürüler, Ren Nehri'nde su yüzüne vurmuş ölü balıklar… Zehir, radyasyon, ölüm, Ortaçağ'ın büyük veba salgınlarını anımsatan AIDS, yangınlar, patlamalar, çılgın saldırılar, zıvanadan çıkmış bir dünya… Artık barış koşulları içinde bile sinsi bir kuşku sarıyor insanları."(1)

Cemal Nadir'in çizgileriyle D Grubu.

Türkiye'de ilk 'avantgard' resim: D Grubu

1933'te Türk resim tarihine Nurullah Berk'in önerisiyle, Latin alfabesindeki dördüncü harfi kendine ad olarak seçen, bir grup oluşturulur. Abidin ve beş sanatçı arkadaşı tarafından kurulan D Grubu Türkiye'deki ilk avantgard resim anlayışını başlatır. Abidin Dino, Cemal Tollu, Elif Naci, Nurullah Berk, Zeki Faik İzer ve Zühtü Müridoğlu'ndan oluşan D Grubu, 8–18 Ekim 1933 tarihinde Beyoğlu'nda, Narmanlı Han'ın altındaki Mimoza

Şapka mağazasında ilk sergisini açar. Abidin'in tanımıyla *"bir hayli şaşkınlıkla"* karşılanan sergi yalnızca desenlerden oluşmaktadır.

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra batılılaşmanın paralelinde sanat yaşamında atılacak adımları irdeleyen D Grubu *"Atatürk'ün önderliğinde batılaşmaya doğru giden yeni Türkiye'nin fikir ve sanat dünyasının, gecikmelere son vermesi, çağa uyma görevini yüklenmesi"(6)* gerektiğini savunur.

Dönemin görsel sanatlarında etkili ve yönlendirici bir role sahip olan oluşum, kopyacılığa karşı çıkıp, kişisel yorumun gerekliliği sorunu üzerinde durur. Sanatçının, doğadan etkilenmesini olağan karşılanırken, akademizme ve körükörüne doğa taklitçiliğine karşı çıkar.

D Grubu'nun 15'inci kuruluş yılı nedeniyle, 1947 yılının Ekim ayında İstanbul'da Halk Matbaası tarafından basılan kitapçıkta Teffik Fuat grubun çalışmalarını değerlendirirken şunları yazar:

"Abidin Dino, bu grubun merkezini teşkil ediyor. Fikir esaretinden kurtulmuş saf hisler onun basit resimlerinde yaşıyor. Kalem, irade ve şuurdan kurtulmuş. Hür bir bakışı var. Dino resimlerinde muayyen bir fikir ve his yaşatmıyor. (...) Şekil varsa şekil veriyor. İmtizaçsız zıt ahenkler. Onda saf bir sanat görüyor gibi oluyoruz. (...) Kalıplara dökülmemiş, sığmamış, vezinsiz hisler. (...) Dino'yu anlamak için onu iç gözlerle yaşayan bir kör tasavvur etmemiz lâzım."(1)

Zamanla grubun sayısı artar. Turgut Zaim, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Eren Eyüboğlu, Eşref Üren, Halil Dikmen, Sabri Berkel, Salih Urallı, Hakkı Anlı, Nusret Suman, Fahrünnisa Zeid ve Zeki Kocamemi gruba katılır. Ve birçoğu Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nin çatısı altında buluşur.

Grubun sergileri 1960 yılına kadar sürse de daha sonra dağılır. Ve en son 1983'te İstanbul'da, Garanti Sanat Galerisi'nde açılan D Grubu 50. Yıl Resim ve Heykel Sergisi ile gündeme gelir.

Liman Grubu

D Grubu'nun yanı sıra Abidin 1939'da birkaç genç ressam arkadaşıyla birlikte Liman Grubu'nu kurar. Grupta Avni Abraş, Selim Turan ve Nuri İyem gibi isimler de yer alır.

Tüm doğmalara karşı olan ve toplumcu bir sanattan yana tavır alan Abidin, altı aylık bir çalışmadan sonra arkadaşlarıyla birlikte liman emekçilerini konu edinen bir sergi düzenler.

Grubun oluşumunda herhangi bir ekol ve akım oluşturmak gibi bir kaygı yoktur.

Amaç, sanatçının kendi deyimiyle resimlerde hayatın gerçeklerinden yola çıkıp, kendi düşleriyle dengelenmiş toplumcu eserler yaratmak ve yaşatmaktır.

"Tam Gogel'e yakışır bir öykü."

Abidin'in tutuklanan seramikleri

Modern Türk sanatının Anadolu halk kaynaklarından güç kazanacağını düşünen sanatçı, bu doğrultuda bir takım seramik çalışmalarında bulunur. Seramikle ilk tanışması 1940'ların sonlarına denk düşse de 1951'de eski uygarlıklardan gelme,

Anadolu çanak çömlek geleneğine dayanan çağdaş 90 parça seramik gerçekleştirir. Ama ne yazık ki, 1951'de yurt dışına çıktığında seramiklerin başına oldukça tatsız olaylar gelir.

Dünya görüşü ve muhalif kimliği ona yaşamı boyunca birçok zorluklar yaşattıracaktır. Fiilen politikanın içinde olmasa da genç yaşlarından başlayarak birçok politik harekete destek veren sanatçı sosyalist kimliğini yaşamının sonuna değin sürdürür. Politikaya ilgisi, Sovyetler'de kaldığı dönemde sonra Fransa'da geçirdiği yıllarda artar.

Türkiye'ye döndükten sonra ciddi bir şekilde göze çarpar. 1940'lı yılların Türkiye'sinde, Komünist Takibatı ve Tevkifatı'nın hızlandığı dönemlerde politik ve dünya görüşleri onu önce sürgüne, ardından askere gönderilmesine neden olur. Terslikler bununla da kalmaz ciddi sağlık sorunları yaşar. Ve yurtdışında yaşamak zorunda kalır. Polisin ilgisi yıllarca üstünden eksilmez. Sürgünden döndükten sonra da 1948–49–50–51 yıllarında, Ankara'da devamlı polis takibinde ve her Komünist Tevkifatı'nda 24 saat boyunca evin önünde sivil polis bekler. Durum öyle bir hal alır ki, Dino'lar artık evin önünde gördükleri herkesten, bozacıdan, seyyar satıcıdan kuşkulanmaya başlarlar.

Abidin, Mecitözü'ne sürgüne gönderilmeden önce polis kayıtlarında "müfsit (kötü) ve müfrit (aşırı) komünist" olarak

Resimlerine Orak-Çekiç çizen bir ressam

Ankara, (Akın) — Bundan bir müddet evvel, tanınmış ressamlardan Abidin Dinonun bazı tablolarında, bilhassa seramiklerinde komünizm propagandası mahiyetinde Orak ve Çekiç resimleri gizlediği ihbar edilmişti.

Savcılıkça yapılan tahkikat neticesinde ihbar edilen hususlar varid görülmüş ve Abidin Dino, komünistlik propagandası yapmak suçundan, şehrimiz ağır ceza mahkemesine verilmiştir. Halen İtalyada bulunan Abidin Dino'nun Türkiyeye celbi için gerekli tebligat yapılmıştır. Ancak bazı sebbülse geçilmiştir.

Bir komünistlik propagandası tahkikatı

Tanınmış ressamlardan Abidin Dino'nun yaptığı seramikler üzerinde komünist propagandası mahiyetinde bazı şekiller görüldüğü iddiası ile tahkikata başlanmıştır. Emniyet Birinci Şube Müdürlüğü bazı seramikleri tetkik ederek dosyayı tamamlamış ve Savcılığa vermiştir. Savcılık ressam hakkında tahkikata başlamıştır. Öğrendiğimize göre Abidin Dino halen İtalya'da bulunmaktadır.

Bir komünistin yaptığı mel'anet

Ankara 12 (Telefonla) — Sanatkar Abidin Dino'nun yaptığı bazı seramik eserlerde orak çekiç bulunduğu alâkalıların dikkatini çekmiştir. Yapılan incelemeler neticesinde komünistlerin sembolü olan bu işaretlerin birçok eserlere usta-ca yerleştirildiği neticesine varıldığından Abidin Dino hakkında takibat açılmıştır. Fakat kendisinin Türkiyede imadığı ve bir müddet önce karısıyla birlikte İtalyaya gitmiş bulunduğu öğrenilmiştir.

kayıtlara geçer.

1951'de oluşturduğu 90 parça seramik gibi birçok yapıtı "komünist" damgası yer. Sanatçı toplatılan seramik çalışmalarının başına gelenleri ince bir mizah duygusuyla şöyle anlatır… *"Ardımda, Ankara'da seramiklerimi bırakmıştım. Gitmeden birkaç ay önce bir dostumun isteği üzerine hiçbir iddiası olmayan küçük seramikler gerçekleştirmiştim bir fabrikada. Ben Türkiye'den ayrılınca, polisin birini tutuklaması gerekiyordu. Onlar da kimseyi bulamayıp seramiklerimi tutukladılar. Tam Gogol'e yakışır bir öykü. Gogol bundan olağanüstü bir oyun çıkarırdı. Güzin'i ardımda bırakmamış olsaydım, doğrusu seramiklerimin başına gelenleri öğrendiğimde (o sırada Roma'daydım) ben de gülecektim." (6)*

Abidin Fransa'ya gittikten kısa bir süre sonra yeniden seramik yapma olanağı bulur. Picasso, Abidin'in bir süre sonra Vallauis'te Madoura seramik atölyesinde çalışmasını sağlar ve böylece sanatçının maddi durumu toparlanıp düzene girer.

1956'da Paris'te La Demeure Galerisi'nde açtığı sergide, uzun yürüyüş ve çiçek resimleriyle birlikte yaptığı seramiklerden bazıları da sergilenir. 1968'de yine, Paris'te seramik panolar sergisi gerçekleştirilir. Bu panolar Türk seramik panolar, geleneğine bir katkı niteliğindedir. Ve Abidin 1990'da Faenza'da düzenlenen Seramik Bienali'ne katılan tek Türk sanatçı olmuştur.

Hat sanatı, minyatür ve heykel

Birçok sanat dalına el atıp, özgün olmayı başaran Abidin Dino, *"kısa hayat öykü'mde"* hat ve minyatür sanatlarıyla genç yaşlarda başlayan ilişkisini şöyle anlatır…

"Ama asıl daha o yaşlarda duyduğum bir ilgi var ki, hayatım boyunca sanırım yolumu çizen o oldu. Bu Türk minyatürlerine ve hat sanatına duyduğum ilgiydi. Rastlantı bu ya, komşularımızdan biri büyük bir hat ustasıydı. Mevlevî tarikatına mensuptu. Büyük ağabeyim Arif, çoğu zaman kitaplıklara beni de götürürdü. İstanbul'daki tüm kitaplıkların müdürlerini tanırdı. Dolayısıyla herkese gösterilmeyen el yazmaları her zaman bizlerin emrindeydi." (6)

Kendini hattat olarak nitelendirmekten büyük övünç duyan sanatçı, resime başladığı ilk günden itibaren hat sanatına karşı olan tutkusunu yaşamının sonuna değin sürdürür. Ve özellikle Japon ve Türk hat sanatıyla yakından ilgilenir.

Hat sanatına olan düşkünlüğüyle karşılaştırılmasa da, yaşamı boyunca belirli dönemlerde heykel sanatıyla da ilgilenmiştir. İlk heykelini Adana'da sürgünde olduğu sırada yontar. Üç dört santimetre yüksekliğindeki bu heykelden sonra, pek az heykel üretir. Ve daha sonra kil ile çalışıp, değişik boyutlarda 50–60 kadar heykel üretir. Orijinalleri Ferit Edgü Koleksiyonu'nda bulunan bu heykellerden bazıları, Urart kuruluşları tarafından altışar adet gümüş olarak dökülür. Ve daha sonra Yavuz Pilevneli tarafından, seramik olarak yeniden gerçekleştirilir.

Karikatür

Özellikle abisi Ali ve Arif Dino'nun karikatür merakı nedeniyle çok küçük yaşta bu sanat dalıyla tanışır. Aynı hat sanatında olduğu gibi karikatürde resim çalışmaların önünü açmış ve yaşamının birçok döneminde odak noktası olmuştur. Ailesiyle İstanbul'a döndükten birkaç yıl sonra, Babıâli'deki (İstanbul'da, valiliğin bulunduğu alan, Osmanlı dö-

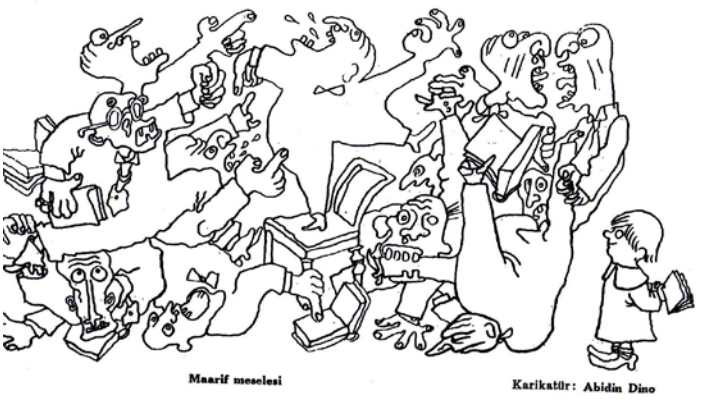

Maarif meselesi — Karikatür: Abidin Dino

neminde devletin yönetim yeri; cumhuriyet döneminde ise basın-yayın dünyasının merkezi) yayın organlarına karikatürler çizmeye başlar.

Selçuk Demirel ile yaptığı ve Milliyet Sanat dergisinde yayınlanan söyleşide bu dönemi şöyle anlatır:

"… Annem ve babam öldükten sonra, biraz olsun hayatımı kazanmak için Babıâli'ye geldim, ünlü deyimle 'Babıâli'ye düştüm' ve ilk çizgilerimi, karikatürlerimi, o sırlarda muhalefetin gazetesi olan yarın gazetesinde yayımladım."(1)

Ölümünden birkaç gün önce çizdiği son şey karikatür olur. Bu karikatürde ciğerlerinin su toplamasıyla alay eder. Aynı söyleşide Abidin karikatürün işlevselliği ve var oluşu üzerine şu tespitlerde bulunur:

"Karikatür, önce karikatüristin kafasında ve elinde oluşur. Ama ikinci aşamasında, karikatürü yayımlayan grubun düşüncesi, parasal ve siyasal yönü söz konusudur. Üçüncü ve asıl önemli aşama, karikatürün seyirciye ulaşmasıdır. Seyircinin kafasında karikatürün niteliği yeteri kadar

belirgin mi? Bu üçüncü aşamaya vardıktan sonra iş gerisin geriye tepiyor... Demek oluyor ki gerisin geriye bir etki-tepki zinciri oluşuyor, okuyucudan yayın organına, yayın organından karikatüriste, okuyucuya..." (1)

Sinema ve Edebiyat Eisenstein'den Meyerhold'a varan renkli bir soluk

Dino, sinema ile çok genç yaşlarda ilgilenmeye başlar. Senaryonun yazma eylemindeki yeri, onun için her zaman büyük olur. 1940'ların sonrasında Adana ve Ankara'da sayıları on beşe varan senaryo yazar. Ve daha sonra da yazmayı sürdürür. Oluşturduğu senaryolardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz: *Çingene, (yasaklanmıştır) Su Destanı, Toros Destanı (Toros destanı sinema sansür kurulu tarafından yasaklanmıştı) Pozantı, Yunus Emre, Rakı Şişesiyle Konserve Kutusu, Menekşe ve Aşk-ı Memnu.(2)* 1943 yılında, Adana su işleri müdürünün isteği üzerine yazdığı senaryodan küçük bir bölümü sizlerle paylaşmak istiyorum:

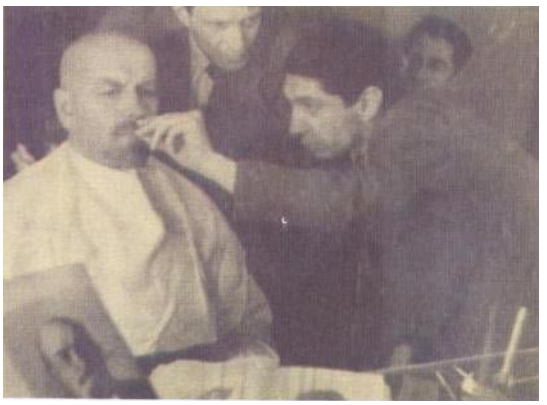

"Çukurova
Toros eteğinden
Deryaya kadar yayılır
Bu toprağın derdi iki;
Kuraklık ve sel.
Kuraklık olur;
İtin bile dili
Bir karış sarkmıştır.
(...)
Hikâye anlatılmaya değer.
İşte nehir.
Çay, ırmak derken
Nehir.
Sular kol kol toplanır.
Sular akar,
Türlü topraklardan geçer.

Abidin Madenciler filmi setinde

İnsan zekâsı işe
Başlamıştır.
Barajın projesi.
Ve işte kâğıttan toprağa geçiş
Amele ve mühendis.
Toprak işi
Biri erkek
Biri dişi
Beton baraj
Ve tahliye kanalları;
Bereketin kalbi ve damarı var.
Kan kalpten geçer,
Damar tevzi eder onu
Çukurova'nın kanı sudur.
Damarı kanal"(1)

Bu şiirselliği okuyunca, sanatçının fırçası kadar kaleminin de çok güçlü olduğunu görürüz.

Abidin, yazma eylemi dışında usta sinema yönetmenleriyle de çalışma olanağı yakalamıştır. Rusya'da kaldığı sırada ünlü Sovyet sinema yönetmeni Eisenstein ile tanışır. Bazı dönemlerde belirli konuları seçip birlikte resim yaparlar. Elinin hızlılığından dolayı Eisenstein'dan büyük övgü alan Abidin, bu ortak çalışmaların sonucun da, sanatçının kendi eliyle çizdiği *Altın Gözlü Kız* adlı deseni, hediye alır. Bu birliktelik, iki usta arasındaki dostluk bağını güçlendirir. Ve Abidin, Balzac'ın romanından esinlenerek çizilen hediye deseni hayatının sonuna dek saklar.

Yine bu dönemde Eisenstein'ın dışında başka Rus yönetmenler de tanışır. Pudovkin, Vasilyef Kardeşler, Kozinsof, Yutkeviç ve Trauber gibi sinemacılarla çalışmalar yürütür.

Türkiye'de, *Türkiye'nin kalbi Ankara* filmini çeviren Rus ressam ve rejisör Yutkeviç Ankara'da bulunduğu dönemde Abidin Dino'yla tanışır. Ve çizgisinden çok etkilenir. Daha sonra Lenflim Stüdyoları'nda çalışmak üzere sanatçıyı Rusya'ya davet eder. Yönetmen Yutkeviç ile çalışmalarını sürdürdüğü *'madenciler'* isimli film, 1934'ten 1937 yılı sonuna kadar sürer. Filmin çekimleri, Leningrad, Moskova, Odessa, Gorlovka (Donbas) ve Kiev'de gerçekleştirilir.

Senaryosunu A. Kapler'in yazdığı, rejisörlüğünü Sergey Yutkeviç'in gerçekleştirdiği, filmin dekorlarını ise bir Sovyet dekoratörü ile birlikte Abidin Dino üstlenmiştir. Çok beğeni toplayan film, 1937 yılının ağustos ayında, Moskova'nın 13 sinemasında birden gösterime girer.

"Gol" filmi

Ferit Edgü'nün deyimiyle *"insanların ressamı"* Abidin, 1966'da dünya futbol kupası maçlarını sergileyen bir belgesel film çalışmasına girer. Döneminin en ileri teknolojisiyle renkli olarak çekilen film, dünya kupası bittikten sonra başta Londra olmak üzere, dünyanın birçok büyük kentinde gösterime girer. 108 dakikalık bu film, belgesel film dalında, dünyanın en önemli ödülü olan Faherty Ödülü'nü alır. Ve spor filmi klasiği olarak sinema tarihine geçer. Sahada en az altı kamera kullanılırken, maçlar-

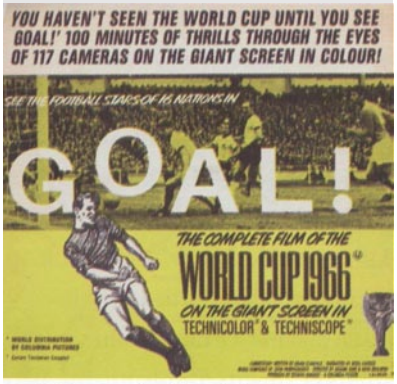

Gol filminin İngiltere'deki tanıtımı.

la eş zamanlı başka kameralar da sokaklarda çekim yapar. Filmin yakın plan çekimleri, ağır çekimleri, dondurulmuş kareleri heyecanı yoğunlaştırıp, belgesele dinamik bir ruh verir. Abidin on parmağında on marifet ile usunda canlanan renkli kareleri sinema alanında da zafere ulaştırmayı başarır. Ve bu başarının ardından İlhan Selçuk, 23 Eylül 1966'da Cumhuriyet gazetesinde ülkemizin acı gerçeğini bakın nasıl dillendirir: *"Abidin Dino Fransa'da yaşamaktadır. Niçin oraya gitmiş? Diyeceksiniz. Cevabı kısa: Yaşamak için. Ama buradaki 'yaşamak' kelimesi keyfetmek anlamına değil, hayatta kalabilmek, çalışabilmek anlamında. Abidin Dino gibi on parmağında on sanatı bulunan kişi, yoksul Türkiye'de resmi makamların baskısıyla yaşayamayacak hale getirilmiş ve kapitalist Fransa'da sanatını sürdürmüştür, ün yapmıştır, sergi açmıştır, saygı görmüştür. Şimdi de Londra'da yapılan dünya futbol kupası maçlarının filmini hazırlamaktadır. (…) Abidin Dino'yu dışarı kaçıranlar, bakalım çevirdiği filmi içeri almak için kaç dolar döviz ödemek zorunda kalacaklar?"(6)*

Gala gecesinde ülkesinde huzur bulamayan Dino'ya çiçekler yağdırılıp, dakikalarca alkış tutulur.

İki oyun: Kel, Verese

Abidin'in üç perdeden oluşan ve yayımlanır yayımlanmaz toplatılan "*Kel*" oyunu, İkinci Dünya Savaşı sırasında sürgünde bulunduğu Mecitözü'nde kaleme alır. Ve kısa bir süre sonrada Adana'da yayımlatır. Anadolu insanıyla ilk kez karşılaşan sanatçı, bu insanlarda bulduğu doğallığı ve içtenliği eserine olduğu gibi yansıtmıştır. 1950 yıllarda köy romancılığında gündeme gelen ve uzun tartışmalara yol açan şive sorununu kendisi kel oyununda daha önce işlemiştir. Oyun yayımlanır yayımlanmaz toplatıldığı için, ancak sanatçının dostları tarafından okunabilme şansına erişmiştir. Dino bu oyunu bir kez daha yayımlamak istese de sağlığı döneminde ne kitabı ne de kitabın fotokopisini bulamaz. Ölümünden sonra, hatır bilir bir okuyucu *"Kel"* oyunun fotokopilerini Ferit Edgü'ye ulaştırır. Ve oyun öteki tiyatro yapıtı *"Verese"* ile birlikte bir kitap haline getirilip, 1996 yılında Adam Yayınları tarafından basılır.

Mecitözü'nden sonra ikinci sürgün yeri olan Adana'da, ikinci oyununu yazar. Adana'da geçen "*Verese*", *"Kel"*de olduğu gibi şive üzerine kuruludur. Büyük babası Abidin Paşa'nın valilik yaptığı kentte sürgün yaşayan sanatçı, oyununda kullandığı şiveyi bir Çukurova ağzı olmaktan çıkarıp eserin gerçek dili haline getirir. *"Verese*" oyunu, yazıldığı dönemde yayımlanma olanağı bulamamış olsa da Abidin'in ölümünden sonra, Adam Yayınlarınca *"Kel*" ile birlikte kitap haline getirilmiştir.

Büyük usta Meyerhlod'la buluşma

1935'te Meyerhold, Leningrad'da Çaykovski'nin *Maça Kızı* operasını sahneye koyarken, Meyerhold'un isteği üzerine provaların çizgili tutanaklarını oluşturur. *Abidin " Kısa Hayat Öyküm"de* onunla ilgili anılarını şöyle anlatır:

"Büyük tiyatro adamı Meyerhold'dan söz ediyorum.

…

Meyerhold günün birinde Leningrad'a geldi, ilk kez bir opera sahneye koymak için. Maça Kızı operasıydı bu. Ben çok çabuk çizdiğim için aklıma bir fikir geldi. Mizanseni saptamak için bir tür resimsel bir dil bulmayı denemeyi önerdim kendisine. Meyerhold, bana 'çok güzel bir fikir,' dedi, ben de zaman zaman düşünmüşümdür. Bir mizanseni notlamak için bir tür alfabe gerekir. Böylece bana inanılmaz bir ayrıcalık tanıdı. Çevremdekiler, her provada bulunma iznimi şaşkınlıkla karşıladılar. Böylece provalarda Meyerhold'un yanı başında çalışmaya başladım."(6)

Sağlık: "Acıyı Yazmak"

Yaşamı boyunca birçok sağlık sorunu yaşamıştır Abidin Dino. İlk sağlık sorunu ise, Rusya'dan döndükten sonra ortaya çıkar. Ciğerlerindeki rahatsızlık sonucu askerlik yapamayacağını belirten bir rapor verilir. Ama bu rapor daha sonra işlevselliğini yitirecektir. 1942'deki sürgünde *Türk Sözü* gazetesindeki çalışmaları, çevresinde Orhan Kemal, Yaşar Kemal gibi, o dönemde muhalif olarak görülen yazarlarla görüşmesi, raporlu olmasına karşın, "mevcutlu"

olarak askere alınmasını sağlar. Diploması olmadığı bahane edilir. Zor koşullar altında geçen askerlik ciğerlerindeki verem mikrobunu azdırır. Daha sonra böbreklerini etkiler. İlk ameliyatı 1946'da Ankara'da böbreklerinden olur. İki yıl boyunca evinde yatmak zorunda kalır. İkinci ameliyat Paris'e yerleştikten sonra 1966 Şubat'ında gerçekleşir. Londra'da "Gol" filmini çevirmesinden sonra Paris'e döndüğünde yeniden fenalaşır. Böbreği yeniden iltihaplanmıştır. St. Cherles kliniğinde, Prof. Truc tarafından ameliyat edilir. Bir böbreği ve idrar kanalı alınır.

1970'lerin ortasında bir baş dönmesi ortaya çıkar. Yapılan muayene sonucunda artroz teşhisi konulur ve hastalık ilaç tedavisiyle geçer. 1980'lerin başında, Brötanya'da büyük bir kriz geçirir. Ardından Paris'te Antonie Hastanesi'nde üçüncü ameliyatını safra kesesinden olur. Yirmi gün hastanede kalır. Aynı yıllarda boğazında bir sertlik, oluşur. Yedi yıl boyunca izlenen bu sertlik sekizinci yılında ameliyat kararıyla alınır. Troid kanseri teşhisiyle dördüncü ameliyatını geçirir. Tam bir yıl sonra boğazında yeniden bir şişkinlik ortaya çıkar.

Nobel ödüllü Dr. Dausser konuyla ilgilenir. Paris'in dört büyük kanser uzmanından biri olan Dr. Tubiana'nın önerisiyle, troid kanser uzmanı Dr. Schlumberger vakayı üstlenir. Bir buçuk yıllık bir radyoterapiden sonra hastalık tekrar eder. Beşinci ameliyatla boğazındaki şişkinlik tekrar alınır.

1993 yaz sonunda, İstanbul'da boğazından yeniden rahatsızlanır. Yaşar Kemal'in aracılığıyla Florance Nightingale Hastanesi uzmanları tarafından muayene edilir. Paris'e döndüğünde ciğerlerinden birinin yarı yarıyarıya su dolduğu ortaya çıkar. Yemek yemesi ve konuşması gittikçe zorlaşmıştır. Villejuif'teki Gustave Rousset hastanesine yatırılma kararı alınır; hastanede kalp zafiyeti teşhisi konulur. Bu hastanede kalp yetersizliğinden 7 Aralık 1993'te büyük usta aramızdan ayrılır.

Acılarla boğuşurken ölüme dair hastanede tuttuğu notlardan bazıları şöyledir:

"Yere ayak basmanın baş döndürücü zorluğu
Bir yudum su kadar önemli bir şey var mı?
Zil, gelen giden yok.
Nefes, gittikçe darılıyor.
Bakış, gördüğüm ne ki?
Yatak, kurşun bir kalıp
…
Damla damla serum. Bunca acı suyun ne işi var kanımın içinde?
…
Yerleri silen iki kadın arasında bir konuşmadan anlıyorum, kendi sancılarına çare olcak bir üfürükçüye gideceklermiş akşam. Aynı maksatla hastaneye gelmişim ben.
Arada bir yanılgı mı var? Aldanan kim?
Ölüm havası, ölüm hevesi.
Ölüme ortak çıkmak.
Ölüm mü?
Ne buluş!
…
Doğduğum gün çoktan ölmüştüm.
Öldüğüm gün çoktan doğmuştum.
Bu konuda tecrübeliyim. Doğmadan önceki yokluğum, ölümümden sonraki yokluğum kadar sonsuza dek sürmüştü. Önceki ve sonraki yokluk kavramına ulaşmak. İkisi bir yerde bitişiyor mu yoksa?
…
İçine düştüğüm kuyunun dibinden çık çıkabilirsen. Sırsıklamsın. Duvarlar yaş ve yosunlu. Taş çıkıntılarına tutunarak azar azar tırmanıyorsun, derken ayağın kayıyor, yine o rezil diptesin, tekrar düşüyorsun o pis sulara, bir daha, bir daha, bir daha talihini dene bakalım, tepende, uzakta, gökyüzü küçücük mavi bir top."(1)

Ferit Edgü Dino'nun yavaş yavaş ölüme gidişini ve giderken gösterdiği yürekliliği çok güzel özetler. *"Öylesine iyiydi ki yemek yiyemiyor, şarap içemiyor, fazla konuşamıyor, ama gene de iyi olduğunu söylüyordu. Bir oyun değildi bu. Sözcüklerin ardındaki anlamı bildiğimi biliyor; yakınmayı kendisine yakıştıramıyordu. Yakıştırmak da değil, hoşlanmıyordu yakınmaktan.*

(…) Ölüme güler yüzle gitti, eminim. Çünkü her derdi, her belayı güler yüzle karşılamıştı hayatında. Kimseye kin gütmemişti. Bir aşk adamıydı. Tüm âşıklar gibi de, yalnız aşkın kendisi ilgilendiriyordu onu. (Andre Breton'un o olağanüstü deyişiyle "ben aşkta da mutluluğu değil, aşkı aradım.")(2)

Yarım asır birlikte: Güzin (Dikel) Dino

Dilbilimci, öğretim üyesi ve çevirmen Güzin Dino Abidin ile yarım asır aynı hayatı paylaşır. Asım Dikel ile Ferdiye Hanım'ın kızıdır. Abidin, 1938'de Sovyet Rusya'dan döndüğünde, ablası Leyla Hanımın Nişantaşı'ndaki Kamelya Apartman'ının üst katına taşınır. Güzin ile bu apartmanda tanışırlar.

İkinci dünya savaşının başlamasıyla İstanbul'da da sıkıyönetim ilan edilir. Bu sıralarda Abidin düşüncelerinden dolayı sürgündedir.

Güzin, İstanbul Üniversitesi'ndeki yeni başladığı bilimsel kariyerini, rahat baba evini bırakarak, fakülte dekanının ve babasının ısrarlarına rağmen, sadece annesinin desteğini alarak, Abidin'le evlenmek üzere Adana'ya gider. 23 Eylül 1943'te Adana'da mütevazı bir törenle evlenirler. Güzin ve Abidin, zaman zaman hastalıklar, hastaneler, doktorlar, para sıkıntıları

arasında yaşadıkları yarım yüzyıllı geçen dönem boyunca tüm sıkıntıların üstesinden gelmeyi başarırlar.

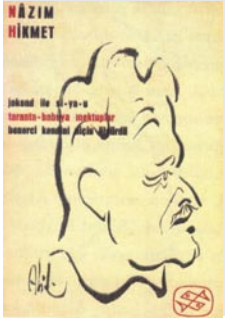

Güzin, Nazım, ve Abidin-Paris

Yerli, yabancı sayısız gerçek dost

Dostluk konusunda çok hassas olan Abidin, Orhan Veli'den, Saik Faik'e, Melih Cevdet'ten Yaşar Kemal'e, Picasso'dan Aragon'a, sayısız insanla tanışmıştır. Kurduğu ilişkiler samimi ve uzun solukludur. Bu dostlukların içinde biri vardır ki, ve onun yeri her zaman çok özeldir. Bu kişi Nazım Hikmet'tir. Abidin ölümünden üç yıl önce, genç dostu, Fransız şair Andre Velter ile France Culture radyosu için yaptığı söyleşinin birinde, Nazım Hikmet'le ilgili şunları söyler:

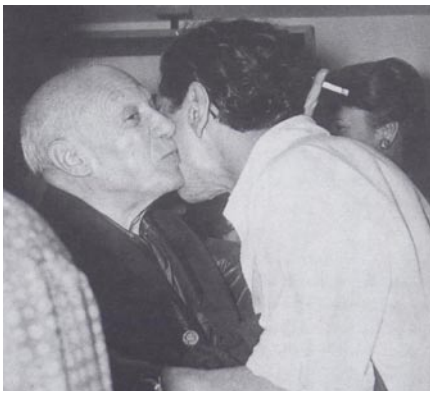

Picasso ve Abidin

"O sıralar ünlü şairler, yazarlar, gazeteciler vardı çevremde, ama onların arasında bir vardı ki benim için odak noktası oydu. O da Nazım'dı. Uzun boylu, sarışın, mavi gözlü, O da benim gibi sürekli olarak hareket halinde. O da benim gibi günlük ekmeğini kazanmak için ufak tefek işler yapmakta. Ama olağanüstü güzellikte şiirler yazmış biri.(1)

Nazım ile aralarında oluşan dostluk zamanla yoldaşlığa dönüşür. Ardından şu herkesin bildiği meşhur sözü anlatmadan duramaz:

"*Bir şiirinde, "mutluluğun resmini yapabilir misin Abidin?" diye bir dizesi vardır. O gün bugün, bu soru sökülüp atılması olanaksız bir biçimde bedenime yapışmış gibidir. Tabiki, şiirinde bu soruyu sorarken, mutluluğun resmini yapamayacağımı biliyordu nazım. Bu mutluluk imgesi şiirde de olanaksızdı. Yaşanan günler buna izin vermiyordu. Tabii, Nazım'dan Neruda'ya, Neruda'dan Aragon'a ve daha birçok ozan mutluluğu dile getirmişlerdir. Ama Nazım'ın bana yönelttiği sorunun yanıtını ben resimlerimde veremedim."(1)*

Abidin ve Güzin Dino, Nazım yaşarken de, öldükten sonra da, onun yapıtlarının, Fransa'da tanınması için ellerinden geleni yapmışlardır.

Abidin dikkatli, eleştiriye açık ve cömert bir yapısı vardır. Arkadaşları arasında çok sevilir. Her nerde olursa olsun herkese açıktır kapısı. Şakacı coşkulu bir kişilik. Yaşamında en ufak şeylerden bile mutlu olmayı başarabilen birisi.

Güzin Dino, Can Yayınları'nda yayımlanan *Gel Zaman Git Zaman* adlı kitabında Abidin'in şakacı yanını şöyle anlatır:

"(…) Kızılay'la Bakanlıklar arası, tıklım tıklım bir otobüsün içinde Melih Cevdet ile Abidin uydurma bir dil bulup konuşmaya başlamışlar. Konuşma giderek tartışmaya dönüşmüş: 'Çatalaka odi viro ki? Noki niro olka filo. A! Rimo toto kara iboda fır fır… oki oki firo firo nan ito! Dar dar, tir tir…' gibi, hiçbir anlam taşımayan söz ve eserler çıkararak ciddi bir konuşma havası estiriyorlar. Etraftakiler yabancı bir dil konuşulduğunu düşünüyorlar, ama hiçbir dile benzemeyen bu sözcükleri dikkatle dinliyorlar.

Abidin ile Melih, ciddiyetlerini hiç bozmuyorlar, sonunda gülmelerini tutamayacaklarını anlayarak, kendilerini bir durakta otobüsten dışarı atıyorlar ve

"Mutluluğun Resmi", Abidin Dino

çocuklar gibi kahkahadan kırılıyorlar." (7)

Şimdi bir de İngiliz edebiyatı profesörü, Mina Urgan'ın Dino'lar ile çok uzun yıllara dayanan dostluğuna kulak verelim... *"Benim açımdan Abidin Dino'nun arkadaş olarak en değerli yanı yaşamı güzelleştirmesi, zenginleştirmesiydi. Ne yazık ki, çoğumuza hiç nasip olmayan bir yetenektir bu. Ne yapıp yapıp, en güzel şeyleri bile sıradan bulmanın, hatta çirkinleştirmenin bir yolunu buluruz çoğumuz. Abidin ise bir yaşam ustasıydı. Bir kır gazinosunda yenilen kötü bir omletle söğüş domates, içilen ılık bira, onun bu yeteneği sayesinde görkemli bir şölene dönüşürdü. Öyle şeyler görür öyle şeyler söylerdi ki, Kadıköy'den Karaköy'e vapurla bir geçiş, Pasifik Okyanusu'nun adaları arasında bir yolculuk kadar olağanüstü bir hal alırdı.*

Abidin Dino'nun cenazesi Paris'ten getirilip, Rumelihisar'da toprağa verilirken, bazı dostları mezarının başında Enternasyonal'i söylediler. Bunun üzerine, bizim solcuların bir kısmı, 'böyle şeyleri karıştırmanın sırası mı şimdi' diyerek, hop oturup hop kalktılar. Oysa Enternasyonal'i söylemenin tam sırasıydı bence. Çünkü bunu unutmak birçok kişinin işine gelse de Abidin Dino komünisti ve komünistliğini hiçbir zaman yadsımadı."(3)

Devrimci bir ruhla yaşamış ve bizlere çok şey bırakmış bir dünya Abidin Dino. Böyle bir Dünya'yı birkaç sayfada özetlemek çok zor ama yinede yarattığı güzellikleri anmayı ve anlatmayı bir görev bilip, yazımı sanatçının dizeleriyle noktalamak istiyorum.

"Ya resim, zavallı resim ne işe yarar
Bunca ılgın ortamda?
Belki hiçbir işe yaramaz.
Ama belki bir bayraktır resim.
Bir beraberlik çağrısı, kara kadere isyan,
Bir çeşit küfür, bir soru, güzel günlere
Ağıt, yâda korkuları dağıtan çocuksu
Bir oyun."
Abidin Dino (1)

Gerilla

Kaynakça:

(1) A'dan Z'ye Abidin Dino, Zeynep Avcı, YKY
(2) Abidin, Ferit Edgü, Sel yayıncılık
(3) Bir Dinozorun Anıları, Mina Urgan, YKY
(4) Yüzler, Abidin Dino- Yaşar Kemal, Sel Yayınları
(5) Çağdaş Türk Edebiyatında Unutulmayan Şiirler, Cansever Eyüboğlu, Akdeniz Kitapevi
(6) Kısa Hayat Öyküm, Abidin Dino, YKY
(7) Gel Zaman Git Zaman, Güzin Dino, Sel Yayıncılık
(8) Görme Biçimleri, John Berger, Ayrıntı
(9) Eller, Abidin Dino, Sel Yayınları
(10) Sanatta Ruhsallık Üzerine, Wassily Kandinsky, Altıkırkbeş Yayın
(11) Sanat Tarihinin Temel Kavramları, Heinrich Wolfflin, Remzi Kitabevi

Abidin Dino Kronolojisi

1903 Mart 1913'te İstanbul'da doğdu.

1913 Birinci Dünya Savaşı'ndan az önce, ailesiyle İsviçre'de Cenevre kentine yerleşti.

1920 Aile Fransa'ya geçti ve beş yıl Paris'te kaldı.

1925 Aile Korfu Adası'ndan geçerek Türkiye'ye döndü ve Boğaziçi'ne yerleşti. Önce babası, sonra da annesi ölen Abidin, erken yaşta beliren resim sevgisi ve yeteneği ağır basınca, Robert Kolej'de öğrenimini yarıda bırakarak, kendini karikatür ve resim sanatına adadı.

1931 İlk çizgi ve yazıları, Fikret Adil'in yönettiği Artist Dergisi'nde çıktı. Resimlediği ilk kitap, Nâzım Hikmet'in Sesini Kaybeden Şehir, yayımlandı.

1932 Viyana'da Der Bilden Künstler Cemiyeti'nin düzenlediği karikatür sergisine, Cemal Nadir ve başka Türk karikatüristleri ile katıldı.

1933 Beş sanatçı ile D Grubunu kurdu. Yarın Gazetesi'nde yeni bir çizgi anlayışı ile çizdiği karikatürlerle tanındı.

1934 Atatürk'le İstanbul'da karşılaştı ve bir portresini çizerek, resmi beğenen cumhurbaşkanına imzalattı,iznini alarak yayımlattı. Rejisör Yutkeviç tarafından Lenftim Stüdyoları'nda çalışmak üzere davet edildi, Leningrad'a giderek dekoratör ve ressam olarak öncü yöntemlerle film çekimi uygulamalarına katıldı.

1935 Meyerhold, Leningrad'da Çaykovski'nin Maça Kızı operasını sahneye koyarken, Meyerhold'un isteği üzerine provaların çizgili tutanaklarım oluşturdu.

1936 Ressam-rejisör Levin'le birlikte katıldığı Leningrad Mayıs Şenlikleri dekorasyon yarışmasını, 100'e yaklaşık proje arasından kazandı.

1937 Tüfekli Adam filminin hazırlıklarına katıldı. Yılsonunda Leningrad'dan ayrılarak Paris'e yerleşti.

1938 Askerlik görevini yerine getirmek için yurda döndü. İstanbul'a geldikten sonra, resim başta olmak üzere sanatın çeşitli dallarında çalıştı.

1939 New York Dünya Sergisi için hazırlanacak olan iki Türk pavyonu çalışmalarında sanat danışmanı ve dekoratör olarak seçildi. Ses, Yeni Ses, Yeni Adam, Servet-i Fünun, Yeni Edebiyat dergilerinin içeriğine ve görünümüne yardımlarda bulundu. Balıkesir'de Savaş ve Barış adlı iki büyük boy resim yaptı, ibrik resimleri çizdiği için kınandı. Bu yüzden İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu, Nurullah Ataç ve Abidin arasında çıkan tartışma Yeni Adam dergisine yansıdı. Birkaç genç ressamla birlikte Liman Grubu'nu kurdu, altı aylık bir imece sonucu, liman emekçilerini konu edinen sergi açıldı.

1940–41 Ağabeyi Arif Dino ile birlikte estetikle siyasalın, soyutla somutun çelişki ve bağlarını araştıran Abidin, İkinci Dünya Savaşı'ndan esinlenen büyük desenler çizdi. Siyasal nedenlerle, önce Mecitözü'ne sonra Adana'ya yerleşmek zorunda bırakıldı, geçimini sağlamak için Ferit Celal Güven'in Türk Sözü gazetesinde yazı işlerini yönetti. Adana'ya aynı zorunluluklarla gelmiş bulunan Arif Dino ile birlikte küçük heykeller yaptılar.

1941 Kel adlı bir oyun yazdı ve bastırdı. Piyes yasaklanarak toplatıldı. Adana Halkevi'nde, halk oyunlarından esinlenen bir yöntemle bir tiyatro grubu oluşturan Abidin, Toros eteklerinde, köylülerle birlikte, Sıtmalı Adam konulu bir oyun denedi, fazla etkili olduğu savı ile grup dağıtıldı.

1943 İstanbul Üniversitesi'nde asistan olan Güzin Dikel, Adana'ya gelerek Abidin Dino'yla evlendi, burada öğretmen olarak çalışmaya başladı. Abidin'in, Adana çizgileri ve renkleri Çukurova ırgatlarını konu edindi.

1944 Çukurova köylüsünün Fransız işgal askerlerine karşı kazandığı Gülek Zaferi'ni canlandıran Toros Destanı adlı bir senaryo yazdı; senaryo, sinema sansür kurulu tarafından yasaklandı.

1944–45 Türk Sözü gazetesinde karikatür, fıkra ve yazıları çıktı.

1945 Yılsonunda askerlik görevini yerine getirmek üzere ansızın Kayseri'ye gönderildi. Dokuz ay sonra sağlık durumu yüzünden terhis edildi.

1946 Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi'ne doçent olarak atanmış bulunan Güzin Dino'nun yanına gitme izni aldı. Ankara'ya yerleştiler.

1947 Bir yıl boyunca ağır bir hastalık geçirdi ve yatakta kaldı. Bu arada Verese adlı piyesini bitirdi.

1948 Mehmet Ali Aybar'la Nuh'un Gemisi dergisini çıkardı.

1949 Ankara'da Anadolu'dan ve insanlarından esinlenen ilk sergisi açıldı. Örfi idare kalktığı için İstanbul'a dönme izni aldı.

1950 Çingeneler adlı bir senaryo yazdı, bu senaryo da yasaklandı. Nâzım Hikmet'in açlık grevi sırasında şairin

özgürlüğe kavuşması uğruna yoğun bir çaba gösterdi.

1951 Eski uygarlıklardan gelme Anadolu çanak çömlek geleneğine dayanan çağdaş 90 parça seramik yaptı. Ağırlaşan siyasal koşullar nedeniyle, bir süre dış ülkelere çıkmayı isteyerek Roma'ya gitti. Türkiye'deki seramikleri toplatıldı ve uzun süren bir soruşturma sırasında, seramiklerin bir bölümü kayboldu. Venedik Bienali'ne davet edildi ve katıldı.

1952 Galeria Della Zodiaco'da bir grup sergisine katıldı. Roma Modern Sanat Müzesi'nde Art Club grup sergisine katıldı. Paris'e geçti. Burada Fikret Muallâ, Avni Arbaş gibi eski ressam arkadaşlarıyla karşılaştı, Picasso, Tristan Tzara gibi tanıdıkları ile yeniden buluştu. Picasso, Abidin'in bir süre Vallauris'te Madoura seramik atölyesinde çalışmasını, böylece maddi durumunun düzelmesini sağladı. Yılsonunda yaptığı seramiklerle Paris'e döndü.

1954 Salon de Mai'ye ilk kez katıldı.

1955 İlk Paris sergisini açtı. Sergi konusu İşkenceler ve Atom Korkusu'ydu. Camille Renaud Galerisi'nde bir sergi açtı. Saint-Paul-de-Vence'ta, Octobon Galerisi'nde Uzun Yürüyüş konulu resimlerini sergiledi.

1956 Paris'in sol kıyısında La Demeure Galerisi'nde Uzun Yürüyüş'lerini ve büyük boy yağlıboya çiçeklerini sergiledi. Nice kentinde Matarasso Galerisi'nde grup sergisine katıldı. Lurçat'ın dokuma ve resimleriyle birlikte, bir dizi Güney Amerika ülkesinde sergiler düzenlendi.

1957 Uzun Yürüyüşleri New York'ta Cadan Galerisi'nde sergilendi. Chicago, Dallas ve diğer Amerikan kentlerinde büyük boy yağlıboyalardan başka, sayısı yüzü aşkın siyah beyaz resimleri satıldı.

1958 Antibes'de, Picasso Müzesi'nde, Avni Arbaş'la aynı zamanda sergi açtı. L'Art au Village grubu sergisi.

1959 Miromesnil Sokağı'nda Galerie Schoeller'de açtığı sergi büyük bir ilgi yarattı. Konu uzaydı.

1961 Amsterdam kentinde Galerie d'Eendt'te sergi açtı.

1962 Grenoble kentinde Partis-Pris Galerisi'nde sergi. Prag kentinde Spisovatele Galerisi'nde sergi.

1964 Zürih kentinde, Gölette Ryter Galerisi'nde Uzun Yürüyüş sergisi. Paris'te Casanova Galerisi'nde yağlıboya Adalar sergisi. Paris Modern Sanat Müzesi'nde Türk Sanatçıları sergisi. Cezayir İbn Haldun Müzesi'nde Dünya Sanatçıları sergisi.

1965 La Jolla (California) Galeri Scott-Faure'da Adalar yağlıboya sergisi.

1966 Moskova'da Dom Pisatili sergi yerinde Savaş ve Barış konulu resimler. Londra'da Goal filminin yapımı. Flaherty Ödülü.

1967 Montpellier'de ağır bir böbrek ameliyatı geçirdi. Casanova Galerisi'nde Acı konusu etrafında çeşitlemeler.

1968 Öğrenci olayları sırasında Paris'in sokaklarını çizdi. Sorbonne Üniversitesi'nde olaylarla ilgili üç gün süren sergi. Henriette Gomez Galerisi'nde seramik panolar sergisi. Galeria Müzesi'nde Irkçılığa Karşı Sanatçılar grup sergisi.

1969 İstanbul'da Galeri Bir'de İstanbul Gözler Kapalı sergisi.

1971 Roma'da Il Poliedro Galerisi'nde Çiçekler sergisi.

1971 Pıvyguilhem'de grup sergisi. Potenza'da Vinci Galerisi'nde sergi.

1972 Paris'te Esteve Galerisi'nde Çiçekler sergisi.

1976 St.-Paul-de-Vence'ta Belediye Müzesi'nde Çıplaklar sergisi. Venissieux Kültür Merkezi'nde 7 Türk Ressamı sergisi. Aynı sergi Berliet fabrikasında tekrarlandı. Paris'te Büyük Bulvarlar'a bitişik 150 dükkânlı üç pasajda, ünlü 80 çağdaş sanatçının eserlerini topladı, sergiledi.

1977 Atina'da Galeri Siloghi'de grup sergisi.

Paris'te Scriptorium Galerisi'nde Pencereler sergisi.

1978 Aubigny'de Şair ve Ressamlar grup sergisi. İstanbul, Bedri Rahmi Galerisi'nde Yüz. Çiçek sergisi.

1979 Ankara Vakko, İstanbul'da Bedri Rahmi, İzmir'de Vakko Galerilerinde Çiçekler sergisi. Bourges kentinde Poesie Murale grup sergisi. UNAP (Fransız Plastik Sanatlar Birliği) şeref başkanlığına seçildi. Ankara Vakko'da Yaşar Kemal'in Deniz Küstü romanı için çizilen İstanbul resimleri sergilendi.

1980 Bufallo, Meksika'da Üçüncü Dünya Araştırma Merkezi tarafından bir seminere davet edildi. Colorado'da Durango Üniversitesi'ne (Fort Louis), oradan da Mexico City'de seminerin devamına çağrıldı. Paris'te Galerie d'Art Place Beuveau'da, gerçek ya da düşsel Kentler, karanlıkta yapılar, insan birikintilerinin konutları. Kunstgalerie Türkei'da Impressionen aus Anatolien sergisi. Gören Göz İçin Fikret Muallâ kitabı, Ara Güler'in fotoğraflarıyla, Cem Yayınevi tarafından basıldı.

1981 Bedri Rahmi Galerisi'nde Adalar sergisi. Küçük heykel denemeleri.

1982 St.-Germain-en-Laye'de Adalar sergisi.

1981 Danimarka'da Praestesgarden Galerisi'nde sergi. Milano'da Fondazione Corrente Galerisi'nde Bugünün Türk Ressamları sergisi. Paris Modern Sanat Müzesi'nde Henry Thomas Vakfı sergisi.

1983 İki ameliyat geçirdi. Paris, Galerie Sculptures'de, Karma Sergi İnsan Görüntüleri, İstanbul Garanti Sanat Galerisi'nde, D Grubu 50. Yıl Resim ve Heykel Sergisi.

1984 Ankara'de Galeri Nev'de, Eller sergisi.

1985 Urart Sanat Galerileri, gümüş döküm heykel sergisi, Ankara-İstanbul.

1986 Ankara, Çağdaş Türk Plastik Sanatları Sergisi, Paris, Galerie Pont Neuf, Yalınlar sergisi, Ankara, Galeri Nev, Bu Dünya sergisi.

Bu Dünya adlı kitabı Ferit Edgü'nün metniyle Galeri Nev tarafından basıldı.

1987 İstanbul, Galeri Nev, Bu Dünya sergisi, I. Uluslararası İstanbul Bienali.

1988 İstanbul Garanti Sanat Galerisi, Acıyı Çizmek sergisi. İzmir-Ankara Vakko Sanat galerileri, Acıyı Çizmek, Ankara Galeri Nev, Yalınlar sergileri. Paris, Jacques L. Jourdan-Jopie, Bu Dünya sergisi.

1989 Paris, Galerie Vieille du Temple, Leş Mains (Eller) sergisi İstanbul, Galeri MD, Antibes Resimleri, Açılar, Pencereler, sergisi Türkçe ve Fransızca metnini Ferit Edgü'nün yazdığı, Antibes Resimleri, Açılar, Pencereler kitabı Galeri MD Yayınları tarafından basıldı. Paris, Jacques L. Jourdan-Jopie, Bu Dünya sergisi. Londra Barbican Centre, İslam Dünyasında Çağdaş Sanat sergisine katıldı.

1990 İstanbul-Ankara, Galeri Nev, Çiçekleme sergisi. Çiçekleme adlı kitabı Yaşar Kemal'in önsözüyle, Galeri Nev tarafından basıldı. İsveç, X. Stockholm Uluslararası Sanat Fuarı, İstanbul, Tem Sanat Galerisi, 7940 Kuşağı sergisi. Paris, Uluslararası Sanat Merkezi, Paristanbul sergisi.

1991 St.-Germain-en-Laye I. Sanat Fuan, Apocalypses sergisi. Torino, Galleria La Bussola, Karma Sergi. Leş Mains (Eller) ve Le Pera Palace kitapları Paris'te Fata organa, Eller kitabı İstanbul'da Ada Yayınları tarafından basıldı.

1992 Lyon, Galerie Hermes, Paris, Galerie Vieille du Temple, Visages-Pile ou Face sergisi.

1993 İstanbul-Ankara, Galeri Nev, Ak La Ka Ra sergisi. Galeri HP, Lefkoşa. Alanya, Kızılkule, Ak La Ka Ra sergisi. Ak La Ka Ra kitabı, sanatçının önsözüyle, Galeri Nev tarafından basıldı. İstanbul, Galeri Nev, 3. Plastik Sanatlar Fuarı'nda Biçimden Öte sergisi. Biçimden Öte kitabı Galeri Nev tarafından basıldı. Acıyı Çizmek kitabı Ada Yayınları'nca Türkçe ve İngilizce olarak basıldı. Şişli Belediyesi için tasarladığı ve el motiflerinin oluşturduğu heykel 8 Mayıs' ta Maçka'ya yerleştirildi.

1993 7 Aralık' ta Paris'te öldü.

1994 Bennu Gerede'nin çektiği Abidin Dino fotoğrafları İstanbul Milli Reasürans Galerisi'nde sergilendi. İstanbul, Galeri Nev, birinci ölüm yıldönümü anısına düzenlenen sergi, Ankara Galeri Nev, İşkence Desenleri sergisi. Kültür Bakanlığı'nın girişimiyle Kızıltoprak Özgürlük Parkı'na heykeli dikildi. Paris, Galerie Vieille du Temple, Abidin sergisi. Eller, Yüzler ve Pera Palas kitapları Ada Yayınları'nca basıldı.

1995 Şubat'ta New York Üniversitesi'nde düzenlenen bir törenle anıldı. Kısa Hayat Öyküm kitabı Ferit Edgü tarafından hazırlanarak Yapı Kredi Yayınları'nca basıldı.

1996 Üç Şehir ve Bir Usta Bir Dünya: Abidin Dino sergileri Yapı Kredi Kâzım Taşkent Sanat Galerisi'nde açıldı. Kel ve Verese adlı piyesleri Adam Yayınevi tarafından basıldı. 1997 Paris, Galerie Vieille du Temple, Dröles de Geules sergisi.

1999 Paris, Galerie Vieille du Temple, Paysages sergisi. Sinan kitabı Yapı Kredi Yayınları'nca basıldı.

2000 Galeri Nev'in 2000 yılı karma sergilerine yapıtları alındı.

(Bu kronoloji 1989 yılına kadar olan kısmı Abidin Dino tarafından yapılmıştır.)

Karakutu

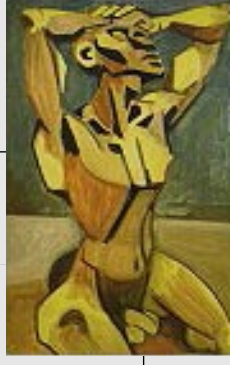
Çıplak Adam

Aile

Ana

Partizanlar

Soyut

Nu

Zafer Ekin Karabay ve düş kazası

ADİL OKAY
adilokay@hotmail.fr

*'**Cehenneme bir bilet lütfen, tek gidiş olsun**' 1*

İntihar temasını işlemeyen şair var mı? Sanmam. Hemen her şair, yaşamının bir noktasında intiharı düşünmüş, sorgulamış ve yazmıştır. Kimi zaman açıktan, kimi zaman mısra aralarına gizleyerek. Ya intihardan söz edip, sonra sözümü tutuyorum der gibi ölümü kucaklayan şairlerin sayısını biliyor musunuz? Ben bilmiyorum ama bildiğim tek gerçek, şairler arasında intihar eğiliminin, diğer sanatçılara göre daha fazla olduğudur. Ve intihar eden şairlerden ilk aklıma gelenler: **Sergey Yesenin, Mayakovski, Sylvia Plat, Nilgün Marmara, Özge Dirik, Sosyal Ekinci, İmam Aygün, Kenan Özcan, Kaan İnce** ve diğerleri.

Bir söyleşide, (ne yazık ki bu güne kadar adını bile duymadığım) Zafer Ekin Karabay adlı bir şairin, 2002 yılında 29 yaşında intihar ettiğini öğrendim. Yani bundan dört yıl önce. Merak edip araştırdım. Şimdi elimde Kül dergisinin Ekim 2002 tarihli 29. sayısı var. Kapakta Karabay'ın fotoğrafı ve ona ait dört mısra:

'Oysa biz hep bir düş kazasında
Yitirdik arkadaşlarımızı
...
Karşıdan karşıya geçerken
***Eli bırakılan çocuklardık'** 2*

Sadece bu dört mısra bile benim Karabay'ın imge derinliğine hayran olmama yetti. Öyle ya, ben de bir düş kazasında, sınıfsız, sınırsız bir dünya kurma özlemiyle çıkılan ütopik yolculukta arkadaşlarımı yitirmiştim. Öyle ya, bizim kuşak daha gençliğini yaşayamadan kahraman olmaya ve ölüme mahkûm olmuştu. 'Karşıdan karşıya geçememiş', tankların altında kalmıştık. Sağ kalanlarımızın da '*düşleri yasaklanmıştı*.'

Hep söylemişimdir, usta işi şiirler genel bir beğeni toplar. Ama insanlar bu şiirler için de, kendi ruh halleriyle ya da yaşantılarıyla örtüşenleri daha çok benimserler; okurken heyecanlanırlar. Benim içinde öyle oldu. Karabay'ın yukarıdaki imgeleri benim için bir hayatın özeti gibiydi. Dört mısra bir hayattı, birçok hayattı. Bizim hayatımızdı...

Rivayete göre Yunus Emre, Mevlana'nın yüzlerce sayfa tutan Varidat'ını okumuş ve 'bir insanın oluşumunu anlatmak için bu kadar söze gerek var mı' demiştir. Bu yorum üzerine müritleri 'Peki sen olsan ne derdin ya Yunus' diye sormuştur. Yunus yanıtlamıştır: '***Ete kemiğe büründüm, Yunus diye göründüm***.' İşte şiirin gücü. Karabay'ın şiirinin zenginliği de böyle açıklanabilir. Dört mısrada anlatılan hayatlar ve benim bunları okurken duyduğum heyecan, coşku, hüzün...

Nilgün Marmara'nın beni, en az benim kadar Karabay'ı da etkileyen (ve intihar mektubunda alıntı yaptığı) şiir dizeleri düşüyor usuma: ***'Hayatın neresinden dönülse kârdır'. 'Ey iki adımlık yer küre/ senin bütün arka bahçelerini gördüm ben...'.*** Ve benim dost meclislerinde çok kullandığım iki dize: '***Şimdi ölsem kârdayım, bir ömre bin ömür sığdırdım***'. Kârdayım (şanslıyım) çünkü bizim kuşaktan çocuklar, benim bu gün itibariyle geldiğim yaşın yarısı kadar yaşayamadan 'Düş kazasında', 'Karşıdan karşıya geçerken yalnız bırakılıp' katledildiler. Ve sağ kalanlar da, ya cezaevlerinde ya da sürgünde yaşlandılar. İntiharın eşiğinde dolaşıp durdular.

'Hasat mevsiminde/ gözü kara çocuklar/ ölümü neden seçtiler.'3

Karabay intihar etmeden yazdığı son mektubunda şöyle diyor: *'Daha ne kadar dayanabilirdim, herkesin bir başkasının acısı pahasına mutlu olduğu yaşama*.' Yıllar önce üzerinde düşündüğüm ve bir şiirle dillendirdiğim bu saptamayı onun intihar mektubunda okumak sarsıyor beni.

***'Mutluluk nedir ki/ İki sevgilinin mutluluğu/ Üçüncü şahısların omzuna/ basılarak kurulan...'**4*

Yine mektubunda '*Yerleşik yabancıydım her yere*' diyor Karabay, ben de on yıl kadar önce yazdığım, sonunda kahramanını intihara götürdüğüm 'Mülteci' adlı öykümde bu imgeleri kullanmıştım. Yanlış anlaşılmasın, ne Karabay beni tanımış ve okumuştu ne de ben onu. Üstelik o öykü, Türkiye'ye giriş yasağım olduğu sürgün yıllarımda yazılmış ve yayınlanmamıştı. İki yıl önce yayınlanan 'yolcu' adlı öykü kitabımda yer aldı. Beni heyecanlandıran, Karabay'la farklı coğrafyalarda bulunmuş ve birbirimizi tanımamış olsak da, aynı havayı solumuş, aynı duyguları paylaşmış olmamızdır.

'Son köprüdeyim şimdi/ Dönüşü olmayan bir subaşı/ Dolu dolu yaşadım/ Tüm köprülerin altını'5

Karabay'la aramızdaki en önemli fark, onun düşündüğünü gerçekleştirmiş olması sanıyorum. Yani atlamak için çıktığı binanın tepesinden, dağların doruğundan geri inmemesi, oradan ufka açılması. Giderken arkasında bıraktığı mektupta, sevdiklerinden, sevgilisinden af dilemeyi düşünecek kadar kendinde ve ne yaptığının bilincinde olması. Yani onun ve diğer şairlerin intiharı bir cinnet hali veya bir teslimiyet değil, bir tavır, bir eylem, bir duruştur. Evet, birçoğumuz gidip dönmüşüzdür intiharın eşiğinden. Cinnet halinde o dağın doruğuna çıkmışızdır. Ama bir adım daha atmamış, atamamış, uçurumun kenarında kalakalmışızdır...

***'Hiç yaşadınız mı/ ölümü eşikleyip eşikleyip/ geri dönmenin sevincini'** 6*

Bir çoğumuzun hayatı hâlâ uçurumun kenarında, karabasanlarla geçiyor. İki ucu keskin bir bıçak üzerinde, hayat ve çılgınlık arasında. Bir kez 'ölmeye yatmaya' karar verip, son anda yüreğiniz titremişse, artık intihar sizin için uzak bir düştür. 'O adımı' atamazsınız. Atanların arkasından hüzün ve gıpta ile bakarsınız...

Karabay 'o adımı' atmış, düşler ülkesine kanat açmış ve bir daha dönmemiş. Arkasında '*Şubatta saklambaç*' adlı bir şiir dosyası bırakarak. Son mektubunda neden Şubatın 29'unu seçtiğini şöyle açıklıyor: '*Nilgün Marmara'nın 29 yaşında, S. Plath'ın şubat ayında intihar etmesi benim de 29. yaşımın şubat ayında intihar etmemi elbette gerektirmezdi. Ama mademki yaşamda kalmaya kendimi ikna edemiyordum, o zaman bir tarih belirlemeliydim ve 29. yaşımın 29 Şubatını seçtim. Bu yüzden 'şubatta saklambaç'a bir yığın başka sırla birlikte intihar edeceğim tarihi de gizlemiştim...*'

'Yazdığım şiirleri bir gece/ ateşe verdim sessizce/

ne gelen vardı ne soran/ sonra sessizce köşeme çekildim.' *7*

Keşke diyorum, son söz olarak, Zafer Ekin Karabay'ı daha önce tanımış olsaydım. O, arkada kalanlara nanik yapıp ufka açılmadan önce...

'Edemediğimiz ve edebileceğimiz
Tüm intiharlar
Ateşten gözleriyle bakıyorlar
Yolun üstündeki
Bir semender gibi...' *8*

◉

Dipnotlar:

1/4/5/Adil Okay. 2/ Z. E. Karabay. 3/ Kenan Özcan. 6/ Sosyal Ekinci. 7/ İmam Aygün. / 8/ Kaan İnce

Not: Şiirlerinden alıntı yaptığım Nilgün Marmara, Kenan Özcan, Sosyal Ekinci, İmam Aygün ve Kaan İnce'de, Zafer Ekin Karabay gibi intihar ederek aramızdan ayrılmışlardır.

***

Meraklısı için bilgiler:

Zafer Ekin Karabay

1975 yılında Kayseri'de doğan Zafer Ekin Karabay, 13.09.2002 tarihinde kendi isteğiyle hayatına son verdi. 1999 varlık şiir ödülü ve 2000 Arkadaş Zekai Özger şiir ödülü sahibi, Anadolu Üniversitesi hukuk fakültesi araştırma görevlisi şair, '*Şubatta Saklambaç*' adlı bir şiir kitabı bıraktı ardında. Kitap Mayıs Yayınları'ndan çıktı.

Nilgün Marmara

Yüksek öğrenimini Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. 29 yaşında, İstanbul'da yeryüzünü bıraktı, "yaşama karşı ölüm" dedi. İntihar etti. Sylvia Plath sevgisi, Marmara'yı ölümde de sevdiği şairin yazgısıyla birleştirdi. Plath üzerine inceleme yaptı. Bu şairin, bireyin yalnızlığına ve varoluş sorununa bakışı, genç şairi etkiledi. Şiirlerinde çoğunlukla 1. tekil kişinin düşle gerçek arasında gidip gelen kırılgan izleklerini kullandı. Şiir Kitapları: Daktiloya Çekilmiş Şiirler (1980), Metinler (1990), Kırmızı Kahverengi Defter 1993. (Günlük).

Kenan Özcan

Kenan Özcan 1959 yılında Fatsa'da doğdu. İlk, orta ve Lise öğrenimini burada tamamladı. 1979 yılı Aralığı'nda tutuklandı. Fatsa Davasında yargılanmakta iken, 20 Ekim 1985 tarihinde Amasya Askeri Cezaevi'nde hücresinde ölü olarak bulundu.

İmam Aygün

45 yıllık yaşamının 16 yıl 2 gününü cezaevlerinde geçiren şair İmam Aygün, cezaevinden çıktıktan sonra bu büyük hapishanedeki hayata ancak 4 yıl tahammül edebildi. Edebiyat dünyasında adı hiç bilinmeyen ve Adana'da hayata rest çeken şair, bir sabah evinden çıktı ve geri dönmedi. Uzun aramalardan sonra Seyhan Irmağı kıyısına vuran cesedi bulunan şair, "Moral Değerler Denizi" adını taşıyan tek şiir kitabında özgeçmişi hakkında şu bilgilere yer veriyor: "1950 yılında Malatya ilinin Akçadağ İlçesi'nin Kürecik nahiyesinin Semşik Köyü'nde doğdum. 1969 yılında İ.T.Ü. Müh. Mimarlık Fakültesi Elektrik Bölümü'ne girdim. 1973 yılında siyasi nedenlerden dolayı okulu bırakmak zorunda kaldım. 1974 yılında eylemlerden dolayı cezaevine girdim. Müebbet hapis cezası aldım.

Şairin, 1970 ve 1980 yıllarındaki iki askeri darbenin ölüm evlerine dönüştürdüğü cezaevlerinde 16 yıl 2 gün direnmesi bu problematiği kendince kurgulanmasıdır. Şair, "İnsanoğlu Yalnızlık Limanında" adlı şiirinde "İnsan yalnızlığı ile mutlu olabilir mi?" diye soruyor. Yine kendisi yanıtlıyor sorusunu: "Yalnızlık denizi seni yutarken / Yaşamaya çabalamalısın dostum/ Bir yıkılmaz duvar olmalısın..." Kendi yıkılmaz duvarını yıktı İmam Aygün..

1994 yılında yaşamına son noktayı koyduğunda "kalan sağları" üzdüğünü düşünerek, ölümünden hemen önce yazdığı iki dizelik son şiirinde "Bir insanın özgürlüğü için/ bin insanı üzdüm beni affedin" diye seslendi

Sosyal Ekinci

Kars'ta doğdu. Ardahan Yatılı Bölge İlkokulu, Kars kazım Karabekir Öğretmen Okulu ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Siyasi kimliğinden ötürü gözaltı (1979-1981), tekrar gözaltı (1983). 6 yıl İstanbul cezaevlerinde tutukluluk, 1989'da şiir kitabı Çağrı'nın toplatılması. 4 Eylül 1994'te İstanbul'da hayatına son verişi. intihar... Şiir kitapları: Biri Yitik İki Ülke (Ekim 1991, Belge Yayınları), Çağrı (Kasım 1990, Alan Yayıncılık), Yıkıntılar Altında (Ekim 1991, Alan Yayıncılık).

Kaan İnce

2 Şubat 1970 tarihinde Ankara'da doğdu. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde okudu.

Şiirleri Çağdaş Türk Dili, İzlek, Promete, Yazılı Günler gibi dergilerde yayımlandı. Ölümünden sonra İzlek dergisinin girişimiyle Kaan İnce Vakfı kuruldu. 1992 yılında Yaşar Nabi Nayır Gençlik Ödülleri'nde "Dikkate Değer Şairler" arasında yer aldı. Şiirleri: *Yazılı Günler, Çağdaş Türk Dili, Promete, Karşı* dergilerinde yayımlandı. İstanbul'da Kadıköy'de Ozan Eczanesi'nin üstünde, Ümit Oteli'nin balkonundan atlayarak "misafir olduğu doğa"dan ayrıldı. Şiirlerini arkadaşları bir araya getirdi. Zaman, yalnızlık, ölüm ve hüzün şiirlerinin baskın temaları oldu. Şiir Kitapları: Gizdüşüm (1992), Kan (1997).

i s t e n ç

TAN DOĞAN
tandogan61@mynet.com

Lübnan'a...

ne çok isterdim
solmamasını
yaz *gül*lerinin
ve yeni yetme
ve yüzyıllık ağaçların
yeşil yeşil
kızıl kızıl
sarı sarı yapraklarını
döke döke güzün
yüzünü yaşartmamasını
kurumamasını
çatlamamasını
yarılmamasını
o mis kokulu toprağın
ve havası uzun
yanık türkülerle
içli içli sus(m)amasını

ağlamamasını bir tek
çocuğun bile
bir tek ananın
sütünün kesilmemesini
ellerinin-emeklerinin
küçülmemesini bir tek
babanın ve açlığın ve
yokluğun-yoksulluğun
haykırmamasını ve
silahın ve savaşın ve
ölümün yayılmamasını
ve sevmekten başka
sevmekten başka bir
işimizin olmamasını
dostluğu ve
kardeşliği ve
bir koca mutluluğu
çokça hak edip ve
mutluluğun resmini çizip
görmeyi bir de
bir de yaşamayı bir de
yaşamayı
ne çok isterdim

oysa...

(damağıma yapışık şimdi dilim ve yarım kalmalı artık şiirim)

kan

MUSTAFA BAKIR

Kan'a bahar gelmişti bu yıl yine
İmrendi Iraklı öksüz çocuklar
Nicedir kan barut koklarlar çöllerde
Bekleyerek kurban edilecek günü hürriyete
Arkalarından ağlayacak kimse bırakmadan

Kan'da bahar geçmekte sessizce
Sevgiyle büyür yeni filizler, emli kuzular
Yetersiz olsa da biberon ve maması
Sarılır basar bağrına dertli analar
Unutup yıllardır yitirdiklerinin acısını

Kan'da yaz şafaklar serin mi serin
Ebeveynlerin duaları kansız günlere
Düşlerinde türlü oyuncaklar çocukların
Yarı tok olsalar da uykuları çok derin
Ve şekersiz emziklere yapışmış bebeler

Papatyalar kan kırmızı Filistin, Gazze'de
Ağıtlar ninni Bekaa'da, çığlıklar günlük sesleniş
Eksilmez delik deşik binaların dumanı
Sokaklar kan gölü, sığınaklar mezar
İnsanlık uyur, zalimler ferman yazar

Kan çeker vampirleri Kan toprağına
Kuytulara saklar aç yavrusunu analar
Acımasız avcı ne kadın ne çocuk anlar
Yıkılır başlarına henüz tanımadıkları dünya
Tanışırlar Amerikan, İsrail kurşunlarıyla

Bombalar, tanklar koparır Kan'da gülleri
Bir vahşet ki adını koyamaz yeryüzü
Uçurulur köprüler, yollar yardıma engel
El konur yaralı bebelerin ilacına, sütüne
Sarhoş eder havaya savrulan külleri

Toprağa gömülür zafer işaretiyle sivil halk
Tırnaklarıyla eşeler enkazı ayakta durabilen
Yaraya derman, ölüye kabir aranır boşuna
Elden ele taşınır parçalanmış çocuklar
Son kez anne demeye fırsat bulamadan

Kan'da ölü çocukların boy boy pozları
Dört bir yanda çaresizliğin nafile feryatları
Kaplar gökyüzünü kara bombardıman tozları
Televizyonlardan timsah gözyaşları süzülür
Can çekişir koca Akdeniz balıklar yüze tükürür

Ağustos 2006

Bu sayıya gelen, yayınlayamadıklarımız

Bu sayımız için de okurlarımız yazı, şiir, öykü, deneme, haber göndererek katkıda bulundu. Ürünlerini göndererek bizi destekleyen tüm dostlarımıza teşekkür ediyor, katkılarının sürmesini diliyoruz.

Gelen ürünleri ancak bir bölümünü bu sayımızda yayınlayabiliyoruz. Ayrıca internet sitemizde (de) yayınlıyoruz.

38. Sayımız için Temmuz/Ağustos/Eylül (15 Eylül'e kadar) bize ulaşan ancak bu sayımızda yayınlayamadığımız ürünler şunlar:

Şiirler:

Hikmet Kale-1. Nolu F Tipi Cezaevi
Alişan Karahan
Onur Arslan
Arzu Çevikalp-Ağlayamıyorum/Ben olayım
Atakan Yusufoğlu-Gecekondulu/Gül kokulu/Biri
Berdan Doğan-Çınar
Devrim Esen-Fidan
Erdal Sekizkardeş-Bir tutam özgürlük
İlhami Özer-Kürtçe şiirler
İlker Gören-Kırlangıçların çağrısı/ Bulutların söyledikleri
Masum Elmas-Satıyorum yalnızlığı/ Mektuplar
Osman Oğuz-Kırlangıcın kanadında ilkbahar
Sabahattin Kurtoğlu-Gözlerim üşüdü/ Saksıdaki kırmızı karanfil
Sadık Doğan-Gidenler gelenlerden af dilemeli
Taner Cindoruk-Gözaltı/Şeref ve Hürriyet
Uygur Orhan-Düzce şiirlerim
Ali Haydar Acar-Zeryamına Bele
M. Murat Küçükaydın-Çöl Köpekleri/ Uğraşmıyorum/Küçük adımların ninnili kadını
Mazlum Vesek-Umutsuzlar

Yazılar/Denemeler:
Ali Barış Kurt-Ben o adama aşığım anne
Aslı Bıçakçı-İçindekiyle kavgalı bayan çoğul birey
İlhami Özer-Şiir ve Şair sesleri
Cenan Genç-Mektup

Öyküler:
Erdal Laçin-Öykü, E tipi kapalı cezaevi
Aslıhan Ağaoğlu-Annecim ben vardım okula/Ayna

Haberler:
Mehmet Esatoğlu–OYÇED İsrail Protestosu/ Katliamın sorumlusu Amerika (John Berger röportajı)/Besteci Erhan Şakar yaşamını yitirdi/ Barış için tiyatro sanatçıları sokağa çıktı/Tiyatro Sanatçıları tanık/"Hepimiz tecritteyiz" Seval Deniz Karahaliloğlu'na ait bir yazı.

SİNEMA NOTLARI...

ANUŞ PAZARCIYAN

İYİLER...

İKİ İYİ BELGESEL...

I. İş ne, işçi kim?

Workingman's Death (Emekçinin Ölümü)

Avusturyalı belgeselci Glawogger "Emekçinin Ölümü" isimli yeni filminde, formel olarak 5 bölüm ve bir epilogla (sonsöz), dünyada iş/işçilerin durumunu belgeliyor. "Emekçinin Ölümü" adı, en baştan dünyaya yalnızca Orta Avrupa ve Kuzey Amerika penceresinden bakan, en ileri emperyalist ülkelerdeki duruma bakıp "Elveda Proletarya", artık işçi sınıfı kayboluyor, yok vb. teorileri üretenlere bir atıf gibi görünüyor. Glawogger böyle düşünenlere iş ve işçinin var olduğunu ve nasıl var olduğunu, dünyanın Orta Avrupa ve Kuzey Amerika'dan birazcık!!! daha büyük olduğunu belgeleyerek gösteriyor. Filmin bölümleri kısaca şunlar:

I. Bölüm. Mekân:
Donbass/Ukrayna. Bölüm başlığı: **Kahramanlar**. İşsiz kalmış maden işçileri, çoktan kapatılmış kömür madenlerinde kömür çıkarıyorlar. En İlkel araçlarla. Ve öncelikle el emeği ile. Kapatılmış madenlerde bir insanın ancak sürünerek hareket edebildiği bir yükseklikte, kelimenin gerçek anlamında sürünerek yapılan bir iş. Her an bir "iş kazası" bir mezar yüksekliğindeki toprağın altında kalmak mümkün. Don Havzası, geçmişte Sovyetler Birliği'nin sosyalist olduğu dönemde, sosyalizmi inşaya katkı temel dürtüsü ile tespit edilen normun çok üzerinde kömür çıkararak "emek kahramanı" olan ve bir harekete ismini veren Stahanov'un çalıştığı bölge, şimdiki "kahraman"ların çalıştığı kapatılmış kömür ocakları, Stahanov hareketinin gelişmiş olduğu maden ocakları. Glawogger o dönemin belgesel "emek kahramanı" işçilerin gülerek, coşku ile yürüyüp, marş söyledikleri belgesel/propaganda filmlerinden parçalarla, bugünün işsiz kalmış işçilerinin, ekmek için yerde can bedeli sürünen işçilerin resimlerini arka arkaya montajlamış. Bu arada bugünkü işsiz-işçilerin kendi aralarında "emek kahramanlığı" üzerine tartışmalarını da belgeliyor.

Workingman's Death / Emekçinin Ölümü
| 2005 Avusturya
Yönetmen: Michael Glawogger
Kamera: Wolfgang Thaler

II. Bölüm Mekân:
Endonezya'da bir volkanik dağ. Bölüm başlığı: **Ruhlar**. Aktif bir volkan kenarında kükürt toplayıcıları. Koca kükürt parçalarını en basit iş aletleri ile toplayıp, sepetlerle sırtlarında patika yollarda, yar kenarlarında taşıyorlar. Taşıdıkları yük ortalama 70–80 kg. Onlar zorlukla yürürken sırtlarındaki sazdan sepetleri birbirine bağlayan, denge sağlayan esnek sopanın çıkardığı monoton çığlık izliyor sizi. Filmin bu bölümü kutsal ruhlara bir keçi kurban edilmesi töreni ile başlıyor. Çalışma şartları her an onları ölümle karşı karşıya bırakan, kelimenin gerçek anlamı ile ağır işçiler, ölümden kurtulmak için çareyi ruhlara kurban vermekte buluyor. Yalnızca bu kurbanın volkanın tepesine taşınması bile başlı başına, bu insanları izleyen kamera ile birlikte izleyicinin nefesini kesen, başını döndüren bir macera. Ve bu insanlar yalnızca kurban kesmek için çıkmıyorlar volkana, sırtlarında 70–80 kiloluk kükürtlerle inmek için çıkıyorlar. Onlar inerken yarı yolda volkan gezisi yapan turistlerle karşılaşmaları, iki dünyanın karşılaşması da kendi başına bir olay.

III. Bölüm. Mekân:
Nijerya'da bir mezbaha. Bölüm başlığı: **Aslanlar**. Deviriciler. Kesiciler. Tütsücüler. Yıkayıcılar. Hamallar. Bir kan ve pislik deryası içinde çalışan, koşuşan, didişen bin-

lerce insan. Kesilen binlerce hayvan. İnsanların bir bölümü kesilecek hayvanları kesim alanına getiriyor. Yere devirip, bacaklarını bağlayıp kesime hazır hale getiriyor. Devreye kesiciler giriyor. Koca bir bıçakla hayvanların boğazını bir darbede kesiyorlar. Debelenen, boğazından kan fışkıran hayvanlar. İzleyicinin seyirde zorluk çektiği vahşi görüntüler. Fakat bu Glawogger'in aslanlar adını verdiği işçiler için yalnızca gayet düşük ücretli, onların yaşamalarının aracı olan bir iş. Ardından devreye tütsücüler giriyor. Görevleri, biraz önce kesilip kafaları kopartılmış küçükbaş hayvanları çıplak ateş üzerinde tütsülemek. Sonra yıkayıcılar var. Bunlar tütsüde yanmış kılları yıkıyorlar. Büyük baş hayvanlarda deri yüzücüler, boynuz ve baş arayıcılar, et parçalayıcılar da var devrede. Sonra her yerde, her işlem arasında hamallar. Glawogger Afrika'nın normal bir alanında, normal bir mezbaha işini/işçilerini yorumsuz belgeliyor bu bölümde. İzleyici nerdeyse özlemle bekliyor bölümün bitmesini. Burada gösterilen iş ve işçilik o kadar dayanılmaz görünüyor. Hâlbuki Glawogger in filmi yalnızca resim. Kanın, ateşin, pisliğin kokusu yok filmde. Ve burada çalışanlar, çalışabildikleri, işi oldukları için mutlular!

IV. Bölüm. Mekân:

Pakistan'da, batıda miadını doldurmuş gemilerin parçalandığı bir liman. Deyim yerinde ise bir gemi sökme, parçalama "fabrikası". Bölüm başlığı: **Kardeşler.** Genelde yoksul olan Pakistan'ın en yoksul bölgelerinden gelen, çalıştıkları, kaynak aletleriyle biçerek parçaladıkları gemilerde, ya da limanda açıkta gecekondunun bile yanında lüks villa görünümünde durduğu salaş derme çatma barakalarda "yaşayan" işçiler. Yaptıkları iş, her an her birinin hayatı tehlikede olduğu bir iş. Glawogger'in konuştuğu bir işçi iş güvenliği konusunda aslında her şeyin Allah'a kaldığını, hiçbir güvenlik tedbiri vb. olmadığını, her an birinin 80 metreden düşebileceğini, bir diğerinin kafasına tonlarca çeliğin inebileceğini, tek güvenliklerinin birbirini kardeş gören işçiler olduğunu anlatıyor. Bu işçiler de bir işleri olduğu için, çalışıp para kazanabildikleri, evlerine, köylerine para gönderebildikleri için kendilerini mutlu sayıyor.

V. Bölüm. Mekân:

Çin'in gökdelenlerle, onun hemen dibinde salaş kulübelerin yan yana yer aldığı bir kenti. Bölüm başlığı: **Gelecek**. Mao'dan "gelecek gençliğindir" alıntılarını kocaman bir meydanda fırça darbeleriyle yere yazan iki kaligrafı izliyoruz başlangıçta. Yazılar, daha yazılanın sonu gelmeden, yazılanın kuruması ile birlikte kayboluyor. Sonra geleceğin kendilerine ait olduğu söylenen gençleri görüyoruz. Bir yüksek fırında hemen hemen hiçbir koruma tedbiri olmadan çalışan genç işçiler. Onlar da işlerini gözbebekleri gibi koruyacakları bir nimet olarak görüyor adeta. Dünya Bankası'nın tahmini verilerine göre 300 milyon gezginci işçinin olduğu kapitalist bir ülkede –adı sosyalist de olsa– işi olmak bir lütuf gibi görünüyor işçilere.

Ve sonsöz, son bölüm. Bölüm Başlığı:

Epilog. Mekân:

Almanya'nın Duisburg kenti. Bir zamanlar Ruhr Havzası'nın en yoğun maden iş ve işçisi kentlerinden biri. Şimdi madenlerin ve çelik işletmelerinin çoğu kapalı. Şimdi sanayi müzesine, bir çeşit disneylanda çevrilmiş bir ağır sanayi tesisi. Tesisi bir sınıf gezisi çerçevesinde eğelenerek gezen genç insanlar. Geleceğin işsizleri. Geri planda tesisi tanıtan, geçmişte burada nasıl çalışıldığını, yüksek fırınlarda nasıl çelik üretildiğini anlatan bir ses.

Ağır iş, el işi, çalışma somut olarak ne? Var mı, yok mu? Ağır işçiliği onu bilmeyenlerin de duyumsayıp, algılayabileceği biçimde resmetmek mümkün mü? Glawogger mükemmel belgeselinde bu sorulara cevap arıyor. Kendisi hiçbir yorum katmıyor resimlere, konuşmalara. Çünkü resimler ve konuşmalar yorum istemeden cevap veriyor bu sorulara.

Çok net olarak, bir yandan insan onurunun çalışmayla, işle bağı gösteriliyor. Çok net olarak el işinin, ağır işçiliğin, sanayi işçiliğinin yok olduğu, işin-işçinin, işçi sınıfının kaybolduğu tezlerinin safsata, dünyayı kendi küçük dünyalarından ibaret sanan Avrupa/Kuzey Amerika merkezci teorisyenlerin safsatası olduğu gösteriliyor. Dünyanın Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'dan çok daha büyük olduğu -aslında herkesin bilmesi gereken- gerçeği resmediliyor.

Asya'da, Afrika'da, hatta Avrupa'nın doğusunda (Ukrayna) ağır işin, el işinin hâlâ çalışmanın, işin esas biçimi olduğu gösteriliyor. Ve insanların en ağır şartlarda bile çalışmaya hazır oldukları, işin, bu yabancılaşmış iş bile olsa, insanların ihtiyacı olduğu gösteriliyor.

Ağır işin "müzelik" hale gelmesinin –ki bu da bir olgu– ancak en ileri kapitalist emperyalist ülkelerde söz konusu olduğu gösteriliyor.

Formel olarak filmde kamera (Wolfgang Thaler), gösterdiği iş ve işçilerle arasında hemen hiç mesafe bırakmıyor. Hep yapılan işle, onu yapan isçilerle haşır neşir, onlarla birlikte yük taşıyan, çelik kesen, kömür çıkaran, çelik eriyiğini kalıba döken vb. bir konumda duran, yaptığı işi seven, ciddiye alan insanların yaptığı belli olan bir film "Workingman's Death".

Glawogger herkesin görmesinde yarar olan gerçek bir ders filmi sunuyor bize.

Kazaen Türkiye'de gösterilmeye kalkılırsa, hiç kimsenin kaçırmaması gereken bir film. Bütün işçi ve kültür derneklerinin, sendikaların kültür programlarına alması, gösterimine katkıda bulunması gereken bir film.

II. Güçlü olan kazanır (mı?). Güçlü kim?

Darwin's Nightmare (Darwin'in Kâbusu)

Darwin'in doğal ayıklanma, kabaca güçlü olanın kazandığı teorisi bilinir. Bu teoriyi sosyal hayata uygulamak isteyenlerin de olduğu da bilinen bir şeydir.

Avusturyalı yönetmen Dieter Sauper, doğada bu teorinin nasıl işlediğinin kâbus dolu bir örneğini sunuyor bize "Darwin'in Kâbus"unda.

Darwin'in Kâbusu, D. Sauper'in 1977'de Ruanda'daki iç savaş üzerine bir belgesel çekmek için gittiği Afrika'da gözlemlendiği ilginç bir olayın izini süren bir film. Gözlemlendiği olay şu: Tanzanya, Mwanza'da Viktoria Gölü kıyısına kurulu bir uçuş pistinde oldukça yoğun bir taşıma uçağı trafiği var. Dünyanın Rus yapısı en büyük taşıma uçakları inip, kalkıyor. Etrafta düşmüş uçak enkazları da var.

Olayı soruşturan Sauper, inen uçakların yüklerinin silah, kalkan uçakların yüklerinin ise dondurulmuş veya taze balık, Viktoria Levreği olduğunu öğreniyor. Her gün en az iki uçak, çoğu kez daha fazlası, her biri bir uçuşta 55 ton silah ve mühimmatı Afrika'ya indirirken, dönüşte de Avrupa pazarlarında satılan 55 ton Viktoria Levreğini Avrupa'ya taşıyor. 1977'de Sauper'in geçerken gözlemlediği bu trafik, Sauper'in 2004 deki filminin ana konusu oluyor.

Sauper kendinden hiçbir yorum katmadan uçakların Ukraynalı pilotlarının konuşmalarını, onların Mwanza'da yattığı Tanzanyalı orospularla eğlenmelerini, orospuların öykülerini, göl kıyısında hayatlarını Viktoria Levreği ile kazanan balıkçıları, Levreği balıkçılardan satın alıp, işleyen fabrikaların yöneticilerini, boğaz tokluğuna çalışan işçileri, endüstriyel olarak işlenip filetoları Avrupa pazarlarına taşınan balıkların artıklarını toplayıp, bunları tütsüleyen ve kurutan çocukları, göl kıyısının Avrupa'nın balık artıkları ile hayatlarını sürdürmeye çalışan emekçi insanlarını re-

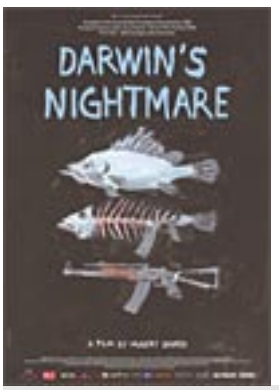

Darwin's Nightmare/Darwin'in Kâbusu
| 2004 Avusturya/Fransa/Belçika
Yönetmen, Senaryo ve Kamera: Dieter Sauper
Kurgu: Denise Vindevogel

simliyor.Filmde "evrenselleşme" diye çok övülen yeni sömürgeciliğin nasıl işlediği çok laf etmeden, yalnızca var olan gösterilerek, belgeleniyor.

Şunu öğreniyoruz: Afrika'nın en büyük (dünyanın üçüncü büyük) gölü olan Viktoria Gölün'de 1960'lı yılların başına dek bulunmayan "Nil Levreği" adlı yırtıcı balık türünden birkaç örnek "deney" olarak salınmış.

Bu "deney" i kimin yaptığı bilinmiyor. Amaç, eti bol olan, Avrupa'da pazarı olan ve çok hızlı üreyen bu balık türü üzerinden, bölgesel balıkçılığı geliştirmekmiş. Bunu binin üzerinde işçinin çalıştığı bir balık fabrikasının yöneticisi ağzından öğreniyoruz.

Bu deneyin sonuçları bugün yaşanıyor: Her gün Avrupa'ya ihraç edilen 110 ton balık! Balıkları gösteriyor Sauper. Her biri büyükçe bir koyun büyüklüğünde ve ağırlığında balıklar. Vahşi, güçlü, kendinden zayıflara hayat hakkı tanımayan, zayıfları yok ederek 40 yıl içinde sıfırdan Viktoria gölünün egemenleri haline gelmiş balıklar. Viktoria Gölündeki 400'ü aşkın balık türünün kökünün kurumuş olduğunu öğreniyoruz filmde. Fakat el

elden üstün.

Onlardan daha vahşileri, güçlüleri var: Balıkları yalnızca bol proteinli yiyecek maddesi olarak gören insanlar. Ve bu ihtiyacı paraya çeviren aç gözlü, insafsız tekeller.

Avrupalıların, özellikle barış ve balık severlerin görmesinde çok yararlı olabilecek bir film bu.

Bu film için de yukarıda "emekçinin ölümü" filmi için söylediklerim geçerli.

Sendikalar, kültür dernekleri, işçi dernekleri bu filmi temin edip gösterse, çok iyi bir iş yaparlar. Kapitalist/emperyalist evrenselleşme üzerine tartışmak için bir ders malzemesidir bu film.

11 Eylül üzerine

United 93 (93 Nolu Uçuş)

Yönetmen: Paul Greengrass

Kendi kendime 11 Eylül'ün Hollywood tarafından ne zaman ele alınıp, kâr malzemesi haline getirileceğini merakla bekliyordum. Nihayet 11 Eylül'ün 5 yıldönümü civarında bu soruma Hollywood'dan iki filmle cevap geldi: Greengrass'ın "United 93"ü ve Oliver Stone'nun "9/11" i. Bu yıl Venedik Film Festivalinin açılış filmi olan Oliver Stone'nunkini henüz görmedim. "Kanlı Pazar" la "daha iyisi olmaz" dediğim bir film sunan (2002 de Berlin'de Altın Ayı'yı kazanan film. Bkz. Güney dergisi, sayı 20, sayfa 96–97). Paul Greengrass'ın 93 No'lu Uçuş filmi, 11 Eylül'ün beşinci yıldönümünü beklemeden yaz aylarında gösterime girdi. Gördüm. Greengrass "93 No'lu Uçuş"ta, 11 Eylül'de kaçırılan ve hedefine varamayan 4 uçağın öyküsünü anlatıyor.

11 Eylül 2001 de ABD'de Newark/San Francisco arasındaki United 93 sayılı uçuşun öyküsü. 11 Eylül 2001 de, sabahın erken saatlerinde bir yolcu uçağı New York'ta "ikiz kuleler" diye anılan Dünya Ticaret Merkezinin iki kulesinden birine çarptıktan ve bunun bilinçli bir eylem olduğu açıklığa kavuştuktan sonra, havada çarpmak için hedeflerine yönelmiş bir dizi uçağın daha olduğu bilgileri yayılmaya başlandı. Sonuçta kulelerin ikincisine çarpan ikinci ve Pentagon'a çarpan üçüncü bir uçak olduğu daha görüldü, yaşandı.

Bir de Washington istikametinde hareket eden dördüncü bir uçaktan "kaçırılma" sinyalleri ve sevdiklerine telefon eden kimi yolcuların veda konuşmaları duyuldu. 44 yolculu bu uçuş, uçağın kontrolsüz bir biçimde Pensylvania'da bir tarlaya çakılması ile son buldu. Yolcuların ve mürettebatın tümü öldü.

Resmi açıklamalarda bu uçaktaki dört yolcunun, aynı ikiz kuleler ve Pentagon eylemlerini gerçekleştirenlerde olduğu gibi "İslamcı teröristler" olduğu, yolcuların kahramanca direnişi ile uçağı kaçıranların hedeflerine varmasını engelledikleri, hedefin "Beyaz Saray" (ABD Başkanlık Binası) veya "Kapitol" (ABD Parlamentosu) olduğu bilgisi verildi. Uçağın pilotlarının "teröristler" tarafından öldürüldüğü, yolcularla ,"teröristler" arasındaki boğuşmada uçağı kullanan teröristin de uçak üzerindeki kontrolünü kaybettiği ve uçağın düştüğü resmi açıklamalarla anlatıldı. "İkiz"lerde yangını söndürmek, yaralıları kurtarmak için çalışırken ölen itfaiyeciler ile birlikte, 93 No'lu Uçuş'un yolcuları da uygarlık kahramanları, batının yüce insani değerlerinin savunucuları olarak anıldılar. Çeşitli yayınlarda değişik yolcuların sevdikleri ile yaptıkları telefon konuşmaları yayınlandı.

Paul Greengrass 93 No'lu Uçuş'ta bu resmi öyküyü anlatıyor. Fakat öyle bir anlatıyor ki, sanki Paul Greengrass ve onunla birlikte siz de "U93" uçuş no'lu uçaktasınız. Ya da, sanki seyrettiğiniz bir kurgu film, bir Hollywood ürünü değil de,- en azından kabine içi çekimlerde- tesadüfen bu uçuşta olan birinin olay sırasında çektiği bir belgesel.

En azından kabine içi çekimler, bir türlü uçak enkazından bulunup çıkarılmış ve filme eklenmiş bölümler. Bu inandırıcılığı Greengrass, uçuş sırasında kaçırılan uçakta bulunan yolculardan bir bölümünün yaptığı çeşitli telefon görüşmelerini bire bir kullanarak, filmi büyük çapta ölenlerin yakınları ile yaptığı görüşmeler ve uçuş güvenliğinden sorumlu kule memurları ile yaptığı görüşmeler, kule ve uçak arasındaki görüşmelere dayanarak kurgulamış olmakla sağlıyor.

Oyuncu olarak yolcularda bizzat yolcu yakınlarını kullanması- işin ucuzluğunun yanında- filme başka bir yoğunluk, duygu doluluğu katıyor. Hareketli el kamerası, uçak içi ve kule içi dar mekân çekimleri, sonu bilinen resmi öyküyü nefessiz izletiyor. Grengrass yine usta işi bir film yapmış. Fakat anlattığı öykü resmi açıklama öyküsüdür.

Bu bir an unutulmamalıdır. Bu resmi açıklama da sonuçta Amerikan yurtseverliği ve Amerikan usulü hayat propagandası, Amerikan yiğitliğine övgüdür.

L'Ivresse du Pouvoir (Tatlı İktidar)

Bu yıl Claude Chabrol 70. doğum gününü kutladı. 50 yıldır film yapıyor. O, birçok filminde burjuvazinin çifte ahlaklılığını, sahtekârlığını polisiye formatında filme döken, bu çizgisinden sapmayan, kendine sadık ka-

L'Ivresse du Pouvoir
| Fransa 2005
Yönetmen: Claude Chabrol
Senaryo: Odile Barski ve Claude Chabrol
Müzik: Matthieu Chabrol
Oyucular: İsabelle Huppert, Francois Berleand, Patricm Bruel, Robin Renucci, Maryline Canto, Thomas Chabrol vd.

lan yönetmenlerden biri. Niyeti, 70. yaş gününde açıkladığına göre, 95 yaşında da hâlâ film yapan Olivera'ya (Portekizli yönetmen) yetişmek.

O sadece kendine değil, "ailem dediği film ekibine de sadık bir yönetmen. Filmlerinde onlarca yıl aynı oyuncularla çalıştığı oluyor.

Kameramanından, ışıkçısına, senaristinden, set işçisine çalıştığı insanları değiştirmeyi sevmiyor.

Onun bize –belki kendi kendine de– sunduğu 70. yaş hediyesinin isminin Türkçeye çevrilmişi "İktidar Sarhoşluğu" . Film Türkiye'de gösterime girdiğinde hangi ismi vereceklerini şimdiden merak ediyorum. Ama isim – bu filmde genelde isimler- filmin anahtarı.

Güçlü olanların –iktidar sahiplerinin-satın almaya çalıştığı, fakat satın alamadığı, önce terfi ettirme yoluyla, yani "yükselterek" kızağa çekmeye çalıştıkları, sonunda açığa aldırdıkları bir kadın savcı var. Claude Chabrol "ailesi"nin otuz yıllık üyesi Isabelle Hupert –yine mükemmel- oynuyor bu savcıyı.

Filmdeki adı Jeanne Charmant Killman! Koca koca, kendilerini dokunulmaz sayan ve sanan tekel yöneticilerini ve siyasetçileri sorgulaması sırasında "iktidarı"nı sonuna kadar ve zevkle kullanan, o tekel yöneticilerinin başlangıçtaki küçümseyici tavırlarını bir küçücük mimikle bile kırabilen bir savcı Jeanne Charmant Killman.

O bir yandan her türlü rüşvetin, satın alınma denemelerinin üzerine çıkan idealist bir kadın. Çekici ve öldürücü bir acımasızlığa sahip. İsmi bütün bu karakter özelliklerinin toplamından oluşuyor.

Birçok insanın, evet iktidar sahibi kodamanların iktidarlarını sarsacak kadar acımasız görünen bu kadın, özel ilişkisinde aradığı sevgiyi bulamıyor. İktidar mücadelesi hiç istenmeden eve de taşınıyor. Sonunda kendi de başarılı bir insan olan fakat eşinin gölgesinde yaşamayı kendine yedirememeyen, bu ilişkide kadının güçlülüğü karşısında ezilen adam intihar ediyor.

Bu Jeanne'a vurulabilecek en büyük darbedir aslında. Anlayamadığı bir tavırdır bu.

Chabrol yine usta işi gerçekçi bir film yapmış. Bir yandan kadın erkek çatışması, bir yandan özel hayat meslek çatışması, bir yandan gerçek hayatta karşılığı olan rüşvetin toplumdaki yeri, siyasetyargı- tekellerin iç içe geçmişliği; sistem dışına çıkanların sonuçta sistem tarafından nasıl halledildiklerini gösteriyor.

Verdiği mesaj çok net: Bu sistemde, sistem içinde rüşvete karşı mücadele edebilirsiniz, hatta şu veya bu rüşvetçiyi cezalandırabilirsiniz de. (Burada Fransa'da patlayan devlet petrol tekeli Elf/Aquitane skandalına atıf çok açık aslında). Fakat sistem bir iki kurban vererek sürer!

Bunu Chabrol kötümserdir biçiminde yorumlayabilirsiniz. O, gerçekçi olduğunu, işinin var olanı olduğu gibi göstermek olduğunu söylüyor.

Gerisini size, bize bırakıyor.

2006 Oscar'ından...

LA Crash (LA Çarpışma)

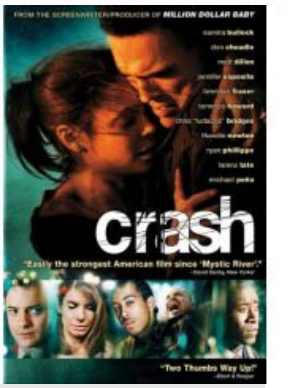

Film, ABD'nin büyük kentlerinden Los Angeles'de (LA) görünürde birbiri ilgisi olmayan ve bir kazanın tesadüfen aralarında bağ kurduğu değişik sınıflardan değişik renk/ırk/kültürlerden üç-beş insanın öyküsü temelinde bugünkü ABD'nin bir resmini çiziyor. Bu resim her şeyden önce ırkçılığın birçok türünü içeren bir resim. Adeta "Hepimiz ırkçıyız." deniyor. İkinci olarak önyargıların resmi çiziliyor. Anlatılan iç içe geçmiş öykülerle "Hepimiz önyargılıyız" deniyor adeta. Üçüncü olarak, film önlenemez, hesaplanamaz, insanın elinde olmayan gelişmelerin, olayların resmini çiziyor. Hepimiz ne kötü ne de iyiyiz. İyi olanlarımız, ya da öyle görünenlerimiz de kötülük, kötü olanlarımız, ya da öyle olduğunu düşündüklerimiz de iyilik yapabilir. Her şey tesadüflere (isterseniz kader deyin) bağlı!

| ABD 2004
Yönetmen ve Senaryo: Paul Haggis
Oyuncular: Sandra Bullock, Don Cheadle, Matt Dillon, Brendan Fraser, Jennifer Esposito vd.

Öyküleri iç içe anlatılan insanlar: Siyah bir polis. Onun Portorikolu iş ve yatak arkadaşı. O'nun küçük polisiye işlerle uğraşan siyah kardeşi. Onun "iş" arkadaşı. Siyah oldukları için beyazlara en baştan kuşkuyla yaklaşan ve onlar tarafından kuşkuyla yaklaşılan insanlar. Irkçı önyargılar bazen şaka ile karışık da olsa, latinolarla siyahların birbirine karşı ilişkilerinde de yansıyor.

Bir İranlı, fakat normal bir Amerikan vatandaşı için Ortadoğu'dan gelen herkes Arap olması gerektiği için Arap sayılan, onun için de en baştan terörizm kuşkulusu bir küçük dükkân sahibi baba. Onun iki toplum arasında denge sağlamaya çalışan kızı.

Los Angeles başsavcısı. Beyaz tabi. Seçilme diye bir derdi olduğu için ırkçı görünmemesi lâzım. Ama diğer yandan da asayişten de sorumlu. Denge tutturması zor. Ve onun biraz paranoyak ve çokça da kıskanç eşi. Film bunların iki siyah küçük polisiyle işlerle uğraşan genç tarafından bir gala dönüşü saldırıya uğrayıp soyulması ile başlıyor.

Irkçı bir beyaz polis. Onun yanında genç bir (beyaz) nöbet arkadaşı. İyi niyetli. Irkçılığa karşı.

Beyaz ırkçı polisin hasta babası. O hasta babaya hastane masrafını ödemeyi ret eden bir hastalık sigortası görevlisi siyah kadın.

Bir ödül töreninden geri dönen aydın bir siyah koca ile alımlı beyaz eşi. Neşeyle ve arabada yolda giderken sevişip oynaşarak geri dönerken, ırkçı beyaz polisle, ırkçılığa karşı olan genç beyaz polisten oluşan devriye tarafından durduruluyorlar. Irkçı polis hiçbir şey yapamayan kocasının yanında kadını elle ve sözle açıkça taciz ediyor.

Daha sonra bir kazada yanan arabadan çıkarıyor bu ırkçı polis bu kadını.

Irkçılığa karşı olan genç adam ise, hiç istemediği halde, korku ve önyargı sonucu, baştaki siyah polisin kardeşini vurup öldürüyor.

İyi ve kötü yok yani. Filmi Amerika'nın halini anlatan gerçekçi bir film ve sistem eleştirisi olarak da, kaderciliğin, insanın aslında hiçbir seçiminin olmadığı düşüncesinin propagandasını yapan bir film olarak da okuyabilirsiniz. Fakat kurgusu itibariyle, oyuncuları, çekimi, temposu, diyalogları ile aksamayan, usta işi bir film.

Hollywood'un iyi senaristlerinden biri Paul Haggis. En son "milyon dolarlık bebek" filminin senaryosundan tanıyoruz onu. Şimdi kendi yönettiği "ilk"le karşımızda. Senaryosu da kendisinin tabi. Bu yıl en iyi film ödülünü aldığında merak etmiştim filmi, biraz da şaşırmıştım. Gördükten sonra iyi seçim diyorum.

İyi bir kabare...

Döngel Kârhanesi

Bertan (Metin Akpınar) "yabancı sermaye"lerinin bir bölümünün onlara acıyan mesai arkadaşlarının yardımıyla kaçması sonucu kızan Rus Mafyası tarafından kaçırılır. Kurtulmak için kerhanesini bankaya ipotek ederek borçlanmak zorunda kalır. Bu arada bankanın patronları tarafından bankanın içi boşaltılır. Devletin el konduğu bankanın alacaklılarına para ödeyebilmek için bankanın elindeki ipotekli mallar satılmak, işletilmek zorundadır. Önemli işletmelerden biri olarak Döngel Eğlence Merkezi görünmektedir. Ankara Döngel'e en sağlam, en vatansever, en Atatürkçü, en namuslu memuru olan Keskin'i (Ahmet Uğurlu) gönderir. Sonra olanlar olur.

| Türkiye 2006
Yönetmen: Hakan Algül
Oyuncular: Metin Akpınar, Ahmet Uğurlu, Şenay Gürler, Şebnem Dönmez Goncagül vd.

Güncelliği yakalayan, aptal milliyetçilikle ince ince dalgasını geçen, diyalogları da iyi, oyuncuları keyifle oynayan bir film Döngel Karhanesi.

Metin Akpınar'ın çizdiği ve her türlü pezevenk klişesine ters, efemine ve insancıl kerhane patronu tiplemesi, vatana hizmet aşkıyla yanıp tutuşan, vatan aşkına kârhane işletmeciliğine soyunmak zorunda kalan memur tipinde Ahmet Uğurlu'nun çizdiği tip gerçekten güzel. Diğer tipler de aksamıyor.

Film, filmden daha çok, bir güncel kabarenin filme çekilmişine benziyor.

Görülmeye değer. Çokça gülünen, üzerine çokça da düşünülüp, konuşulabilecek keyifli bir kabare filmi çıkarmış ekip. Ellerine, emeklerine sağlık.

EH İŞTE... OLMASA DA OLUR...LAR

Keyifli bir medya eleştirisi…

American Dreamz

"Star" "Süper Star" vb.nin arandığı, seyircilerin aktif oyları ile aktif olarak katıldığını sandıkları için hemen her ülkede en çok izlenenler arasında yer alan yarışma programlarını, bunların nasıl işlediğini, bu arada ABD deki siyasetin de nasıl yürüdüğünü sululuğa kaçma sınırını aşmayan bir komedi formatında anlatır bir film American Dreamz. Bir süper star yarışmasında reytingi iyice düşen ABD başkanının da katıldığı bir bölümde, istemediği halde canlı bomba olan Arap kökenli bir yarışmacının intihar eylemi üzerine kurulu öykü. Hugh Grant iyi bir oyuncu olduğunu gösteriyor.

Keyifle izlenip, unutulabilir bir film.

| ABD 2006
Yönetmen: Paul Weitz
Oyuncular: Hugh Grant, Dennis Quaid, Mandy Moore vd.

Dertsizlerin dertleri...

Peindre ou faire l'amour (Resim yapmak mı, yoksa aşk mı?)

Arnaud ve Jean-Marieu Larrieu Fransız sinemasında orta /üst sınıf insanlarının insani ilişkilerini daha çok kadın erkek ilişkisi çerçevesinde ele alan filmler yapan sinemacı kardeşler. Anlattıkları ilişkilerdeki insanlar evi barkı, iyi bir işi olan, para derdi olmayan insanlar. Yine de ilişkilerinde çoklukla mutlu filan değiller. Hep bir hoşnutsuzluk, bir arama içindeler. Sonu açık filmler Larrieu kardeşlerin filmleri. Ben hep kendilerini/kendi yakın çevrelerini anlattıkları hissiyle çıkıyorum filmlerinden.

Son filmleri "Resim yapmak mı, yoksa aşk mı"da Fransız sinemasının çok iyi iki oyuncusu Daniel Auteil ve Sabine Azema, 60'lı yaşlarına dayanmış evli bir çifti oynuyorlar. Ailenin yetişkin kızı çoktan evden çıkmıştır. Erkek/William, meteorologdur. Filmin başında onun kısa süre önce emekli olduğunu ve kendini bir boşlukta hissettiğini öğreniriz. Kadın/Madeleine henüz çalışmaktadır. Fakat o da arayış içindedir. Resim yapmak onun için günün kurşuniliğinden kaçıştır. Film Fransa'nın Alpler bölgesinin nefes kesici güzellikteki resimleri ile başlar. Alplere karşı kenarı ormanlık olan bir çayırda resim yapmaya hazırlanan, boya karıştıran Madeleine üzerinde odaklanır. Sonra filmin ikinci çiftinin erkeği ile tanışırız : "Kim burada resim yapıyor?" sorusu ile Madeleine'ye doğru yürüyen ona göre biraz daha genç, gözlerinde karanlık bir gözlük taşıyan bir adam. Bu adamın ismi de "Adam"dır (Adem). Yakındaki kasabanın belediye başkanıdır. Kördür. Eşi Eva (Havva) ile birlikte Madeleine'nin resim yaptığı çayırın hemen kenarındaki eski bir köy evini satın alıp oraya yerleşen William/Madeleine çiftiyle dostluk geliştirirler. Bir kaza sonucu evleri yanan Adam ve Eva bir süre William/Madeleine'nin davetine uyarak onlarda kalırlar. Ve bir gece Adam Eva'nın koluna girecek yerde Madeleine'nin koluna girerek onu yukarı, odasına çıkarır. Şaşıran ne yapacağını bilemeyen, ne yapalım diye Eva'ya soru yönelten William'a Eva'nın cevabı kısadır: "Hiç".

| Fransa 2005
Senaryo & Yönetmen: Arnaud ve Jean Marie Larrieu
Oyuncular: Sabine Azema, Daniel Auteil, Amira Casar, Sergi Lopez vd.

Eş değiş tokuşu, yasaktan ve yeniden, alışılmışın dışına çıkmaktan duyulan haz, artık iyice ezberlenen birileri dışındakiler tarafından çekici bulunmanın, istenmenin getirdiği duygu, bunun yaşanması, ertesinde kendi kendini suçlamalar, diğerlerini görmeme çabaları vb. Daha sonra aslında olanın olması gerektiği için olduğu, değişiklik olduğu, yerleşmiş düzeni sorgulayan bir yenilik olduğu ve aslında bunun karşılıklı sevgiyi öldürmediği, tersine yenilediği fazla konuşulmadan anlatılır filmde.

Oyuncular çok iyi, doğa çok güzel, anlatım iyi, kamera iyi… de dertsizlerin dertleri üzerine bir film bu. Olmasa da olur.

Hollywood usulü pedagoji filmi…

Dance (Dans)

ABD de siyahların ve Latinoların çoğunlukta olduğu, siyah bir kadın öğretmenin yönetmeye çalıştığı bir okul.

Çoğunlukla geleceği olmayanların, toplumdan dışlanmışların gittiği, öğrencilerin cezalarla terbiye edilmeye çalışıldığı, aslında fonksiyonu öğretmekten çok genç insanların sokakta gezip "aptallık yapmasını engelleme" olan bir okul. Derste veya dışarıda aşırı rahatsız edenlerin gönderildiği bir kalorifer dairesi. Ceza olarak oraya gönderilen çoğu siyah gençlerin hip-hopla vaktini geçirdikleri bir mekân.

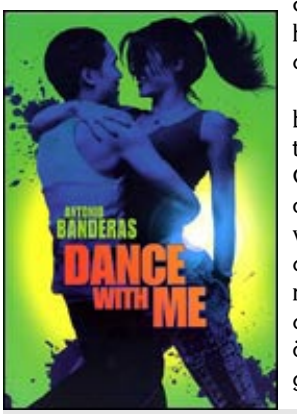

Bir başka dünya, bir başka müzik ve dans türü: Formasyon dansı. Çok sevdiği eşini yitirmiş olan, yaptığı işi çok seven, dansla yaşayan bir dans öğretmeni (Antonio Banderas) ve onun dans okulunda dans öğrenen üst-orta sınıf gençleri.

| ABD 2006
Yönetmen: Liz Friedlander
Oyuncular: Antonio Banderas, Rob Brown, Alfre Woodard

Bu iki dünya gettoda okul yöneticisine kızan bir öğrencinin hıncını müdürün arabasından aldığı bir eylem sırasında karşılaşır.

Sonrasında dans öğretmeninin olağandışı, gönüllü bedava öğretmenlik önerisi, buna kuşkuyla bakan ve sonra kabul eden okul müdiresinin anlaşması var.

Dans öğretmeni gönüllü eğitmenlik işine başlar. Değişik "dans"ların ve onların ardında duran dünya görüşlerinin çatışmasını yaşarız. Sonuçta müzik ve dansın- her türünün- insanları birbirine yakınlaştıran evrensel dilinde uzlaşmaz görünen türlerin birleşmesi, kaynaşması vardır. Dansta kendini bulan "kurtarılan" mutlu gençler vardır.

Bir Hollywood kitsch/pedagoji filmi.

İki saat hoşça vakit geçirdikten sonra unutabilirsiniz.

Bir Kostüm/dönem filmi…

Mrs. Henderson Presents… (Lady Henderson Sunar…)

Stefan Frears "Benim Harika Çamaşır Salonum" (1985), "Samy ve Rosie yapıyorlar" (1987) filmleri ile İngiliz sinemasında kendine özgü esprisi ile yer edinen, sonra 1988'de "Tehlikeli İlişkiler" ile Hollywood'a taşınan, son olarak 2000'deki "High Fidelity" ile Hollywood'a teslim olmadığını gösteren, hâlâ bağımsız çizgisini korumaya çalışan bir rejisör. Şimdi çok iyi iki oyuncu ve geniş bir ekiple, "Tehlikeli İlişkiler"de de denemiş olduğu tarihi-kostümlü bir film çekmiş. Varyete/müzikal/tarihi-kostüm filmi.

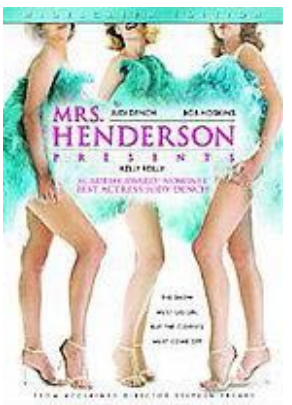

1937–1945 arası İngiltere/Londra'sından yaşanmış bir öyküden esinlenen bir film.

Zengin, tek oğlunu 21 yaşındayken -Birinci Dünya Savaşında- yitiren bir dul, Lady Henderson, (Judy Dench) parasını ve boş zamanını değerlendirmek için bir tiyatro salonu satın alıyor. Tiyatronun yönetimini Hollandalı Yahudi –fakat Yahudiliğini kimliğinin bir parçası olarak öne çıkarmayı istemeyen- bir tiyatrocuya emanet ediyor. Fakat kendisinden tam bağımsızlık isteyen ve bu sözü alan Van Damme'ın (Bob Hoskins) işine karışmaktan da vazgeçmiyor. Film bir yanı ile bu iki büyük oyuncunun aslında tiyatro için gayet verimli olan çatışma/çekişmelerinin öyküsünü anlatıyor.

Tiyatroyu yaşatabilmek için bir yenilik peşinde koşan Lady Henderson/Van Damme ikilisi, çıplaklığı tiyatroya sokmayı yenilik olarak buluyorlar. Çıplaklığın yasak olduğu İngiltere'de, Lady Henderson'un girişimleri ile, sahnede çıplak olanların hareket etmemesi şartıyla- çünkü böyle olunca çıplaklık pornografi değil, sanat oluyor- İngiltere'nin ilk çıplak revü tiyatrosu kuruluyor. Dünya savaşı sırasında Londra bombalanırken bile başarıyla hiç kapanmadan oyunlarını sürdürüyor.

İki saat, iki usta oyuncunun çok iyi oyunları ile keyifle izlenip, sonra unutabileceğimiz bir film.

İngiltere 2005
Yönetmen: Stefan Frears
Oyuncular: Judy Dench, Bob Hoskins, Will Young, Kelly Reilly vd.

Başkanın Koruyucuları/mı?

The Sentinel (Fedai)

Kimin eli kimin cebinde belli değil bir polisiye.

Beyaz Sarayın/başkanın koruyucu polis (Sentinel) teşkilatının şeflerinden biri olan, Pete (M. Douglas) ile başkanın karısı (Kim Basinger) arasında bir imkânsız, gizli aşk ilişkisi vardır. Teşkilat içinde yine bir aşk ilişkisi yüzünden (Karısını Pete'in ayarttığını düşünmektedir) düşman olan David Breckinridge (K. Sutherland) 'un bir açığını yakalamaya çalışmaktadır. Bu arada bir çaylak gizli kadın polis, Jill Marin (E. Longoria) de David Beckendrigde'in yanında staj yapmaya gelir.

Eski KGB ajanları, bir orta Asya ülkesi adına başkanı öldürmeye çalışmaktadır. Kanada'da yapılan G-8'ler toplantısında öldürülecektir.

Polise bilgi satan bir

ABD 2006
Yönetmen: Clark Johnson
Oyuncular: Michael Douglas, Kiefer Sutherland, Eva Longoria, Kim Basinger, Martin Donovan vd.

kişi suikast haberini verir ve daha fazla bilgi için 1 milyon dolar ister. Bu arada onun başkanın karısı ile öpüşürken gösteren fotoğraflar postalanır.

Bütün teşkilatlar suikast şüphelisi olarak 'un peşine düşerler. Filan.

Olur mu... Hadi, burası Hollywood'dur, biraz karışık da olsa olur diyelim...

Fakat şu olmaz. Bir polis bir arkadaşını arkadan vurur. Vurulan bir süre yattıktan sonra ayağa kalkar. Çelik yelek vardır üstünde güya. Çelik yelek evet insanı yaralanmaktan kurtarabilir de, onun üstündeki ceketteki açılmış olması gereken deliği yok edemez.

İşte öyle bir b-filmi Sentinel. Olmasa da olur.

Bir karabasan...

Lemming (Karabasan)

Lemming su sıçanı demek. Filmde bu hayvanın kuzey Avrupa ülkelerinde yaşadığı, belli aralıklarla çok hızlı çoğalıp, sonra yine eski nüfus yoğunluğuna geri döndüğünü vb. öğreniyoruz.

Genç bir çift. Erkek bir elektronik firmasında herkesin özel kullanımı için bir uçan güvenlik kamerası geliştiren bir mühendis. Kadın öğretmen.

Bir akşam patron eşiyle yemeğe geliyor. Yemekte patronun karısı, kocasını aşağılıyor, kendisini aldatmakla suçluyor. Yemek bu tatsızlıkla yarıda kesiliyor. Yemek ertesinde bulaşık yıkarken mutfaktaki eviyenin borusunun tıkalı olduğunu fark ediyorlar. Gece uyuyamayan Erkek boruyu söküyor. Borudan bir su sıçanı çıkıyor. Adam yarı uyanık karısına borudan bir su sıçanı çıkardığını ve bir beze sarılı olarak mutfakta bıraktığını söylüyor.

Ertesi gün işe giden adama, patronu, bir gece önceki akşamki tatsızlık nedeniyle özür diledikten sonra kendisinin ıssız bir göl kenarında bir dağ evi olduğunu, kafasını dinlemek için hep oraya gittiğini, eğer isterse genç adam ve eşinin de bu evde hafta sonu tatili yapabileceğini vb. söylüyor. Kendisi de uzak doğuya iş görüşmesine gidecektir.

Aynı günün akşamı patronun karısı, geç saatlere kadar işyerinde yalnız başına çalışan genç adamın yanına giderek, kendisiyle yatmak isteyip istemediğini soruyor. Onu baştan çıkarmaya çalışıyor. Bedenen istemesine rağmen, eşini ve işini seven adam bu baştan çıkarma saldırısını geri çeviriyor. Kadın, eşinin kendisini orospularla aldattığını, yirmi yıl önce kocasının kendisini zehirlemek istediğini vb. anlatıyor.

Genç adam eve geç dönüyor. Karısının nerdeydin sorusuna verdiği cevap, işteydim oluyor. Patronunun karısı ile gelişen olayı anlatmıyor.

Ertesi gün patronun karısı genç çiftin evine geliyor. Genç kadına içeri girip giremeyeceğini soruyor. Genç kadın patronun karısını davet ediyor. Kadın hiç bir şey istemediğini yalnızca biraz uyumak istediğini söylüyor. Bu arada genç kadına kocasının işyerinde olanları anlatıp anlatmadığını soruyor. Üst kattaki misafir odasına çıkıyor. Akşam genç adam eve geldiğinde karısı ona patronun karısının geldiğini misafir odasında olduğunu anlatıyor. Birlikte kadını çağırmak için üst kata çıkıyorlar. Kadın içerden kilitlediği odadan gelmeyeceğini söyleyip, bunları kovuyor. Adam zorla kapıyı açmaya çalıştığında içerden bir silah sesi geliyor. Kapıyı zorla açıp girdiklerinde beynine kurşunu sıkmış ve son nefesini veren kadını buluyorlar. Hemen polise ve bu arada uzak doğuda olan kocasına haber veriyorlar.

Patron geri dönüp cenaze kaldırıldıktan sonra, o yalnız kalmak istemediğini, daha önce genç adamın tek başına çıkması planlanmış olan bir iş gezisine kendisinin de geleceğini söylüyor.

Ertesi günü patronla genç adam yola çıkıyorlar. Yolda patron ölümünden bir akşam önce karısının iş yerinde kendisinin yanına geldiğini anlatan genç adamı sorguya çekiyor. Karısıyla yatıp yatmadığını soruyor. Yatmadığı cevabından tatmin olmuyor. Genç adam patronun karısının anlattığı zehirleme olayını anlattığında, karısının ruh hastası olduğunu anlatıyor.

Gece kâbus gören genç adam, karısını telefonla arıyor. Ulaşamadığında paniğe kapılıyor. Patronundan arabasını isteyerek yola koyuluyor. Patronundan arabasını isterken, patronunun odasında birden fazla genç kadının olduğunu görüyor. Yolda bir kaza geçiriyor.

Sonrası kâbusun devamı. Ara sıra kendine gelmeler, gerçek sahneler, çoğunlukla fakat bilinçaltı, karabasan.

Batı Avrupa'da "eleştirmen"lerin öve öve bitiremedikleri bir film Lemming.

Ben sevmedim. Olmasa da olur bir film.

◉

| Fransa 2005
Yönetmen: Dominik Moll
Oyuncular: Charlotte Rampling, Charlotte Gainsbourg, Andre Dussolier, Laurent Lucas vd.

Zehra İpşiroğlu'yla 'Şimdiki Çocuklar Hala Harika' üzerine söyleşi

Aziz Nesin'e 90. Yaşgünü Armağanı: 'Şimdiki Çocuklar Hala Harika'

EBRU GÜNEŞ

Aziz Nesin'e atfettiğiniz 'Şimdiki Çocuklar Hala Harika' kitabı Toroslu yayınlarında yeni çıktı. Aziz Nesin'e gerçekten hiç beklenilmedik çok güzel bir armağan oldu bu kitap.

Aziz Nesin'i büyük bir sevgiyle anıyorum. Çocukluğumda 'Şimdiki Çocuklar Harika'elimden düşmeyen bir kitaptı. Bir yazar düşünün ki, çocuk olarak sizi adam yerine koyuyor, ciddiye alıyor, bundan güzel bir şey olabilir mi? Aziz Nesin benim her zaman derin bir sevgi ve hayranlık duyduğum bir yazardır. Seksenli yıllarda onunla tanıştıktan sonra da kaç kez Çatalca'daki çiftliğine gittim. Almanya'da onun yapıtları üzerine inceleme yazıları yazıp yayınladım. Kendisi de bana bütün bu çalışmalarımda her zaman çok yardımcı olmuştur. Doksanlı yıllarda bilimsel çalışmalardan tam uzaklaşarak demiyeceğim ama biraz mesafe alarak ben de yazmaya, özellikle de çocuklar için yazmaya başladıktan sonra, 'Şimdiki Çocuklar Harika' kitabını yeni bir gözle okumaya başladım. Gerçi Aziz Nesin bu kitapta benim çocukluğumu anlatıyordu ama aradan geçen yıllar içinde ne yazık ki pek değişen bir şey yoktu. İşte neyin değişip neyin değişmediği üzerine düşünürken 'Şimdiki Çocuklar Hala Harika' kitabı yavaş yavaş kafamda oluşmaya başladı. Sonunda geçen yıl bu kitabı kaleme aldım. Önceleri bunu Nesin Vakfına armağan olarak düşünmüştüm ama biliyorsunuz yıllardır Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğinde yayın yapıyorum. Bu kez de onlardan kopamadım. Böylece bu kitap Sevim Ak, Seza Aksoy, Nazan Ipşiroğlu ve Mavisel Yener'in kitaplarıyla birlikte Yaratıcı okuma dizimizde Toroslu yayınlarında çıktı. Yaratıcı okuma hoş bir proje olduğu için, Aziz Nesin de yaşasaydı buna çok sevinirdi diye düşünüyorum.

Bu projeyi biraz anlatır mısınız?

Amaç çocukları kitapla buluşturma. Okuma özürlü bir toplum olmamızın nedeni sadece medyanın olumsuz etkisi değil bence. Çocukları kitapların düş gücünü ve düşünme yetisini geliştirici renkli dünyasına yeterince sokamıyoruz. Belki ayrıcalıklı bir kesimin çocukları okuyor ama evlerine boyalı magazinden başka bir şey girmeyenlerin çocukları okumadan ister istemez uzak kalıyor. İşte bizler de, bizler derken dilbilimci meslektaşım ve arkadaşım Prof. Dr. Şeyda Ozil'i, sanat tarihcisi ve müzisyen Nazan İpşiroğlu'yu ve eğitim uzmanı ve öğretmen Oya Adalı'yı kastediyorum, yeni arayışlar içinde olan öğretmenlere destek olmak amacıyla bu diziyi hazırladık. Yazarlara ısmarladığımız her kitaba çocukların yaratıcılıklarını geliştirici ve onların kitapların dünyasına girmelerini kolaylaştırıcı sorular ve çalışma önerileriyle çok zengin bir malzeme hazırladık. Bütünüyle yaratıcılığı temel alan bu malzeme, alışıldık okul alıştırmalarına hiç de benzemiyor. Umarız bu kitaplar okullara da girer. Şiir, öykü, mektup roman gibi türlerini içeren bu kitapların içinde Nazan İpşiroğlu'nun hazırladığı 'Resimlerle Konuşalım' kitabı çocukları resim dünyasının içine soktuğundan bir ilk olma özelliği taşıyor. Bunu da özellikle vurgulamak isterim. Bizde hiç de önemsenmeyen görsel eğitim, aslında okumanın da temelini oluşturuyor. Çünkü düşünme görmeyle başlıyor. Yaratıcı okuma projesi yazarından ressamına, öğretim üyelerinden üniversitedeki öğrencilerime değin çok kimsenin katıldığı verimli bir ekip çalışması olarak gelişti.

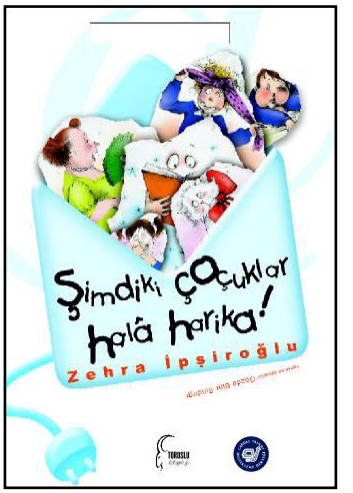

Dilerseniz gene sizin kitabınıza dönelim. Neden şimdiki çocuklar hala harika?

Bana sorarsanız, çocuklar her zaman harika, çünkü cin gibiler, hele günümüz çocukları. Ama biz yetişkinler onlarla ilişkimizde hala çocuktur anlamaz koşullandırılması içindeyiz. Bakın ben öyle cin gibi bir çocuk değildim, kendi düş dünyamın içinde yaşıyordum. Öyle olduğu halde Aziz Nesin'in 'Şimdiki Çocuklar Harika'sını okuduğumda, doğrudan beni ciddiye aldığı, benim sorunlarımı gündeme getirdiği için çok ama çok etkilenmiştim.

Öte yandan Amicis'in okullarımıza yıllar yılı önerilen 'Çocuk Kalbi' gibi bir kitaptan nefret etmiştim. Vatan millet sakarya edebiyatı dolu baştan aşağa sahte bir kitap olduğu ve çocukları da kelimenin tam anlamıyla aptal yerine koyduğu için. Bakın bizde 'Büyüklere saygı, çocuklara sevgi' diye bir özdeyiş vardır ya, bence bu çok yanlış. Çünkü saygıyı çocuklara da göstermek zorundayız. Karşılıklı bir sevgi ve saygı her zaman olmalı. Çocuklara saygıyı öğrenebilsek, yaşamımızda çok şey değişebilirdi.

Sizce çocuklara karşı bu yanlış koşullanma nereden kaynaklanıyor?

Otoriter yapılanmadan elbette. Yetişkinler çocuğu çoğu kez kendi kişiliği olan bir birey olarak göremiyorlar. Görebilseler, onun gelişmesine gerçekten katkıda bulunabilirlerdi. Bunu aile içi eğitimden okuldaki eğitime, çocuklar için yapılan programlardan yayınlara değin çocuklarla ilgili her alanda görebiliyoruz. Çocukları koruma ya da onları eğitme adına onların gelişmelerini ve kendi yollarını bulmalarını, bağımsızlık kazanmalarını sürekli olarak engelliyoruz. Otoriter düşünceyi öylesine içselleştirmişiz ki bunun ayırımında bile değiliz.

Sizce Aziz Nesin'in 'Şimdiki Çocuklar Harika'sından bu yana hiç bir şey değişmedi mi?

Otoriter yapılanmayı aşma arayışları var. Ama bu çok küçük bir kesimle sınırlı kalıyor, yani geniş halk tabanlarına ulaşamıyor. Bu arada özellikle din ve gelenekler doğal ki hep olumsuz etkenler olarak çıkıyor karşımıza. Öte yandan son yıllarda demokratik bir toplum yaratma doğrultusunda çaba gösteren sivil örgütlenmenin olumlu katkıları da göz ardı edilemez.

Aziz Nesin'in mektup romanı sizde mail romanına dönüşmüş, bu da Aziz Nesin'in dönemi ile bugün arasındaki farkı gösteriyor sanırım.

Tabii teknik alanda inanılmaz derecede hızlı bir

gelişme var.

Bu hızın üçte biri zihinlerimizde de oluşsa, birçok sorunu kendiliğinden çözümleyebilirdik. Kitabımda ben mektup yerine elektronik postayı tercih edince, ister istermez kitabın kurgusu da Aziz Nesin'in kitabından farklı bir biçimde gelişti. Aziz Nesin'de çocuklar birbirlerine uzun uzun mektup yazarak büyüklerle ilişkilerindeki bozuklukları ve sorunları dile getiriyorlardı. Her bir mektupla yeni bir öykü gündeme geliyordu. Benim kitabımda posta trafiği çok daha hızlı geliştiğinden, anlatılan olaylar da doğal bir biçimde içiçe giriyor.

Çocuklar birbirleriyle anlık yaşantılarını, duygularını, heyecanlarını paylaşabiliyorlar. Öyle anlar oluyor ki, sanki aynı yerde, birlikte yaşıyor gibiler. Bence mektup türü biraz günlük tutmaya da benziyor.

Geçmişte yaşadığınız bir olayı şöyle şöyle olmuştu diye anlatıyorsunuz. Ama elektronik iletişimde her şey çok hızlı geliştiği için, geçmiş ve bugün içiçe giriyor. Bu kurgu çocukların bakışını da, yani onların anlık duygularını, tepkilerini, düşüncelerini daha kolay yakalamamı sağladı.

'Şimdiki Çocuklar Hala Harika'da, ilginç olan İstanbul ve Fethiye arasında süren bu mektuplaşmanın hem farklı mekânları, hem de farklı yaşam biçimlerini gündeme getirmesi. Kitabın çocuk kahramanları Deniz ve Doğan'ın yaşamları birbirbinden çok farklı. İki ayrı kent ve iki ayrı yaşam burada sözkonusu olan. Bu seçimi romana birçok seslilik getirme amacıyla mı yaptınız?

Tabii. Fethiye sevimli bir Akdeniz kenti ama sonuçta taşra.

Doğan'ın ailesi de konu komşu ne der'e önem veren oldukca tutucu

bir aile. Deniz ise Istanbul'un batı yakasında yaşıyor ve modern ve aydın bir çevrenin içinde. Bu ikilem hem farklı bakış açılarını gündeme getirmemi, hem de farklı sorunları ele almamı sağladı. Aynı zamanda zaman zaman çocukların arasında çatışma noktalarının da oluşmasına yol açtı.

Diğer kitaplarınızda, örneğin 'Gergedan Oyunu' ya da 'Konuşan Çınar'da olduğu gibi bu kitapta da çocukların bakış açısından bizim, yani yetişkinlerin dünyası birden iyice gülünçleşiyor.

Çocukların bakış açısından yetişkinlerin dünyası ve çocuklarla ilişkileri Brecht'in tanımıyla yabancılaştırılıyor. Yani hiç sorgulamadan körükörüne benimsediğimiz kimi olaylar, kısaca olağan olan, sıradan olan öyle bir biçimde ele alınıyor ki sıradanlıktan çıkıyor. Örneğin günümüzde çok ama çok önemli olan imaj olgusu çocuk bakışıyla öyle bir ters yüz ediliyor ki, ister istemez üzerinde düşünmeye başlıyorsunuz. Bunun gibi bir sürü konu ve sorun iyice komikleştirilerek ele alınıyor bu kitapta, sözgelimi aterkil aile, kız erkek ayrımcılığı, otoriter ve baskıcı okul, şiddet gibi.

İşte bu nokta da kitabınız tıpkı diğer kitaplarınız gibi çocuk kitabı olmaktan çıkıyor, yetişkinlere de sesleniyor. Kitabı yazarken yetişkin okuyucuyu mu, yoksa çocuk okuyucuyu mu gözönüne aldınız?

Benim bence çok şanslı yanım içimde hep bir çocuğun yaşaması.

İçindeki çocuğu yaşatabilen yetişkinler yazdıkları kitaplarda isteseler de istemeseler de her iki kesime de seslenebiliyorlar. Bizde çok sevilerek okunan 'Şeker Portakalı' kitabını düşünün örneğin ya da 'Tom Sawyer'i ya da Roal Dahl"in 'Çarli'nin Çikolata Fabrikası' ya da 'Mathilda'sını, çok farklı çizgide olan bu kitapların hiç biri salt çocuk kitabı değil. Öte yandan bugünlerde ne yazık ki unutulmuş gibi görünen ama çok sevdiğim bir yazar olan William Saroyan'ı düşünüyorum da, yetişkinler için yazıyor ama içinde hep bir çocuk var. Bu nedenle roman ve öykülerindeki yetişkinler zaman zaman çocuk, buna karşılık çocuklar büyük gibi. Açıkca kitabı yazarken okuyucuyu pek düşünmedim, sadece içimdeki çocuğun sesine kulak vererek çocukların dünyasının içine girdim, hepsi bu. Evet, benim içimde hep bu ikilik var. Biliyorsunuz cinsel açıdan iki cinse de ilgi duyanlara biseksuel deniyor, ama yetişkin olup da içindeki çocuğu yaşatanları tanımlayan bir kavram ne yazık ki yok.

Ama bu bakış yetişkinler için yazdıklarınızda örneğin deneme romanınız 'İzler'de yada minimalist öyküleriniz 'Yollar, Yerler; Yüzler'de pek yok sanırım?

Kim bilir o zaman içimdeki çocuk belki de uyuyordur. Ama sorunları yabancılaştıran, altüst eden bir bakış, bir tür başkaldırı hep var sanırım. Sadece dile getiriliş biçimi farklı, belki daha karmaşık ve soyut. Ama sanırım önemli bir noktaya parmak bastınız. İçimdeki çocuğun uyumasına pek izin vermemeliyim. O zaman doğrudan yetişkinler için yazdıklarımda da çok daha farklı bir renk ve boyut yakalayabilirim belki de.

Tiyatral İstanbul dergisi yayın hayatına girdi

1-5 Ekim tarihleri arasında yayın hayatına başlaması planlanan TİYATRAL İSTANBUL dergisi Manfred Wekwerth, Renate Richter ve Piyanist Syman'ın İstanbul'da düzenlenen Brecht Günleri Etkinlikleri'ne katılımı ve etkinliğin 25 Eylül'de son bulması nedeni ile 12 Ekim tarihinde yayın hayatına başladı.

Tiyatral İstanbul Ekim sayısından bazı başlıklar:

Brecht Günleri İzlenimleri: Yalçın Baykul, Hale Üstün, Deniz Atam, Brecht Günleri Röportajları: Manfred Wekwerth "Şimdi Light Bir Berlin Ansamble Var" (Özel Röportaj), Zeliha Berksoy "Zeliha Berksoy ve Brecht" (Özel Röportaj), Mehmet Esatoğlu "Brecht'le Kesişen Yolların İzinde" (Özel Röportaj), Özel: Vasıf Öngören: "Tiyatroda Sistem", Köşe Yazıları: Prof. Dr. Hülya Nutku: "Epik Oyunculuk Ya Da Rolüne Dışarıdan Bakabilmek...", Prof. Dr. Nurhan Tekerek: "Zilli Şıh...", Can Doğan: "Yeni Bir Emek, Yeni Bir Heyecan ve Yeni Bir Soluk...", Doc. Dr. Hasan Erkek: "Übü Çark'ında Öğütülen Pinokyoların Oyunu: Pinokyo Kral Üb'nün Ülkesinde..."

Unutmamak üzerine... Ya da "Yirmibeşinci Saat"

SİBEL ÖZBUDUN

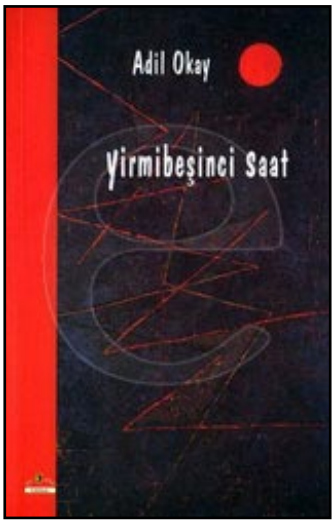

Acılar ve anılar kalıcıdır; insan belleğinin "nisyan" ile malûl olduğunu ilan edenlere inat. Kimi zaman bastırırız onları, kimi zaman erteleriz; kimi zaman da görmezden geliriz. Ama "yanıt"larını bulmadıkları sürece derinlerde bir yerde kanar dururlar. "Geçmişe sünger çekme" çağrılarına karşı ayak direr, yağmur öncesi sızlayan, işkencede parçalanmış bacak, kemiği, bir gece ansızın bastırıveren bir karabasan, bir soluk tıkanması, tenha bir sokakta "peşimdeler mi acaba?" ürküşü, bir türkü dinlerken aklınıza düşüveren bir ölü arkadaş gibi en beklenmedik anlarda su yüzüne çıkıverirler. Üzerlerinden kaç yıl geçmiş olursa olsun.

Hele bir de yaşamlarımızı altüst eden, her birimizi bir yerlere savuran, umutlarımızın köklerinden söküldüğü, düşlerimizin tuzla buz olduğu hoyrat yaşanmışlıklara ilişkinseler... Silip atmak hiç mümkün değildir - en tövbekârı dahi günün birinde, diyelim ki bir rakı sofrasının orta yerinde teslim alırlar.

Şili'nin yeni devlet başkanı Bechelet "Unutmamız mümkün değil; Unutmayacağız!" diye haykırırken yalnızca acılı Şili halkına mı tercüman oluyor sanıyorsunuz? Hayır, O, yeryüzünün, hesaplan açık kalmış tüm işkence, katliam, kayıp, idam, sürgün kurbanlarının sesini dillendiriyor. Sözlerinin, dünyanın "öbür ucundaki" bizlerin yüreğine su serpmesi bu yüzden.

Ama daha yakınımızda olanlar var. Bizler gündelik hayat gailelerimiz içerisinde debelenip durur, zaman

Kırsal Yoksullaşıyor, MHP İlerliyor!

SİBEL ÖZBUDUN

Türkiye kırsalı (tam da sosyal bilimcilerin gözlerinden yitip gittiği bir dönemde) büyük bir yoksullaşma ve yoksunlaşma süreci yaşıyor. Tarımsal verimleri, genetik dâhil olmak üzere yeni teknolojilerin ve cömert teşviklerin desteğiyle muazzam ölçülerde artan ve böylelikle de gıda maddesi ihracatçılarına dönüşen Kuzey ülkelerine yeni pazarlar açmak kaygısıyla güney ülkelerine doğrudan tarımsal desteklerin, sübvansiyonların ve gümrüklerin azaltılması ve nihaî olarak kaldırılmasını dayatan Dünya Ticaret Örgütü kararlarından bağımsız düşünülmeyecek bu sürecin, ülkemizin kırılgan yapısal dengelerini daha da bozacak bir gelişme olduğu ortada; ancak mevcut sorunlar arasında "kırsal sorunu"nun en az tartışılanlardan olduğu da ortada.

Sibel Özbudun' un pazarla bütünleşme sürecini göreli erken tamamlamış, üründe uzmanlaşmış, dolayısıyla da "müreffeh" olduğu varsayılan bir bölge (Ege bölgesi) kırsalında gerçekleştirdiği alan araştırmalarına dayanan "Türkiye Kırsalı Yoksullaşırken... Niçin Dikkulak Oldum? (Datça Örneği)" başlıklı kitabı, bu kırsal yoksullaşma/yoksunlaşma süreci üzerine.

Kitapta kırsal yoksullaşmanın yapısal niteliklerini irdeleyen önsözün ardından, 2000 Ti yılların başlarında gerçekleştirilmiş iki alan araştırmasının bulguları yer alıyor.

"Gerileyen Türkiye Kırsalında Kliyentalizmin Yeniden

ABD-Ortadoğu-Türkiye

HALUK GERGER
Ceylan Yayınları

Araştırmacı yazar Haluk Gerger tarafından titiz bir uğraşıyla ele alınmış olan "ABD-Ortadoğu-Türkiye" adlı kitap, Ceylan Yayınları tarafından Nisan ayında okuyucuya sunuldu. Kitap, daha bir aylık süreyi doldurmadan ilk baskısını tüketmiş bile.

Haluk Gerger kitabında, ABD'nin Ortadoğu'da yarım yüzyılı aşkın süregelen sömürgeleştirme politikasını ele alınıyor. Ayrıca, Ortadoğu halklarının bu saldırılara ve izlenen emperyalist politikaya karşı nasıl karşı koymaya çalıştıklarını ya da nasıl boyun eğdiklerini sorgulamış. Belgelerle tezlerini güçlendirerek ortaya koymuş.

Yazarın kitabını, "Emperyalist Saldırı-Milliyetçi Direniş, Ulusalcıların Yenilgisi, Emperyalist Saldırıda İkinci Evre: Kuşatma ve Çürüme. Adım Adım İşgal ve Yeniden Direniş" başlıkları altında üç ana bölüm olarak toparlamış. Kitapta, ABD emperyalizminin kirli yüzünü örnekleriyle bir kez daha net bir biçimde okuyucuya göstermektedir.

zaman aklımıza düşüveren cani imgeleri umarsız kovalamaya, unutmuşluğun sığ sularından kendimize güvenler devşirmeye çabalarken yanı başımızda durup bizlere sesleniyorlar:

"birden radyolar sustu /saatleri bir ömür ileriye aldılar /siren seslerinin /postal seslerine karıştığı / karartmak bir eylül akşamı /o çılgın delikanlılar sır oldular/ hüzne bayandı şehir/ sokaklar öksüz kaldı / bakışlar soldu pencerelerde " (saatleri bir ömür ileriye aldılar)

"saat postal seslerine beş kala / Haydarpaşa garında mehter marşı / seferberlik / sefilbirlik / sefirbirlik / gözyaşları / tahta bavullar / la guvernica / git ben sonra gelirim / yalanlar beyaz uçurtma" (saat sana beş kala).

Bu hatırlamaya/hatırlatmaya kesin ihtiyacımız var. Adil Okay, yeni şiir kitabı *yirmi beşinci saat'te* bu hatırlatmayı üstlenmiş. Ölülerimizi, mahpusluklarımızı, tezgâhtan geçirilmişliklerimizi, sürgünlerimizi haykırıyor bize.

Ama yalnızca karanlık Eylül'lerimizi hatırlatmakla yetinmiyor. Dönüyor, sessizlerin bastırılmış çığlıklarına ses veriyor [*"dilsiz kalabalıklarda büyür yalnızlığım / postal sesleri boğar türkülerimizi / bir gecede büyüyen Filistinli çocuklar / intifada biçer mayın tarlalarında / kutsal topraklar utanır / ben utanırım çaresizliğimden / sınırları zorlarım / taş doldururum ceplerime..."* (Filistinli çocuklar) ve *"sel sulan çekildi / geriye çocuk çığlıkları kaldı / ve pak kadınlar* (Afganistan)]... Dönüyor, yoklama yapıyor Uğur'un ilkokulunda [*"ana rahmine şarkta düşmüş çocuklar / lastik ayakkabılarıyla / 'korkma sönmez bu şafaklarda' / 126 elif/pamukta öğretmenim / 127 Berivan / tütünde / 128 uğur / "meçhul öğrenci anıtında' / ya sen niye geldin 129 / ben üzümcüydüm öğretmenim"* (miyavola heyamola)]... Dönüyor, kadın oluyor "töre"nin pençesinde [*"karanlık köşe başlarında / eller yukarı / coplarla ittifak töreler / kafa kağıdı yerine / kanlı gerdek çarşafı sorar /yüreğime geceler konar / gündüzler sürgün... "* (ufak tefek kadın)]

Velhasıl günümüzde şiirin "unuttuğu" ne varsa yapıyor Okay'ın *yirmi beşinci saat'i*. Mütevazı bir içtenlik, onurlu bir dinginlikle açık kalan, durmaksızın yenileri eklenen hesapları(mıza) işaret ediyor. Kabuk tuttuğunu sandığımız yaralarımızı kanatıyor, yeniden ve yeniden...

Onları "kapatmanın" yolunun sürekli anımsamaktan, asla ve asla unutmamaktan geçtiğini vurgulayarak...

[1] *Adil Okay, Yirmibeşinci Saat (şiirler), Ütopya Yayınlan, Mayıs 2006, Ankara.*

Üretimi, ya da Niçin 'Dikkulak' Oldum" başlıklı yazıda, Datça kırsalında kırsal yoksullaşmanın yeniden üretimine yol açtığı kliyentalist ilişkiler ve bunların yörenin "yükselen partisi" MHP tarafından nasıl manipüle edildiği ele alınmakta. Partinin yerel temsilcilerinin küçük "kıyaklar" aracılığıyla ("Fak-Fuk-Fon" kaynaklarının dağıtılması, yerel otoritelerle sorunlarda aracılık, hatta sadece 'hal-hatır sorma', 'düğünlerde boy gösterme' vb.) gün geçtikçe yoksullaşan, ayaklarının altındaki zeminin kaydığını hisseden insanlar için bir umut kaynağına dönüşmesi, köylülerin tanıklıkları ve anlatımlarıyla aktarılıyor.

Ancak Özbudun, yazıda bunun da ötesine giderek, yerel iktidar ilişkilerinin tarihe karıştığı varsayılan "ağalık" modelinde nasıl yeniden örgütlendiğini ve günümüzdeki güç odaklarının (ağalık modelinde örgütlenmiş) bir eşraf ailesi çevresinde nasıl yoğunlaştığını gözler önüne sererek kırsal siyasetin doğasına ilişkin ilginç saptamalarda bulunuyor.

Kitapta yer alan ikinci makale ise ("Bizim Köyde Yoksulluk Yok ki! Ya da Yoksunluktan Yoksulluğa Türkiye Kırsalı Üzerine Notlar") aynı yörede yoksullaşan kırsal insanların hayatta kalma stratejilerini izlemekte. "Masrafları kısma, boğazdan kesme, içe kapanma ve daha çok çalışma" olarak özetlenebilecek bu stratejilerin getirileri, hiç kuşkusuz ki son derece sınırlıdır ve Türkiye kırsal "exodus" un etkilerini büyük kentlerin çeperlerine yığılan varoşlarda hissetmeye çoktan başlamıştır.

Özbudun' un kitabı, bir alan araştırması örneği olarak "kırsal antropoloji" öğrencilerinin yanı sıra, genel okurun dikkatini de kırsal yoksullaşma, gözlerimizin önünde süre giden ve kırsalın yanı sıra kentleri de zehirlemeye başlayan bu sürece çekmesi açısından, okunmayı hak ediyor.

KÜNYE: Sibel Özbudun, "Türkiye Kırsalı Yoksullaşırken... Niçin Dikkulak Oldum? (Datça Örneği), Ütopya Yayınları, Ankara, Haziran 2006.

XIX. Yüzyıl Rus Edebiyatı Üzerine Yazılar

Ö. AYDIN SÜER
Evrensel Basım Yayın

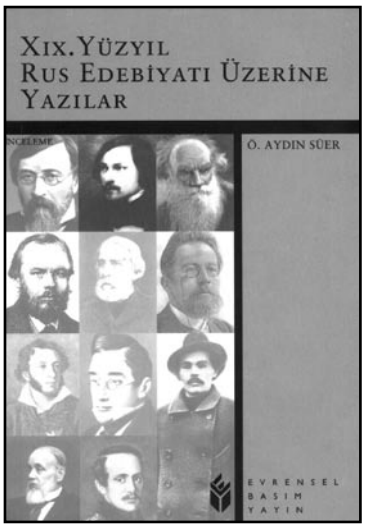

Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Leh Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Başkanı, yazar Ö. Aydın Süer, kitabında Rus ve dünya edebiyatına damgasını vuran Rus yazarlardan on birini inceliyor. Türkiye'de eserlerinin tanınıyor olması onu böylesi bir seçki tercihine yöneltmiş; o yüzden, on bir Rus edebiyatçısını buluyoruz bu kitapta. Puşkin'den Gorki'ye giden süreçte geniş bilgiye sahip olacağımız ve o süreçte nelerin nasıl tartışıldığı, hangi düşünceyi savunan yazarın daha iyi bir toplumsal düzen için hangi fikri ortaya koyduğu, Çarlık Rusya'sında ekonomik ve toplumsal erimenin karşısında nasıl aydınlığa çıkış arayışı içinde oldukları görülmekte.

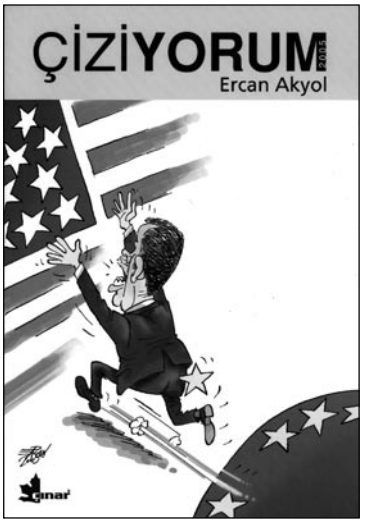

Çiziyorum

ERCAN AKYOL
Çınar Yayınları

Ercan Akyol, Milliyet gazetesinde çiziyor. Akyol'un, "Çiziyorum" adlı kitabını Çınar Yayınları yayımlandı.

Akyol, *"Gazete çizerleri için, çizgilerin kitaplaşması mutluluk verici bir olay şüphesiz. Çünkü gazetelerdeki yaşam süresi genelde bir günle sınırlı karikatürler, kitap sayfalarında güncelliğini daha uzun süreye taşıyabiliyor.*

Her zaman tanıklık etmesi nedeniyle, tarihe doküman olma yolunda, daha kolay ulaşılabiliyor." diyor kitabının sunuş bölümünde.

Düşünerek, gülerek, üzülerek arşivsel karikatürler bütününü tekrar tekrar gözden geçirmek güzel bir şey olsa gerek.

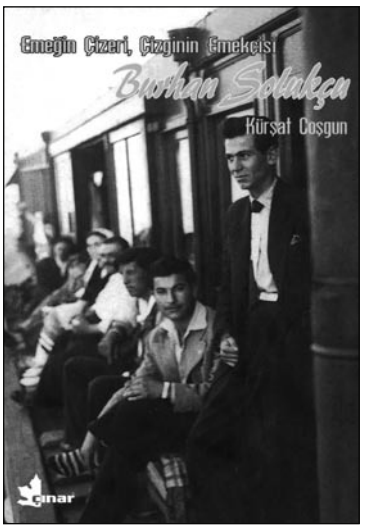

Emeğin Çizeri, Çizginin Emekçisi BURHAN SOLUKÇU

KÜRŞAT COŞKUN
Çınar Yayınları

Bu kitap, Kürşat Coşgun tarafından kaleme alınmış, belgesel bir hayat hikâyesidir.

Çınar Yayınları'nın okuyucularıyla buluşturduğu önemli, bir o kadar da değerli çalışmanın ürünü olan kitapta, göz açıp kapayıncaya kadar okunan bir hayat hikâyesi bulacaksınız.

Yazar kitabı birkaç ana başlık halinde toparlamış: "Solukçu'nun Yaşam Öyküsü. Solukçu'nun Sanatı/Sanatçı Kişiliği. Onun İçin Yazanlar, Çizenler" önemli bölümlerindendir.

Kitabın yayımlanması unutulmaya ve unutturulmaya yüz tutmuş, muhalif çizgiye ve çizere yeterince saygı duyulmaması karşısında güzel ve anlamlı bir cevap olsa gerek.

Burhan Solukçu'yu, bu toprakların ürettiği, değeri yeterince bilinmemiş, değerli bir karikatüristi tanımak isteyenler için önemli bir eser. Mutlaka okunmalı.

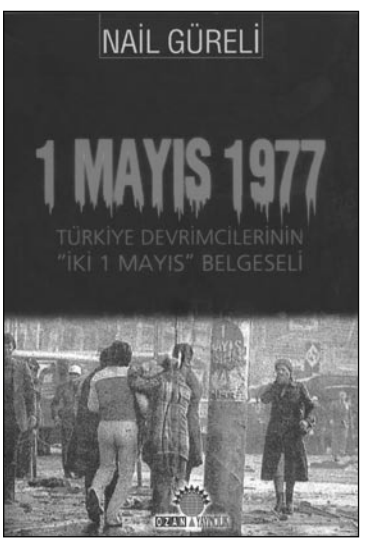

1 Mayıs 1977

NAİL GÜRELİ
Ozan Yayıncılık

1977 1 Mayıs'ını yaşı kırkları geçen hemen herkes şu ya da bu şekilde anımsayacaktır.

Faili bilinen; fakat adının telaffuz edilmediği/edilemediği kanlı 1 Mayıs'ı hemen herkes hatırlayacaktır.

Otuz dört kişinin ezilerek ve kurşunlarla hunharca katledildiği 1 Mayıs'ı; kimilerinin, solun kendi provokasyonu sonucu olduğunu iddia ettiği 1 Mayıs'ı; Taksim Meydanı'nı dolduran ilk defa beş yüz bin emekçin yürüdüğü kanlı 1 Mayısı; bayram coşkusuyla başlayıp, mateme dönüşen kanlı 1 Mayıs'ı yaşı kırkları geçmiş hemen herkes anımsayacaktır.

Nail Güreli de gazeteci gözüyle ve kendi üslubuyla, değişik açıdan kanlı 1 Mayıs 1977 belgeseli ortaya çıkarmış.

Genel olarak belge ağırlıklı bir kitap. Yakın tarihi öğrenmek isteyenler için bir başvuru kaynağı olarak düşünülmesi gereken kitap.

Metin&Kemal Kahraman'dan yeni albüm

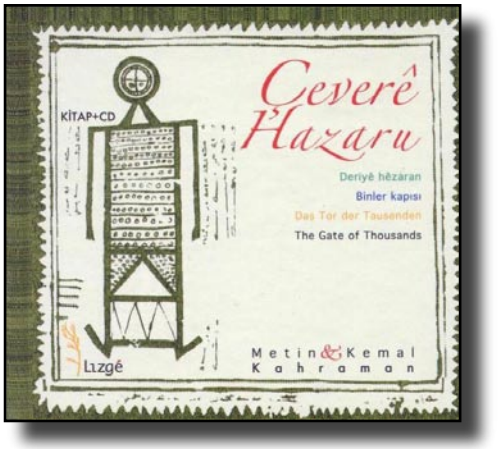

Metin ve Kemal Kahraman kardeşler, 2002 yılında çıkardıkları *Meyman albümünden* sonra Lızgé Müzik etiketiyle Eylül 2006'da yayınlanan "*Çeverê Hazaru/Binler Kapısı*" isimli yeni çalışmalarıyla bir kez daha dinleyicileriyle buluşuyorlar.

Kahraman kardeşler, şimdiye kadar bir yandan "*Deniz Koydum Adını*–1993", *"Renklerde Yaşamak*–1995", "*Ferfecir*–1999", "*Meyman*–2002" gibi albümleriyle kendi şarkı ve kompozisyonlarından oluşan ürünler yayınlarken bir yandan da Dersim kültür coğrafyasının binlerce yıl geriye dayanan sözlü birikimini örnekleyen çalışmalarıyla tanınıyorlar...

Bu çerçevede de ilk kez 1994 yılında "*Tanıkların Diliyle '38*" isimli bir video filmi hazırladılar. Daha sonra da "*Yaşlılar Dersim Türküleri Söylüyor*–1995", "*Sürela*–2000", "Zeynel Kahraman/*Melem Tiya*–2001", "Ercan Kahraman-Deniz Yıldırım/*Gırnata-Davul*–2001" albümlerini yayınladılar.

"Çeverê Hazaru/Binler Kapısı" isimli bu çalışma da Dersim bölgesinin bugüne kadar ihmal edilmiş sözlü inanç-ibadet literatürünü örnekleyecek bir alan çalışması olarak hazırlanmıştır.

Ayrıca 100 sayfadan oluşan albüm kitapçıkta parçalar Zazaca, Türkçe, Almanca ve kısmen de İngilizce olarak çevrilerek anlatılmış. Alevilik araştırmaları açısından, alan çalışmasına dayalı olarak ortaya çıkan iddialı tartışma başlıklarına da özet olarak işaret edilmeye çalışılmış.

Albümde, biri dışında tamamı geleneksel toplam 10 eser yer almaktadır.

Bunlardan 7'si Zazaca, 1'i Kürtçe ve 2'si ise Türkçedir. Son olarak bu albümde de Metin-Kemal kardeşlere daha önceki çalışmalarında beraber oldukları orkestra arkadaşları eşlik etmiş.

Mehmet Ali Güler'den Zelemele (Gürültü Patırtı) albümü

Zazaca gürültü patırtı anlamına gelen "Zelemele" olarak da tanınan **Mehmet Ali Güler** daha önce 1999'da "Şele" ve 2002'de "Ameyme" adlı yayınlanmış iki albüm yapmış.

Son albümü **"Munzur o"** Avrupa'da 3 Haziran 2006'da **Z-Musik P&O** tarafından yayınlandı.

Albüme adını veren "Munzur o" adlı birinci şarkı Tunceli'de Munzur Vadisi üzerinde yapılmak istenen barajlara karşı sanatçının çağrısını anlatıyor "Munzur o, Dersim tore novedaro" (Hey Munzur! Dersim senin için nöbettedir.)

9 eser ve 1 remiksten oluşan albümdeki eserlerin tamamının söz ve müzikleri kendisine ait.

Albümde şarkıların genel içeriği sanatçının, lise yıllarında Tunceli'de, üniversite yıllarında Eskişehir'de ve son yıllarda yaşadığı Almanya'da sosyal hayata dair tanık olduğu kültürel yozlaşmaları ve yaygınlaşan uyuşturucu kullanımı gibi konuların, eleştirel ve mizahi bir dille ele alındığı eserlerden oluşuyor. Ayrıca sevda ve ayrılık temalarının işlendiği eserler de var.

Albümde Zazaca hip-hop, rap, rock ve pop soundlarının yanı sıra daha yerel formda bestelenmiş eserler de başarılı bir şekilde yorumlanmış. Keyif veren bir albüm olmuş.

Eylem Pelit, Nail Yurtseven, Ayhan Günyıl, İsmail Soyberk, Selim Bölükbaşı, Gündem Yaylı Grubu gibi Türkiye müzik piyasasının tanınmış isimlerin yanı sıra Avrupa'da yaşayan **Umut Akar, Emre Gültekin, Diren Özsoy** gibi Profesyonel isimlerin katkıları da olmuş.

Taner Öngür'den "evde tek başına" albümü

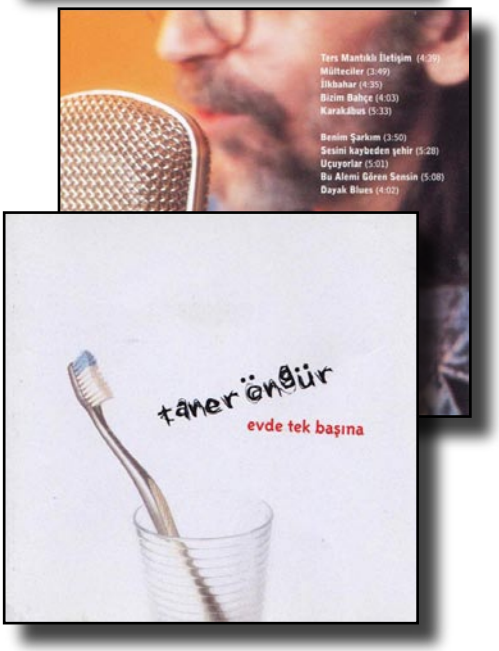

Moğollar'ın 'eleman'larından olan Taner Öngür grubundan bağımsız ve albümdeki adıyla "evde tek başına" hazırladığı bir albüm çıkardı. Parçaların çoğunun sözü kendisinin. Müziğini, teknik alt yapısını (müzik aletleri, ses kaydı, miks vb.) evindeki olanaklarıyla hazırlamış bulunuyor. Ses kayıt stüdyosundan ayırt edilemeyecek kadar başarılı bir çalışma yapmış.

Evde tek başına neler yapılabileceğine iyi bir örnek...

Sadece bu kadar da değil. Kapak tasarımı, CD'lerin basımı da kendisine ait. Dağıtıcısı da kendisi.

"Bu albüm hiç bir ticari ve profesyonel amaç için yapılmamıştır.

Sadece evde boş vakitlerimde yaptığım deneylerden oluşmaktadır.

Aslında sadece kendi sınırlarımı zorlamak amacı taşımaktadır." açıklamasını yazmış albümün kapağına.

Albümü on parçadan oluşuyor. Nazım Hikmet'in 1936 Kamyoncular Grevi için yazdığı "Sesini Kaybeden Şehir" adlı şiiri de bestelemiş bulunuyor.

Yapımcı bir firma tarafından çıkarılmamış olsa da, CD satın alabileceğiniz yerlerde temin etmek için sormanızda fayda var.

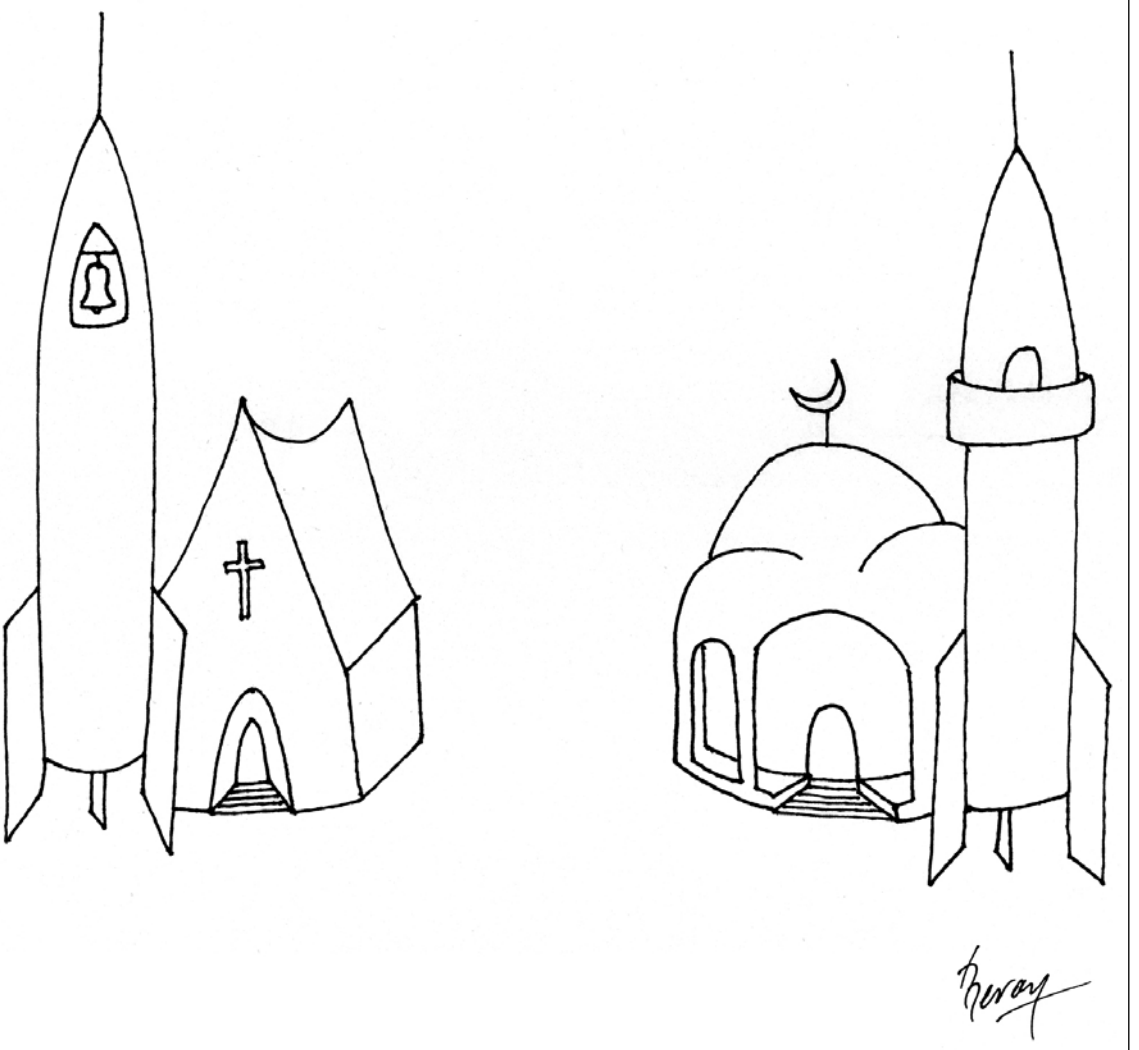

MERAY ÜLGEN

GÜNEY

Kültür Sanat Edebiyat Dergisi

"Sorunun esası şudur: Ya devrim yolunu seçeceğiz... ya da, bu düzenin baskılarına, haksızlıklarına boğun eğerek, şu ya da bu biçimde teslim olarak yaşamayı seçeceğiz. Bu çeşit bir seçiş, yok olmanın bir biçimidir."

Yılmaz Güney

30. Sayı Kapak

Haberler - Duyurular

** *Barikat: HAVA SU TOPRAK VE ATEŞ (klipler ve müzik için tıklayın)*

** *GKM (Güney Kültür Merkezi) 9 Ocak 2005 Pazar günü düzenlediği **2. Yıldönümü Gecesi**'ne tüm dostları davet ediyor.*

** *meksikalı kitap ve sanatevi: **"İNSAN PORTRELERİ - KARMA RESİM SERGİSİ"** , Ressamlar: Çiğdem İSTANBULLU, Hüseyin TANRIKULU; Tarih: 18 Aralık 2004 Cumartesi, Saat: 14.00, Sancaktepe Mh. 2. Sk. No: 26, Bağcılar/İST.- (212) 435 11 21, Süresi 18 Aralık 2004 - 15 Ocak 2005, Her gün saat 10.00 - 22.00 arası gezilebilir*

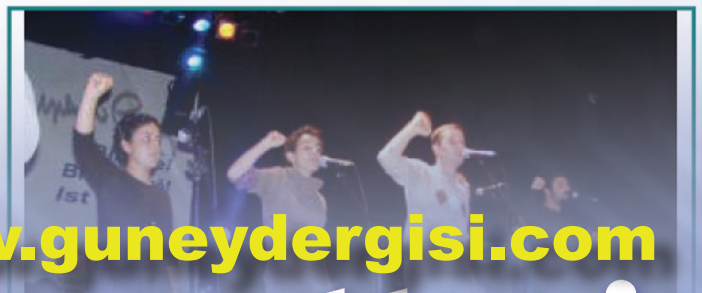

www.guneydergisi.com

internetteyiz!

e-posta: mail@guneydergisi.com

Dergimizin eski sayılarını isteyin, adresinize gönderelim!
Posta ücreti dahil her bir sayı:
Yurtiçi: 3.- YTL
Yurtdışı: 3.- Euro

İstediğiniz sayıları internet sitemizden inceleyerek seçiminizi belirleyebilirsiniz

Türkiye İş Bankası,
Galatasaray - İstanbul Şubesi,
Hesap No: 1022 0 738654

Türkiye dışındaysanız:
Garanti Bankası,
Galatasaray - İstanbul Şubesi,
Hesap-No: 9006021-1 EURO
(068023875)
Toplamı hesaba yatırıp dekontunu 0212 - 253 19 27'ye faksalamanız yeterlidir.

Resim: Abidin Dino. 'Uzun Yürüyüş'